

revista arhivelor

ANUL LI
VOL. XXXVI
Nr.

3₇₄

P. 48.635/1974

PI 1085

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Revista Arhivelor

ANUL LI
VOL. XXXVI

Nr. 3

BUCUREȘTI

1974

P. 48635/974

COLEGIUL DE REDACȚIE

Vasile ARIMIA, Florea BOERAȘ, Ioana BURLACU, Ștefan HURMUZACHE — redactor șef,
Dumitru IVĂNESCU, Ion MĂRCUȘ, Maria PIRVULESCU, Ioan PUȘCAȘ, Ion RANCA, Maria
SOVEJA, Gheorghe UNGUREANU.

Redactori : Mioara TUDORICĂ, Corneliu LUNGU

Secretar de redacție : Rodica MUȘETOIU

R.M. ISSN 0034-7043

Abonamentele pentru străinătate se fac prin :

„ROMPRESFILATELIA" — SERVICIUL EXPORT-IMPORT PRESĂ

București, Calea Griviței Nr. 64—66, P.O.B. 2001

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in HISTORICAL ABSTRACT
and AMERICA : HISTORY AND LIFE

A XXX-a ANIVERSARE A INSURECȚIEI NAȚIONALE ARMATE ANTIFASCISTE ȘI ANTIIMPERIALISTE

ARHIVELE STATULUI
ÎN CEI 30 DE ANI
DE LA ELIBERARE

IONEL GAL

Insurecția națională antifascistă armată din august 1944 a deschis calea unor ample și profunde schimbări revoluționare în ansamblul destinului națiunii. Cucerindu-și libertatea, luându-și soarta în propriile mâini, masele populare și-au consacrat eforturile în direcția făuririi unei orînduiri noi ce asigură națiunii române un ritm impetuos, de progres, pe toate planurile vieții materiale și spirituale.

Astăzi la 30 de ani de la acest eveniment crucial pulsează în toate domeniile vieții noastre sociale o activitate novatoare, care în lumina indicațiilor de înalt nivel teoretic și practic date de documentele de partid, capătă valențe considerabile, demne de hărnicia, devotamentul și priceperea poporului român.

Un loc deosebit în eforturile statului nostru pentru dezvoltarea și prosperitatea sa îl deține activitatea de cercetare științifică care și-a extins sfera de acțiune în toate domeniile vieții materiale și spirituale și a devenit instrumentul principal al activității sociale prezente și viitoare. Ca urmare a creșterii rolului științelor sociale în preocupările contemporane în determinarea direcțiilor de dezvoltare a societății, și a omului nou, corespunzător acesteia, cercetarea științifică din acest domeniu s-a extins și s-a adîncit considerabil. Fie că are în vedere trecutul, pentru a reconstitui paginile de luptă glorioasă a poporului, a clasei muncitoare și a partidului său revoluționar, fie că vizează și viitorul, cercetarea istorico-socială de la an la an are o bază documentară tot mai bogată și tot mai bine organizată.

Încadrîndu-se în efortul general pentru transpunerea în viață a politicii partidului, Arhivele Statului s-au încadrat în efortul general de dezvoltare a științei și culturii, au perfecționat și ridicat la un nivel superior întreaga activitate arhivistică.

Înainte de insurecția națională antifascistă armată, deci timp de mai bine de un secol, instituția Arhivelor Statului a avut de întâmpinat numeroase greutăți materiale și nu rareori ignoranța și lipsa de interes a autorităților. Dar în pofida acestei situații, prin competența și stăruința unor străluciți reprezentanți ai culturii românești, care au stat la cîrma lor, au izbutit să-și îndeplinească cu cinste misiunea de a strînge, păstra și conserva tezaurul arhivistic al țării.

Instaurarea erei socialiste a însemnat și pentru instituția Arhivelor Statului trecerea la o nouă etapă a activității sale, superioară prin realizări, care au întrecut și cele mai îndrăznețe speranțe ale înaintașilor arhivisticii românești. Această dezvoltare impetuoasă se înscrie în contextul procesului inițiat și condus de Partidul Comunist Român de înălțare pe culmile civilizației a întregii vieți economice, sociale și culturale a poporului nostru, constituind o urmare firească a progresului determinat de orînduirea socialistă.

Potrivit noilor cerințe activitatea Arhivelor Statului a căpătat noi reglementări creîndu-se un cadru legislativ adecvat prin Decretul 353/1957, pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat și H.C.M. nr. 1119/1957 privind organizarea și funcționarea Direcției generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistic de stat, iar apoi prin Decretul nr. 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România.

Ultimul decret, însumînd principiile de bază ale activității arhivistice, abordează toate problemele de principiu la nivelul actualului stadiu de dezvoltare a societății românești și deschide larg perspectiva organizării și folosirii Fondului Arhivistic Național. Potrivit lui, sfera tezaurului arhivistic al țării capătă noi

dimensiuni cuprinzând alături de documentele create în decursul vremii de organele de stat și instituții administrative, documentele create de cultele religioase și de persoanele fizice.

Noul decret stabilește regimul juridic al arhivelor, asigură documentelor o protecție mai eficientă decât vechea legislație, fixează reguli precise cu privire la organizarea muncii de arhivă la organizațiile socialiste și celelalte organizații, precizează atribuții și răspunderi majore pentru creatorii și deținătorii de documente ce fac parte din Fondul Arhivistic Național.

Plecând de la prevederile legislației arhivistice, Direcția generală a Arhivelor Statului, în urma unei documentări temeinice și multilaterale, a stabilit principii unice de muncă valabile pentru toate laturile activității arhivistice. Pe baza acestora, în ciuda diversității de constituire și organizare a diferitelor fonduri arhivistice, datorate perioadei istorice în care au fost create și specificului instituțiilor creatoare, ordonarea, întocmirea evidenței, folosirea și păstrarea documentelor de la Arhivele Statului au îmbrăcat un caracter unitar. Totodată, prin normele tehnice elaborate, Direcția generală a Arhivelor Statului a abordat cu hotărâre una din cele mai importante probleme de teorie arhivistică cu aplicație practică imediată: evidența centralizată cu caracter unitar a documentelor, urmărind un scop bine definit și anume de a da o imagine exactă a numărului și stării fondurilor de arhivă din punctul de vedere al prelucrării atât a celor deținute de Arhivele Statului cât și a celor aflate la organizațiile socialiste. Pentru realizarea acestei sarcini a fost desfășurată o intensă activitate de îndrumare, coordonare și control a muncii de arhivă de la organizațiile socialiste și celelalte organizații realizându-se o radicală îmbunătățire a sistemului de constituire, selecționare și păstrare a arhivelor curente.

Desigur, că această acțiune a avut urmări favorabile asupra îmbogățirii tezaurului documentar transmis de înaintași.

O măsură de mare eficiență pentru îmbogățirea Fondului Arhivistic Național a constituit-o acțiunea de depistare a documentelor privitoare la istoria patriei, aflate în unele arhive de peste hotare și aducerea în țară a unor cantități importante de reproduceri după acestea. Microfilmele, fotocopiile și xerografiile conțin prețioase informații referitoare la istoria poporului român sub aspect economic, social și politic, prezentînd un însemnat interes pentru completarea informațiilor necesare tratării și elucidării unor perioade și evenimente din istoria

patriei noastre. Acestea, confruntate cu izvoarele interne, permit o analiză mai profundă a faptelor, o viziune mai clară asupra împrejurărilor în care au avut loc, o înțelegere mai largă a năzuințelor și luptei neînfricate duse de poporul român de-a lungul timpurilor pentru dreptate socială, libertate națională și independență.

În prezent în depozitele Arhivelor Statului se găsește un însemnat număr de cadre microfilme de pe documente de o deosebită semnificație pentru trecutul patriei noastre aduse din Arhivele din Austria, Turcia, Franța, Italia, Anglia, U.R.S.S., Polonia, Bulgaria, Ungaria, ș.a. Continuarea acestei acțiuni rămîne și pentru anii următori o înaltă datorie a instituției noastre.

Dacă pentru activitatea arhivistică problemele legate de evidența și completarea fondurilor arhivistice își au importanța lor incontestabilă, valorificarea multilaterală și completă a materialului arhivistic reprezintă încununarea întregii activități a instituției noastre. Mai mult ca oricînd astăzi în condițiile dezvoltării științei și culturii din țara noastră într-un ritm rapid și a diversificării activității de cercetare, documentele din Fondul Arhivistic Național și-au găsit utilizarea în multiple și variate forme de folosire.

Se remarcă în acest domeniu reglementări unice determinate de concepția nouă asupra rolului documentelor din Fondul Arhivistic Național în dezvoltarea științei, culturii, activității cultural-educative, ca și în munca practică.

Izvor bogat și autentic de cunoaștere și redactare a istoriei patriei, a luptei eroice a poporului român pentru independență națională și eliberare socială și a eforturilor depuse cu scopul de a edifica societatea socialistă, documentul de arhivă a constituit mai intens obiectul cercetărilor desfășurate de arhiviști și toate categoriile de cercetători, și-a aflat din ce în ce mai mult o largă folosire în acțiunile cultural-educative de masă.

Arhivele Statului care se îngrijesc de această bogăție documentară au avut o susținută participare la activitățile cu un profund rol educativ în rândurile oamenilor muncii. Menționăm acțiunile de popularizare prin presă a faptelor glorioase ale strămoșilor.

Aniversările marilor evenimente din istoria patriei, prețuirea personalităților de seamă ale poporului nostru, a moștenirii culturale, s-au bucurat în ultimii ani de multă atenție în activitatea Arhivelor Statului menită să illustreze opinii publice profunde semnificații ale acestora. În comunicări la sesiuni științifice, la radio și televiziune arhiviștii

au urmărit să dea expresie vie acelor factori din documente de deosebită importanță în făurirea omului nou.

Aniversarea a 30 de ani de la eliberarea țării de sub dominația fascistă a prilejuit, scoaterea la lumină și popularizarea unui număr mare de mărturii documentare despre acest epocal act istoric, adevărate izvoare de învățătură pentru generațiile actuale.

Un loc important, cu rezultate, au acordat Arhivele Statului în aceste trei decenii cercetărilor cu caracter economic, documentării organizațiilor socialiste pentru studierea unor probleme care privesc economia concretă: industrială, agrară, comercială și adesea pentru elucidarea unor probleme de producție.

O altă latură însemnată a activității de folosire constă în redactarea și editarea publicațiilor arhivistice. În anii de după insurecție au fost publicate de Direcția generală a Arhivelor Statului 77 de volume, de peste două ori mai mult decât s-a editat în cadrul acestei instituții înainte de 23 August 1944. Reamintim importanța deosebită a acțiunii sistematice întreprinse de Arhivele Statului de publicare a cataloagelor de documente pe baza principiului cronologic și tematic, îndrumătoarelor arhivistice sau a inventarelor principalelor fonduri sau colecții din țară.

Pe bună dreptate cercetătorii de prestigiu au subliniat în repetate rânduri însemnătatea pe care o prezintă acestea pentru cunoașterea inestimabilului tezaur al Arhivelor Statului și utilitatea lor pentru cercetătorul trecutului românesc, dobândind în condițiile inițierii și publicării marii colecții de acte Documenta Romaniae Historica un rol meritoriu pentru istoriografia românească. Nu rareori instrumentele de informare au fost apreciate ca lucrări indispensabile care ușurează într-o mare măsură munca editorilor corpului de acte menționat, scutindu-i pe aceștia de investigații suplimentare care înseamnă destul efort, consum de timp și fonduri bănești, constituind deci o contribuție indirectă a arhiviștilor la editarea izvoarelor istorice.

Alături de acestea au fost publicate volume de documente care au îmbogățit o tematică îndreptată spre probleme importante și de actualitate ale cercetării istorice: anul revoluționar 1848, dezvoltarea economică a României în epoca modernă, problema țărănească în Oltenia în secolul al XIX-lea, precum și alte culegeri de studii privind istoria arhivelor, a fondurilor și a legislației arhivistice.

În acești ani „Revista Arhivelor” a apărut cu regularitate și periodicitate îmbunătățite. Prin aportul său la scoa-

terea la lumină și introducerea în circuitul științific a unui număr însemnat de documente de valoare deosebită pentru istoria patriei, contribuind la afirmarea arhivisticii românești ca știință, la dezvoltarea științelor auxiliare ale istoriei, precum și la educarea maselor în spiritul patriotismului socialist și al respectului și grijii față de valorile documentare ale trecutului, „Revista Arhivelor” a participat la elaborarea unei literaturi de documentare și interpretare istorică și de arhivistică tot mai bogate.

În perioada la care ne referim Arhivele Statului au stabilit și extins legături cu instituții similare din alte țări. Activitatea sa internațională s-a concretizat în schimburi de experiență, schimburi de publicații și informații, schimburi de delegații pentru cercetarea documentelor referitoare la țara respectivă. Această activitate s-a extins în mod deosebit începând din anul 1956 când Direcția generală a Arhivelor Statului a devenit membră a Consiliului Internațional al Arhivelor. Participarea cu regularitate la congresele și conferințele organizate de acest for internațional de specialitate a prilejuit un util mod de informare asupra stadiului cercetării arhivistice mondiale, creind totodată posibilitatea confruntării principiilor muncii arhivistice din România și a metodelor folosite pentru realizarea lor. În anul 1969 Bucureștiul a fost gazda celei de-a XI-a Conferințe Internaționale a Mesei Rotunde. Manifestarea a oferit arhiviștilor români un nou prilej să facă cunoscute atât realizările lor cât și succesele obținute de poporul nostru pe drumul socialismului. Pe bună dreptate unul dintre delegați nota în Cartea de onoare a Arhivelor: „Cei ce au avut prilejul să participe la cea de-a XI-a Conferință Internațională a Arhivelor pleacă din București cu aceleași sentimente: respect și prietenie pentru România și arhiviștii români”.

O atenție deosebită a fost acordată perfecționării pregătirii cadrelor în care scop s-a organizat un învățământ permanent și diferențiat pe bază de cercuri de studii, cursuri de reciclare, cursuri de limbi străine. Un număr însemnat de arhiviști sînt înscrși la doctorat sau au obținut deja titlul de doctor. Astăzi în cadrul Direcției generale lucrează un mare număr de specialiști, care prin calificarea și dragostea lor pentru profesiunea de arhivist au putut pune în valoare la un nivel superior, o cantitate tot mai mare de informații din tezaurul documentar al țării. În prezent, majoritatea lucrătorilor din Arhivele Statului posedă o bogată experiență în specialitate.

Grija permanentă manifestată de partid față de conservarea și punerea în valoare a bunurilor spirituale ale poporului s-a răsfrint din plin și asupra activității Arhivelor Statului. Această grijă s-a concretizat prin crearea unei baze materiale fără precedent pentru instituție, condiție esențială a obținerii importanțelor sale realizări din ultimele trei decenii.

Astfel, și-a mărit considerabil, spațiul de depozitare, prin construirea de noi depozite și îmbunătățirea celor vechi, rețeaua Arhivelor Statului dispunând în prezent de peste șapte ori mai multe depozite, față de câte erau la sfârșitul anului 1944. Pentru 10 filiale județene ale Arhivelor Statului (Argeș, Cluj, Prahova, Arad, Dolj, Buzău, Vaslui, Harghita, Olt, Timiș) s-au construit localuri noi, moderne, iar majoritatea unităților au fost dotate cu utilajele necesare bunei păstrări și conservării a documentelor.

De asemenea, s-au alocat sume importante pentru asigurarea unor condiții cât mai bune de păstrare a Fondului Arhivistic Național, restaurarea documentelor deteriorate, facsimilarea pieselor mai valoroase. Pași însemnați s-au făcut și în constituirea fondului de asigurare a documentelor importante prin microfilmare. Pentru perfecționarea mijloacelor de păstrare și conservare a documentelor au fost înființate laboratoare și ateliere bine utilitate, în care se efectuează cercetări în scopul găsirii celor mai adecvate metode de prevenire a deteriorării și de combatere a agenților dăunători, activitate ce a contribuit la promovarea unor soluții proprii economice și eficiente.

Față de cele arătate mai sus se poate afirma cu toată hotărârea că în cei 30 de ani de la eliberarea Arhivelor Statului preluând tradițiile progresiste ale înaintașilor, în condițiile create de partid și de stat, au reușit să ridice pe o treaptă superioară arhivistica aducând o însemnată contribuție la dezvoltarea cercetării științifice în domeniul istoriei și la buna desfășurare a muncii în sectorul administrației de stat.

Avându-se în vedere cerințele actuale ale cercetării științifice precum și cele ale muncii cultural-educative de masă arătate și analizate în documentele de partid se impune în prezent și în anii următori o dezvoltare mai pronunțată în unele domenii de bază și orientarea ei cu precădere în unele direcții.

Astfel, se impune continuarea îndeplinirii cu succes a sarcinilor de bază cu caracter permanent: preluarea în depozitele Arhivelor Statului de la organizațiile socialiste și de la persoane fizice a unui număr de fonduri și colecții tot mai mare, desfășurarea unei activități

mai eficiente de îndrumare și control a muncii de arhivă de la organizațiile socialiste, perfecționarea evidenței atât la nivelul fondurilor și colecțiilor cât și la nivelul documentelor din depozitele proprii, crearea unor posibilități largi pentru crearea instituției Arhivelor Statului să răspundă cu promptitudine necesităților de informare a organelor de partid și de stat și să sprijine cât mai amplu și variat procesul de educare a maselor și formare a conștiinței socialiste, perfecționarea acțiunii de prelungire a existenței documentelor prin crearea unor condiții de păstrare și conservare.

Pentru a-și aduce contribuția la dezvoltarea cercetării și tratării istorice în lumina interpretării materialist-dialectice a fenomenelor și legităților obiective ce guvernează dezvoltarea socială, Arhivele Statului își vor organiza mai bine activitatea de selectare a informațiilor documentare puse în circuitul cercetării științifice, precum și a celor cuprinse în instrumentele de informare științifică pe care le vor elabora și edita. Între aceste instrumente un prim loc trebuie să-l ocupe editarea unor volume de documente privind istoria economiei naționale, cataloagele și edițiile de documente tematice care să orienteze într-un fel cercetarea, problemele și perioadele istorice importante, sau mai puțin tratate și elucidate.

Un capitol important va fi perfecționarea sistemelor de informare prin folosirea calculatoarelor electronice în activitatea Arhivelor Statului. În acest scop se urmărește perfecționarea sistemului de cercetare tematică, a gradului de sintetizare și sistematizare a informațiilor deținute de documente în funcție de necesitățile cercetării științifice. Pe baza experienței acumulate va continua munca pentru elaborarea metodologiei speciale a sistemului automat de regăsire a informațiilor pentru Arhivele Statului, astfel încât cercetătorul să consume din ce în ce mai puțin timp pentru documentarea sa.

În calitate de cunoscători ai conținutului documentelor pe care le au în grijă, arhiviștii trebuie să opineze în revistele de specialitate asupra folosirii unilaterale și neavenite de către unii autori a informațiilor documentare, atrăgându-se atenția asupra adevăratelor semnificații și determinării istorico-sociale ale respectivelor mărturii.

Aceleași cerințe impun stabilirea principiilor și normelor de editare a documentelor din perioada modernă și contemporană, problemă care va trebui să fie rezolvată într-un timp cât mai scurt prin eforturile unite ale Arhivelor Statului și ale institutelor de cercetări istorice.

Alături de publicarea în continuare a instrumentelor de informare științifică și a volumelor de documente, activitatea arhivistică reclamă și alte genuri de lucrări care vor fi elaborate în viitorul mai mult sau mai puțin apropiat: un manual de arhivistică românească, o nouă serie de albume de paleografie, sigilografie și miniaturi, un dicționar de terminologie arhivistică. În ce privește această ultimă lucrare considerăm că, în actualul context al dezvoltării literaturii lexicografice, cea mai convenabilă structură este aceea a unei mici enciclopedii de arhivistică românească.

În lumina proiectului directivelor Congresului al XI-lea al P.C.R. și a planurilor de stat pentru dezvoltarea economiei naționale arhiviștii vor contribui la creșterea sistematică a informațiilor necesare documentărilor științifico-tehnice de producție. Socotim că depistarea documentelor folosite de producție poate să constituie o preocupare nu numai pentru arhiviști ci și pentru specialiștii din

producție și cadrele de cercetători din domeniul tehnicii și economiei.

Anii ce vor urma vor înscrise noi pagini despre stăruința și consecvența oamenilor muncii, despre munca lor eroică pentru a traduce în viață minunatele prevederi ale Programului și Directivelor ce vor fi adoptate de Congresul al XI-lea al partidului. Arhivele Statului și toți slujitorii lor își vor îndeplini îndatoririle date de partid și de stat pentru buna desfășurare a activității arhivistice, vor răspunde permanent cerințelor dezvoltării acestei activități în noua etapă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și vor utiliza însemnatele condiții create pentru modernizarea, dotarea și dezvoltarea bazei materiale a instituției în vederea păstrării, conservării și valorificării depline a Fondului Arhivistic Național.

În felul acesta Arhivele Statului vor putea sluji în continuare în spiritul directivelor partidului, dezvoltarea culturii românești, a întregii vieți economico-sociale, cauza întregului popor în drumul său spre comunism.

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN – INIȚIATORUL, ORGANIZATORUL ȘI CONDUCĂTORUL INSURECȚIEI NAȚIONALE ARMATE ANTIFASCISTE ȘI ANTIIMPERIALISTE DIN AUGUST 1944

GH. I. IONIȚĂ, MIRCEA T. MUȘAT

„Actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice, s-au aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii națiuni“.

NICOLAE CEAUȘESCU

Memorabilul August 1944 a constituit pentru România încununarea luptei duse de-a lungul veacurilor de masele largi populare împotriva exploatării și asupririi, pentru libertate și independență națională, pentru progres social și propășirea țării.

Înfăptuirea insurecției naționale antifasciste armate victorioase din August 1944 a fost rezultatul activității Partidului Comunist Român de unire a tuturor forțelor muncitorești, antifasciste, de colaborare cu forțele patriotice naționale, cu reprezentanți ai armatei, inclusiv cu monarhia. Această colaborare s-a realizat pe baza luptei pentru ieșirea din războiul hitlerist, în care România fusese împinsă de cercurile reacționare și de Germania nazistă, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și alăturarea țării de partea coaliției antihitleriste. *„Răsturnarea dictaturii militare-fasciste a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României, lupta antifascistă, democratică, transformându-se rapid într-o mișcare socială de o amploare cum nu a mai cunoscut istoria țării și care a deschis calea celor mai profunde schimbări revoluționare, înfăptuirii idealurilor de libertate și dreptate socială și națională ale poporului român“.*

Insurecția din August 1944 — piatră de hotar în istoria patriei — a deschis poporului român calea eliberării naționale, a înfăptuirii înaltelor sale idealuri de libertate și dreptate socială, a victoriei re-

voluției populare și trecerii la construirea orîndurii socialiste.

În cele trei decenii care au trecut, România a parcurs o întreagă epocă istorică, a lichidat înapoierea economică, dezvoltându-se impetuos în toate domeniile vieții materiale și spirituale, construind azi, sub conducerea înțeleaptă a partidului comunist, o societate socialistă multilateral dezvoltată.

Cotitura istorică înfăptuită în august 1944 a fost produsul cerințelor obiective vitale ale dezvoltării României, rădăcinile și premisele ei fiind indisolubil legate de situația economică, socială și politică a țării, de contradicțiile sociale interne, de lupta poporului pentru salvagardarea ființei sale, pentru promovarea intereselor naționale

În anii de după primul război mondial, dezvoltarea social-economică a României a evidențiat tot mai pregnant limitele și hotarele orîndurii capitaliste, rolul de frână al regimului burghezo-moșieresc. Cu toate că desăvîrșirea unității statale în 1918, reforma agrară din 1921 și alte cuceriri ale maselor au creat condiții ca în deceniile care au urmat economia și viața cultural-științifică să cunoască o anumită dezvoltare, relațiile capitaliste de producție și existența la cîrma statului a burgheziei și moșierimii nu au permis rezolvarea marilor probleme ale progresului societății noastre. România a continuat să rămînă pînă la sfîrșitul celui

de-al doilea război mondial o țară slab dezvoltată din punct de vedere economic.

Urmărind să obțină profituri cât mai mari, clasele dominante au intensificat exploatarea maselor populare, au restrîns drepturile și libertățile democratice, au reprimat și încercat să înăbușe mișcarea revoluționară și democratică.

Întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale a fost jalonată de luptele de clasă purtate de oamenii muncii de la orașe și sate împotriva exploatării, a dominației capitalului străin, pentru dreptate socială și independență națională. Pe fondul general al creșterii mișcării sociale contestatare s-a afirmat puternic lupta clasei muncitoare.

Transformat în 1921, din Partidul Socialist — ca rezultat al unei necesități obiective și ca încununare a procesului de maturizare a mișcării muncitorești în anii avîntului revoluționar postbelic —, Partidul Comunist Român — cel mai viguros vlăstar al epocii contemporane a țării — a dezvoltat neconținut și ridicat pe trepte superioare lupta clasei muncitoare, a maselor largi populare. Învingînd greutățile generate de scoaterea sa în afara legii în 1924, eliminînd o serie de confuzii ideologice și politice, partidul a crescut și s-a maturizat continuu, s-a legat indisolubil de viața și aspirațiile clasei muncitoare, ale maselor populare. O pagină strălucită au înscris în istoria mișcării revoluționare din România luptele muncitorești desfășurate sub conducerea partidului comunist între anii 1929-1933. Ele au constituit una din cele mai importante bătălii de clasă purtate de proletariatul român, un moment remarcabil în istoria poporului nostru.

În anii care au urmat, Partidul Comunist Român s-a aflat în fața unor sarcini deosebit de complexe și de importante, care decurgeau din situația internă și externă a țării, România intrînd în obiectivele principale ale expansiunii Germaniei hitleriste care urmărea subordonarea țării și destrămarea acesteia, acapararea bogățiilor ei.

În această perioadă, în viața politică a țării s-a făcut simțită tot mai pregnant influența cercurilor monopoliste reacționare, s-a accentuat procesul de lichidare

a democrației burgheze, de restrîngere a drepturilor și libertăților cetățenești. Fenomenul cel mai caracteristic al tendințelor ultrareacționare promovate de cercurile oligarhiei române l-a constituit încercarea de a impune Garda de fier în viața politică a țării. Mișcarea legionară, agentura hitlerismului în România, aservită în întregime imperialismului german, a dus o politică profund antinațională, prejudiciind grav interesele poporului. În cîrdășie cu reprezentanții burgheziei monopoliste, ea a trădat interesele maselor populare, a subordonat țara dominației Germaniei hitleriste, punînd în pericol însăși existența României ca stat independent și suveran.

Împotriva acestei politici reacționare s-au ridicat clasa muncitoare în frunte cu partidul comunist, masele largi populare și unele cercuri ale burgheziei naționale, neliniștite de perspectivele sumbre ale aservirii țării intereselor Germaniei hitleriste. În aceste împrejurări, partidul comunist, exprimînd interesele vitale ale maselor largi, a militat activ pentru coalizarea tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului în vederea apărării independenței și suveranității țării. Munca intensă desfășurată pe această linie și rezultatele practice obținute au consacrat decenii al patrulea al secolului nostru ca una din cele mai bogate perioade în acțiuni de masă din România, perioadă în care forțele democratice au dobîndit o serie de succese ce constituiau mărturia de netăgăduit a existenței în România a forțelor sociale și a posibilităților practice de realizare a unei largi coaliții democratice, antifasciste.

P.C.R. a militat activ pentru pace și prietenie între popoare, pentru amicitie cu U.R.S.S. și celelalte țări vecine. Sub influența opiniei publice democratice, numeroase personalități politice burgheze au acționat pentru colaborare cu alte state, pentru definirea agresorului. Într-un asemenea context, România a stabilit, în 1934, relații diplomatice cu Uniunea Sovietică și a întreprins consecvent măsuri pentru întărirea legăturilor cu țările Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice.

P.C.R. și alte forțe politice au luptat împotriva tendințelor expansioniste ale Germaniei naziste, contra dezlănțuirii unui nou război mondial, și-au manifestat solidaritatea internaționalistă profundă cu popoarele vecine și prietene, victime ale agresiunii hitleriste. Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste, sub steagul democrației și independenței țării, atitudinea lucidă a unor personalități și grupări politice ale claselor conducătoare au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste. Politica de cedare în fața pretențiilor agresive ale hitleriștilor dusă de marile puteri a influențat însă negativ mersul evenimentelor din țara noastră, ca și din alte țări europene.

Dezlănțuirea de către Germania hitleristă a celui de-al doilea război mondial a însemnat o manifestare violentă de proporții uriașe a politicii celor mai agresive forțe ale imperialismului mondial, a marcat începutul șirului uriaș de pierderi de vieți omenești, al unor enorme și incalculabile distrugerii de bunuri materiale și spirituale pe care geniul uman le-a creat cu trudă de-a lungul atîtor generații.

În condițiile cînd Germania nazistă ajunsese să domine o mare parte a Europei, României i-a fost impus dictatul de la Viena prin care o parte din teritoriul său era predat Ungariei horthyste. În mari demonstrații și mitinguri care au avut loc în numeroase localități ale țării, masele populare — în frunte cu comuniștii, — militari, oameni ai muncii români, maghiari și de alte naționalități, cu diferite situații sociale, au protestat vehement împotriva dictatului și au cerut să se reziste cu armele. Izolată pe plan internațional, părăsită de puterile Europei și pusă într-o situație strategică grea, România a fost nevoită să se supună vremelnice dictatului nedrept de la Viena. Scurt timp după aceea au și avut loc în țara noastră instaurarea regimului dictaturii militaro-fasciste, pătrunderea trupelor germane, care aveau de fapt misiunea unor trupe de ocupație, România fiind

apoi ținută în războiul hitlerist antisovietic.

Perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului dus alături de Germania hitleristă rămîne înscrisă în istoria României ca una din paginile cele mai întunecate. Dictatura militaro-fascistă, executînd ordinele Germaniei, a dus o politică de exploatare prădalnică a resurselor naturale, a bogățiilor țării, a pus industria, agricultura și transporturile în slujba războiului agresiv hitlerist, România fiind astfel împinsă la ruină și dezastru, spre o catastrofă generală. Războiul dus alături de Germania hitleristă a accentuat la maximum jaful și dominația celui de-al treilea Reich asupra țării, a îndoliat mii de familii, a adus masele populare sărăcie și mizerie.

În aceste condiții grele, cînd cercurile cele mai reacționare burghezo-moșieresti au instaurat dictatura militaro-fascistă, au înfeudat țara imperialismului fascist german și au împins-o în războiul antisovietic, masele muncitoare, pături social-politice foarte largi s-au manifestat activ în lupta împotriva opresiunii fasciste și a războiului, pentru libertatea patriei. Dînd glas frămîntărilor și aspirațiilor uriașei majorități a populației țării Partidul Comunist Român — stegar neînfricat al intereselor vitale ale poporului român — a condus rezistența antihitleristă, lupta de eliberare de sub jugul fascist, dovedindu-se la înălțimea răspunderii sale revoluționare, naționale. În pofida terorii fasciste, partidul comunist a reușit să-și mențină structura organizatorică, de la organele superioare de conducere pînă la organizațiile de bază, a avut resursele necesare pentru a reface de fiecare dată verigile lovite de organele represive antonesciene și să-și continue activitatea. În anii dictaturii militare-fasciste, partidul comunist a avut organizații ale sale în majoritatea centrelor industriale și îndeosebi în marile întreprinderi; organizații comuniste activau de asemenea într-un număr de comune îndeosebi în zonele din vecinătatea marilor centre industriale. Totodată, partidul își crease legături cu unele unități militare în care activau comuniști, uteciști și patrioți fără de partid. Rămîne încă o

problemă de cercetare stabilirea potențialului numeric al partidului comunist în acei ani ; datele de care dispunem ne dau posibilitatea să apreciem că prin numărul de membri și simpatizanți, prin influența exercitată în toate straturile societății, partidul comunist reprezenta o forță de temut pentru organele dictaturii, fapt ce rezultă cu prisosință din rapoartele acestora întocmite în anii 1940—1944.

În întreaga țară organizațiile P.C.R. au desfășurat o muncă susținută și continuă pentru demascarea politicii dictaturii fasciste și a războiului hitlerist, au organizat, condus și însuflețit mișcarea de rezistență.

Pregătind răsturnarea dictaturii militare-fasciste și militând consecvent pentru salvarea țării de catastrofa națională de care era amenințată, ca urmare a participării la un război nedorit și urât de popor, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverență coalizarea pe baze largi a tuturor forțelor sociale și politice, interesate dintr-un motiv sau altul la înfăptuirea unor asemenea acte patriotice. Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care a avut în acele împrejurări o orientare clară și a acționat în virtutea și pe niște direcții de larg interes patriotic, național, popular. *Este meritul istoric al P.C.R. de a fi văzut perspectiva eliberării țării de sub jugul fascist în unirea tuturor forțelor naționale care se pronunțau în acest sens, pe baza unei platforme comune.* În documentul intitulat „Punctul nostru de vedere” din 10 septembrie 1940, în rezoluția din luna iulie 1941, în Platforma program din septembrie 1941, în documentul „Pieirea sau salvarea poporului român” din ianuarie 1942 și în multe alte documente, partidul comunist a adresat întregului popor chemarea de a lupta pentru încetarea războiului antisovietic, pentru răsturnarea regimului fascist al lui Antonescu, alungarea din țară a hitleriștilor și recucerirea libertății și independenței României. În manifestul publicat imediat după începerea agresiunii antisovietice, dînd expresie sentimentelor maselor largi ale poporului român, potrivit războiului hitlerist de jaf și cîmpire, partidul

comunist sublinia : „*noi toți nu am vrut și nu vrem acest război tilhăresc împotriva marelui popor sovietic. Nu marele popor sovietic este dușmanul nostru... dușmanul nostru este fascismul german și lacheii lui din țară, în frunte cu generalul Antonescu*”. Într-un alt document al său — în Circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941 —, militînd neobosit sub steagul patriotismului și al internaționalismului proletar, partidul comunist sublinia caracterul național și internațional al mișcării antifasciste : „*Sarcina de răspundere istorică a P.C.R. față de poporul român — preciza circulara — constă în organizarea luptei în România, alături de marele popor sovietic și celelalte popoare cîmpite, pentru zdrobirea fascismului singeros german, a slugilor lui din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din România, pentru doborîrea bandei de trădători de la cîrma țării, în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul singeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru România liberă și independentă*”.

Aceste prevederi programatice, fiind rezultatul unei concepții largi și asigurînd efectiv unirea pe o platformă comună a tuturor forțelor patriotice, anti-hitleriste, corespundeau întru-totul cerințelor istorice, ogîndeau interesele naționale ale țării, revendicările cele mai stringente ale maselor. Criteriul fundamental al colaborării largi patriotice proclamat de comuniști era adoptarea unei atitudini potrivnice față de „*ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice*”.

Garanția realizării acestor obiective consta în făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și a unui Front Unic Național antihitlerist al poporului român. „*Partidul Comunist din România — se arăta în platforma-program din 6 septembrie 1941 — propune lupta comună a tuturor partidelor, grupărilor, personalităților politice și tuturor patrioților români, pentru realizarea Frontului Unic Național al poporului român contra ocupanților hitleriști și a slugilor lor trădătoare din țară, pentru cucerirea cerințelor din Platformă, care sînt cerințele cele*

mai arzătoare și comune ale poporului român”.

În concepția generală a partidului comunist, privind organizarea răsturnării dictaturii militare-fasciste, un rol hotărâtor revenea clasei muncitoare. Mobilizând în acțiunea de rezistență zeci de mii de militanți revoluționari și patrioți, partidul comunist a organizat grupe de sabotare a producției de armament și a transporturilor militare, precum și formațiuni de luptă patriotice care au acționat în principalele centre muncitorești. Este adevărat că cercetările întreprinse pînă în prezent de istoriografia noastră nu au condus încă la cunoașterea reală a numărului și forței acestor formațiuni. După datele de care dispunem este cert însă că ele au existat pe întreg cuprinsul țării indiferent de denumirea pe care au purtat-o și practic s-au aflat continuu în acțiunea dirijată de P.C.R. împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului hitlerist. În legătură cu folosirea în România a metodei binecunoscute la luptelor de partizani se cunoaște că Partidul Comunist nu s-a orientat hotărît spre asemenea forme, preferînd o abordare deschisă a clasei muncitoare la locul ei de muncă, antrenînd-o la amplificarea acțiunilor de sabotare a producției pentru frontul hitlerist, la organizarea unor riposte antidictatoriale, antifasciste, a aruncării în aer a depozitelor de armament hitleriste.

Țăranilor muncitori le-a fost lansată repetat chemarea de a se sustrage de la rechiziții și prestațiile obligatorii, de a provoca defecțiuni rețelei de transmisiuni germane, de a reacționa la silniciile și jafurile săvîrșite de hitleriști. Numeroși intelectuali, oameni de știință și cultură ai țării au protestat împotriva continuării războiului alături de Germania nazistă, și-au manifestat sub diferite forme adversitatea față de propaganda și ideologia fascistă, hitleristă. În memoriul trimis, în aprilie 1944, căpeteniei dictaturii militare-fasciste, Ion Antonescu, de către 65 de oameni de știință, membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași, Cluj, se arăta că „un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru”, că „interesele vitale ale statului

și poporului nostru cer imediat încetarea războiului, oricare ar fi greutatea acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decît continuarea războiului”.

O atitudine potrivnică fascismului și războiului s-a dezvoltat tot mai mult în cercuri largi ale armatei, inclusiv în rândurile unor ofițeri superiori patrioți, cu stare de spirit antihitleristă, antidictatorială.

În lupta lor plină de abnegație și eroism pentru binele patriei, comuniștii, uteciștii și alți patrioți antifasciști și-au riscat viața la fiecare pas. Mulți dintre ei au fost arestați, aruncați în lagăre și închisori sau uciși de gloanțele plutoanelor de execuție.

Rezistența față de dictatura fascistă și Germania hitleristă a cuprins cercuri largi, inclusiv ale partidelor burgheze și palatului regal, care își manifestau adversitatea față de ocupația germană, protestau împotriva jefuirii țării de către hitleriști.

Toate acestea arătau că în rîndul maselor largi ale poporului, al tuturor cercurilor politice se dezvoltă o puternică stare de spirit antifascistă, antihitleristă, dorința arzătoare de a răsturna dictatura militară și dominația Germaniei naziste.

În anii 1943—1944, strălucitele victorii repurtate pe fronturi de către coaliția antifascistă și, în primul rînd, de către Uniunea Sovietică — care a dus greul războiului și a dat cele mai mari jertfe în zdrobirea mașinii de război naziste —, succesele dobîndite de forțele patriotice care acționau în mișcarea de rezistență din țările ocupate de hitleriști, au dat impuls forțelor antifasciste din întreaga lume, au însuflețit poporul român la lupta de eliberare, au creat condiții internaționale favorabile pentru dezlănțuirea în țara noastră a ofensivei capitale împotriva dictaturii militare-fasciste și a cîmpitorilor hitleriști.

În condițiile creșterii rezistenței antifasciste în țară și ale înfrîngerilor suferite pe front, a luat naștere și s-a dezvoltat criza regimului de dictatură militară-fascistă. Șubrezirea neconținută a pozițiilor guvernului antonescian semăna

panică și derută în rîndul cercurilor conducătoare, care au început să recurgă la tot felul de manevre pentru a evita sau amîna sfîrșitul inevitabil.

Folosind contradicțiile existente în dispozitivul dictaturii militare-fasciste și acționînd consecvent pentru traducerea în viață a sarcinilor ce le stabilise încă în primele momente ce au urmat instalării regimului antonescian, Partidul Comunist Român a trecut la aplicarea treptată a unor măsuri menite a contribui la strîngerea laolaltă a tuturor forțelor care dintr-un motiv sau altul, erau potrivnice dictaturii antonesciene, Germaniei naziste și războiului antisovietic. Aceste măsuri dovedeau o viziune clară asupra sarcinilor imediate și de perspectivă ale luptei pentru eliberarea patriei și dezvoltarea ei democratică.

Pe această linie, în toamna anului 1943, P.C.R. a realizat Frontul patriotic anti-hitlerist, în care, alături de el, au venit partide și organizații patriotice ca Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (Madosz), Partidul Socialist-Tărănesc, organizații ale Partidului Social-Democrat etc. În toamna aceluiași an, Partidul Comunist Român a reușit să stabilească o serie de contacte cu cercurile palatului regal.

O condiție primordială pentru realizarea sarcinilor majore care stăteau în acele împrejurări în fața întregului popor o constituia întărirea partidului comunist, a unității rîndurilor sale. În noua sa componență, instituită la 4 aprilie 1944 (Constantin Pîrvulescu, Emil Bodnăraș, Iosif Ranghet), conducerea partidului a desfășurat o intensă activitate pentru întărirea unității și capacității de luptă a partidului, dînd un puternic impuls mișcării de rezistență antifascistă. Păstrînd o strînsă legătură cu activiștii din afară și cu cei din închisori și lagăre, conducerea partidului s-a orientat tot mai insistent spre mobilizarea tuturor forțelor partidului pentru lărgirea frontului antihitlerist, organizarea și conducerea fermă a luptei de eliberare a poporului.

În noile condiții interne și externe din primăvara lui 1944, continuînd și intensificînd activitatea de făurire a unui front

comun de luptă al forțelor antihitleriste, P.C.R. s-a orientat spre crearea unei largi coaliții a acestora, de la partidele muncitorești și alte forțe progresiste, la partidele burgheze și cercurile palatului.

Un factor care a contribuit la făurirea acestei coaliții largi și la întărirea potențialului de luptă al forțelor antidictatoriale și antihitleriste l-a constituit realizarea, în aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc de către P.C.R. și P.S.D. La obținerea acestui hotărîtor succes, o contribuție de seamă au adus: Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec, Constantin Agiu, Victor Brătăfăleanu, Mihai Magheru, Lothar Rădăceanu ș.a.

Prin făurirea Frontului Unic Muncitoresc s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare și s-a întărit capacitatea ei de luptă pentru eliberarea patriei și progres social. Manifestul programatic al F.U.M., dat publicității cu prilejul zilei de 1 Mai 1944, aprecia: „1 Mai 1944 găsește muncitorimea din România, precum și masele largi ale poporului român la marginea prăpastiei. Războiul provocat de către clica hitleristă din România împotriva Uniunii Sovietice, Marii Britanii și Statelor Unite, seamănă moartea, jalea și distrugerea pretutindeni pe cuprinsul țării.

Muncitorimea, țărănimea, meșteșugăria, intelectualitatea, laolaltă cu întreaga națiune română suferă urmările pustitoare ale acestui război hitlerist.

Trădătorii de țară, antoneștii, care au trimis la moarte sute de mii de români, pentru interesele imperialiștilor hitleriști, au expus orașele, satele și populația civilă unor necruțătoare bombardamente aeriene, prin continuarea războiului alături de Hitler.

Muncitorimea din întreprinderi militarizate care lucrează pentru războiul hitlerist este condamnată la moarte. La C.F.R. Grivița, peste 1.500 de muncitori au fost uciși și alte sute grav răniți. La Ploiești, Turnu-Severin, Brașov etc., au fost de asemenea uciși mii de muncitori. Populația civilă lăsată fără solide adăposturi antiaeriene, e expusă pieirii. Siniștrații și evacuații forțați sînt lăsați în mizerie și amenințați cu infometarea și decimarea de boli.

Părăsiți fabricile și birourile în caz de bombardamente ! Salvați-vă viața !

Împotriva intereselor vitale și a voinței poporului român, guvernul trădător Antonescu continuă războiul alături de Hitler, ca să-și servească stăpînii de la Berlin și interesele sale de clică“.

Adresîndu-se apoi tuturor patrioților țării, manifestul preciza : „Războiul împotriva Uniunii Sovietice și a Aliatilor trebuie să înceteze !

Pacea cu Uniunea Sovietică și Aliatii trebuie imediat încheiată !

MUNCITORI ȘI MUNCITOARE ! TINERI MUNCITORI ! SALARIAȚI DE TOATE CATEGORIILE ! Frații, fiii, soții voștri au fost omorîți pe front și prin bombardamente. Alții sînt trimiși la robie în Germania. Viața voastră este în pericol din cauza bombardării uzinelor și birourilor în care lucrați.

Toate drepturile pe care voi le-ați dobîndit printr-o îndelungată luptă și pentru care voi ați manifestat în toate sărbătorile de 1 Mai, v-au fost răpite de regimul hitlerist al lui Antonescu. Organizațiile voastre profesionale au fost desființate ; orele de lucru mărite pînă la epuizarea forțelor voastre, demnitatea omenească înjosită. Scumpetea și neînfrînata speculă micșorează neîncetat puterea de cumpărare a salariilor voastre de mizerie. Lipsa de alimente din ce în ce mai resimțită, voi o suportați în primul rînd. Puși sub regimul militarizării fabricilor, glasul vostru este înăbușit prin teroare, sînteți încarcerați și bătuți.

MUNCITOARE ȘI FUNCȚIONARE ! Lipsite de sprijinul bărbatilor, fraților, copiilor voștri, trimși să fie carne de tun pentru interesele lui Hitler, sînteți silite, din cauza lipsurilor și a foamei, să luați locul lor în uzinele, fabricile și birourile expuse bombardamentelor aeriene. Voi munciți pînă la istovire cu salarii de batjocură !

FRAȚI MUNCITORI ȘI TINERI MUNCITORI !

Puneți-vă în fruntea luptei de eliberare și pentru pacea poporului român !

În plin război, clasa muncitoare din România își afirmă de acest 1 Mai cerințele ei de viață, pe care numai unită și prin luptă poate să le impună.

Aceste cerințe imediate sînt :

Ziua de lucru de 8 ore ; sporirea imediată a salariilor pe măsura scumpetei ; imediata demilitarizare a întreprinderilor ; asigurarea dreptului la libera organizare sindicală și politică ; libertatea de gîndire, a scrisului și a cuvîntului ; eliberarea tuturor celor închiși sau internați pentru convingerile lor și pentru lupta patriotică, antihitleristă ; autonomia și reorganizarea Asigurărilor sociale sub controlul muncitoresc ; școală gratuită, spitale gratuite, locuințe ieftine și igiene pentru toți cei ce muncesc.

ROMÂNII ! Pacea pe care întreaga națiune o dorește trebuie cucerită prin lupta poporului, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa. Muncitorimea în front unic își strînge astăzi rîndurile, la noi ca pretutindeni. In ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranțe, muncitorimea organizată unită, de la comuniști la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credința religioasă și apartenență socială, la lupta hotărîtă pentru :

Pacea imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național, din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane, sprijinirea Armatei Roșii eliberatoare, alianță cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă ! Trăiască 1 Mai, ziua de înfrățire sub semnul păcii și de unire a clasei muncitoare !“.

Călăuzit de ideea atragerii celor mai largi forțe posibile care își puteau aduce o anumită contribuție în șuvoiul general al luptei pentru eliberarea României de sub jugul fascist, partidul comunist a acordat o atenție deosebită și intensificării legăturilor sale cu unele partide și formațiuni politice, în scopul fructificării contradicțiilor existente între interesele cercurilor pe care acestea le reprezentau și politica Germaniei hitleriste, a regimului antonescian. Cu aceste gînduri a fost

convocată, la inițiativa P.C.R., în noaptea de 13/14 iunie, într-o casă conspirativă a comuniștilor o consfătuire la care au luat parte reprezentanți ai partidului, ai palatului și armatei (Emil Bodnăraș, Lucrețiu Pătrășcanu, Gr. Niculescu-Buzești, Constantin Sănătescu, Gh. Mihail, C. Vasiliu-Râșcanu, Dumitru Dămăceanu, I. M. Stîrcea, M. Ioanițiu ș.a.). După îndelungi dezbateri, în cadrul consfătuirii au fost acceptate punctul de vedere și planul Partidului Comunist Român de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene, de bizuire a întregii acțiuni insurecționale pe forțele interne în vederea scoaterii țării din războiul hitlerist și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei naziste.

Împrejurările externe și creșterea puternică a stării de spirit antihitleriste în toate categoriile populației, realizarea acordului între P.C.R. și P.S.D., contactele stabilite de Partidul Comunist cu generali și ofițeri superiori și cu cercurile palatului regal dovedeau caracterul iluzoriu al speranțelor liderilor partidelor burgheze în posibilitatea găsirii unei soluții de ieșire din situația existentă fără comuniști și fără o participare a maselor; în rindurile lor își făceau loc tot mai mult teama de a nu rămîne în afara evenimentelor și în izolare totală, de a nu-și pierde definitiv pozițiile politice și influența în țară, de a nu se compromite chiar în ochii partizanilor lor. Tocmai de aceea, liderii P.N.Ț. și P.N.L. s-au văzut nevoiți să accepte, la 20 iunie 1944. încheierea unui acord cu Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat.

Rezultat al politicii de largi alianțe general-democratice, antihitleriste preconizate de P.C.R., crearea Blocului Național Democrat (B.N.D.) a reprezentat unirea în lupta antifascistă a celor mai diverse clase și pătri sociale, partide și grupări politice, coalizînd în jurul clasei muncitoare — forța de bază a mișcării de rezistență —, toate forțele patriotice, masele largi ale oamenilor muncii de la orașe și sate și, totodată, chiar și unii aliați vremelnici, din rîndul claselor dominante. Platforma antifascistă, general-democratică, pusă la baza acțiunii celor

patru partide constituite în Blocul Național-Democrat prevedea : „1. Încheierea fără întîrziere, în baza ofertei făcute de Alianți, a unui armistițiu cu Națiunile Unite (Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii), căutînd a obține condițiunile posibile cele mai bune pentru interesele țării. 2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale. 3. În acest scop : înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice, tuturor cetățenilor țării. 4. Menținerea unei ordine democratice și realizarea păcii conform cu interesele statului și poporului român. 5. Prezențul acord intră imediat în vigoare și obligă partidele contractante la organizarea și ducerea în comun, fără nici o întîrziere, a acțiunii pentru realizarea punctelor mai sus stabilite“. Declarația adoptată menționa în încheierea ei „*formațiunile politice care alcătuiesc Blocul Național-Democrat își păstrează întreaga independență ideologică și politică, acordul intervenit neprivind decît punctele fixate*“.

Semnificația realizării B.N.D. și rolul P.C.R. în ansamblul alianțelor politice create nu au scăpat observației organelor informative naziste, care raportau în acele zile că „evoluția politicii interne din ultimele săptămîni arată clar o trecere a tuturor opozițiilor spre stînga, cu preluarea conducerii acestei opoziții de către partidul comunist“.

La baza făuririi acestor alianțe au stat, în esență, obiectivele de luptă stabilite și propuse de P.C.R. *Fiind prezent în toate înțelegerile realizate din inițiativa și la insistențele sale, P.C.R. a jucat rolul conducător, dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă într-o măsură mai mare sau mai mică, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării de sub jugul fascist.*

De teamă de a nu se compromite și a-și îngreuna singuri situația de pe urma susținerii războiului antisovietic dus de către Antonescu alături de Hitler, treptat,

regele și sfetnicii săi mai importanți, cercurile palatului au evoluat spre o apropiere de forțele politice care consimțiseră la realizarea B.N.D. De unde, la început regele personal susținuse acțiunea militară dusă de Ion Antonescu alături de Germania hitleristă, el însuși vizitând în câteva rînduri frontul și interesîndu-se îndeaproape de desfășurarea și perspectivele operațiunilor armatei, treptat avea să se distanțeze de această cauză. Astfel se și explică acceptarea de către rege a stabilirii unor legături tot mai sistematice cu reprezentanții P.C.R. și ai celorlalte forțe înmănunchiate în B.N.D.

Între 20 iunie și 23 august 1944 au avut loc ședințe conspirative ale reprezentanților partidelor din B.N.D. și ai cercurilor palatului regal, în cadrul cărora s-au discutat îndeosebi probleme de ordin politic, privind structura noului guvern, întocmirea proclamației regale, a decretelor ce urmau să fie adoptate imediat după înlăturarea dictaturii militare-fasciste și alte probleme cu caracter general. În cadrul acestor consfătuiri sistematice s-au conturat două atitudini diametral opuse: aceea hotărîită, de urgentare a pregătirii răsturnării dictaturii, exprimată de P.C.R. și aceea de tărăgănare, promovată de liderii partidelor burgheze.

O importanță hotărîitoare pentru victoria luptei de eliberare națională a poporului român a avut-o atragerea armatei de partea forțelor patriotice. Condițiile concrete ale României, starea de spirit antifascistă, antihitleristă și ura ce clocoțea în rîndurile militarilor împotriva ocupanților germani au constituit terenul fertil pentru activitatea tuturor forțelor antifasciste în vederea atragerii întregii armate la acțiunea de răsturnare a dictaturii antonesciene și de lichidare a ocupației hitleriste. Pentru pregătirea armatei în vederea răsturnării dictaturii antonesciene a fost creat în vara anului 1944 comitetul militar. Legături tot mai sistematice a stabilit partidul comunist cu o serie de cadre de comandă ale armatei, unele dintre ele făcînd parte din cercurile apropiate palatului regal.

O problemă importantă în pregătirea răsturnării dictaturii antonesciene a constituit-o elaborarea planului acțiunii mi-

litare, precum și stabilirea măsurilor pentru traducerea lui în viață. Sub conducerea P.C.R., comitetul militar a dus la îndeplinire această sarcină.

În ceea ce privește modalitatea înlăturării căpeteniilor fasciste s-a ajuns la concluzia că cea mai bună soluție era arestarea lor la palatul regal de către o formațiune de luptă patriotică sau, într-un caz neprevăzut, de o echipă formată din ofițeri și subofițeri din garda palatului.

Evenimentele militare din vara anului 1944 pe fronturile celui de-al doilea război mondial și îndeosebi pe frontul sovieto-german, au creat împrejurări favorabile pentru trecerea la răsturnarea dictaturii militare-fasciste.

La 20 august 1944, cînd pe frontul Iași-Chișinău armata sovietică a început o puternică ofensivă, pătrunzînd adînc în dispozitivul inamic și silindu-l să se retragă, provocîndu-i grele pierderi, în interiorul țării efervescența maselor atinseese punctul culminant. Guvernul fascist era izolat, aparatul de stat, cuprins de derută, se descompunea; măsurile politice și militare stabilite de partidul comunist în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste fuseseră în ansamblu înfăptuite. Erau maturizate toate condițiile necesare trecerii la acțiunea hotărîitoare.

*

Glorioasa istorie a patriei noastre cuprinde în paginile ei remarcabile evenimente și momente de însemnătate excepțională. Nu sînt însă multe acelea care să fi rămas stăruitor în memoria contemporanilor lor, în memoria celor care i-au urmat pe aceștia, așa cum AUGUST 1944 a rămas și va rămîne peste vremi, în pofida scurgerii nesfîrșite a timpului. Explicațiile încep să decurgă unele din altele din momentul în care încercăm să deslușim ce a însemnat insurecția națională antifascistă armată pentru vremurile în care s-a declanșat și a avut loc, dar mai ales pentru anii ce i-au urmat și, de ce să nu o spunem, pentru anii pe care-i parcurgem în prezent.

Insurecția antifascistă armată a început în ziua de 23 august 1944, prin arestarea

guvernului antonescian militaro-fascist.

Adoptăm titulatura de insurecție națională antifascistă armată, întrucât după părerea noastră, ea cuprinde exact sensul evenimentelor de acum trei decenii : a fost o insurecție *națională* (realizată cu participarea celor mai diferite forțe social-politice ale țării), *antifascistă* (deoarece focul principal al insurgenților a fost îndreptat împotriva dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist) și *armată* (deoarece grație bunei orientări dovedite de P.C.R. prin atragerea armatei de partea poporului, aceasta a participat cu toate forțele ei la lupta pentru triumful insurecției, pentru sprijinirea obținerii victoriei finale asupra Germaniei hitleriste).

Încă la primele ore ale dimineții de 23 August 1944, auzindu-se la palat că I. Antonescu ar intenționa ca în seara zilei respective să plece pe front, s-a hotărât ca acesta să fie chemat și în caz că nu va accepta să încheie armistițiul, să fie arestat conform planului stabilit de comun acord cu partidul comunist și celelalte forțe antihitleriste. În jurul orei 16, I. Antonescu și Mihai Antonescu au sosit la palat. În câteva minute Ion Antonescu a expus situația militară ; pe baza datelor prezentate și a planurilor sale de continuare a războiului, el a declarat regelui că nu este de acord să încheie armistițiul cu puterile aliate. În acest moment, din ordinul regelui s-a produs arestarea celor doi de către o echipă de militari, pregătită din timp de colonelul Emilian Ionescu, formată din maiorul Anton Dumitrescu, plutonierii Dumitru Bălă, Dumitru Rusu și sergentul-major Dinu Cojocaru. Ulterior, au fost invitați la rege și alți membri ai guvernului, care, de asemenea, au fost arestați.

Arestarea guvernului Antonescu a reprezentat de fapt declanșarea insurecției naționale antifasciste armate și constituia realizarea unuia din obiectivele sale majore.

Despre cele ce se petrecuseră, P.C.R. a anunțat apoi imediat, prin sistemul de legături conspirative stabilit în prealabil, împuterniciții partidelor cuprinse în Blocul Național Democrat. Concomitent a fost adus la palat tehnicianul parti-

dului comunist cu aparat necesar împri-mării pe disc a proclamației regelui și a celorlalte documente care urmau să fie difuzate în seara aceea prin radio. Din partea B.N.D. au sosit la palat Lucrețiu Pătrășcanu, Emil Bodnăraș, C. Titel Petrescu.

În cursul serii a avut loc preluarea de către o formație patriotică de luptă a pazei membrilor guvernului antonescian arestați și care au fost transportați, în aceeași noapte, la o casă conspirativă a partidului comunist, din cartierul Vatra Luminoasă, unde au fost deținuți în cel mai strict secret. În acest episod al preluării celor arestați de către comuniști trebuie să vedem nu numai o recunoaștere a rolului de frunte pe care îl avea partidul comunist, a faptului că el reprezenta forța cea mai experimentată și mai hotărâtă în ducerea acțiunii până la capăt ; era în fond vorba de situarea P.C.R. în centrul insurecției, premiză certă pentru asigurarea succesului acțiunii.

În cursul serii de 23 August s-a procedat la formarea noului guvern compus din militari și tehnicieni sub președinția generalului C. Sănătescu, avînd ca miniștri fără portofoliu pe reprezentanții partidelor care alcătuiau Blocul Național Democrat (Lucrețiu Pătrășcanu, C. Titel Petrescu, Iuliu Maniu și C. I. Brătianu). Numai P.C.R. a preluat — cu titlu de interimat — și un minister, cel al Justiției. Arătînd obiectivele majore ce stăteau la temelia programului guvernului — obiective pe baza cărora de altfel, cu două luni înainte se constituise Blocul Național Democrat —, P.C.R. declara : „Încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și curățirea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, acestea sînt unele din obiectivele pe care Comitetul Central al Partidului Comunist din România le-a fixat încă din septembrie 1941. Aceste obiective care formează programul actualului guvern, constituie temeiul participării P.C.R. în cadrul politicii de bloc național, în actuala formațiune guvernamentală“.

Obținerea succesului mai departe depindea în măsură hotărâtoare de aplicarea măsurilor dinainte stabilite, de exploatarea surprinderii adversarilor, de poziția armatei, de fermitatea forțelor patriotice antihitleriste.

Încă în seara zilei de 23 August 1944, printre primele acte de guvernământ s-a numărat decretarea eliberării din închisori și lagăre a revoluționarilor și patrioților-comuniști și necomuniști — care avuseseră de suferit ca urmare a atitudinii lor antidictatoriale, antifasciste și antihitleriste. Aceasta a fost o adevărată sărbătoare a poporului cu efecte nu numai de natură emoțională, dar și practică, căci cei eliberați din închisori și lagăre s-au încorporat imediat în rîndul forțelor insurecționale.

Încă în cursul zilei de 23 August, după arestarea guvernului, unitățile militare și formațiunile patriotice au procedat operativ la ocuparea principalelor instituții de stat din București și la blocarea obiectivelor germane. Printre cele dintîi au fost ocupate Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, Ministerul de Război, Subsecretariatul de Stat al Aerului, Palatul telefoanelor și centralele telefonice din bulevardele Banu Manta și Dacia, posturile de radio.

În privința blocării obiectivelor germane, aceasta se efectua de asemenea în ordinea importanței lor: Misiunea militară germană a aerului, Misiunea germană pentru armata de uscat, principalele hoteluri și clădiri unde locuiau majoritatea comandanților și ceilalți ofițeri și comandamentele și unitățile militare germane.

De la ora 22 a început să se difuzeze la radio, în repetate rînduri, proclamația regelui, al cărei proiect fusese elaborat anterior de Lucrețiu Pătrășcanu și pus de acord cu exponenții palatului. „Pentru a nu lăsa să fim surprinși de evenimente — relatează Lucrețiu Pătrășcanu — s-a luat hotărîrea, într-o ședință conspirativă, de a pregăti proclamația și toate documentele menite să apară în primul moment. Am pășit imediat la redactarea proclamației. Împreună cu alți doi membri ai conspirației, reprezentînd pe rege, ne-am adunat în casa conspirativă din

strada Armenească, după ora 11 noaptea. Textul pe care-l pregătisem a fost acceptat în întregime după oarecare discuții. În momentul în care am pășit la redactarea definitivă a proclamației, s-a anunțat apropierea de București a bombardierelor engleze. Dat fiind că eram urmărit atît de Gestapo, cît și de Siguranță, nu puteam folosi în timpul bombardamentelor, fie ziua, fie noaptea, adăposturile și eram nevoit să rămîn în încăperea în care împlător mă găseam. Am rămas și de astă dată în apartament continuînd redactarea proclamației într-o săliță interioară din care nu se putea vedea în afară nici o rază de lumină.

Zgomotul bombardierelor se apropia însă din ce în ce mai mult. Și, deodată, la cîteva sute de metri, au început să cadă primele bombe la „Asigurările sociale“ în strada Vasile Lascăr, pe strada Negustori. „Covorul de bombe“ ne-a venit deodată la toți trei în minte. Ne-am oprit un moment din lucru. Dar ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, am continuat. Proclamația a fost gata cînd sirenele anunțau că pericolul aerian a trecut“.

În Proclamație se făceau cunoscute doborîrea dictaturii fasciste, ieșirea României din războiul antisovietic și hotărîrea ei de a lupta pentru a-și apăra independența și a elibera partea de nord a Transilvaniei. „Oricine s-ar împotrivi hotărîrii noastre liber luate, și care nu atinge drepturile nimănui, este dușman al neamului nostru — se preciza în cuprinsul proclamației. Ordon armatei și chem poporul să lupte prin orice mijloace și cu orice sacrificii împotriva lui... Alături de armatele aliaților și cu ajutorul lor, mobilizînd toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină. De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mînă independența împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta depinde viitorul țării noastre“.

În spiritul proclamației era concepută și declarația noului guvern.

În acele momente fierbinți, guvernul român s-a îngrijit să aducă oficial la cunoștința Națiunilor Unite noua situație

politică și militară a României. În acest scop, în zorii zilei de 24 august, un avion special a fost trimis în Turcia avînd la bord un emisar român, care a notificat cele de mai sus reprezentanților U.R.S.S., S.U.A. și Angliei.

Documentele amintite, alături de acțiunile practice desfășurate de forțele insurecționale făceau de fapt cunoscută lumii întregi noua poziție a României, trecerea ei de partea coaliției antihitleriste și puneau țara noastră în stare de război cu Germania hitleristă. Acest fapt a avut o influență deosebită asupra întregii armate române pentru întoarcerea imediată a armelor împotriva ocupanților fasciști.

În timp ce se anunța țării și lumii întregi magnifica cotitură, unitățile militare și formațiunile patriotice din București continuau acțiunea de ocupare a instituțiilor guvernamentale și blocarea obiectivelor germane. Chiar în cursul zilei de 23 August au avut loc ciocniri deschise între unele subunități române și germane, au fost dezarmați și arestați de către ostași și formațiuni de luptă patriotice soldați și ofițeri hitleriști izolați, aflați pe străzi sau în diferite locuințe.

În seara zilei de 23 August au început operațiunile insurecționale și pe Valea Prahovei. La Ploiești, ostași români și echipe de muncitori au organizat și întărit paza întreprinderilor petroliere, apărîndu-le în fața încercărilor trupelor germane de a le cuceri și distruge. În Nordul Moldovei o grupare de trupe române, izolată de grosul armatei noastre, dar înconjurată din toate părțile de trupe hitleriste, a declanșat în cursul nopții de 23 August atacul prin surprindere împotriva unităților din Divizia 3 Munte germană, provocîndu-le grele pierderi.

Primele știri despre declanșarea evenimentelor de la 23 august au stîrnit pretutindeni bucurie în rîndurile întregului popor și un entuziasm de nedescris. În București și în alte localități ale țării au avut loc manifestații spontane ale populației și militarilor prin care și-au exprimat adevărata profundă la actul înfăptuit și dorința de a lupta pentru realizarea stringentelor deziderate naționale. „Cînd aceasta s-a anunțat oficial — ob-

serva ziarul „România liberă“ din 24 august 1944 —, străzile au căpătat dintr-o dată un aspect pe care nopțile de întuneric ale orașului nu l-au cunoscut niciodată. O însuflețire extraordinară domnea pretutindeni. Grupuri de cetățeni se îndreptau spre centru. În fața palatului regal, a ministerelor, a prefecturii și a multor altor edificii publice, unde noii demnitari se aflau la lucru, mulțimea a manifestat îndelung... Pînă noaptea tîrziu au răsunit în Capitală strigătele care salutau actul de eliberare a poporului“. În același spirit, un alt ziar al vremii consemna: „...Pretutindeni o veselie nespusă. Soldați și ofițeri se îmbrățișează pe străzi, sărutîndu-se și plîngînd de bucurie...“.

Către miezul nopții de 23/24 august, în jurul orei 23, noul șef al Marelui Stat Major (generalul Mihail Gheorghe) ce fusese împuternicit de rege și cu comanda supremă a armatei române, a dat o directivă operativă ce a fost transmisă imediat comandanților în subordine prin care se stabileau misiunile armatei. Astfel, o parte din trupele române aflate în interior primeau misiunea de a zdrobi unitățile hitleriste de pe teritoriul țării, iar o altă parte să asigure acoperirea frontierelor. Forțele române aflate în calea trupelor sovietice pe frontul din Moldova urmau să înceteze imediat lupta împotriva acesteia, să se retragă în cîmpia Dunării. Aci, regroupîndu-se, urmau să se pregătească pentru operațiunile de eliberare a părții de nord a Transilvaniei. Direcția operativă prevedea că acțiunea militară să fie fulgerătoare pentru a exploata surprinderea inițială

Memorabilele evenimente din România, petrecute în timp ce pe frontul de la Iași-Chișinău armatele germane primeau lovituri puternice din partea forțelor sovietice, au constituit o adevărată lovitură de trăsnet pentru guvernul de la Berlin și reprezentanții lui în România. M. Killinger, care informase anterior pe Hitler că în România nu se face nimic fără știrea sa și că I. Antonescu este stăpîn pe situație, în fața dezastrului ce se accentua, avea să se sinucidă cînd și-a dat seama că totul era pierdut.

Fulgerătoarea lovitură dată de evenimentul insurecțional, panica și deruta ce cuprinseseră cartierul general al lui Hitler, au făcut necesară scurgerea unui timp substanțial pînă cînd acesta să poată lua o decizie față de situația ivită pe neașteptate. Furia ce stăpînea căpeteniile naziste rezultă din însuși ordinul lui Hitler, de înăbușire a insurecției, dat în acea noapte, prin care cerea arestarea imediată a membrilor noului guvern și înlocuirea lui cu un altul prezidat de un general filogerman. După cum se vede, lui Hitler nu i se conturase încă, în toată amplitudinea ei, imaginea cataclismică a dezastrului către care mergea cel de-al III-lea Reich.

La București, pînă să sosească acest ordin, reprezentanți ai Legației germane și generalul Gerstenberg avuseseră întrevederi cu regele Mihai și cu cercurile palatului care sperau să realizeze desprinderea de Germania pe baza unei înțelegeri cu comandamentul german în scopul retragerii din România a unităților hitleriste, fără ca acestea să se dedea la acțiuni contra trupelor române. Nerespectarea angajamentului pe care reprezentanții hitleriști și l-au luat în acest sens, urma să atragă riposta energetică a armatei române.

Este adevărat că această înțelegere intervenită a strecurat pentru un timp nedumerire și confuzie în rîndurile unor comandamente române. Nu s-a pus însă sub semnul întrebării nici un moment oportunitatea ducerii pînă la capăt a acțiunii începute. În București obiectivele germane au continuat să rămînă blocate de trupele române și formațiunile patriotice. Activitatea în vederea începerii asaltului s-a desfășurat fără întrerupere. Concomitent, a continuat operația de acoperire a frontierelor, de ocupare a oficiilor telefonice și telegrafice, de întrerupere a legăturilor cu fir ale germanilor.

În dimineața zilei de 24 august a apărut primul număr al ziarului „România liberă”. În el a fost publicată declarația C.C. al P.C.R. care chema poporul la acțiunea hotărîită cu arma în mînă pentru zdrobirea oricăror rezistențe ale trupelor hitleriste. „Consecvent cu punctul său de vedere că aruncarea României în războiul

antisovietic a însemnat o adevărată catastrofă națională și primejduiește grav interesele vitale ale poporului român, Partidul Comunist din România a participat activ, din prima zi, la pregătirea și răsturnarea dictaturii Antonescu, instrumentul sălbatic al hitlerismului” — se arăta în declarație.

„Încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și curățirea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, acestea sînt unele din obiectivele pe care Comitetul Central al Partidului Comunist din România le-a fixat încă din septembrie 1941.

Aceste obiective, care formează programul actualului guvern constituie temeiul participării Partidului Comunist din România, în cadrul politicii de Bloc Național, în actuala formațiune guvernamentală.

Partidul Comunist din România, partid al clasei muncitoare, reprezintă însă interesele întregii colectivități românești, deopotrivă ale muncitorimii și țărănimii, ale intelectualității și ale tuturor păturilor orășenești, ale întregului popor român, în lupta sa de eliberare națională, în lupta sa pentru cîștigarea drepturilor cetățenești și democratice.

Partidul Comunist din România, împreună cu partidele Național-Țărănesc, Național-Liberal și Social-Democrat, au constituit un Bloc Democratic, bazat pe Frontul Unic Muncitoresc, încheiat între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat.

Partidul Comunist din România, consecvent politicii sale de realizare a Frontului Național Patriotic al tuturor forțelor antihitleriste, a strîns pe aceeași linie de acțiune în grupa patriotică antihitleristă Uniunea patriotică, Frontul plugurilor și Partidul Socialist-Țărănesc.

Politica sa de Bloc Național, ca și aceea de Front Național Patriotic, nu a răpit și nu răpește independența sa organizatorică, ideologică și politică, el păstrîndu-și deplina libertate în rezolvarea problemelor de bază ale României, de azi și de mîine.

În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist Român cheamă

muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său.

Încetarea ostilităților cu Uniunea Sovietică, deschide drum larg pentru o strînsă alianță cu marea republică muncitorească-țăărănească de la răsărit. Partidul comunist înțelege să lupte pentru această alianță, pe care o dictează interesul cel mai vital și permanent al poporului român.“

Însuflețiți de asemenea chemări pe care comuniștii le adresau întregii țări, luptele forțelor insurecționale s-au generalizat treptat în întreaga țară. Întregul popor, în frunte cu comuniștii, erau preocupați în cel mai înalt grad de zdrobirea cit mai grabnică a forțelor hitleriste.

A fost de mare importanță faptul că, pe tot timpul acțiunilor, P.C.R. a fost mobilizator și însuflețitorul poporului pentru eliberarea patriei. „Popor român ! Armată Română ! La luptă hotărîtă pentru salvarea și eliberarea patriei !“ — răsuna cuvîntul partidului în acele zile eroice. „Fiecare român e un soldat ! Fiecare român luptă acolo unde se află, împotriva nemților și a trădătorilor !“, „Muncitori ! Uniți în Frontul unic muncitoresc, puneți-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului român !... Țărani ! Aderați și sprijiniți lupta contra nemților și a trădătorilor din slujba lor !... Cetățeni patrioți ! Colaborați cu armata și cu unitățile patriotice la zdrobirea rezistențelor nemților. Înrolați-vă în detașamentele patriotice ! Sprijiniți guvernul patriotic național și lupta poporului român contra nemților“.

În scopul asigurării securității sale pe timpul desfășurării operațiilor militare, la 24 august, în jurul orei 1 noaptea, regele a plecat în localitatea Dobrița (județul Gorj) unde a rămas pînă la 15 septembrie 1944, departe de evenimente și mai ales de răspunderi. P.C.R. a considerat că pentru continuarea energică și fără defecțiuni a luptei începute, în acele împrejurări era absolut necesară punerea regelui la adăpost de orice surpriză.

În acest context, în miezul tuturor problemelor vitale au rămas conducerea

P.C.R., guvernul prezidat de generalul Constantin Sănătescu și Marele Stat Major al armatei sub comanda generalului Gheorghe Mihail.

În aceeași noapte, către ora 2, generalul Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, primind informații că hitleriștii din împrejurimile Bucureștiului și Valea Prahovei se regroupează în vederea unei contraacțiuni ordonată de Hitler, a dat dispoziții Comandamentului militar al Capitalei să treacă urgent la asaltarea și lichidarea obiectivelor germane.

Pe baza ordinelor date, în zori, în jurul orei 4, unitățile militare românești, au dezlănțuit atacul asupra obiectivelor germane din București. După două ore, gruparea germană din zona comunei și pădurii Băneasa a încercat — dar fără succes — un atac asupra Capitalei ; la ora 10, hitleriștii au început să efectueze bombardamente aviatice teroriste asupra orașului, dovedind încă odată josnicia de care erau capabili.

Și în acele momente și în zilele următoare, în București, centrul insurecției, ostașii români, sprijiniți de formațiunile patriotice și de populație, au dus lupte înverșunate.

Cu deosebit eroism a acționat în acele momente artileria antiaeriană a Capitalei, încercînd să înlăture primejdia atacurilor aviației hitleriste.

Lupte dîntre cele mai grele s-au dus în imediata apropiere a Bucureștiului și îndeosebi în zona localităților Băneasa și Otopeni, unde erau numeroase forțe militare hitleriste, bine înarmate și instruite.

Grație eforturilor eroice depuse, comandamentele și unitățile militare române au reușit să lichideze pînă la 26 august toate rezistențele germane din București. Pînă în dimineața zilei de 28 august același lucru s-a petrecut cu rezistențele hitleriste din împrejurimile Capitalei.

A fost o luptă grea, pe viață și pe moarte, o luptă care nu putea să nu amintească de eroismul celor care, în primul război mondial — la Mărășești, Mărăști, Oituz și în atîtea alte locuri — nu și-au precupețit nici un efort și în numeroase cazuri nici viața pentru eliberarea patriei cotropite de vrăjmași.

Numeroase acte de eroism individual și colectiv au fost săvârșite cu acest prilej. Alegerea exemplurilor cele mai semnificative se dovedește greu de realizat datorită multitudinii lor. Ne vom opri totuși asupra unuia dintre ele, cel al ostașilor și ofițerilor bateriei antiaeriene 53/70 aflată în zona comunei Otopeni. Rămasă în dispozitivul inamic, înconjurată din toate părțile, bateria a luptat timp de patru zile aproape fără întrerupere împotriva unor atacatori numeroși și bine dotați cu mijloace de luptă. Lovind pe dușmani cu tunurile, dar și cu baionetele și grenadele, vitejii artileriști au scos din luptă numeroși hitleriști, 37 fiind uciși; ei au mai distrus 7 tunuri și 30 de mașini. Bateria a ieșit învingătoare, dând jertfă 11 luptători.

La rîndul lor, formațiunile de luptă patriotice au fost în tot timpul prezente la datorie, aducîndu-și contribuția la victoria insurecției, călăuzite fiind de apelurile însuflețitoare ce le erau adresate. Cu titlul de exemplu, redăm în cele ce urmează fragmente din textul Apelului comandamentului formațiunilor de luptă patriotice din 26 august 1944: „Cetățeni patrioți! Lupta cu arma în mînă împotriva cîmpitorilor naziști a început. Din această clipă, fiecare român e un soldat al României libere...

Cetățeni ai Capitalei! Municipici, funcționari, intelectuali, patrioți!

Pentru respingerea și exterminarea cîmpitorilor sînt necesare toate forțele și toate resursele noastre.

Urmați fără șovăire ordinele și dispozițiile comandamentului formațiunilor de luptă patriotice, înrolați-vă în detașamentele patriotice. Prezentați-vă la locurile indicate în comunicatele noastre, cu arme sau fără arme.

Capitala țării, inima mișcării de eliberare națională, trebuie ținută cu orice preț.

Puneți-vă brațele, mijloacele și tot sufletul pentru exterminarea dușmanilor noștri de moarte!

Urmați exemplul fraților noștri francezi, eroicii eliberatori ai Parisului!

Urmați exemplul luptătorilor patrioți, de pretutindeni, iugoslavi, cehi, polonezi, greci!

Denunțați fiecare cuib de rezistență nemțească, pe fiecare agent hitlerist neamț sau român trădător de neam!

Atacați cu toate mijloacele, pînă la exterminare, rămășițele teritoriale hitleriste!

În curînd vom avea ajutorul măreței armate sovietice și al Marilor Națiuni Unite!

Pînă atunci, e datoria fiecărui român să reziste și să atace pe cîmpitorii!

Cetățeni patrioți!

De lupta noastră depinde soarta țării! Numai acțiunea organizată, sub ordinele și dispozițiile noastre poate să asigure rezistența și victoria cu cele mai mici pierderi.

Ajutați și colaborați cu armata română, dați tot concursul iubitorilor și eroicilor noștri ofițeri și soldați!

Locuitori din suburbii!

Țărani din jurul Capitalei!

Asigurați legături largi cu țărănimea!

Formați detașamente țărănești pentru apărarea Capitalei!

Aprovizionați Capitala cu produse alimentare de tot felul, împiedicați cu arma în mînă aprovizionarea dușmanului hitlerist!

La luptă hotărîtă, cu arma în mîini!

Moarte cîmpitorilor germani!“

Apelul era semnat în numele comandamentului formațiunilor de luptă patriotice de către Emil Bodnăraș.

La capătul eforturilor depuse de forțele insurecționale din capitală, eroicele unități și formațiuni patriotice române puteau raporta că au făcut prizonieri peste 6.700 militari germani, printre care 7 generali și 358 de ofițeri. Pierderile suferite de efectivele noastre s-au cifrat la aproape 1.400 de ostași.

Pentru obținerea cu un ceas mai devreme a victoriei, forțele insurecționale din București s-au bucurat în cursul bătăliilor purtate de sprijinul neprecupețit al populației. Răspunzînd apelului partidului comunist, șiruri nesfîrșite de muncitori și alți cetățeni patrioți s-au prezentat în zilele fierbinți ale lui august 1944 la comandamentul formațiunilor patriotice, pentru a primi arme și a porni la luptă. Formațiuni patriotice organizate pe loc, instruite și din mers, erau trimise

succesiv în misiuni diferite pe întreaga rază a orașului. Pentru eventualități critice ale desfășurării acțiunilor se creau rezervele necesare. Istoriografia noastră n-a reușit încă să prezinte deplin tabloul măreț al eliberării patriei, cu ajutorul imaginilor în care muncitori, funcționari, gospodine, studenți au răspuns chemărilor P.C.R. și au participat activ la lupte, la depistarea cuiburilor de rezistență dușmane, au informat unitățile asupra mișcărilor inamicului, au dat concurs la evacuarea și îngrijirea răniților, la degajarea străzilor de dărîmături, la salvarea sinistraților ș.a. A fost în toate acestea o adevărată epopee pe care oamenii de rînd, masele largi populare au scris-o cu litere de foc în istoria noastră națională.

Este important de subliniat că muncitorii din întreprinderile de importanță militară și de strictă utilitate publică (din sectoarele gaz și electricitate, apă, panificație etc.), animați de un fierbinte patriotism, au asigurat paza acestor întreprinderi, au lucrat chiar în timpul luptelor de stradă și bombardamentelor. Ei au reușit ca armata și populația să fie la timp asigurate cu muniție, armament și cu cele necesare traiului. Lucrătorii de la transporturile comunale au asigurat deplasarea rapidă a unor unități în diferite puncte ale orașului; personalul radiodifuziunii din București și de la alte stații, cel de la centrele și posturile telefonice și telegrafice, a fost la datorie, transmitînd dispozițiile, ordinele și comunicatele noului guvern.

Eroismul insurgenților a determinat în cele din urmă victoria forțelor patriotice în Capitala țării. Aceasta a dat peste cap planul lui Hitler ca privire la înăbușirea insurecției și a ridicat pe noi trepte gradul de însuflețire a poporului în luptă. Totodată, această victorie a făcut disponibil un număr mare de unități române care au mers în sprijinul trupelor din zona Văii Prahovei și pe frontul din Transilvania.

Sarcini extrem de complexe, aproape concomitent cu acțiunile din Capitală, s-au pus în legătură cu necesitatea eliberării altor numeroase localități și regiuni ale țării aflate încă sub dominația sau amenințarea trupelor hitleriste.

Unul din exemplele cele mai concludente l-a constituit întreaga zonă a Văii Prahovei, pentru eliberarea căreia au fost necesare acțiuni singeroase și de amploare.

Cinci zile de lupte încordate au fost necesare pînă ce la 29 august, unitățile militare române și muncitorii înarmați au reușit să zdrobească toate forțele hitleriste din Valea Prahovei și de pe întreg cuprinsul județelor Prahova și Dimbovița. Ultimele rezistențe hitleriste la principalele intrări în orașul Ploiești și în cîteva localități (Tîrgșor și Păulești) au fost zdrobite la 29 august de Divizia 18 infanterie română și Brigada 6 motomecanizată sovietică, sosite din Moldova. Acționînd în cooperare, aceste forțe au reușit să lichideze ultimele puncte de rezistență hitleriste și să despresoare orașul Ploiești, apărut cu fermitate de trupe române și muncitori. Pînă la 31 august, trupele române au nimicit inamicul și din zonele celorlalte localități de pe Valea Prahovei și din județul Dimbovița în care mai acționau trupe hitleriste. La Ploiești, Moreni, Mărgineanca, Scăieni și alte localități, muncitori și țărani, colaborînd strîns cu armata, au acționat cu arma în mînă, au împiedicat transporturile germane pe calea ferată, au contribuit la asigurarea pazei depozitelor de carburanți, a sondelor și a celorlalte instalații petroliere.

Zdrobind trupele fasciste din Valea Prahovei, unitățile române și formațiunile de luptă patriotice și-au îndeplinit cu cinste misiunea primită. Ele au făcut prizonieri peste 9.000 militari germani, printre care 147 ofițeri și 1.131 subofițeri. Naziștii au avut peste 1.500 morți în lupte și 2.300 răniți. Pierderile noastre s-au cifrat la 800 morți și răniți.

Mai presus de orice, semnificația acestei noi victorii constă în faptul că prin lupta lor, forțele patriotice române au reușit să păstreze și să ferească de distrugeri o puternică zonă economică a țării, o largă rețea de comunicații și cea mai importantă trecătoare din Carpați pentru ducerea cu succes a operațiilor ce se desfășurau pentru eliberarea nord-vestului țării noastre. În acele zile de fierbinte rezistență antihitleristă și-au spus cuvîn-

tul nenumărați patrioți — rămași mulți dintre ei anonimi pentru istorie —, care au pus mîna pe arme și au perseverat ca Valea Prahovei să rămînă în mîinile lor și să suporte pe cît posibil, cît mai puține distrugerii. După epopeea apărării Capitalei, epopeea apărării Văii Prahovei în august 1944 a înscris astfel în istoria patriei noastre un nou și luminos capitol.

Deosebite au fost acțiunile forțelor insurecționale și în alte localități și zone ale țării. Mai întîi de toate se cer amintite cele din Oltenița, Călărași, Urziceni, Fetești, Găiești, Gura Ocniței, Alexandria, Slobozia, Tîndărei, Giurgiu și altele, unde cu sprijinul populației, trupele române au zdrobit sau dezarmat garnizoanele inamice și coloanele în retragere, făcînd un mare număr de prizonieri.

Cu multă vigoare au acționat trupele române, sprijinite de populație și în zona Dobrogei, unde au intrat în dispozitiv de luptă în noaptea de 23/24 august. Grație combativității dovedite în luptă de unitățile noastre militare și forțele populare, pînă în ziua de 26 august 1944, întregul litoral maritim românesc, cu orașele principale Tulcea, Sulina, Constanța, Eforie și Mangalia, a fost eliberat. O parte din flota și trupele hitleriste au reușit să se retragă în Bulgaria. În zona orașului Cernavodă, prin eroismul unităților noastre, prin jertfa a peste 100 de ostași și ofițeri, a fost apărât podul de peste Dunăre împotriva aviației și navelor dușmane, fiind făcuți prizonieri peste 4.590 de militari germani, printre care și un general. De asemenea, între Hirșova și Cernavoda forțele fluviale române au capturat 76 de nave diferite. La 29 august, prin acțiunile duse de forțele române terestre (în majoritatea lor comandate de generalul de divizie Costin Ionașcu), navale și aeriene, întreaga regiune a Dobrogei a fost eliberată. În total aici, au fost luați prizonieri peste 10.000 de ostași și ofițeri germani.

Un episod deosebit a avut loc în noaptea de 29—30 august, cînd nave românești au ieșit în largul mării și au condus în zorii zilei, în portul Constanța, printre barajele de mine, nave ale flotei sovietice din Marea Neagră, care au fost primite

cu onorurile cuvenite de către marinarii români.

Lupte grele, pline de energie au desfășurat și trupele române ale Armatei 1 împotriva unităților hitleriste din Oltenia, sudul Transilvaniei, Banat și Crișana. La Turnu Severin, Alba Iulia, Aiud, Corabia, Orșova, Lugoj, Brașov, Sighișoara, Bod și în alte localități, forțele insurecționale române au făcut mii de prizonieri hitleriști și au capturat o mare cantitate de armament și tehnică de luptă înscriind noile file eroice în cronica lui august 1944. Pretutindeni în aceste zone, armata română a avut un larg concurs din partea populației. La Brașov de pildă, muncitori din întreprinderea „Rogifer-Tohan” s-au oferit voluntari pentru a sprijini trupele române aflate în lupte crîncene cu inamicul în zona localităților Prejmer-Doboli. Cu tunuri reparate în fabrica în care lucrau, 57 de muncitori și funcționari au constituit o baterie de artilerie și, începînd de la 25 august 1944, timp de aproape două săptămîni au susținut în lupte pe infanteriștii români. În localitatea Bod, un grup de tineri înarmați au colaborat cu subunitățile militare la respingerea atacurilor hitleriștilor date pentru ocuparea stației de radiodifuziune din zonă. La Teliu și în alte localități din apropierea Intorsurii Buzăului, soldați și locuitori înarmați au baricadat drumurile în locuri obligatorii de trecere, au hărțuit pe hitleriștii aflați în retragere, au dezarmat grupe rătăcite, au făcut prizonieri. Cu mult entuziasm au răspuns la apelul organizației locale P.C.R. din Turnu Severin, pentru a sprijini trupele române în acțiunile de dezarmare a unei coloane inamice, muncitorii de la șantierul navale și alți cetățeni din oraș și din satele învecinate. Unii locuitori au participat efectiv la lupte, alții au aprovizionat pe ostași cu muniții, au dat asistență răniților ș.a.

Lupte grele, pline de dîrzenie și patriotism au purtat trupele române care au acoperit frontiera. Dispersate pe un front de peste 1.400 km., trupele noastre au reușit să împiedice încercările inamicului de a pătrunde de peste graniță sau din partea de nord a Transilvaniei spre interiorul țării, precum și încercările ina-

micului de a trece din România în țările vecine, pe uscat sau pe Dunăre.

O pagină eroică au înscris în istoria noastră și trupele române de pe frontul din Moldova care, părăsind sectoarele lor de acțiune, s-au îndreptat spre Ploiești și București, atacând în drumul lor forțe hitleriste în diferite localități. În această parte a țării s-a înregistrat din primele momente, și o cooperare în lupte a unora din marile unități române cu comandamentele sovietice.

Rezultatele tuturor operațiunilor insurrecționale pot fi sintetizate în eliberarea, pînă la 31 august, a întregii părți centrale, de sud-est, sud și sud-vest a țării, adică a provinciilor Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banatul, partea de sud a Transilvaniei și a Crișanei. În cursul luptelor forțele insurrecționale au provocat inamicului pierderi care se cifrează la peste 56.000 de militari germani luați prizonieri (între care 14 generali și 1.421 ofițeri) și circa 5.000 de morți. Au fost totodată capturate 222 de avioane, 438 de nave fluviale și maritime, tractoare, vagoane de cale ferată, locomotive.

Pierderile trupelor române în cursul luptelor însumează cca. 8.500 de soldați și ofițeri (morți și răniți) din totalul de 460.000 de soldați, subofițeri și generali români care au luat parte la operațiuni.

Eforturilor și sacrificiilor unităților militare trebuie să le adăugăm ampla participare la evenimentele din august 1944 a maselor largi populare, a tuturor celor care s-au aflat fie în rîndurile, fie în afara formațiunilor de luptă patriotică, dar care au sprijinit efectiv acțiunea pentru triumful insurrecției.

*

Evenimentele din august 1944, inițiate, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, culminate cu victoria insurrecției naționale antifasciste armate au dovedit caracterul realist al planului politico-militar al insurrecției. Pregătirile efectuate în secret, alegerea judicioasă a obiectivelor strategice și tactice, pornirea impetuoasă a acțiunii și ducerea ei cu intensitate și rapiditate au surprins aproape complet guvernul dictaturii militare-

fasciste și pe hitleriști. Cuprinși de panică și derută, aceștia din urmă n-au mai avut posibilitatea să-și coordoneze acțiunile pe plan general împotriva forțelor insurrecționale și n-au fost în măsură să riposteze decît după un timp relativ îndelungat.

Se poate aprecia în mod dozebit că a fost ales cu mult discernămint momentul dezlănțuirii insurrecției, P.C.R., în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste, ținînd seama în primul rînd, de condițiile interne care se maturizaseră și folosind cu pricepere împrejurările externe favorabile.

Cu toate că comandamentul sovietic nu a cunoscut pregătirile ce se făceau în România pentru insurrecție și nu a existat o coordonare a acțiunilor militare desfășurate, ofensiva sovietică pe frontul de la Iași-Chișinău și insurrecția din România s-au desfășurat concomitent, s-au influențat reciproc. În acest context, lovit cu putere pe front de armata roșie în ofensiva viguroasă începută la 20 august, iar în spatele frontului de către forțele insurrecționale române, comandamentul hitlerist a suferit o înfrîngere catastrofală care a grăbit sfîrșitul războiului.

Se cuvine a fi reținut faptul că forțele române au avut de la început inițiativa în luptele insurrecționale și au menținut-o pe tot timpul desfășurării lor, caracterul ofensiv fiind trăsătura esențială a insurrecției. Prin întreaga activitate politică desfășurată de comuniști în rîndul maselor și al ostașilor, acest spirit ofensiv a fost permanent întreținut și dezvoltat.

În afară de preocuparea ca desfășurarea operațiunilor militare să fie încununată de succes, de conducerea și întărirea formațiunilor patriotice, de mobilizarea poporului la luptă, paza guvernului antonescian și alte acțiuni importante, P.C.R. a desfășurat pe tot timpul insurrecției, încă din primele ei momente, o susținută activitate și în cadrul guvernului, pentru rezolvarea sarcinilor de importanță deosebită care se ridicau pentru țară pe toate planurile — economic, social, politic. Astfel, în intervalul cuprins între 23 și 31 august 1944, aproape zilnic au avut loc ședințe ale Consiliului de Miniștri, în care se luau în discuție și își găseau soluționarea o serie de probleme

importante interne și externe. Pe prim plan se situau probleme ca : analiza situației desfășurării operațiilor militare, trecerea la ofensivă în sud-estul Transilvaniei, arestarea spionilor și agenților hitleriști, problema prizonierilor de război, luarea legăturii cu armata sovietică — în care scop au fost trimiși reprezentanți ai guvernului la comandamentul Frontului III ucrainean și la cel al flotei de pe Dunăre la Ismail —, dezvoltarea producției industriale pentru susținerea frontului antihitlerist, rezolvarea unor probleme economice acute cum era asigurarea hranei populației ș.a.

În centrul preocupărilor guvernului au stat de asemenea, o serie de probleme de ordin extern. În dimineața zilei de 29 august, de pildă, a plecat spre Moscova delegația română pentru încheierea armistițiului cu Națiunile Unite. Din delegație au făcut parte Lucrețiu Pătrășcanu, Ghiță Pop, Barbu Știrbei, Dumitru Dămăceanu și alții care au semnat convenția de armistițiu.

Un moment deosebit l-a reprezentat pentru Partidul Comunist Român organizarea primirii sărbătorești a armatei sovietice la București în zilele de 30 și 31 august, în care coloane de mari unități sovietice au trecut prin Capitala țării noastre. La intrările orașului și pe străzi populația Capitalei, în frunte cu comuniștii, a primit cu flori și urale nesfârșite trupele sovietice. O delegație din partea guvernului român a transmis un calduros salut armatei sovietice.

În cadrul unor mari manifestații și mitinguri ce au fost organizate cu acest prilej, au luat cuvântul numeroși reprezentanți ai P.C.R. și ai organizațiilor de masă revoluționare. În numele C.C. al U.T.C., la una dintre aceste acțiuni a urbit tovarășul Nicolae Ceaușescu, aducând salutul tineretului și urînd bun venit ostașilor sovietici : „Tineretul comunist a stat tot timpul în fruntea luptei tineretului contra războiului tîlhăresc al lui Hitler și Antonescu... Tineretul român vă primește frățește și va duce lupta alături de voi pînă la nimicirea definitivă a fiarei fasciste“.

În același fel, primiri entuziaste le-au fost organizate trupelor sovietice și în alte

localități pe itinerarul lor de afluire spre granițele României cu Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria.

*

Declanșarea la 23 august a insurecției naționale antifasciste armate și desfășurarea ei victorioasă au avut o însemnătate hotărîtoare pentru destinele țării, deschizînd o nouă eră în istoria multiseclară a poporului român.

Prin înaltele idealuri și forțele care au realizat-o, insurecția națională antifascistă armată a constituit un eveniment extrem de complex din istoria României. Prin insurecție a fost răsturnată dictatura militară-fascistă, România a ieșit din războiul antisovietic, s-a alăturat coaliției antihitleriste și a pornit războiul împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei și asigurarea deplină a independenței noastre naționale. Mase largi de oameni din toate straturile societății, indiferent de naționalitate, au luat parte la răsturnarea dictaturii militare-fasciste și zdrobirea hitleriștilor de pe teritoriul țării, eliberarea patriei de sub jugul fascist fiind elementul de bază comun, care a strîns într-un șuvoi unic toate forțele antihitleriste, patriotice.

În mod deosebit trebuie subliniat faptul că prin consecințele ei imediate și de perspectivă asupra situației politice interne și externe a României, prin repercursiunile ei asupra desfășurării ulterioare a războiului în sud-estul și centrul Europei, insurecția națională antifascistă armată din august 1944 a reprezentat un eveniment de excepțională însemnătate al celui de-al doilea război mondial, producînd o serioasă dereglare în dispozitivul războinic al celui de-al III-lea Reich.

Triumful actului istoric înfăptuit în România în august 1944 a avut o deosebită importanță din punct de vedere militar, contribuind la prăbușirea sistemului de apărare german din Balcani, deschizînd direcția strategică a Văii Dunării spre Budapesta și Viena și grăbind înfrîngerea definitivă a fascismului în Europa, Germania hitleristă a fost lipsită de cei peste o jumătate de milion de

ostași români, de resursele petroliere și agroalimentare românești, crescând în aceeași proporție potențialul militar și economic al coaliției antihitleriste.

Prin ieșirea României din războiul hitlerist și alăturarea ei de partea puterilor aliate a fost dată o puternică lovitură pozițiilor militare ale Germaniei naziste, grăbindu-se înfrângerea definitivă a fascismului în Europa. „Importanța ieșirii României din Axă — scria ziarul sovietic „Pravda“ din 28 august 1944 — depășește cadrul României. Ea are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin aceasta se prăbușește întregul sistem de dominație germană din sud-estul Europei... Ar fi greu să se subestimeze importanța acestei lovituri date întregului sistem de dominație germană din Peninsula Balcanică“. Cotidianul francez „Le Figaro“ din 25 august relatează: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă de România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță, care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al treilea Reich“. La rîndul său, ziarul american „New York Times“, din aceeași zi, sublinia că istoria va consemna actul de la 23 august „ca unul din cele mai hotărâtoare evenimente ale întregului război“. În același sens, într-un comentariu al agenției Reuter, din 24 august 1944, transmis de postul de radio Londra, se spunea: „Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de est, Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este nu mai puțin deschisă Armatei roșii, iar cîmpia Bulgariei și Budapesta sînt direct amenințate“.

Constituind prin multiplele ei consecințe un aport internaționalist dat luptei antifasciste, insurecția din România a găsit la rîndul ei sprijin în ansamblul condițiilor externe favorabile și îndeosebi în cele create de Uniunea Sovietică — forța principală a coaliției antihitleriste. Acțiunile insurecționale s-au condiționat reciproc cu ofensiva sovietică de la aripa de sud a frontului sovieto-german, cu alte operațiuni de pe fronturi, cu rezistența armată a popoarelor din țările vecine și din alte părți ale Europei. Această inter-

dependență a amplificat considerabil dezastrul suferit de Germania.

Victoria insurecției a marcat un moment epocal în istoria țării noastre, a avut un rol excepțional pentru destinele poporului, pentru independența și suveranitatea patriei. Început al revoluției proletare, antiimperialiste în România, insurecția din august 1944 a inaugurat o nouă etapă în dezvoltarea țării noastre. La 23 august 1944, P.C.R. a ieșit cu un puternic prestigiu din îndelungata sa ilegalitate de 20 de ani și pentru prima dată în istoria sa a participat la guvernarea țării, Masele au cucerit largi drepturi și libertăți politice.

Evenimentele din august 1944 au dovedit modul creator în care P.C.R. a aplicat, în condițiile specifice țării, învățătura marxist-leninistă despre rolul clasei muncitoare și necesitatea unității ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și grupări sociale, despre corelația dintre condițiile obiective și factorii subiectivi, despre atragerea armatei de partea luptei pentru interesele naționale.

Întreaga evoluție a evenimentelor din urmă cu trei decenii a dovedit că pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și asigurarea dezvoltării democratice a țării a fost necesară și justă acțiunea perseverentă a partidului comunist de coalizare a tuturor forțelor patriotice, că și a tuturor partidelor burgheze și a grupărilor desprinse din ele. Reunite pe baza obiectivului comun al scoaterii țării din războiul hitlerist — deși opuse ca interese și concepții asupra dezvoltării ulterioare social-politice a țării —, forțele politice interne coalizate au constituit factorul hotărîtor în organizarea și înfăptuirea doborîrii dictaturii militare-fasciste, scoaterii țării din războiul antisovietic și alăturării ei la coaliția antihitleristă.

În anii marii conflagrații mondiale (1939—1945), comuniștii, clasa muncitoare, situîndu-se în primele rînduri ale luptei pentru salvarea ființei naționale a poporului român, au acționat totodată pentru sprijinirea luptei antihitleriste a popoarelor din alte țări.

În perioada celui de-al doilea război mondial, un mare număr de patrioți români au luptat împotriva fascismului ger-

man în cadrul mișcării de rezistență, în detașamentele de partizani dintr-o serie de țări ale Europei.

În anii războiului, peste 300 de patrioți români aflați în Franța s-au înrolat în mișcarea de rezistență, luptând cu vitejie alături de fiii poporului francez împotriva ocupanților. În toamna anului 1943 a luat naștere Frontul național român, grupînd pe toți antifasciștii români care au luptat pe teritoriul Franței în mișcarea de rezistență. Aria geografică a zonelor unde au acționat aceștia este vastă : Paris și în regiunea pariziană, Marsilia, Toulon, Grenoble, Toulouse, Limoges, St. Etienne, Bordeaux, Nancy, Ardèche, Corrèze, Lyon, Pas-de-Calais, Carnaux etc. Luînd parte numai în regiunea pariziană la peste 140 de acțiuni îndreptate împotriva mașinii de război hitleriste — deraieri de trenuri încărcate cu trupe și muniții, atacuri împotriva unor clădiri ocupate de naziști, distrugeri de poduri, scoaterea din funcțiune a unor linii de înaltă tensiune și altele —, patrioții români au produs numeroase pierderi armatelor hitleriste. În lupta armată împotriva ocupanților naziști au căzut eroic Nicolae Cristea, Francisc Wolf (Boczor), Ion Călin, Andrei Dragoș Sas, Alexandru Lazăr, Iancu Bilberman, Olga Bancic, Iosif Clisci, Ion Crăciun și alți fii ai poporului român.

Poporul francez dă o înaltă prețuire contribuției aduse de patrioții români în lupta împotriva fascismului, pentru eliberarea țării sale. Președintele Federației naționale franceze a deportaților și deținuților politici, Marcel Paul, relevă : „Cu sentimente de respect și admirație, pe care le păstrez din adîncul inimii, evoc astăzi eroismul și simțul politic de care au dat dovadă antifasciștii români în lupta dusă pe pămîntul Franței împotriva fascismului, pentru eliberarea și independența patriei lor și pentru eliberarea omului. Popor român, fii mîndru de cei care, în exilul lor, nu au renunțat nici la dragostea față de patrie, nici la iubirea de libertate“. La rîndul său, colonelul Rol-Tanguy, fost comandant al regiunii Ile-de-France al Forțelor franceze din interior în perioada pregătirii și desfășurării insurecției pariziene, remarcă faptul că „Lupta de atunci ne-a înfrățit

și a cimentat prietenia veche dintre Franța și România, dintre forțele progresiste ale celor două țări“.

Partidul Comunist Român a fost în avangarda forțelor populare, patriotice din România care s-au ridicat împotriva războiului antisovietic, dezlănțuit de Hitler și acoliții săi, în care țara noastră a fost tîrîită prin politica nefastă a guvernanților fasciști.

Solidaritatea poporului român cu lupta eroică a poporului sovietic împotriva invadatorilor hitleriști s-a materializat în cele mai diverse și multiple forme : sabotarea concentrărilor și mobilizărilor pentru războiul fascist, a producției de armament și a transporturilor militare, acțiuni de partizani și crearea formațiunilor patriotice, trecerea de partea Armatei sovietice a unui important număr de militari români, popularizarea luptei poporului sovietic în confruntarea aprigă cu dușmanul, dorința exprimată de mii și mii de prizonieri români din U.R.S.S. de a lupta alături de Armata Roșie împotriva fascismului etc.

În războiul drept dus de poporul sovietic împotriva cotropitorilor fasciști, partizanii au înscris o pagină glorioasă. Alături de ei, în detașamentele de partizani din Odesa, Crimeea, munții Ialtei, Ucraina, Bielorusia etc., care au dat lovituri puternice agresorilor, au acționat numeroși patrioți români. Într-un studiu asupra războiului publicat în volumul „Studii privind relațiile româno-ruse și româno-sovietice“, apărut la București în 1958, istoricul sovietic F. P. Sevchenko se referă la diferite acțiuni de luptă pe teritoriul U.R.S.S. la care au participat antifasciști români în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei. „Partizanii români din rîndurile unității de partizani de sub conducerea lui Kovpak — arată autorul — au străbătut calea glorioasă de luptă de la pădurile Briansk, au forțat prin lupte fluviile Desna, Nipru și Pripet, au luptat împotriva ocupanților în Bielorusia, iar în primăvara anului 1943 au participat la raidul din regiunea Kiev. În vara anului 1943, unitatea de sub comanda lui Kovpak a căpătat o misiune importantă : să pătrundă pînă în regiunea munților Carpați. Această campanie

a intrat în istorie sub denumirea de „raid carpatic”. Unitatea și-a început raidul cu regiunile sudice ale Bielorusiei și a străbătut luptînd circa 2.000 km de teritoriu ocupat de inamic pînă în munții Carpați. Partizanii și-au îndeplinit cu cinste misiunea de luptă”. Pentru vitejia lor, pentru faptele de arme săvîrșite în lupta antihitleristă, o serie de antifasciști români au fost distinși cu ordine și medalii sovietice.

Patrioții români au luat parte la lupta antifascistă dusă de partizani pe teritoriul Cehoslovaciei. Antifasciști români au participat la o serie de acțiuni — atacarea transporturilor de trupe și muniții, scoaterea din funcțiune a unor linii de înaltă tensiune, distrugerea de poduri etc. — în apropierea localităților Kranohorke, Rozneava, Smolnyk, Kosice, Preșof, Banska-Bistrica, Rancoveț, Lipoveț și altele. Ei s-au alăturat în vara anului 1944 forțelor insurecționale din Slovacia, dînd lovituri grele agresorilor fasciști. În luptă s-au înfrățit români, cehi, slovaci și sovietici, care au provocat mari pierderi cotropitorilor hitleriști, contribuind prin aceasta la obținerea victoriei împotriva dușmanului comun — fascismul. Președintele Republicii Socialiste Cehoslovace, Ludvik Svoboda, sublinia : „Dăm o înaltă apreciere participării luptătorilor români la insurecția armată din Slovacia și la eliberarea patriei noastre”.

Unii patrioți români au participat la mișcarea de rezistență antifascistă în cadrul unor detașamente de partizani din

Belgia și Iugoslavia, luptînd cu eroism împotriva ocupanților naziști.

Prezența patrioților români pe baricadele luptei antifasciste de peste hotare demonstrează că acțiunea celor mai buni fii ai poporului nostru, educați și căliți de Partidul Comunist Român, era însuflețită de țelul zdrobirii hitlerismului, al eliberării popoarelor cotropite. Participarea lor la mișcarea de rezistență din alte țări europene a constituit o parte integrantă a luptei poporului român pentru înfringerea fascismului.

Cu cît trec anii, cresc tot mai mult semnificațiile interne și internaționale ale victoriei insurecției naționale, antifasciste, armate, se amplifică valoarea contribuțiilor aduse de patrioții români la sprijinirea luptei antifasciste a altor țări și popoare. Evenimentele petrecute cu trei decenii în urmă cu participarea activă a comuniștilor din România au înscris o pagină luminoasă nu numai în istoria patriei noastre, dar în însăși istoria universală.

Astăzi, în plină epocă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, clasa muncitoare, întregul popor român, strîns mai mult ca oricînd în jurul partidului comunist, a conducerii sale, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe temelii puse de memorabilul AUGUST 1944, nu ezită a cheltui oricîte energii pentru atingerea cu un ceas mai devreme a idealului care duce spre înălțarea României pe treptele cele mai înalte ale culturii și civilizației socialiste și comuniste.

RÉSUMÉ

Dans cet article éditorial, les auteurs discutent amplement l'activité fournie par le P.C.R. pour l'initiation, la préparation et le développement dans les conditions requises du renversement révolutionnaire du mémorable Août 1944.

Un accent spécial met en lumière le fait que l'insurrection nationale antifasciste armée a eu de fortes racines dans le passé de lutte du peuple roumain, que ce qui s'est passé en Août 1944 n'est qu'une partie intégrante et un moment culminant des grandes luttes de classe, révolutionnaires du passé.

En présentant la manière dont immédiatement après l'instauration de la dictature fasciste en septembre 1940, le P.C.R. a élaboré les directions tactiques très précises destinées à celle dictature et à empêcher l'entraînement du pays dans une

guerre à côté de l'Allemagne hitlérienne. L'article passe en revue les principaux moments témoignant de la fermeté avec laquelle les communistes ont défendu ces points de vue jusqu'à la victoire finale sur le fascisme.

L'article représente un essai l'exposé ample du rôle des masses populaires, en général de la classe ouvrière surtout, dans les luttes pour le renversement du régime dictatorial et pour l'instauration du pouvoir populaire. Dans ce sens les auteurs ont réussi à présenter le rôle fondamental des communistes, des masses populaires dans la réalisation de l'Août 1944.

Naturellement, les événements internes sont analysés en étroite liaison avec ce qui se passait à cette époque sur le plan international. Les auteurs fixent l'attention du lecteur sur le rôle de la coalition antihitlérienne dans l'anéantissement du III-e Reich et accordent la majeure attention à la contribution apportée par l'Union Soviétique dans cette lutte, ses armées étant celles qui ont supporté les peines de la guerre et ont enregistré les plus grands sacrifices dans les importantes batailles livrées contre les armées hitlériennes. En utilisant une grande quantité de matériaux documentaires, les auteurs sont à même de surprendre l'atmosphère spécifique à l'année 1944 où les événements insurrectionnels se sont déclenchés et se sont déployés avec une grande force.

Les principales conclusions de l'article se retrouvent dans l'appréciation exceptionnelle faite par camarade Nicolae Ceaușescu, secrétaire général du parti, président de la République Socialiste de Roumanie, appréciation adoptée comme motto pour leur étude : "...l'acte du 23 Août n'est pas tombé du ciel, il n'est que le résultat des luttes prolongées du peuple roumain, du fait que le Parti Communiste en alliance avec le Parti Socialiste, avec les autres forces révolutionnaires et patriotiques s'est trouvé toujours à la tête de la lutte pour la défense des intérêts fondamentaux de toute la nation".

PRÉCIS

The authors fully display in this editorial the R.C.P.'s activity for the initiating, the preparation and the development, in good conditions, of the revolutionary movement from the unforgettable August 1944.

It especially underlines that the armed antifascist national insurrection had deep roots in the remote past of the Roumanian people of the struggle for liberty, and that the August 1944 represents a constitutive part and the climax of the great revolutionary class struggle from the past.

The article reviews the way in which the Party worked out a precise tactics in order to overthrow the antifascist, military dictatorship from September 1940 and to hinder the joining of the country into a war, beside the Hitlerite Germany, and it also shows the main moments which prove out the steadiness of the communists, who defended these viewpoints, up to the final victory over Fascism.

The article fully displays the rôle of the people and especially of the working class in the struggle of overthrowing the dictatorial social order and the setting up of the people power. The authors have succeeded to show the fundamental rôle of the communists and of the people in the achievement of the August 1944 insurrection.

Certainly the internal events are analysed in close connection with the international events of that time. The authors draw the reader's attention to the rôle of the antihitlerite coalition in defeating the 3rd Reich and stress the main contribution of the Soviet Union to that struggle, its forces being these that waged the heavy war, and had the great losses in the battles against the Hitlerite armies.

The authors, based on many rich records, succeed to present the accurate background of 1944 year, when, these revolutionary events took place.

The fundamental conclusions of the article can be found in the outstanding remark of Comrade Nicolae Ceaușescu, the General Secretary of the Party, the President of the Socialist Republic Romania, concerning the August 1944 Insurrection, remark that the authors have already chosen as a motto of the study "... the event of the 23rd August did not fall from the sky, but it was the result of the long struggles of the Roumanian people and of the fact that the Communist Party, side by side with the Socialist Party and all revolutionary and patriotic forces headed all the time the defence battle of the vital interests of the whole nation".

MĂRTURII DOCUMENTARE

Evenimentul care a deschis poporului român calea spre îndeplinirea idealurilor sale de libertate socială, independență națională și progres economic, este reflectat în toată complexitatea sa de mărturiile scrise păstrate în Arhivele Statului *

Am socotit util să evidențiem realitățile care au favorizat îndeplinirea insurecției naționale antifasciste armate ; atitudinea antirăzboinică a maselor populare din țara noastră generată de o alianță nedorită și de purtarea unui război străin intereselor lor ; adâncirea dificultăților economice ale țării, ca urmare a imenselor poveri provocate de întreținerea trupelor germane din România, de tendințele de acaparare a producției industriale și a comerțului și de a o pune sub regim de ocupație ; lipsa materiilor prime care a determinat concedieri masive și scăderea nivelului de trai al populației, lipsa mare de muncitori datorită mobilizărilor și menținerii efectivului de război ș. a.

Rapoartele diplomaților naziști și ale ofițerilor germani din România remarcă presiunile zilnice pe care le exercitau asupra autorităților române în vederea sporirii contribuției de război a țării noastre.

Documentele relevă activitatea P.C.R. orientată spre atragerea tuturor forțelor antirăzboinice și progresiste din țară în vederea organizării lor într-un front comun de luptă împotriva dictaturii antonesciene și a războiului, pentru câștigarea libertăților sociale și naționale ale poporului român.

Rapoartele și notele informative ale organelor poliției și siguranței statului nostru descriau în amănunțime acțiunile comuniștilor manifestându-și îngrijorarea față de amploarea și intensitatea acestora.

Cu toată teroarea și cenzura impuse de regimul antonescian, P.C.R., ia noi măsuri pentru dezvoltarea activității membrilor săi. Instrucțiunile date de conducerea P.C.R. organizațiilor sale în scris sau prin intermediul emisiunilor postului de radio „România-Liberă” și numeroasele manifeste transmiteau tuturor forțelor progresiste obiectivele și sarcinile muncii de propagandă.

P.C.R., pe baza analizei reale și științifice a situației României în timpul războiului, a condițiilor interne existente a fixat obiectivele și sarcinile mișcării de sabotaj economic, pentru încheierea păcii și retragerea României din război. Un obiectiv principal al activității comuniste îl constituia lărgirea comitetelor pentru pace, atragerea intelectualilor și țăranilor la lupta de eliberare și pregătirea femeilor pentru a cere demobilizarea celor plecați pe front.

* Documentele au fost depistate, transcrise și traduse de arhiviștii : Iosif Adam, Alecsenia Andone, Stanca Bounegru, Nicolae Chipurici, Emilia Cohn, Cristina Dinu, Gheorghe Iavorschi, Gabriela Mărășoiu, Nicolae Mocioiu, Elena Moisuc, Octavia Nichifor.

Documentele dovedesc orientarea clară și acțiunea fermă a P.C.R. pe direcții de larg interes patriotic, național, popular: de a uni într-o largă alianță politică forțele general democratice, antihitleriste, demascarea politicii și răsturnarea regimului Antonescu, încetarea războiului antisovietic, izgonirea armatelor hitleriste din țară, alianța cu națiunile unite pentru zdrobirea fascismului.

Totodată izvoarele istorice publicate relevă creșterea rezistenței antifasciste în țară, șubrezenia pozițiilor guvernului Antonescu, panica și deruta forțelor conducătoare, criza regimului de dictatură militară-fascistă manifestată atât prin contradicțiile dintre conducătorii săi, dintre aceștia și șefii așa-ziselor „partide istorice” ale burgheziei și moșierimii din România, speriați de consecințele ce se conturau pentru clasele lor, ca urmare a luptei maselor populare și a inevitabilității înfringerii Germaniei în război, cât și prin tendința unor cercuri din apropierea lui Antonescu de a se orienta spre tratative cu unele țări care luptau împotriva Axei.

În aceste condiții se intensifica activitatea P.C.R. și a organelor sale pentru realizarea obiectivelor propuse și înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste.

Documentele emise în zilele de 23—24 august, în perioada imediat următoare ca și cele care descriu hotărîrea României de a lupta împotriva Germaniei hitleriste, modul cum a participat poporul român la istoricul eveniment din august 1944 și evenimentele petrecute pînă la sfîrșitul anului 1944 subliniază importanța politică și strategică a actului de la 23 August și a intrării României în război alături de puterile antifasciste.

Cititorul va găsi aprecieri și comentarii ample asupra acestor evenimente cu adîncă înfrîurire pentru prăbușirea sistemului de fronturi germane din sud-estul european făcute de posturi de radio și de presa din diferite țări.

Documentele de față sînt prezentate în ordinea cronologică a emiterii lor, iar cele scrise în limbi străine sînt însoțite de traducerea în limba română. Punctele de suspensie, pentru economie de spațiu, înlocuiesc paragrafe ce nu se referă direct la tema grupajului nostru.

MIOARA TUDORICA

1

1941 ianuarie 22, Budapesta. Raportul șefului Statului Major al Armatei Ungare către Ministerul de Externe privind propaganda comunistă în România și starea de spirit antigermană.

M. KIR. HONVED VEZÉRKAR FÖNÖKE.

Szigorúan bizalmas !

11.051... szám.
eln 2 vkf nyil 1941.
Külföldi hírek

A m. kir, Külügyminiszter Urnak
Budapest, 1941 évi január hó 22-én.

Budapest.

Van szerencsém szives tudomásvétel végett Nagyméltóságodnak az alábbi bizalmas jelentést szószerint megküldeni :

Román :

„Romániában a kommunisták erős propagandát fejtenek ki. Romániának a német katonákkal szembeni szivélyes magatartása csak látszólagos, valóságban nem szivesen

látják őket maguk között. A románok hangulata bizakodó. Reménykednek, hogy Erdélyt visszacsatolják Romániához“.

A m. kir. honvéd vezérkar főnöke
rendeletéből :

Arh. St. Buc., Colecția microfilme din R. P. Ungară, rola 54. c. 764—765 (Magyar Országos Levéltár ; Külügyminisztérium, K. 63, Politikai Osztály iratai, 1941, poziția 27/1. doc. 11051/1941), orig.

Traducere

Şeful Marelui Stat Major al
Armatei reg. ungare

Strict confidențial.

nr. 11.051

pr. 2 s.s.m. desch. 1941

Știri externe

Domnului
Ministru de Externe regal ungar
— BUDAPESTA —

Budapesta anul 1941, luna ianuarie 22.

Am onoare a vă trimite spre informarea binevoitoare a Excelenței Voastre textul integral al raportului confidențial de mai jos :

Românesc

„În România comuniștii desfășoară o puternică propagandă. Atitudinea de complezență a României față de militarii germani este numai aparentă, în realitate ei nu văd cu ochi buni prezența lor acolo. Starea de spirit a românilor este optimistă. Ei speră că Transilvania va fi realipită României“.

Din ordinul șefului Statului Major al
Armatei reg. ung.
ss. indescifrabil

2

1941 octombrie 18, București. Raportul atașatului militar al
ambasadei ungare la București cu privire la situația politică
internă din România și starea de spirit a populației.

M. kir. Követség. Bukarest

258.134 szám./3 példány :

k. a. 1941

Negyedévi összefoglaló

jelentés. /1941.X.15/

Katonai attaché

m. kir. Honvéd Vezérkar Főnökének,
Bukarest, 1941. évi október hó 18-án

Budapest

I. Belpolitikai rész.

A. A belhelyzet alakulása.

1. Általában

Az elmúlt negyedév alatt a román belpolitikában lényeges változás nem állott be. A hatalom birtokosainak nagyhangú propagandája, mely Románia ideális belállapotait dicsőíti és szünet nélkül a belső lelki egységet hangoztatja, elnyom minden oly megnyilatkozást, mely ennek éppen az ellenkezőjét bizonyíthatná.

Románia, a nép lelki adottságai folytán, továbbra is a legnagyobb ellentétek hazája. mind politikai mind társadalmi, erkölcsi és gazdasági vonatkozásban és ezen az Antonescu rendszer egyéves kísérletétse sem tudott változtatni és nehezen fog a továbbiakban is változtatni tudni.

A kormány különben céltudatosan halad a megkezdett uton, mindig és mindenben a nemzetiszocialista német példát követve, anélkül, hogy a sok apró látszatszerűen túl valóóság és átfogó eredményeket is tudna felmutatni.

Annak a títka, hogy a kormányzat az ország újraépítése terén a kétségtelen nagy erőfeszítések ellenére sem tudott eddig átfogóbb eredményeket elérni, szerintem abban rejlik, hogy.

a) a rendszer elvileg és elsősorban arra a társadalmi rétegre épít, amely politikailag ugyiszólván éretlen és minden felülről kiinduló mozgalommal szemben, évszázados tapasztalatai alapján ösztönszerűleg bizalmatlan: a paraszt tömegekre és, hogy.

b) kénytelen egyelőre arra a kiforratlan és vékony középosztálybeli hivatalnokrétegre támaszkodni amely a kollektívtól igen távoleső formanélküli és szabad életszemléletben nőtt fel s érzelmileg ma is francia-ujabban pedig inkább angolbarát.

Növeli az Antonescu rendszer nehézségeit az a körülmény, hogy az átalakulást oly válságos időkben kell végrehajtania, amikor az ország háborút visel és a gazdasági pangás általános Európa-i jelenség.

Az ország nagy többségét kitevő paraszttömegek és munkások, valamint a magukat mindjobban mellőzöttnek érző felső és középosztálybeliek csak azt látják, hogy az új rendszer nagyjában egyezik azzal a legionista rendszerrel, amely miatt annyi jó hazafinak kellett az életét áldoznia, azzal a különbséggel, hogy csak a vezető személyek változtak, hogy minden nyíltan német minta szerint történik és, hogy ezzel szemben a gazdasági viszonyok, a pusztá megélhetési színvonala, az állam folyton növekvő követeléseivel szemben (adóemelések, újraépítési kölcsön, háborús szolgálat) allandoan csökken.

Csak természetes ezek után, hogy az ország hangulata nem lehet kielégítő, hogy a kormány minden eszközt megragad az elégedetlenség levezetésére és, hogy Antonescu az eddigi vezető réteg helyett egy újat akar felnevelni.

2. Részleteiben

a) *Az ország hangulata* az előbbiek alapján általában háboru-német-és kormányellenes. E három tényező oly szorosan függ össze, hogy alig választható széjjel. Amennyire sikerült a hivatalos propagandának a német-orosz háboru kitöréséig egy mondhathatni egységes háborús hangulatot teremteni és az országot a háborura lelkiileg előkészíteni, annyira nem sikerül a háboru negyedik hónapjában a háborus akarát fenntartása.

Az elszennvedett nagy véres veszteségek és a már-már türehetetlen megélhetési viszonyok minden kormánykiszérlést eleve eredménytelenségre ítélnék.

Mind gyakrabban teszik fel a a kérdést polgári, de katonai körökben is, hogy tulajdonképpen miért kell a román hadseregnek még tovább harcolnia? Miért kell tehát még tovább harcolni?

A kormány Transnistriá-val kapcsolatos propagandája, amivel a háboruban való további részvételel akarta igazolni, eltörpül a közhangulat egyre erősödő kérdésáradata mellett.

Jellemzőül jelentem egy sebesüléséből felgyógyult román törzstiszt esetét, aki a hadszíntérre való visszautazásakor a pályaudvaron hysztikus jelenetet rendezett, sirt és kisérői előtt minduntalan megismételte a kérdést: „Miért kell még mindig harcolnunk?”. E jelenetnek a német követség egy magasrangu beosztottja is szemtanuja volt.

A propagandaminiszter végül is kénytelen volt néhány hete a sajtó révén egy felvilágosító hadjáratot indítani, amely azonban a közvéleményt még mindig nem elégítette ki. Benyomáson szerint ez az akció kissé szétfolyó volt, mert a sajtó — a rendes szokástól eltérően nem vallott egységes felfogást. Ahány újság, annyiféle módon igyekezett a háboru továbbfolytatásának szükségességét bizonyítani.

A Killinger beszéd idézett részének hatását azonban erősen letompította az a megállapítás, amelyet, Románia mint szövetségstárs dicsérő méltatása kapcsán a szállitsokról tett. Azt mondotta ugyanis, hogy Románia sok millió tonna olajat és sokezer tonna gabonát és fát szállított és bocsájtott a németek rendelkezésére.

A gabona idézésével Killinger fájó pontra tapintott, mert a hivatalos körök és maga az államvezető is nem egyszer állapították meg, hogy a német hadsereg élelmiszerszükségletét teljes egészében Németországból kapja. A közvélemény nagy részében a gabona említése olyan gondolatátársulásokat hozott létre, amelyek nem nevezhetők kedvezőknek sem a németbarátság, sem pedig az Antonescu rendszer szempontjából.

A hivatalos tényezők előbb említett politikai megnyilatkozásainak hatása minimálisnak mondható, mert az ország nagy többségét csak a megélhetés érdekli,

amelynek napról-napra nyomasztóbb súlyosságát változatlanul a háborúnak és a németeknek tulajdonítja.

A korrupció és a szabotage szintén nehezen választhatók el egymástól. Bár a kormány, mint ugyancsak már többször jelentettem, minden intézkedést megtett az ellátás zavartalansága érdekében és alig két hete, hogy az arrögzitő törvényrendeletet is kiadta / : az 1936. évi hasonló német törvény alapulvételével : / a végrehajtást a termelőket szabotálják. Ez elsősorban abban nyilvánul meg, hogy az élelmiszerek / : de más áru is / napok alatt eltűntek a piacról. A korrupció ebbe a circulus vitiosus-ba úgy kapcsolódik bele, hogy a hatóságok emberei a visszaéléseket és szabálytalanságokat a szokásos pénz-vagy természetbeni juttatások ellenében elnézik, vagy elhallgatják.

Eredmény : az ellátási zavarok állandósulása és növekedése, a lakosság fokozódó elégedetlensége, erkölcsi ellenálló erejének rohamos csökkenése és az anglofil irányzat szemellátható erősödése. Mindennek látszólagos oka : az immár céltalan háboru, amit a németek erőszakolnak, a kormány tehetetlensége az eseményekkel szemben, végső fokon pedig az államvezető : Antonescu marsall, aki az ország szekerét teljesen német járszallagra fűzte.

b) *Az Antonescu rendszer helyzete s kilátásai.*

Az állandóan romló gazdasági viszonyok ez az ennek kisérvényességeképp fellépő angolbarát propaganda nem alkalmasak a németirányzatú Antonescu rendszer végleges megszilárdítására.

Antonescu marsall, kétségtelen önzetlensége és jóindulata mellett, tulajdonképpen még ma is egyedül képviseli a rendszert. Közismert elszigeteltsége folytán önkéntelenül is és minduntalan felmerül a kérdés, hogy kit lehetne az ország vezetésével megbízni. Erre a kérdésre csak kitérő válasz adható s Killinger, a német követ már többször is kijelentette, hogy alkalmasabb vezetőt pillanatnyilag alig lehetne találni.

Maga az a tény, hogy e kérdéssel elsősorban és leginkább érdekelt német politikai körök foglalkoznak a legtöbbször, azt bizonyítja, hogy az Antonescu rendszer a románság széles rétegei előtt nem rokonszenves.

Benyomáson azerint az itteni német politikai körök, a román viszonyok állandó dicsérete ellenére is, teljesen tisztában vannak Románia belpolitikai helyzetével s azt csak azért igyekeznek rögzíteni, nehogy nem kívánatos politikai események messzemenő gazdasági terveiket megzavarhassák.

Ez alkalommal idéznem kell Killinger német követ egy kijelentését is, amit a közelmúlt napokban tett a magyar követ előtt : „Tudniok kell, hogy Antonescu marsall személye a Führer előtt igen nagy becsben áll. Nemcsak azért, mert a becsület mintaképe és minden eddigi ígéretét beváltotta, hanem azért is, mert természetesen sokban egyezik a Führerével“. A követ ur a további beszélgetés folyamán azt a benyomást nyerte, hogy Antonescu érték szerint közvetlen Mussolini után következik a németek szemében.

F. *Románia gazdasági helyzete az elmúlt negyedév alatt lényegesen rosszabbodott.* Ennek okai röviden a következők :

1. legfontosabb ipari és mezőgazdasági terméket / : elsősorban köolaj és gabona : / a német birodalom vette át nagy mennyiségben és magas márkakurzuson. Ellenérték : hadianyag, mezőgazdasági gépek stb. Magas áron s csak részben került az országba.
2. Románia a német csapatok költségeit részben magára vállalta s a bevásárlások készpénzzel való fizetésének lehetővé tétele végett 10 milliárd leies hitelt nyújtott a németeknek. Ez az összeg szeptemberig 20 milliárdra emelkedett. Emellett a német hadsereg ugyyszólván felélte Romániát. / : Nem csak élelmiszer tekintetében : /

4. Nagymérvű munkáshiány, ami a hadsereg hónapokon keresztül hadilét-számon való tartásának következménye.

5. Nyersanyaghiány.

6. Szervezetlenség. Papirforma szerint mindenre van rendelkezés / : törvény : / a gyakorlati életben semmi nem válik be.

7. Termelés általános csökkenése.

Mind ezek egy be nem vallott inflációt eredményeztek, amit a felszabadított területek számára kibocsájtott milliárdokat kitévő papírpénz mennyiségek még jobban kimélyítettek.

A hadfelszerelés és a különböző kölcsönök az állam adósságterhét állandóan növelik. Ezt tetézi egy 20 milliárdos Németország-i iparfejlesztési kölcsön.

Ezekkel a jelenségekkel párhuzamosan halad az ipar és kereskedelem germanizálódása. Hogy csak a legfontosabbakat említem :

1. A nehézipar zöme vagy már német kézben van, vagy németek bérlik / : legutóbb az állami kézbe vett Malaxá-t : /
 2. Az olajipar egy része is már német kézre került, Ujabb kutatási engedélyeket csak németek kaptak.
 3. A szállítóipar majdnem teljesen német kézen van.
 4. A bányavállalatok sorra német kézbe kerülnek.
 5. A nagykereskedelmi vállalatok egy része már szintén német tulajdonba került.
 6. A német bankok terjeszkednek.
- A német térhódítás a gazdasági életben már olyan méreteket öltött, hogy önkéntekénül felvetődik a kérdés : hova fog ez vezetni ?
Ilyen körülmények között a német-román barátság érthetőbbé válik.
- Futár : 1941.X.25.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme din R. P. Ungară, rola 54, c. 1144—1159. (Magyar Országos Levéltár, Külügyminisztérium K. 63, Politikai osztály 1941, poz. 2, 5, doc. 258/134) orig.

Traducere :

Ambasada ung. r. din București
258 nr. 134/13 exemplare /
a. m. 1941

Atașatul militar
exemplarul 2

Raport rezumativ trimestrial

Către,
Șeful Marelui Stat Major al Armatei
reg. ung.

București, 1941, octombrie 18.

Budapesta

I. Partea privind politica internă

A. Evoluția situației interne.

1. În general.

În decursul trimestrului trecut nu au intervenit schimbări esențiale în politica internă a României. Propaganda zgomotoasă a celor ce dețin puterea, care laudă situația internă ideală a României și vorbesc neîncetat de unitatea spirituală internă, înăbușă orice manifestație ce ar dovedi contrariul.

România, ca urmare a caracteristicilor sufletești ale poporului, este mai departe țara celor mai mari contradicții atât pe plan politic, cât și social, moral și economic, iar această situație nu a putut fi schimbată nici de încercările de un an ale regimului Antonescu și cu greu se vor putea face modificări în viitor. De altfel guvernul continuă să meargă în mod conștient pe calea începută, întotdeauna și în toate urmează exemplul național-socialismului german, fără ca în afara unor mici succese aparente, să poată arăta vreo realizare adevărată și atotcuprinzătoare.

Cauza că guvernul, în pofida eforturilor mari, nu a obținut pînă în prezent rezultate mai vizibile în domeniul reconstrucției țării constă după părerea mea în următoarele :

- a) regimul se sprijină în principiu și în primul rînd pe acele pături nematurizate politic care sînt, ca urmare a experienței lor de secole, instinctiv neîncrezătoare față de orice mișcare venită de sus : pe masele țărănești și că
- b) este nevoit să se sprijine deocamdată pe clasa de mijloc, neînchegată și subțire, pe pătura funcționarilor care este izolată de colectivitate, neformată și crescută în spirit liberal și care prin simțămintele sale este filofranceză, iar în ultimul timp mai mult filoengleză.

Greutățile regimului Antonescu sînt amplificate și datorită faptului că, transformările trebuiesc înfăptuite în asemenea vremuri critice cînd țara duce război iar stagnarea economiei este un fenomen general european.

Masele țărănești și muncitorii care alcătuiesc majoritatea populației țării, precum și cei care aparțin claselor de sus și de mijloc și care se simt tot mai mult înlăturate, văd numai faptul că noul regim se confundă în general cu acel regim legionar, din cauza căruia a trebuit să-și piardă viața atîția buni patrioți, cu deosebirea că s-au schimbat numai persoanele din conducere și că totul se desfășoară

în mod fătîș, după modelul german. Față de aceasta situația economică, nivelul de trai propriu zis, ca urmare a cerințelor crescînde ale statului (mărirea impozitului, împrumutul de reconstrucție, serviciile militare) scad continuu.

Ca urmare, este de la sine înțeles că starea de spirit a țării nu poate fi satisfăcătoare, iar guvernul se folosește de toate mijloacele pentru atenuarea nemulțumirilor și că Antonescu vrea să ridice o nouă conducere în locul celei existente în prezent.

2. În amănunțime

a) *Starea de spirit a țării este*, ca urmare a celor arătate mai sus, în general contra războiului, a germanilor și a guvernului. Acești trei factori sînt atît de legați între ei încît abia se pot despărți.

În măsura în care propaganda oficială a reușit să creeze, pînă la izbucnirea războiului germano-rus, o atmosferă generală de război și să pregătească psihologic țara pentru război, în aceeași măsură nu a reușit însă, în a patra lună a războiului, să mențină voința de război.

Pierderile mari, singeroase suferite precum și nivelul de trai aproape de nesuportat, condamnă la eșec toate încercările guvernului.

În cercurile civile și militare se ridică tot mai mult problema de ce trebuie în fond să lupte armata română?... De ce trebuie deci să lupte mai departe?

Propaganda guvernului în legătură cu Transnistria, prin care s-a încercat să se justifice participarea mai departe la război, se diminuează în fața valului crescînd al întrebărilor.

Pentru exemplificare raportează cazul unui ofițer de stat major român rănit, care după vindecarea sa, cu ocazia întoarcerii sale pe front, a făcut o scenă de isterie în gară: plîngea și repeta tot timpul în fața celor care l-au însoțit: „De ce trebuie să mai luptăm“?. La această scenă a fost martor ocular și un funcționar superior al ambasadei germane.

Ministerul propagandei a fost nevoit pînă la urmă să pornească de cîteva săptămîni o campanie de lămurire prin presă, dar care nu a putut să satisfacă opinia publică deoarece presa, abătîndu-se de la conduita sa obișnuită nu a manifestat o concepție unitară. Fiecare ziar s-a străduit, în felul său, să dovedească necesitatea continuării războiului.

Influența cuvîntării lui Killinger* a fost mult estompată de acea parte în care a elogiât livrările din România în calitatea sa de aliat. El a afirmat că România livrează și pune la dispoziția germanilor multe milioane de tone țîței și multe mii de tone de cereale și lemne.

La amintirea cerealelor, Killinger a atins un punct vulnerabil, deoarece cercurile oficiale, chiar și conducătorul statului, nu odată au constatat că armata germană primește întregul necesar de alimente din Germania. Amintirea cerealelor a provocat asemenea păreri în rîndul majorității opiniei publice care nu pot fi considerate satisfăcătoare, nici din punctul de vedere al prieteniei germane și nici din punct de vedere al regimului lui Antonescu.

Efectul declarațiilor politice mai sus amintite ale factorilor oficiali se poate considera ca fiind minim, deoarece cea mai mare parte a țării se interesează numai de condițiile de viață, a căror povară tot mai apăsătoare este pusă pe seama războiului și a germanilor.

Corupția și sabotajul pot fi de asemenea cu greu despărțite. Deși guvernul, așa cum am raportat de mai multe ori, a luat toate măsurile în scopul asigurării aprovizionării, abia sînt două săptămîni de cînd a emis decretul lege pentru înghetarea prețurilor, luînd ca bază legea asemănătoare germană din anul 1936. Executarea lui este sabotată de către producători. Aceasta se manifestă în primul rînd prin aceea că alimentele, dar și alte mărfuri, dispar în cîteva zile de pe piață. În acest cerculus vitiosus, corupția se manifestă prin aceea că oamenii autorităților trec cu vederea, în schimbul unor recompense bănești sau în natură, abuzurile și neregulile.

Rezultatul: permanentizarea și adîncirea dificultăților de aprovizionare, creșterea nemulțumirii populației, scăderea vertiginosă a puterii ei morale de rezistență și întărirea vizibilă a orientării anglofile. Cauza vizibilă a tuturor acestora: războiul deja fără rost impus de germani, neputința guvernului față de evenimente

* Este vorba de un discurs rostit de ambasadorul german la o serbare a secerișului organizată de grupul etnic german despre necesitatea purtării războiului pentru România.

și, în sfârșit, conducătorul statului, mareșalul Antonescu care a legat complet soarta țării de jugul german.

b) *Situația și perspectivele regimului Antonescu.*

Situația economică tot mai precară și propaganda filoengleză nu sînt de loc prielnice pentru consolidarea definitivă a regimului de orientare germană al lui Antonescu. Fără îndoială că mareșalul Antonescu prin atitudinea sa dezinteresată și binevoitoare, reprezintă în fapt și astăzi singur regimul. Datorită izolării sale binecunoscute se ridică tot timpul chestiunea, cui i se poate încredința conducerea țării. La această întrebare se poate răspunde numai pe ocolite, iar ambasadorul german Killinger a și declarat de mai multe ori, că în prezent nu se poate găsi un conducător care să corespundă mai bine.

Însăși faptul că de această chestiune se ocupă cel mai mult cercurile politice germane interesate, dovedește, că, regimul lui Antonescu nu e simpatizat de masele largi...

După părerea mea cercurile politice germane de aici, în pofida laudei permanente aduse situației din România, sînt pe deplin edificate de situația internă din România și încearcă să o consolideze, numai pentru ca nu cumva anumite evenimente nedorite să conturbe planurile lor îndepărtate.

Cu acest prilej trebuie să citez o declarație a ambasadorului german, Killinger, pe care a făcut-o zilele trecute în fața ambasadorului ungar : „Trebuie să știți că personalitatea mareșalului Antonescu se bucură în fața Führer-ului de mare cinste. Nu numai pentru că este întruchiparea cinstei și că s-a ținut de toate promisiunile de pînă acum, dar și pentru faptul că, caracterul său coincide în multe privințe cu cel al Führer-ului“. Domnul ambasador a avut în cursul conversației impresia că, după felul cum e apreciat de către germani, Antonescu urmează imediat după Mussolini.

F. *Situația economică a României* s-a înrăutățit în ultimul trimestru în mod simțitor. Cauzele sînt pe scurt următoarele :

1. Cele mai importante produse industriale și agricole, în primul rînd petrolul și cerealele au fost preluate în cantități mari de către imperiul german la un curs ridicat al mărcii. Contravaloare : material de război, mașini agricole etc. Au intrat la un preț ridicat și în cantități mici.

2. România și-a asumat o parte a cheltuielilor de întreținere a trupelor germane și, pentru a face posibil cumpărăturile cu bani, a acordat germanilor un credit de 10 miliarde lei. Această sumă s-a ridicat pînă în septembrie la 20 de miliarde. Pe lîngă aceasta, armata germană a devorat propriu-zis România nu numai în ceea ce privește alimentele.

4. Lipsa mare de muncitori, ca urmare a menținerii în armată luni de-a rîndul a efectivului de război.

5. Lipsa de materii prime.

6. Dezorganizare. Pe hîrtie există pentru toate dispoziții, (legi), în viața practică nu corespunde nimic.

7. Scăderea generală a producției.

Toate acestea au provocat o inflație nedeclarată, care s-a adîncit și mai mult după emiterea bancnotelor de hîrtie în cantități de miliarde în teritoriile eliberate. Înzestrarea armatei și diversele împrumuturi măresc în permanență povara datoriilor statului. Aceasta a făcut necesar împrumutul de dezvoltare a industriei de 20 miliarde din Germania.

Paralel cu aceste fenomene se desfășoară germanizarea industriei și a comerțului. Pentru ca să mă refer numai la cele mai importante :

1. Marea parte a industriei grele se află în mîinile germanilor sau este închiriată de germani <în ultimul timp Malaxa a devenit întreprindere de stat>.

2. O parte a industriei petroliere a intrat pe mîini germane. Autorizații noi de explorare primesc numai germanii.

3. Industria transportului se află aproape în întregime în mîini germane.

4. Întreprinderile miniere intră treptat în stăpînirea germană.

5. O parte a marilor întreprinderi comerciale se află deja în proprietatea germană.

6. Se extind băncile germane.

Pătrunderea germană în viața economică a luat asemenea proporții încît de la sine se pune întrebarea : unde vor duce toate acestea ?

În aceste condiții prietenia germano-română devine explicabilă.

3

1942 februarie 11. Notă informativă privind îngrijorarea funcționarilor și lucrătorilor din întreprinderile industriale pentru a nu fi concediați din cauza lipsei de materii prime.

Nr. 47498/II ziua 13.

Problema : *Starea de spirit a muncitorilor și lucrătorilor din fabrici.*

Rezumat :

Funcționarii și lucrătorii din întrep. industriale sînt îngrijați că vor fi concediați din întrep. din cauza lipsei de materiale.

Notă informativă nr. 2625
din 11 februarie 1942.

Sîntem informați că fabricile „Filatura Nouă de Bumbac“, „Filatura Românească de Bumbac“, fabrica „Postăvăria Română“, fabrica „Comp. G. le textile“ și fabrica „Textile Fircoton“, sînt pe cale a micșora orele de muncă la 30 ore pe săptămînă și aceasta din cauza lipsei de materii prime.

La fabrica „Filatura Românească“, din lipsă de materii prime, Ministerul Muncii a redus orele de lucru la 30 ore pe săptămînă.

Funcționarii și muncitorii arată că prin această reducere nu-și mai pot asigura existența și că vor fi concediați din întreprinderi.

Conducătorii întreprinderilor arată că foarte greu găsesc materii prime și nu mai pot face față cheltuielilor, cu toate că aceste fabrici lucrează pentru armată.

Informație sigură.

Comandantul Leg. Jand. București,

Maior

L.S.

ss. indescifrabil.

Raportat : Inspectoratul G-1 al Jandarmeriei

Inspectoratul Jand. București.

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul de Jandarmi București, dosar 62/1942, f. 61, orig.

4

1942 martie 4. Notă informativă referitoare la starea de spirit a populației.

Inspect. Jand. București
Nr. 50696

Legiunea jandarmi Ilfov

Notă informativă Nr. 53.

din 4 martie 1942

Problema :

Starea de spirit a populației.

Cu ocazia inspecțiilor executate de subsemnatul în teren, am constatat următoarele :

— Populația manifestă nemulțumiri pentru lipsurile ce le resimte astfel :

1. Lipsa încălțăminte și a materialelor de repararea încălțăminte se resimte foarte mult, cetățenii nemaiavind cu ce se încălța, fapt pentru care mulți nu-și mai pot trimite copiii la școală și îi țin acasă.

2. Se resimte lipsa lemnului în special la familiile celor mobilizați și nevoiași. S-au văzut copii stînd toată ziua în pat înveliți din cauza frigului ce domnea în casă.

3. Comunele din imediata apropiere a Bucureștilor resimt lipsa pîinii, din cauza brutăriilor ce nu funcționează, majoritatea locuitorilor fiind muncitori zilieri și meseriași.

4. Cu ocazia ridicării surplusului de cereale de la cetățenii ce au avut plusuri, locuitorii nevoiași din aceleași comune au rămas fără mijloace de aprovizionare deoarece nu s-a avut în vedere ca din aceste plusuri să se oprească pentru locuitorii ce nu au nici un fel de cereale.

5. Cu ocazia distribuirii ajutoarelor acordate familiilor concentraților și mobilizaților, mulți primari opresc diferite sume pentru acoperirea datoriilor ce familia respectivă le are față de primărie, fapt ce nemulțumește foarte mult femeile care au destule greutăți și sînt lipsite de mijloace.

Informațiunea sigură

L.S.

ss. indescifrabil

Colonel,

ss. indescifrabil

Raportat : Inspectoratul G-ral. de jand.

Inspectoratul jand. București.

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul de jandarmi București, dosar 62/1942, f. 180, orig.

5

1942, Cluj. Raport al Inspectoratului de poliție Cluj cu privire la starea de spirit a populației și propaganda anti-germană din România.

A kolozsvári rondörkapitányságtól :

Bizalmas értesülés alapján tisztelettel jelentem, hogy a még elcsatolt erdélyi területeken, de egész Romániában is a legutóbbi időben erős és érezhető németellenes hangulat vált urrá, amely hangulat eltolódás az elmúlt napokban külső megnyilvánulást is talált. Köztudomásu, hogy még a mult hónap során Temesvár prefektusa egy hirdetőmenyt tett közzé, amelyben feltűnő aláhuzottsággal oktatta ki Temesvár német nemzetiségű társadalmát arra, hogy ők román állampolgárok és ennek megfelelőleg a román állammal szemben teljes loyaltással tartoznak s egyben kifejezést adott abbéli elhatározásának, hogy minden ily irányban esetleg általa tapasztalandó szembehelyezkedést, vagy szabadosságot kiméletlenül meg fog torolni.

A temesvári prefektus eme lépése már vetülete volt a romániai németellenes hangulatnak s ugylátszik e tekintetben nem gyakorolt kedvező hatást a román közvéleményre Pacha temesvári rom. katk. püspök ama nyilvánvalóan egyéni szempontokon és anyagi alapon nyugvó politikai sakkhuzása, amellyel a fennhatósága alá tartozó összes román. katolikus iskolák feletti rendelkezés jogát és vagyonát a romániai német népközösségnek engedte át.

Ezt a feltevést látszik igazolni ama bizalmasan szerzett adatom, illetve értesülésem, amely szerint a Pacha féle akció nyilvánosságra jutását követőleg ismeretlen testek Temesvárt és más délerdélyi városokat a németellenes röpitatok tömegével szórták tele.

A röpirat a román katonákhoz s általában a román fiatalsághoz szól, figyelemztetve a katonákat, hogy „már készül részükre az új vágóhíd, noha az első vágóhídon is 350.000 fiatal román élete pusztul el, oly célok érdekében, amelyek a románság létérdekeivel nem azonosak. A röpirat leszögezi, hogy az elkövetkezendő újabb „vágóhídon“ a már elpusztult fiatal román életnek legalább kétszerese nyer minden ok nélkül feláldozást s mind eme magállapításaival szisztematikusan izgat az Antonescu féle németbarát politika további fenntartása ellen.

Jellemző tünet, hogy ma már Romániában teljesen hangját veszítette az a propaganda, amely a román revíziós politikát a német államfő akaratával alátámasztottnak hirdette.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme din R. P. Ungară, rola 55 c. 227—228, (Magyar Országos Levéltár, Külügyminiszerium K. 63, Politikai Osztály 1942, poz. 27) orig.

Traducere

De la Inspectoratul poliției Cluj.

Pe baza unei informații confidențiale cu onoare vă raportează că nu numai pe teritorii Transilvaniei dezlipite, dar și în întreaga Românie și-a făcut loc în ultimul

timp o atmosferă antigermarnă care se resimte foarte puternic. Această deplasare a stării de spirit s-a manifestat zilele trecute în mod fățiș. Este cunoscut faptul că prefectul județului Timișoara a emis încă în luna trecută o ordonanță, în care a atras atenția populației de naționalitate germană din Timișoara că sînt de cetățenie română și pentru aceasta ei sînt datori să manifeste loialitate deplină față de statul român și totodată și-a exprimat hotărîrea sa de a înăbuși fără cruțare orice opunere sau liberalism ce se va constata.

Măsura luată de prefectul din Timișoara făcea parte dintr-un plan pentru crearea unei atmosfere antigermene. Din acest punct de vedere manevra politică a episcopului romano-catolic din Timișoara, Pacha, bazată, desigur, pe opinii personale și interese materiale, prin care a transmis grupului etnic german din România, dreptul de a dispune asupra tuturor școlilor romano-catolice din subordinea lui și de averea acestora, nu a exercitat, se pare, o influență favorabilă asupra opiniei publice românești.

Această presupunere a mea pare a fi confirmată de datele, mai precis informațiile, primite în mod confidențial, conform cărora în urma aducerii la cunoștiință publică a acțiunii Pacha, persoane neidentificate au răspindit în masă la Timișoara și în alte orașe din Transilvania de Sud, manifeste antigermene.

Manifestul se adresează soldaților români și în general tineretului român, el atrage atenția soldaților că „se pregătește deja abatorul” pentru el, deși în primul măcel au pierit 350.000 tineri români pentru asemenea țeluri care nu coincid cu interesele vitale ale românilor. Manifestul precizează că pe noul „abator” ce se apropie, va fi sacrificată fără nici un motiv viața tinerilor români cel puțin în număr dublu față de ceea ce a pierit pînă acum, și cu fiecare constatare atîtă împotriva menținerii pe mai departe a politicii antonesciene, de prietenie față de germani.

Este un fenomen caracteristic faptul că astăzi în România și-a pierdut complet glasul acea propagandă care fundamenta politica revizionistă cu voința șefului statului german.

6

1943 ianuarie 3. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre noile instrucțiuni date de conducerea P.C.R. în problema organizării întrunirilor în cartierele muncitorești.

Sîntem informați despre conducerea partidului comunist că a transmis organizațiilor sale, următoarele instrucțiuni :

Întrucît din rapoartele raionale reiese că nu s-au putut organiza adunări muncitorești cu ocazia revelionului, în nici unul din cartierele muncitorești, întregul activ de partid are sarcina să organizeze în restul sărbătorilor mici petreceri comune în casele muncitorilor simpatizanți, la care pot participa 10—15 persoane. Partidul va trebui să fie prezent, printr-un delegat al său, la toate aceste petreceri familiare.

Rolul acestui delegat este următorul :

— Să facă bilanțul evenimentelor mai importante ale anului trecut, scoțînd în evidență situația pe frontul din Est, destul de grea pentru armatele fasciste.

— Importanța strategică a ofensivei armatelor sovietice, care continuă cu succes în toate sectoarele.

— Rezistența de la Stalingrad și urmările ei politice, militare și economice.

— Situația în Egipt și Africa de Nord franceză.

— Clarificarea situației în Africa de Nord, întrucît Generalul Girraud este stăpîn pe situație, fiind și în asentimentul Angliei și Americii, de la care a și primit primele mari transporturi de materiale de război.

— Situația în general critică a Axei și a aderenților la pactul tripartit, cît și frămîntările interne din aceste state.

— Accent pe marile acțiuni ale tuturor popoarelor de sub dominația nazistă.

— Se va insista în special asupra situației economice, politice și militare a României, căutîndu-se a se convinge că pentru salvarea țării trebuie să se înceapă o acțiune de înlăturare a jugului german, încheindu-se pace imediată cu U.R.S.S.

- Nu trebuie neglijate problemele în legătură cu mișcarea legionară și cele în legătură cu noile pretenții germane.
 - Formarea de comitete pentru pace din rîndurile celor prezenți.
 - Colectarea de bani pentru familiile celor din lagăre și închisori.
 - Agitații în mase în jurul noilor impozite și taxe de consumație.
 - Popularizarea acțiunilor defetiste în armată.
 - Inscricții de perete și lipirea de etichete cu lozincile partidului.
- Chestiunea se urmărește îndeaproape.

Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inv. nr. 1264, dosar 20/1943.

7

1943 ianuarie 28. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre indicațiile date de conducerea P.C.R. privind activitatea membrilor săi în perioada sărbătoririi ambasadului german von Killinger, contrabalansarea propagandei germane, lărgirea comitetelor de pace etc.

Conducerea partidului comunist a comunicat organizațiilor sale următoarele :

1. Sărbătorirea ministrului german von Killinger va trebui folosită de întregul partid, la acțiunea propagandistică antigermană în cursul acestei săptămîni.

În cadrul acestei acțiuni ministrul german va fi înfățișat maselor ca adevăratul conducător al țării, folosindu-se împotriva sa, atît datele furnizate de autorul volumului „Nazi-Führer sehen dick an“ la p. 147, cît și activitatea sa între anii 1935—1940.

Toate aceste date biografice vor trebui astfel prezentate încît să ducă la completa sa compromitere.

2. În legătură cu acțiunea de contrabalansare a propagandei germane, întregul activ al Partidului Comunist din România va contribui la popularizarea angajamentului luat de Guvernul Sovietic de a respecta integritatea și forma politică a statelor vecine.

3. Acțiunea de clarificare în mase, asupra situației pe frontul sovietic, va trebui dusă astfel încît să se ajungă la zdrobirea totală a încrederii maselor în posibilitățile armatei germane, arătîndu-se inutilitatea continuării războiului anti-sovietic.

4. În legătură cu acțiunea de lărgire a comitetelor de pace, membrii partidului vor contribui la atragerea elementelor, cu suprafață socială, cunoscute ca avînd sentimente democratice.

Fiecare intelectual atras, va primi ca primă sarcină formarea unui comitet de pace, compus din 3—4 intelectuali, cu care acesta va lucra după indicațiile partidului.

.

Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inv. nr. 1264, dosar 20/1943.

8

1943 aprilie 11. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre instrucțiunile date de conducerea partidului comunist pentru formarea unor echipe de propagandă care să activeze în jud. Ilfov.

Acțiuni comuniste

Conducerea partidului comunist a dat următoarele instrucțiuni :

Toți membrii din locurile de conducere ale partidului (membrii locali și ai raioanelor, instructorii și secretarii celulelor de cartier) în colaborare cu conducătorii apărării au sarcina să formeze, din rîndul simpatizanților de încredere care au

legături familiale sau prietenești cu locuitorii din satele din județul Ilfov și sub-urbane, echipe care pe timpul vacanței sărbătorilor Paștelui, să se deplaseze în comunele în care au legătură, cu scopul de a recruta elemente de partid sau pentru acțiunile partidului.

Membrii acestor echipe vor căuta să ia contact cu sătenii cunoscuți ca simpatizanți ai partidului comunist sau ai fostelor partide democratice din care vor forma oameni de legătură cu Capitala. Aceste elemente trebuie să aducă și să conducă acțiunile partidului. De asemenea se vor forma comitete de pace, anti-fasciste.

Întreaga acțiune a acestor echipe cît și acțiunea de organizare a comitetelor va trebui prezentată sătenilor sub forma cea mai patriotică posibil.

Fiecare comitet organizat va căpăta un nume cu rezonanță patriotică.

În această acțiune trebuie atrași în primul rînd, în măsura în care este posibil, figurile mai reprezentative ale satului. Nu vor fi neglijăți nici preoții.

Toți cei ce urmează să facă parte din aceste echipe vor fi temeinic pregătiți în vederea obligației ce au.

Nu vor pleca decît cei ce se bucură de absolută încredere.

Raioanele vor arăta conducerii partidului, numele, ocupația, adresa și o scurtă notiță biografică a celui ce urmează a face parte din una din aceste echipe. Numai după aprobarea conducerii, acesta va putea fi încadrat în echipă.

Membrii celulelor de cartier și simpatizanții au primit sarcina să confecționeze un cît mai important număr de etichete imprimate cu lozinci pentru pace, antigermene și antiantoniste care vor fi lipite și pe căruțele sătenilor care vin după cumpărături sau mărfuri și produse alimentare, în Capitală, cu ocazia sărbătorilor de Paște.

În cadrul acțiunilor de clarificare în mase, în afară de folosirea știrilor furnizate de către biroul sovietic de informațiuni, se va populariza accentuarea actelor de sabotaj antigermene și pentru pace produse în ultimul timp atît în țările axei cît și în țările supuse axei, precum și rezultatele bombardamentelor efectuate de către aviația anglo-americană asupra centrelor mai importante din aceste țări.

Față de propaganda presei fasciste în legătură cu rezultatele bombardamentelor, întregul activ de partid va trebui să contribuie la popularizarea actelor „criminale” săvîrșite de armatele fasciste în Grecia, Iugoslavia și regiunile sovietice ocupate.

Toate raioanele au primit dispozițiuni să sprijine pe cît este posibil, acțiunea de ajutorare a familiilor celor din închisori și lagăre, cu care „apărarea” este însărcinată în vederea sărbătorilor de Paște.

În cazul cînd nevoia cere, se poate fixa o zi consacrată acestei acțiuni.

Chestiunea se urmărește.

Comuniștii intenționează a primi distribuirea noilor cartele cu o hotărîită acțiune propagandistă antigermană și antiantonistă.

Cu acest prilej se vor face și inscripții de perete cu lozinci împotriva regimului alimentar la care este supusă populația țării.

Chestiunea se urmărește.

Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inv. nr. 1264, dosar 20/1943.

9

1943 august 19, București. Raportul înaintat de „WA./AP.” către <Ministerul de Externe german> despre ecoul la București al schimbării de guvern în Italia.

Wa./Ap.

Sonderbericht aus Bukarest

19.8.1943

Der Wiederhall des Regierungswechsels in Italien

Die Reaktion auf die Ereignisse in Italien war am Ende der ersten Augustwoche noch nicht klar und einheitlich. Immerhin lagen einige Äusserungen vor, die eine gewisse Nachschnur der Beurteilung sichtbar werden lassen. Der Marschall erklärte kurz nach dem Abgang Mussolinis, dass ihn die Ereignisse nicht überrascht hätten, dass er sie schon in seine Berechnungen einbezogen habe und diese Berech-

nungen darum nicht zu ändern brauche. Für Rumänien bleibe die Ostfront das Hauptproblem. In ähnlichem Sinne äusserte sich Mihai Antonescu gleich in den ersten Tagen dem italienischen Gesandten gegenüber, dem er erklärte, dass Rumänien die Entwicklung in Italien mit dem Reserve verfolge, die ihm durch die Art, wie es an der Ostfront festgehalten würde, auferlegt sei. Trotzdem hätte man zunächst in Bukarester politischen Kreisen den Eindruck, dass bei Mihai Antonescu auch Kombinationen einsetzen, die von der Möglichkeit eines Zusammenbruchs Italiens ausgehend zu komplizierteren Schlüssen kommen. In der ersten Woche nach den Ereignissen hörte man bei Männern, die zur Umgebung Mihai Antonescus zählen, so bei dem Pressedirektor Mircea Grigorescu und bei dem Finanzminister Neagu folgende Befürchtung: Wenn Italien aus dem Kriege ausscheidet, wird Deutschland vielleicht doch früher oder später gezwungen sein, sich — um die Ostfront zu halten — im Süden auf eine Siegfriedlinie zurückzuziehen und dabei Italien und den Balkan preisgeben. Der Pressedirektor Grigorescu ging in einer Konferenz, die er am 28. Juli mit Direktoren und Hauptschriftleitern der Bukarester Zeitungen abhielt, noch weiter. Er erklärte, dass die gegenwärtige Lage alle Möglichkeiten, vom sofortigen Frieden bis zur Verschärften Fortsetzung des Krieges, enthalte. In dieser Lage sei es klug, sich des Wortes zu erinnern, das Ionel Brătianu bei Ausbruch des ersten Weltkrieges gesprochen habe: „Wir binden unser Schicksal an das Italiens“. Will man diesen Satz kommentieren, so kann er nur bedeuten: In einer Situation, in der alle Welt fragte: Werden Italien und Rumänien als Angehörige des Dreibundes in den Krieg eintreten, entschloss sich Rumänien, das zu tun, was Italien tun würde. Jetzt stellt die Welt wieder die Frage, ob Italien seinem Bündnis mit Deutschland treu bleiben werde, und der rumänische Pressedirektor rät Rumänien, sich wieder so zu verhalten wie 1914: zu tun was Italien tut. Da diesen Erklärungen der ausdrückliche Hinweis vorausging, dass es sich um Privatmeinungen handle, kann man sie nicht der rumänischen Regierung zur Last legen. Man darf aber doch wohl auch bei aller Vorsicht daraus schliessen, dass die Ereignisse in Italien, Rumänien im ersten Augenblick nicht so ganz unberührt liessen wie es nach den an der Spitze wiedergegebenen Erklärungen des Marschalls und Mihai Antonescus scheinen könnte. Das geht auch aus folgender spontanen Aktion hervor: Am 28. Juli, dem gleichen Tag, an dem Grigorescu seine fragwürdigen Erklärungen abgab, flog ein Sonderflugzeug der rumänischen Regierung mit dem italienischen Geschäftsträger in Bukarest, Cerbore, nach Rom. Cerbore trug ein Handschreiben des Marschalls Antonescu an den Marschall Badoglio bei sich. In diesem Handschreiben erinnerte Antonescu, wie aus Bukarest verlautet, den neuen italienischen Regierungschef daran, dass sie beide aus dem ersten Weltkrieg eine alte soldatische Kammeradschaft verbinde, dass sie ferner beide inzwischen als alte Soldaten das Schicksal ihres Landes in die Hand genommen hätten.... und dass er, Antonescu, hoffe, die gleichen Empfindungen heute noch bei Badoglio voraussetzen zu können. Der Inhalt dieses Briefes rechtfertigt kaum den Aufwand eines Sonderflugzeuges und eines Geschäftsträgers. Eine weiter dazu gegebene Erklärung lautet dahin: Der italienische Gesandte habe zunächst einen Legationssekretär nach Italien schicken wollen, um seine eigenen Informationen und seine Verbindungen mit den neuen Leitern der italienischen Aussenpolitik zu verstärken, man habe aber erfahren, dass die „Ala Litoria“ ihren Betrieb von Tag zu Tag einstellen könne, und wegen dieser Unsicherheit habe der Gesandte an Mihai Antonescu, der ihm erklärte, ebenfalls sehr interessiert an einer Verstärkung seiner Informationen aus Italien zu sein, die Frage gestellt, ob die rumänische Regierung ihm ein Flugzeug zur Verfügung stellen könne. Mihai Antonescu habe ausserdem noch mündliche Erklärungen gemacht, die zu berichten gewesen seien, und da ausserdem noch das Handschreiben des Marschalls hinzugekommen sei, habe sich der Gesandte entschlossen, anstelle des Legationssekretärs den Geschäftsträger zu schicken. Dieser Vorgang wurde von 2 Seiten gleichlautend geschildert. Die Version, „dass Mihai Antonescu ausserdem noch mündliche Erklärungen gemacht habe, die zu berichten gewesen seien“, stammt aus der italienischen Gesandtschaft.

Es verdient ferner registriert zu werden, dass sich nach den italienischen Ereignissen auch die Opposition wieder stärker mit anglophilen Tendenzen regt. Maniu will eine neue Denkschrift schreiben und den Marschall auffordern, jetzt die rumänischen Truppen von der Ostfront zurückzuziehen und damit „eine demonstrative Geste im letzten richtigen Augenblick“ zu machen. Die Anhänger Tatarescus erklären, dass man ihnen versichert habe, Rumänien würde nur Truppen für die Ostfront, niemals aber für den Balkan stellen: ...

Traducere :

Wa/Ap.

Raport special din București

19.VIII.1943

Ecoul schimbării de guvern din Italia

Reacția față de evenimentele din Italia, la sfârșitul primei săptămîni din august nu era încă clară și unitară. Totuși existau unele manifestări care lăsau să se întrevadă o anumită linie directivă în aprecieri. Mareșalul declara îndată după retragerea lui Mussolini că evenimentele nu l-au surprins, că le-a inclus deja în calculele sale și de aceea nu are nevoie să schimbe aceste calcule. Pentru România frontul de răsărit rămîne problema principală. În sens similar s-a exprimat Mihai Antonescu chiar în primele zile față de plenipotențiarul italian, căruia i-a declarat că România urmărește evoluția în Italia cu rezerva care îi este impusă prin modul cum se menține frontul de răsărit. Totuși, în primul rînd în cercurile politice din București există impresia că la Mihai Antonescu intră în joc și combinații, care, plecînd de la posibilitatea unei prăbușiri a Italiei ajung la concluzii mai complicate.

În prima săptămîină după evenimente se auzea la bărbăți, care se numără în anturajul lui Mihai Antonescu, astfel la Mircea Grigorescu și la ministrul de finanțe Neagu, următoarea temere : dacă Italia iese din război, Germania va fi poate totuși silită mai curînd sau mai tîrziu — pentru a menține frontul de răsărit — să se retragă în sud pe o linie Siegfried, abandonînd în felul acesta Italia și Balcanii. Directorul de presă Grigorescu a mers chiar mai departe într-o conferință ținută la 20 iulie cu directorii și redactorii ziarelor bucureștene. El a declarat că situația prezentă cuprinde toate posibilitățile, de la încheierea imediată a păcii pînă la continuarea mai ascuțită a războiului. În această situație sînt înțelepte cuvintele pe care le-a rostit Ionel Brătianu la izbucnirea primului război mondial : „Noi ne legăm soarta de aceea a Italiei“. Dacă vrem să comentăm această afirmație, ea nu poate însemna decît : Într-o situație în care toată lumea se întreba oare vor intra în război Italia și România, ca membre ale Triplei Alianțe, România s-a decis să facă ceea ce va face Italia. Acum lumea își pune iarăși întrebarea dacă Italia va rămîne credincioasă alianței sale cu Germania, iar directorul de presă, român sfătuiește România să se comporte din nou ca în 1914, să facă ceea ce face Italia. Deoarece aceste declarații au fost precedate de indicația expresă că e vorba de opinii particulare, ele nu pot fi puse în sarcina guvernului român. Cu toată precauția, se poate totuși conchide de aici că evenimentele din Italia n-au lăsat în primul moment România chiar atît de neatînsă cum ar părea din declarațiile mareșalului și ale lui Mihai Antonescu redată la început. Aceasta reiese și din următoarea acțiune spontană : la 28 iulie, în aceeași zi în care Grigorescu dădea declarațiile lui echivoce, un avion special al guvernului român zbura cu însărcinatul cu afaceri italian de la București, Cerbore, spre Roma, Cerbore purta cu sine o scrisoare a mareșalului Antonescu către mareșalul Badoglio. În această scrisoare, Antonescu amintea — cum se aude din București — noului șef de guvern italian că ei sînt legați printr-o veche camaraderie ostășească din primul război mondial, că între timp amîndoi au luat în mîini soarta țării lor, ca vechi soldați... Antonescu, speră că poate presupune încă și azi la Badoglio aceleași sentimente.

Conținutul acestei scrisori abia dacă justifică osteneala unui avion special și a unui însărcinat cu afaceri. O altă explicație dată acestui fapt sună astfel : plenipotențiarul italian a vrut mai întîi să trimită în Italia un secretar de legație, pentru a întări propriile sale informații și legăturile sale cu noii conducători ai politicii externe italiene, a aflat însă că „Ala Litoria“ ar putea să-și suspende cursa de la o zi la alta și din cauza acestei nesiguranțe plenipotențiarul a întrebat pe Mihai Antonescu — care i-a declarat că și el este foarte interesat să-și întărească informațiile din Italia — dacă guvernul român i-ar putea pune la dispoziție un avion. Mihai Antonescu a mai făcut și declarații verbale, spre a fi raportate, și fiindcă a mai adăugat și scrisoarea mareșalului, plenipotențiarul s-a hotărît ca în locul secretarului de Legație să trimită pe însărcinatul cu afaceri. Acest fapt a fost descris la fel din două părți.

Versiunea „că Mihai Antonescu a mai făcut și declarații verbale, spre a fi raportate“ provine de la Legația italiană.

Merită de asemenea să se înregistreze că, în urma evenimentelor din Italia, opoziția se agită și ea din nou, mai puternic cu tendințe anglofile. Maniu vrea să scrie un nou memoriu și să ceară mareșalului să retragă acum trupele române de

pe frontul de răsărit și cu aceasta să facă „un gest demonstrativ în ultimul moment oportun“. Partizanii lui Tătărescu declară că lor li s-au dat asigurări că România va da trupe numai pentru frontul de răsărit, niciodată însă pentru Balcani ;

10

1943 septembrie 30. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre răspîndirea de manifeste comuniste în București.

Manifeste comuniste,

În noaptea de 28/29 septembrie a.c. autori neidentificați încă au răspîndit pe raza Comisariatului 16 poliție, exemplare din manifestul communist ce se alătură în copie.

Astfel de exemplu au fost găsite pe strada Hârjeu în dreptul casei cu nr. 51, pe strada Claudian în dreptul casei cu nr. 11 și pe strada Vlaicu Vodă colț cu strada Brînduși.

Manifestul este scris pe foiță, pe jumătate coală, la mașina de scris și multipliat cu indigo.

Se fac investigații pentru descoperirea autorilor și colportorilor.

Tineri Români !

În pragul celui de al cincilea an de război, unul din capetele balaurului fascist care sugrumă și suge Europa, a căzut. Ura popoarelor aliate și ocupate de bandele hitleriste crește și valul cuprinde pe zi ce trece straturi din ce în ce mai largi ale poporului. Mussolini și ciracii lui au fost siliți să fugă cu coada între picioare, după ani de jaf și teroare, în fața *dorinței de pace și libertate a poporului italian*. Dar Hitler nu este nici acum sătul de sîngele vărsat și de mizeria în care a fost aruncată Italia. În fața pericolului de moarte ce-l pîndește el și-a aruncat mercenarii împotriva soldaților și muncitorilor italieni. Băi de sînge la Milano, Torino și Roma. Aceasta este „prietenia“ lui față de foștii aliați.

Tineri Români !

Să tragem toate învățăturile din suferințele ce le îndură poporul frate. Să oprim orice nouă trimitere de trupe românești pe frontul german de răsărit. Să aducem pe cele care se află pentru a nu fi măcelărite. Armata să fie iarăși a noastră, nu a lui Hitler.

Să alungăm agenții lui Hitler și pe Antonești, să instaurăm un guvern al poporului și al păcii.

Treceți la acțiune prin sabotarea mașinii de război hitleriste.

Împiedicați transporturile de război, aruncați în aer depozitele de muniții, alimente și distrugeți firele de telefon și telegraf ale armatei germane.

Arătați ura voastră împotriva cotropitorilor în toate împrejurările.

Citiți aceasta cu prietenii voștri și organizați-vă în grupe de patrioți.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA LIBERĂ

Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, inv. nr. 1264, dosar 20/1943.

11

1943 noiembrie 1, București. Extras din raportul Ofițerului german al Economiei de război — România despre sporirea prestațiilor de muncă „la negru“ și progresul atitudinii comuniste printre muncitorii din industrie.

Bei den grösseren Werken nimmt die Schwarzarbeit zu. Doch wird hiergegen vonseiten der Werksleitungen im allgemeinen wenig oder gar nichts unternommen, um die Arbeiter — die wegen niedriger Löhne auf zusätzlichen Verdienst angewiesen sind — nicht zu verlieren.

Kommunistische Einstellung der Industrie-Arbeiterschaft wächst, verursacht durch schlechte Versorgung und zunächst bemerkbar im Petroleumgebiet.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 36, T. 77-597, c. 1.779.528 (Oberkommando der Wehrmacht, Wehrwirtschafts und Rüstungsamt dos. W/I C 4. 45), orig.

Traducere

În întreprinderile mai mari se înmulțesc prestațiile de muncă „la negru”. Totuși conducătorii întreprinderilor nu fac în general decât puțin sau nimic împotriva, spre a nu pierde pe muncitori, care, avînd salarii mici, sînt nevoiți să-și caute ciștiguri suplimentare.

Atitudinea comunistă a muncitorimii din industrie face progrese datorită proastei aprovizionări și ea poate fi observată în primul rînd în regiunea petroliferă.

12

1943 noiembrie 6. *Telegrama Inspectoratului General al Jandarmeriei adresată Inspectoratului de Jandarmi București prin care solicită măsuri de preîntîmpinare a unor acțiuni comuniste în ziua de 7 noiembrie 1943.*

Inspectoratul General al Jandarmeriei

Telegramă

Inspectoratul Jandarmi București

În vederea zilei de 7 noiembrie aniversarea revoluției bolșevice, Partidul Comunist din România intenționează a lansa manifeste antirăzboinice și colectări de ajutoare pentru comuniștii din închisori.

La întreprinderile care lucrează pentru armată comuniștii au instrucțiuni să saboteze lucrul.

Pentru preîntîmpinarea oricărei acțiuni comuniste în ziua de 7 noiembrie 1943 și următoarele, luați măsuri de supraveghere și urmărire a tuturor celor capabili de asemenea acte.

În zilele de 7 și 8 noiembrie cor. veți raporta telefonic centralizat pe Inspectorat la orele 11 și 19 situația de pe teritoriul dv.

p. Inspector general al Jandarmeriei
general de Divizie,
ss. indescifrabil

Nr. 46150 din 6 noiembrie 1943.

Nr. 1829 din 8.X.1943

I.S.F.

La ord. dv. telegrafic nr. 46150/1943.

Raportăm liniște pe raza Inspectoratului.

Inspector
ss. indescifrabil

Plut. Major

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul de Jandarmi București, dosar 23/1943, f. 24, copie.

13

1943 noiembrie 11, București. *Telegrama Legației germane despre situația din România, încercări de înțelegere cu anglo-americanii, intensificarea activității comuniste.*

Telegramm Deutsche Gesandtschaft

Bukarest Nr. 6342 vom 1.11<1943>

Lage in Rumänien spitzt sich zu. Mit Näherrücken Russen tritt in Erscheinung, dass Rumänien versucht, sich stärkstens gegenüber England-Amerika abzu-

sichern. Nicht klar ersichtlich ob dies das Produkt einer Angstpsychose oder mit voller Absicht geschieht.

Hatte bis jetzt Überzeugung, dass Marschall sich in diese Versuche nicht einschaltet hat. Bin in letzter Zeit argwöhnisch geworden, denn das, was vorgeht, kann Marschall unmöglich verborgen bleiben. Abhängig seine Haltung auch von Ereignissen Ostfront

These, dass man unbedingt einen Versuch machen müsse, sich mit England-Amerika zu verständigen, bevor Russen rumänisches Gebiet erreicht hätten, findet Niederschlag in folgendem :

1. Presse

Wenn auch in letzter Zeit Mitziehen der Presse zu bemerken so ist doch Anweisung Vizeministerpräsidenten, nicht gegen Churchill-Roosevelt und gegen England-Amerika in Presse Stellung zu nehmen, nicht widerrufen.

Anweisung könnte verständlich sein in Annahme, hierdurch Angriffe auf Ölgebiet oder Städte zu verhindern. Man spricht aber auch nicht mehr vom Heiligen Krieg gegen Russland, sondern nur von zwangsläufiger Verteidigung rumänischen Bodens. Tag von Odessa, sonst in grossem Stil gefeiert, wurde in Presse kaum erwähnt. Anfragte persönlich bei Vizeministerpräsidenten, der mir sagte, Marschall sei Ansicht, dass bei augenblicklicher prekärer Lage wegen rumänischer Mentalität frühere Siege nicht herausgestellt werden sollten. Auch eine der letzten Reden Vizeministerpräsidenten (Dreimächtepakt-Tag) grenzte an Entschuldigung gegenüber unseren Feinden.

2. Militärisch

Rumänien schreit andauernd nach Waffen, ohne dieselben zu bezahlen, sich berufend auf Verluste Januar dieses Jahres. Von uns gelieferte Waffen werden nicht angewandt gegen Russland, sondern bleiben im Lande unter Vorgabe, sich gegen Ungarn schützen zu müssen.

Versuch, möglichst wenig deutsche Truppen im Lande zu behalten, seit langem offensichtlich. Selbst für Ölverteidigung notwendige Truppen der Luftwaffe werden als Belastung betrachtet, weil sie eventuelle Verständigung mit England-Amerika verhindern könnten. Auch verlangt man Unterstellung dieser Truppen unter rumänisches Kommando. General Gerstenberg berichtet :

„Ausbau Luftverteidigung hätte leicht schneller und energischer durchgeführt werden können. Während für Ausbau von Strassen, Eisenbahnen, grosse Anzahl von Arbeitern und Milliarden Lei zur Verfügung stehen, dauernd Versuch, Geldmittel für Ausbau Luftverteidigung einzuschränken oder nicht zu bewilligen. Also kein Nichtkönnen wegen Inflationsgefahr, sondern Nichtwollen.

Antrag, deutscher Luftwaffe, Flugplatz Arad zur Verfügung zu stellen, wurde abgelehnt.

Durch Zurückhalten notwendiger Lei-Beträge für Unterhaltung deutscher Truppen stetig Versuch, dieselben zu vermindern oder Verstärkung zu verhindern“.

3. Verwaltung

Auf Anweisung Marschalls Gendarmerie von Bukarest verdoppelt.

General Vasiliu, Staatssekretär Innenministerium und Marschall nahestehend, gab Befehl, alle Reichsdeutschen intensiv zu überwachen, hauptsächlich in der Richtung, ob mit Legionären in Verbindung. Sicherheitschef aufstellte Listen aller führenden Legionäre, auch derer, die in damaligem Putsch nicht belastet, darunter Generäle wie Kornea, Avramescu, Dragalina und Politiker wie Budisdeanu und Bideanu. Während man Liberale und Maniu, von dem Marschall weiss, dass er mit England Verbindung, nicht behelligt, werden Legionäre und andere nationalsozialistische Kreise, obgleich diese sich ruhig verhalten, verfolgt.

5. Propaganda

Propaganda für intensive Kriegführung schwach. Gegen Flüsterpropaganda Feindanhänger tut man wenig. Deren Thesen sind : Deutschland bereits Krieg verloren — Marschall setzt auf falsche Karte — nur Engländer und Amerikaner können uns noch retten — Russen gat nicht so schlimm, nicht mehr bolschewistisch im alten Sinn — Sie haben bewiesen, dass sie etwas können — Deutsche fressen uns aus — gebt ihnen kein Getreide — gebt ihnen kein Öl, dann geht der Krieg zu Ende.

6. Kommunismus

Bildet eine akute Gefahr. Hat in letzten Monaten mit Näherrücken Russen Auftrieb erhalten. Kommunistische Zellen arbeiten intensiv. Starke Verteilung von

Flugblättern. Auch in Studentenschaft bedenkliche Entwicklung. Junge Intelligenz beginnt Stalin zu bewundern. Bildung kommunistischer Zellen unter den Studenten.

7. Einstellung zu Badoglio-Anhänger

Forderungen, die ich im Auftrage des Auswärtigen Amts erhob, versprach mir zu erfüllen. In Wirklichkeit geschah wenig. Mächte erneut auf Umtriebe Badoglio-Anhänger aufmerksam und bat dringend um Abstellung. Grundtendenz ist, Badoglio-Anhänger möglichst zu schonen.

8. Wirtschaft

Clodius stösst bei Verhandlungen mit Rumänien auf grosse Schwierigkeiten. Hierbei herausstellte ich, dass bei den aufgetretenen Schwierigkeiten Person des Marschalls eine unbedeutende Rolle spielt. Gab Befehl, nichts ohne Gegenleistung herauszugeben.

Während Rumänien unsere Waffen auf Kredit erhält, lasse es lieber Getreide verkommen, als es uns auf Kredit zu geben. Haltung bei augenblicklicher Gesamtlage einfach unverstänlich, wenn nicht besondere Absicht dahinter.

9. Eingegangenen Nachrichten zufolge stattfinden laufende Reisen Mihai Antonescus nahestehender Persönlichkeiten, vor allen Dingen nach Türkei und Schweiz. Professor Hulubei nach Türkei, Besprechungen mit Engländern. Pressedirektor Grigorescu nach Genf zu Gafencu. Nach dessen Rückkehr sofort Frau Ropalla, Sekretärin Mihai Antonescu, nach Genf zu Gafencu, Radu Florescu nach Istanbul. Aufnahme Fühlung mit Russen. Nicht im Auftrage des Antonescu.

Christescu, Bruder Sicherheitschefs ist ständig in Istanbul, und andere mehr.

10. Einer Nachricht zufolge liess Tilea (London) Maniu wissen, Rumänien möchte mit Vorbehalt Fühlung aufnehmen.

Zusammenfassend: kann mir nicht denken, dass der Marschall von diesen Dingen nichts weiss. Neige zu Annahme, dass er dieselben kennt und stillschweigend duldet.

Falls es gelingt, Russenfront zu stabilisieren, werden sich Verhältnisse hier wieder festigen. Gelingt dies nicht, befürchte ich in Rumänien Auftreten von Schwierigkeiten.

Ich glaube nicht, dass eine akute Gefahr besteht, und dass wir in Rumänien vor Ereignissen stehen, wie sie in Italien eintraten, bin aber der Überzeugung, dass die Gefahr an sich besteht.

Killinger

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 58, T. 77—882, c. 5.630.808—5.630.811 (Oberkommando der Wehrmacht Wehrmachtsführungsstab Amtsgruppe Ausland, Aktenband 986), copie.

Traducere :

Situația în România se ascute. Odată cu apropierea rușilor iese la iveală că România încearcă să se asigure cât mai puternic față de Anglia — America. Nu este clar dacă aceasta este urmarea unei psihoze a fricii sau se efectuează cu deplină intenție.

Până acum am avut convingerea că mareșalul nu este amestecat în aceste încercări. În ultimul timp am devenit bănuitor, căci cele ce se întâmplă este imposibil să rămână ascunse mareșalului. Atitudinea sa este dependentă și de evenimintele de pe frontul de răsărit.

Teza că trebuie neapărat să se facă o încercare de înțelegere cu Anglia-America înainte ca rușii să fi atins teritoriul român, găsește concretizare în următoarele :

1. Presa

Chiar dacă în ultimul timp se observă o colaborare a presei totuși indicația vicepreședintelui Consiliului de Miniștri de a nu se lua în presă atitudine împotriva Angliei-Americii n-a fost revocată. Indicația ar putea fi de înțeles în supoziția că prin aceasta s-ar putea împiedica atacurile asupra terenului petrolifer sau a orașelor. Dar nu se mai vorbește de războiul sfânt contra Rusiei, ci numai de apărarea — impusă de necesitate — a teritoriului român. Ziua Odesei, sărbătorită de altfel cu pompă, abia dacă a fost amintită în presă. Am întrebat personal pe vicepreședintele Consiliului de Miniștri, care mi-a spus că mareșalul este de părere

că în situația precară de acum nu trebuie etalate victoriile anterioare, ținînd seama de mentalitatea românească. Și unul din ultimele discursuri ale vicepreședintelui (la ziua pactului celor trei puteri) aproape că însemna o scuză față de inamicii noștri.

2. Din punct de vedere militar

România strigă mereu să i se dea arme fără a le plăti, referindu-se la pierderile din ianuarie anul acesta. Armele livrate de noi nu sînt folosite contra Rusiei, ci rămîn în țară, sub pretextul că trebuie să se apere împotriva ungarilor.

Încercarea de a păstra cît mai puține trupe germane în țară este evidentă încă de mult timp. Chiar trupele de aviație necesare pentru apărarea petrolului sînt considerate ca o povară, deoarece ele ar putea împiedica o eventuală înțelegere cu Anglia-America. Se cere de asemenea subordonarea acestor trupe sub comanda română. Generalul Gerstenberg raportează :

„Construirea apărării antiaeriene ar fi putut fi executată mai repede și mai energic. În timp ce pentru construirea de șosele, căi ferate sau la dispoziție un număr mare de lucrători și miliarde de lei, se încearcă permanent de a limita sau de a nu aproba mijloacele bănești pentru construirea apărării antiaeriene. Așadar nu neputință din cauza pericolului de inflație, ci lipsă de voință.

Cererea de a se pune la dispoziția armatei aeriene germane aeroportul Arad a fost respinsă.

Prin interzicerea plății cotelor de lei necesare pentru întreținerea trupelor germane se încearcă permanent de a le micșora sau de a împiedica sporirea lor“.

3. Administrația

La indicația marelui jandarmier din București a fost dublată. Generalul Vasiliu, secretar de stat în Ministerul de Interne și apropiat marelui, a dat ordin de a se supraveghea intens germanii din Reich, în special în direcția legăturii lor cu legionarii. Șeful Siguranței a alcătuit listele tuturor legionarilor conducători, chiar și ale celor care nu sînt acuzați de participarea la puciul de odinioară, printre alții generalii Cornea, Avramescu, Dragalina și oamenii politici ca Budirdeanu și Bideanu. În timp ce liberalii și Maniu, despre care mareșalul știe că este în legătură cu Anglia, nu sînt deranjați, legionarii și alte cercuri național-socialiste, deși se comportă liniștit, sînt obiectul prigoanei.

5. Propaganda

Propaganda pentru purtarea intensă a războiului este slabă. Împotriva propagandei prin șoaptă de către aderenții inamicului se face puțin. Tezele lor sînt : Germania a pierdut deja războiul, — mareșalul joacă pe o carte falsă — numai englezii și americanii ne mai pot salva — rușii nu sînt chiar așa de răi, nu mai sînt bolșevici în sensul vechi — ei au dovedit că pot ceva — germanii ne mănîncă totul — nu le dați cereale — nu le dați petrol, căci atunci se termină războiul.

6. Comunismul :

Constituie un pericol acut. În ultimele luni, odată cu apropierea rușilor, a primit impuls. Celulele comuniste lucrează intens. Puternică difuzare de manifeste. Și între studenți o evoluție care dă de gîndit. Intellectuali tineri încep să admire pe Stalin. Formarea de celule comuniste printre studenți.

7. Atitudinea față de aderenții lui Badoglio :

Cererile pe care le-am ridicat din însărcinarea Ministrului de Externe mi s-a promis că vor fi îndeplinite. În realitate s-a făcut puțin. Am atras din nou atenția asupra uneltirilor aderenților lui Badoglio și am rugat insistent să se pună capăt. Tendința de bază este de a menaja pe cît posibil pe aderenții lui Badoglio.

8. Economia

Clodius se izbește în tratativele cu România de mari greutăți. În legătură cu aceasta am constatat că în dificultățile apărute persoana mareșalului joacă un rol important. Am dat ordin să nu se dea nimic fără contra-prestație. În timp ce România primește pe credit armele noastre, lasă grînele să se strice decît să ni le dea nouă pe credit. Atitudinea este pur și simplu de neînțeles în situația generală de acum, dacă nu se ascunde în spate o intenție specială.

9. Potrivit informațiilor primite, au loc călătorii curente ale unor personalități din apropierea lui Mihai Antonescu, înainte de toate spre Turcia și Elveția. Profesorul Hulubei spre Turcia, convorbiri cu englezii. Directorul de presă Grigorescu spre Elveția la Gafencu. După întoarcerea lui, a plecat imediat d-na

Ropalla, secretara lui Mihai Antonescu, spre Geneva la Gafencu, iar Radu Florescu spre Istanbul. Luare de contact cu rușii.

Nu din însărcinarea lui Antonescu.

Cristescu, fratele șefului Siguranței, este mereu la Istanbul și alți mulți.

10. Potrivit unei informații, Tilea (Londra) a comunicat lui Maniu că România ar dori să ia contact cu rezervă.

Pe scurt : nu-mi pot închipui că mareșalul nu știe nimic despre aceste lucruri. Înclin să presupun că el cunoaște aceste lucruri și le tolerează pe tăcute.

Dacă se reușește să se stabilizeze frontul rus, situația de aici se va consolida din nou. Dacă nu se reușește, mă tem că în România vor apărea dificultăți.

Eu nu cred că există un pericol acut și că ne aflăm în România în fața unor evenimente ca în Italia, sînt însă convins că pericolul în sine există.

Killinger

14

1943 noiembrie 16. Notă informativă a Prefecturii Poliției Capitalei despre noile instrucțiuni date de conducerea P.C.R. în problema conspirativității.

Sîntem informați că conducerea centrală a mișcării comuniste, ca preocupare de ultimul moment, se interesează de descoperirea organizației comuniste din Capitală.

Conducerea mișcării susține că aceste arestări sînt rezultatul nerespectării regulilor conspirative și introducerea în mișcare a unor elemente necontrolate.

De aceea s-ar fi hotărît ca toate elementele mișcării care au legături cu cei arestați, să fie desărcinați de orice muncă din motive de securitate și totodată pentru verificarea situației fiecăruia.

Pentru a se evita în viitor arestări care pun mișcarea în situații dificile, Conducerea Centrală a dispus următoarele, privitor la regulile conspirative :

1. Întîlnirile conspirative, fixate dinainte, se vor da pentru un termen foarte scurt, maximum două zile ;

2. Străzile pe care vor avea loc întîlnirile conspirative vor trebui să fie puțin frecventate spre a se putea face un control serios și verificate cu un sfert de oră înainte de cei care ar trebui să vină la întîlnire.

3. Întîlnirile de control vor avea loc în aceeași zi, nu la intervale de 2—3 zile ca mai înainte.

4. Folosirea mașinilor pentru întîlniri conspirative, se va face în felul următor : nu se vor lua mașini din stație decît cînd se găsește o singură mașină ; nu se vor lua mașini decît cele din care au coborît pasageri.

5. Casele conspirative nu vor fi camuflate decît de membrii de încredere ai mișcării. Aceștia vor fi aleși dintre acei care nu au fost niciodată chemați la Poliție.

6. Fiecare membru de partid, însărcinat cu colectarea fondurilor pentru mișcare, va continua să adune cotizațiile și le va ține pînă cînd conducerea mișcării va desemna pe noul tehnic al raionalei.

7. Dată fiind importanța membrilor arestați ai ultimei organizații comuniste descoperite de organele de Siguranță ale Capitalei, Centrala Mișcării Comuniste a hotărît să facă toate eforturile pentru organizarea unei apărări în procese după vechea tactică a mișcării comuniste cînd se angajau sute de martori printre care numeroase personalități politice din țară.

8. Conducerea Mișcării a desemnat oameni care prin profesia sau legăturile ce au, pot cunoaște precis conținutul dosarului, pentru ca în raport cu piesele compromițătoare pentru mișcare, să se poată elabora noul plan de lucru. Această operațiune are concomitent și scopul ca apărarea în fața Justiției să caute a combate probele existente la dosar.

15

1944 februarie 1. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd apelul lansat de postul de radio „România Liberă” către popor pentru intensificarea acţiunilor de sabotare a maşinii germane de război şi a politicii antonesciene.

Postul România Liberă : ora 8,45

Ştiri sosite din Moldova, Constanţa, Ploieşti şi Galaţi confirmă toate intenţiile nemţilor şi ale trădătorilor Antoneşti de a duce războiul pe pămîntul ţării noastre. Cu cît devine mai evident că nemţii nu vor putea rezista pe frontul răsăritean, cu atît mai des se fac circulările lui Antonescu pentru accelerarea construirii fortificaţiilor de pe Nistru, Prut, litoralul mării şi din Valea Prahovei pînă la Galaţi. Prefecţii judeţelor de lîngă regiunile unde se fac fortificaţii au primit instrucţiuni pentru mobilizarea braţelor de muncă. Poporul îşi dă seama că aceasta este opera nemţilor, care va face răni adînci în inima ţării, şi opune rezistenţă sporită măsurilor pentru facerea fortificaţiilor.

La Breaza şi Buştenari, din 150 persoane chemate pentru a lucra la fortificaţii, nu s-au prezentat nici pe jumătate. În apropiere de Constanţa, în comuna Mihai Viteazu, din 250 ţărani care trebuiau să se prezinte cu căruţele lor, n-au venit nici 10%. Lîngă Ungheni, lucrătorii au sabotat lucrările, aruncînd în apă sacii cu ciment şi întrerupînd astfel pregătirea betonului pentru fortificaţii.

Astfel de acţiuni pentru zădărnicierea planurilor germane de a transforma ţara în teatru de război, trebuie înmulţite. Trebuie făcută o mai strînsă legătură între partizani şi lucrătorii de la fortificaţii. Partidele antihitleriste, partizanii, întregul popor să se pună în gardă faţă de pericolul bombardamentelor şi al războiului dus pe teritoriul nostru, aşa cum o vrea planul german. Să împiedicăm construirea fortificaţiilor pentru ca puhoiul nemţesc să nu se poată menţine la noi în ţară. Dacă zădărniciţi construirea fortificaţiilor, veţi avea garanţia că aliaţii nu vă vor bombarda.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naţionale, Buletine Informative, dosar 230/1944.

16

1944 februarie 26, Constanţa. Adresă a Legiunii de jandarmi Constanţa către Legiunea de jandarmi Brăila, în legătură cu circulaţia unor monede cu inscripţia : „Daţi nemţii afară, afară nemţii”.

26 februarie 1944.

Inspectoratul jandarmi Constanţa
Biroul poliţiei de siguranţă.

către

Legiunea de jandarmi Brăila.

Binevoiţi a cunoaşte că acest inspectorat deţine informaţiunea după care, pe teritoriul legiunii dv. au fost plasate monede de 5 şi 20 de lei cu inscripţia : „Daţi nemţii afară, afară nemţii”. Una dintre aceste monede a fost găsită cu ocazia plăţilor ce s-au făcut recent muncitorilor din portul Constanţa.

Inscripţia este făcută deasupra coroanei şi săpată cu multă pricepere, ceea ce face să se creadă că operaţiunea aceasta este făcută la o presă şi este socotită ca un mijloc de propagandă a comuniştilor.

Daţi ordin posturilor să supravegheze prin cei care manipulează mai mult bănet şi acolo unde se găsesc asemenea cazuri să ridice monedele pentru a împiedica circulaţia lor, raportînd inspectorului la timp orice constatare de asemenea natură.

Inspector de jandarmi Constanţa
Colonel, ss, indescifrabil

Arh. St. Brăila, fond Legiunea de jandarmi Brăila, dosar 2/1944, f. 318, orig.

17

1944 martie 1, <Stuttgart>. Raportul Oficiului pentru grupele etnice germane din străinătate (Volksdeutsche Mittelstelle) către Ministerul de Externe german cu privire la situația pe luna ianuarie 1944 a grupurilor etnice din diferite țări, inclusiv România.

Akt. Zch.: IV/10 d

Monatsbericht Januar 1944
über die Lage der Deutschen Volksgruppen

Allerdings werden die Rumänen auf Grund der Vorkommnisse in Italien in Herbst 1943 versuchen, sehr schlau zu sein. Die Angst jedoch wird sie beeinflussen, die Regeln der Schlaueit und Intrige über den Haufen zu werfen und sich möglicherweise gerade dem Feinde in die Arme zu werfen. Die Erschiessung Cianos hat in Rumänien nicht eine vernünftige Auswirkung erfahren. Das liegt darin begründet, dass man in Rumänien in Ciano nicht den Verräter, sondern den Urheber des Wiener Schiedsspruchs sieht und dass man sich daher über seine Erschiessung sehr gefreut hat. Allerdings hat es in konservativen Kreisen Stimmen gegeben, die ihre Meinung dahingehend zum Ausdruck brachten, dass auch die anderen Unterzeichner des Wiener Schiedsspruchs dasselbe Los erleiden werden“.

In der Gegend von Reschitz, also in einem Industriegebiet, sind die ersten zwei grösseren Partisanengruppen in Rumänien aufgetaucht. Es ist zwischen rumänischen Truppen und Partisanen bereits zu Kämpfen gekommen und es hat auf beiden Seiten Verluste gegeben. Angesichts der katastrophalen sozialen Lage in diesem Industriegebiet ist die kommunistische Wühlarbeit erfolgreich und daher die Bildung von Partisanenbanden nicht zu verwundern.

In Rumänien wurden zwei englische Fallschirmspringer verhaftet. Es stellte sich heraus, dass einer von ihnen der Chef des Sekret-Service für Südosteuropa war. Die Gerichtsverhandlungen fanden vor rumänischen Richtern statt. Ein Angehöriger der AST war bei den Verhandlungen zugegen. Die Deutsche Gesandtschaft beantragte bei den Rumänen die Auslieferung der Agenten, was jedoch von der rumänischen Regierung verweigert wurde.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 286 T. 120—1003, c. 393194—393196 (Auswärtiges Amt, Inland II g. Bd. V, Sammlung Inland II c.) (Inl. II 1 g. 1944 — Inl. II 999 g. 1944), 26. July, 1943 — 18. Jan. 1945), copie.

Traducere :

Raport pe luna ianuarie 1944 asupra situației
grupelor etnice germane.

Negreșit că românii, în baza evenimentelor din Italia din toamna anului 1943, vor încerca să fie foarte șireți. Teama însă îi va influența să arunce peste bord regulile șireteniei și intrigii și să se arunce de-a dreptul în brațele inamicului. Împușcarea lui Ciano n-a cunoscut în România un efect rezonabil. Aceasta se bazează pe faptul că în România nu se vede în Ciano un trădător, ci autorul sentinței* de la Viena și de aceea împușcarea lui a produs foarte mare bucurie. Desigur că în cercuri conservatoare au existat voci care și-au exprimat părerea că și ceilalți semnatori de la Viena vor suferi aceeași soartă“.

În regiunea Reșița, deci într-o regiune industrială, au apărut primele două grupări mai mari de partizani în România. S-a ajuns deja la lupte între trupele române și partizani și au fost pierderi de ambele părți. Avînd în vedere situația socială catastrofală în această zonă industrială munca de agitație comunistă este plină de succes și de aceea nu este de mirare că s-au format bande de partizani.

În România au fost arestați doi parașutiști englezi. A ieșit la iveală că unul din ei era șeful Serviciului Secret pentru Sud-Est Europa. Procedura judiciară a avut loc în fața judecătorilor români. Un membru al A.S.T. a fost prezent la proces. Legația germană a cerut românilor predarea agenților, ceea ce guvernul român a refuzat.

* Dictatul de la Viena.

18

1944 aprilie 3, București. Telegrama lui Welkisch și Killinger către Ministerul de Externe german, Secția presă și informații, în care comunică scrisoarea lui Maniu și Dinu Brătianu către mareșalul Antonescu.

Telegramm
(G-Schreiber)

Bukarest, den 3. April 1944 23.15 Uhr
Ankunft: den 4. April 1944 11.00 Uhr
Nr. 1290 vom 3.4

Für Presse- und Nachrichten-Abteilung.

Am 21. März liessen Oppositionsführer Maniu und Dinu Brătianu folgendes Schreiben Marschall Antonescu überreichen:

„Herr Marschall, seit Beginn des Krieges habe ich Sie beraten über die Haltung, die Rumänien in dem Weltkonflikt bewahren müsse.

Sie haben unsere Ratschläge gar nicht in Betracht gezogen und haben die völlige Verantwortung den politischen Konsequenzen der von Ihnen geleiteten Aktion übernommen.

Heute müssen Sie feststellen, dass nach den enormen, durch den Krieg entstandenen Verlusten unser Land von einer Gefahr bedroht wird, der es nicht mehr widerstehen kann.

Die besiegten deutschen Truppen können uns nicht mehr vor einer russischen Invasion schützen und der Beitrag, den wir noch leisten könnten, um sie zu bewahren, wird gänzlich ungenügend sein. Mit den deutschen Truppen weiter zusammenzuarbeiten, würde bedeuten, unnötigerweise zu opfern, was uns noch an militärischer Kraft geblieben ist und von seiten der siegreichen bolschewistischen Truppen nichtwiedergutzumachende Zerstörung und Repressalien zu provozieren.

Jede Geste, die Sie von nun an machen würden, um uns mit einer Aktion zu solidarisieren, die als gegen die alliierten Mächte gerichtet betrachtet werden könnte, würde einen schweren Fehler darstellen.

Weil in diesem Augenblick niemand die Verantwortung wegen der von Ihnen geschaffenen Lage übernehmen kann, müssen Sie den Deutschen auseinandersetzen, dass Sie den Rest unserer Truppen, die noch in Russland kämpfen, zurückziehen müssen, dass Sie nicht mehr den bisherigen militärischen Beitrag leisten können und dass sich das Land in einem Zustand der Nichtkriegführung befindet. Andererseits müssen Sie den englisch-russisch-amerikanischen Alliierten Ihren Entschluss mitteilen.

Sollten Sie diesen Schritt nicht tun können, dann bleibt nichts anderes übrig, als dass Sie S. M. dem König mitteilen, dass Sie die Politik des Landes nicht weiterführen können und dass man zur Bildung einer neuen Regierung schreiten müsse, die — wenigstens zum Teil — die Lage, in der wir uns befinden, verbessern kann und das Land nicht weiteren Komplikationen aussetzt“.

Welkisch
Killinger

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 265, T. 120—252, c. 187413—187414 (Auswärtiges Amt, Staatssekretär, Sammlung: Rumänien, Bd. 15. 1943—1944), orig.

Traducere:

Pentru secția Presă și Informații.

La 21 martie, șefii opoziției, Maniu și Dinu Brătianu, au înmănat mareșalului Antonescu următoarea scrisoare:

„Domnule mareșal, de la începutul războiului v-am sfătuit cu privire la atitudinea pe care trebuie să o păstreze România în conflictul mondial.

Dv. n-ați luat deloc în considerare sfaturile noastre și ați preluat răspunderea completă pentru consecințele politice ale acțiunii conduse de Dv.

Azi trebuie să constatați că, după pierderile enorme produse de război, țara noastră este amenințată de un pericol, căruia nu i se mai poate opune.

Trupele germane înfrînte nu ne mai pot apăra de o invazie rusă și contribuția pe care am mai putea-o noi presta spre a o împiedica va fi complet insuficientă. A conlucra mai departe cu trupele germane ar însemna să sacrificăm inutil ceea ce ne-a mai rămas din forța noastră militară și să provocăm din partea trupelor bolșevice victorioase distrugerii ireparabile și respresalii.

Orice gest pe care l-ați face de acum înainte pentru a ne solidariza cu o acțiune care ar putea fi considerată ca fiind îndreptată împotriva Puterilor Aliate, ar însemna o gravă greșeală.

Deoarece în acest moment nimeni nu poate prelua răspunderea pentru o situație creată de Dv., trebuie să le explicați germanilor că Dv. sînteți nevoit să retrageți restul trupelor noastre care mai luptă în Rusia, că Dv. nu mai puteți presta contribuția militară de pînă acum și că țara se găsește într-o stare de neputare de război. Pe de altă parte trebuie să comunicați aliaților anglo-ruso-americani hotărîrea Dv.

În caz că nu puteți face acest pas, nu rămîne altceva decît să comunicați Maiestății Sale Regelui că nu mai puteți conduce politica țării și că trebuie să se treacă la formarea unui nou guvern, care cel puțin în parte — poate ameliora situația în care ne aflăm și care nu expune țara unor noi complicații“.

Welkisch
Killinger

19

1944 aprilie 7, București. Telegrama lui Killinger și Neubacher către Ministerul de Externe german privind atitudinea muncitorilor comuniști din regiunea petroliferă

TELEGRAMM
(Geh. Ch. V.)

Bukarest, den 7. April 1944

Ankunft : den 7. April 1944 — 23,20 Uhr

Nr. 1347 vom 6.4.

Sonderbeauftragter.

Nach Informationen durch die Leitung der grossen Mineralölgesellschaften ist als Folge Vordringens der Russen eine starke kommunistische Einstellung der Arbeiterschaft im Ölgebiet festzustellen. Auf Weisung der kommunistischen Funktionäre werden jedoch die Arbeiter angehalten, nach aussen nicht mit ihrer kommunistischen Einstellung hervorzutreten und vor allem keine verfrühten Sabotageakte zu begehen, weil sonst Gefahr scharfen Durchgreifens seitens rumänischer und deutscher Stellen bestünde. Es liege vielmehr im Interesse kommunistischer Sache, möglichst unbemerkt schlagkräftige Organisation aufzubauen, die zu gegebenem Anlass und nach besonderem Befehl schlagartig eingesetzt werden kann. Bei einigen Gesellschaften ist eine gewisse Arbeitsverminderung festzustellen, die sich auf Rohölforderung jedoch nur unwesentlich auswirkt. Geheime Chiefs-Verschlussache.

Kommunistische Organisationsversuche in Ölindustrie werden auf geeignete Weise laufend überwacht.

Neubacher
Killinger

Traducere :

După informații obținute prin conducerea marilor societăți petroliere, se constată, ca urmare a înaintării rușilor, o pronunțată atitudine comunistă printre muncitorii din regiunea petroliferă. La indicația funcționarilor comuniști, lucrătorii sînt totuși îndemnați să nu se manifeste în afară cu atitudinea lor comunistă și mai ales să nu comită acte de sabotaj înainte de vreme, căci altfel există pericolul unei intervenții din partea forurilor române și germane. Este mai curînd în interesul cauzei comuniste să se dezvolte pe neobservate o organizație gata de bătaie, care să poată fi introdusă în luptă la momentul oportun și după un ordin special. La unele societăți petroliere se constată o oarecare diminuare în muncă, care însă are urmări neesențiale asupra extracției petrolului. Încercările comuniste de organizare din industria petrolului sînt supravegheate continuu în mod potrivit.

Neubacher

Killinger.

20

1944 aprilie 14. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Ankara privind iminenta ieșire a României din război.

Postul Ankara, ora 18.

Cu toate eforturile pe care germanii le depun pentru a împiedica ieșirea din război a României, dorința de pace a locuitorilor acestei țări este atît de puternică încît ieșirea din război a României pare că a devenit inevitabilă.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 235/1944.

21

1944 mai 6. Emisiunea postului de radio România Liberă, în care se anunță crearea la Galați a Comitetului frontului patriotic.

Postul România Liberă, ora 18,35.

„La Galați a fost creat un „Comitet al frontului patriotic“ care a luat hotărîrea să lupte împotriva hitleriștilor. Comitetul frontului patriotic alcătuit din muncitori, organizează sabotajul împrumutului lui Antonescu, împrumut care nu servește decît la prelungirea războiului pierdut de nemți. Lozinca comitetului este : „Noi nu vrem război, vrem pace. Afară cu nemții din țară. Războiul ne-a distrus și deci noi nu vrem să mai contribuim pentru un război pierdut. Acesta este numai începutul. Numai rezistența noastră poate zădărnici războiul pe pămîntul nostru.

„La luptă cu hotărîre pentru eliberarea patriei noastre de sub jugul hitlerist. Trăiască România Liberă !”

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 237/1944.

22

1944 mai 9. Emisiunea postului de radio România Liberă prin care face un apel către întreaga populație pentru ieșirea din război și izgonirea nemților din țară.

Postul România Liberă, ora 12,35.

Dacă nu vom lua o hotărîre rapidă, țara va fi distrusă de nemți și poporul va muri de foame. Scăparea noastră este ieșirea din război, izgonirea nemților din țară și formarea unui guvern cu adevărat românesc, care să încheie pace. Întreg

poporul nostru vrea pace. În ceasul acesta se cere unirea tuturor forțelor pentru salvarea patriei, indiferent de deosebiri de clasă socială. Clipa aceasta cere tuturor oamenilor politici, indiferent de păreri politice de ieri sau de azi, să facă zid în jurul patriei spre a salva țara. La luptă pentru izgonirea nemților din țară !

Funcționari români și românce, văduve și orfani, tineri și bătrâni, miine este 10 mai, ziua independenței românești, cînd la 1877, sub zidurile Plevnei, am luptat alături de ruși. Cereți încheierea păcii cu Rusia. Miine, 10 mai vom lupta pretutindeni contra nemților, pentru pace, pentru îndepărtarea naziștilor de pe pămîntul nostru. La luptă frați români ! Pentru recucerirea independenței noastre. La luptă cu hotărîre pentru eliberarea patriei. Jos hitlerismul, trăiască România Liberă !

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 237/1944.

23

1944 mai 22. Emisiunea postului de radio România Liberă referitoare la scrisoarea trimisă lui Antonescu de un grup de generali în care se subliniau starea de spirit îngrijorătoare din armată și iminența prăbușirii frontului.

Postul România Liberă, ora 7,35.

În legătură cu scrisoarea trimisă de un grup de generali și comandanți de unități de pe front, mareșalului Antonescu și generalului Pantazi, se mai află că... prăbușirea frontului nostru din Basarabia și Moldova este absolut inevitabilă. Starea de spirit care domnește în armata română este din cele mai îngrijorătoare.

Această scrisoare ne arată că însuși comandanții unităților de pe front sînt extrem de îngrijorați de situație.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 237/1944.

24

1944 mai 30. Emisiunea postului de radio România Liberă, adresată marinarilor, soldaților și ofițerilor pentru întoarcerea armelor împotriva germanilor și pentru eliberarea tuturor patrioților închiși.

Postul România Liberă, ora 7,35.

Marinari și ofițeri români ! Apele Dunării sînt minate. Flota noastră pe care Antonescu a pus-o la dispoziția lui Hitler, a suferit pierderi mari. Gîndiți-vă la răspunderea pe care o aveți și părăsiți posturile.

Luați exemplul de la glorioșii marinari din Turnu Severin, care au refuzat să conducă vasele și s-au alăturat armatelor lui Tito.

Nu uitați că apele Dunării sînt minate și de aceea să refuzați să navigați. Faceți vapoarele inutilizabile. Apărați patria și ea vă va fi recunoscătoare !

De cîțva timp închisorile din România încep să fie din ce în ce mai pline de patrioți români. Cei mai buni dintre ei, care au înțeles că războiul României alături de Hitler este un dezastru, înfundă pușcăriile. Aceștia au știut că urmînd politica lui Antonescu, contribuie la nimicirea completă a țării. Antonescu, împreună cu agenții fasciști care lucrează foarte metodic, continuă să înăbușe toate reacțiile conștiente ale tinerilor patrioți români. Văzînd primejdia înaintării trupelor sovietice pe teritoriul nostru, guvernul a luat hotărîrea de a trimite pe acești patrioți în Germania.

Patria are nevoie de ei.

Frați români ! Organizați-vă în detașamente de eliberare și ajutați pe toți patrioții să scape din închisori. Ei nu vor decît binele țării. La luptă pentru eliberarea patriei !

Nimeni nu se mai îndoieste acum că operațiile de mari proporții, care se vor desfășura curînd pe pămîntul Moldovei, vor duce la înfrîngerea și izgonirea nemților, dar și la pustiirea țării noastre de la un cap la altul.

Frați români ! Fiecare din noi are rude sau cunoscuți în Moldova și a putut afla de suferințele îndurate de pe urma nemților, care au distrus atîtea sate și orașe. Nemții adună bărbații și tinerii români pe care îi trimit cu forța pe front sau la muncă.

(Postul România Liberă)

Ostași de pe front vă așteaptă o moarte sigură. Nemții vă aruncă în luptă și veți pieri cu toții. Ei au pierdut războiul și nici o manevră nu-i mai poate salva. Frații noștri din teritoriile eliberate de sub stăpînirea nemțească, ne spun că toate poveștile născocite de propaganda hitleristă nu corespund realității. Trecînd de partea rușilor veți contribui la scurtarea războiului și vă veți întoarce acasă cît mai repede.

Se apropie evenimente de o importanță hotărîtoare. De atitudinea noastră depinde ca țara noastră să fie complet distrusă sau salvată și pentru aceasta trebuie să facem tot ce ne stă în putință pentru a-i izgoni cît mai repede pe nemți.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 237/1944.

25

1944 iunie 20. Declarația celor patru partide politice care au constituit Blocul național-democrat.

Partidul Național-Tărănesc, Partidul Național-Liberal, Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, prin delegații lor — împuterniciți : pentru Partidul Național-Tărănesc și Partidul Național-Liberal de Președinții Partidelor respective, iar pentru Partidele Comunist și Social-Democrat de către organele lor de conducere — avînd în vedere situația gravă în care se găsește România astăzi, în urma înlăturării regimului politic constituțional democratic și a guvernărilor cu caracter fascist, au hotărît să constituie un Bloc național-democratic, care să activeze pentru salvarea țării, avînd următoarele țeluri :

- 1) Încheierea, fără întîrziere, a unui armistițiu cu națiunile aliate (Marea Britanie, Statele Unite, Uniunea Sovietelor și aliații lor), căutînd a obține cele mai bune condițiuni pentru interesele țării.
- 2) Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, reîncaadrarea în alianțele ei firești și restabilirea independenței și suveranității naționale.
- 3) În acest scop : Înlăturarea regimului actual de dictatură, restabilirea regimului monarhic constituțional democratic și a libertății cetățenești.
- 4) Menținerea ordinii și realizarea unei păci conforme cu interesele naționale și de stat.

Se face mențiunea că în cursul discuțiilor pentru constituirea acestui bloc, delegații partidelor Comunist și Social-Democrat au propus și participarea grupărilor : Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotică și Partidul Socialist Muncitoresc Tărănesc.

În urma discuțiilor avute asupra acestei propuneri, delegații partidelor Național-Tărănesc și Național-Liberal declarînd că, întrucît cele patru partide democratice din acest bloc reprezintă aproape unanimitatea de opinie a țării și a forțelor politice, care au combătut în permanență atît orientarea externă alături de Axă, cît și regimurile de dictatură în interior, toți delegații au căzut de acord ca Blocul să fie constituit numai din aceste patru partide.

Formațiunile politice care alcătuiesc Blocul Național-Democratic își păstrează întreaga independență ideologică și politică, acordul intervenit, neprivînd decît punctele mai sus fixate.

26

1944 iulie 12, Fuschl. Insemnările lui C. Clodius, director din Ministerul de Externe (pentru probleme economice) despre situația din România.

Ministerialdirektor
Clodius

Rumänien
Fuschl, den 12. Juli 1944
Clodius
N. 12/7

Aufzeichnung über die Lage in Rumänien

- I. Auffassung des Marschalls über die militärische Lage.
- II. Aussenpolitische Stellung Rumäniens.
- III. Innerpolitische Lage.
- IV. Versorgung der Deutschen Truppen in Rumänien.
- V. Wirtschaftliche und finanzielle Beziehungen zwischen Deutschland und Rumänien.
- VI. Das weitere Vorgehen Rumänien gegenüber.

Die nachstehende Aufzeichnung beruht, soweit sie Ansichten des Marschalls betrifft, auf zahlreichen vielstündigen Unterhaltungen, die zum grossen Teil unter vier Augen stattgefunden haben und im übrigen auf Unterredungen mit den massgebenden politischen Persönlichkeiten oder auf Nachrichten zuverlässiger Gewährsmänner.

I. Auffassung der Marschalls über die militärische Lage.

Der Marschall ist in starkem Masse je nach dem Gang der Ereignisse Stimmungen unterworfen, denen er bei Unterhaltungen unter vier Augen offen Ausdruck gibt, Erfreulicher Weise zeigt er jedoch nach aussen hin den Rumänen gegenüber, abgesehen von gelegentlichen zweifelnden Bemerkungen seinen engsten Mitarbeitern gegenüber, stets eine ruhige und sehr zuversichtliche Haltung.

Die Zurücknahme der Front auf rumän. Gebiet im Frühjahr dieses Jahres hat den Marschall naturgemäss stark beeindruckt. Mit der Konsolidierung dieser Front tritt in der zweiten Hälfte des Monats April und Anfang Mai eine gewisse Beruhigung ein. In den Tagen um den 10. Mai herum war der Marschall dann stark erschüttert durch die Räumung der Krim und die grossen Verluste an Menschen und vor allem an Material, die die rumänische Armee dabei erlitten hat. Er hat diesen Schlag jedoch verhältnismässig schnell überwunden und seine Zuversicht hob sich zusehends mit der Verstärkung der Front der Heeresgruppe Südukraine. Die Persönlichkeit des Generaloberst Schörner flösst ihm grosses Vertrauen ein. Ausserdem wirkt die pünktliche Lieferung des von Deutschland zugesagten Materials für die rumänische Armee und zwar insbesondere von Panzern und Sturmgeschützen sowie die ständige Verbesserung der Ausrüstung der an der rumänischen Grenze stehenden deutschen Truppen sehr beruhigend. Der Beginn der Invasion am 6. Juni hat den Marschall insofern günstig beeindruckt, als sie die Richtigkeit der militärischen Dispositionen der Führers im Westen bestärkt hat. Den bisherigen Verlauf der Kämpfe an der Invasionsfront hält der Marschall für durchaus befriedigend. Der Einsatz der „V.1“ am 16. Juni hat den Optimismus des Marschalls weiter verstärkt. Am 18. Juni hat er einem zuverlässigen rumänischen Gewährsmann gegenüber geäussert, der Krieg sei jetzt in eine ganz neue Phase zugunsten Deutschlands eingetreten.

Das besondere Augenmerk des Marshalls gilt natürlich weiterhin in erster Linie der Lage an der Ostfront. Der Verlauf der russischen Offensive an der mittleren Ostfront hat seine Stimmung daher in den letzten Tagen erheblich niedergedrückt. In der letzten Unterredung, die ich vorgestern mit ihm hatte, äusserte er sich sehr besorgt über die Annäherung der russischen Truppen an die deutsche Grenze und über die Gefahr, dass die deutschen Armeen im baltischen Raum abgeschnitten werden könnten. Auch die Tatsache, dass zwei deutsche Divisionen von der Front der Heeresgruppe Südukraine abgezogen worden sind, hat zu dieser Beunruhigung beigetragen.

Trotzdem ist der Marschall aber immer zuversichtlich geblieben und hat in keinem Augenblick die Nerven verloren. Bezeichnend dafür sind die beiden folgenden Aeusserungen, die er zu mir in der letzten Zeit getan hat: „Die Russen können genau so gut an den Karpathen wie an der Wolga oder am Kaukasus militärisch entscheidend geschlagen werden“ und ferner eine Aeusserung aus den allerletzten Tagen: „Friedrich der Grosse hat gesagt, wenn es bei uns regnet, regnet es auch bei den anderen“.

Ernste Sorgen bereiten dem Marschall die anglo-amerikanischen Bombenangriffe. In der Unterhaltung am 10. Juli hat er mir erneut erklärt, die deutsche Führung möge nicht ausser Acht lassen, dass diese ständigen Angriffe schliesslich zu einer völligen Desorganisation der wichtigsten Wirtschafts- und Verwaltungszentren, des Mineraloelgebiets und vor allem auch der Verkehrswege führen müssten. Er wiederhole daher seine dringende Bitte um Verstärkung des völlig unzureichenden Jagdschutzes und auch um Verstärkung der Flak und zwar in erster Linie der weittragenden Flak.

II. Aussenpolitische Stellung Rumäniens.

Ich habe den Eindruck, dass sich beim Marschall in der letzten Zeit die Erkenntnis verstärkt hat, dass das Schicksal Rumäniens im Kampf gegen Russland untrennbar mit dem Schicksal Deutschlands verknüpft ist. Er hat dies nicht nur mir immer wieder versichert, sondern auch einer Reihe von rumänischen Persönlichkeiten gegenüber sehr bestimmte Aeusserungen in dem gleichen Sinne getan. Die tiefe Verachtung die er bei jeder Gelegenheit für die Haltung Italiens bekundet, bestätigt diesen Eindruck. Kürzlich hat er mir gesagt, er habe dem Führer der Opposition, Herrn Maniu, als dieser ihm zu einem Sonderfrieden drängen wollte, erklärt, Rumänien dürfe niemals dasselbe Schicksal erleiden wie Italien und er werde nicht zulassen, dass Herr Maniu versuche, die Rolle Badoglio's zu spielen.

Auf zuverlässigen Wege habe ich die anliegende Aufzeichnung erhalten, die Herr Maniu bei den Führern seiner Partei und sonstigen politischen Gesinnungsgenossen vorressant ist, bestätigt Herr Maniu, dass der Marschall sich gegenüber allen Versuchen, ihn zu einem Sonderfrieden zu veranlassen, ablehnend verhalten hat.

Trotzdem sind dem Marschall auf aussenpolitischem Gebiet zwei ernste Vorwürfe zu machen, nämlich erstens, dass er überhaupt zugelassen hat, dass inoffizielle Emissäre in Namen von Führern der innerpolitischen Opposition und in einigen Fällen auch mindestens mit Duldung des stellv. Ministerpräsidenten und Aussenministers mit dem feindlichen Ausland in Verbindung getreten sind sowie zweitens, dass er nicht genügend für die Stärkung der psychologischen inneren Abwehrfront Sorge getragen hat.

Der Grund für diese beiden Fehler ist darin zu suchen, dass der Marschall überzeugt ist, der Krieg könne letzten Endes nicht militärisch gewonnen werden, sondern müsse durch einen politischen Ausgleich beendet werden. Er hat zwar gesagt, er freue sich darüber, dass die Terrorangriffe nun endlich die meisten Anglophilen in seinem Lande eines besseren belehrt hätten; das hindert ihn aber nicht, peinlich jeden politischen Akt und jede Aeusserung der öffentlichen Meinung zu unterbinden, die den Gegensatz Rumäniens zu den angelsächsischen Mächten verstärken könnte. Hierauf ist auch zurückzuführen, dass er Herrn Mihai Antonescu trotz der Kritik, die er gelegentlich an dessen diplomatischem Uebereifer übt, doch nicht daran hindert, auch seinerseits in neutralen Ländern immer noch gewisse zweifelhafte Verbindungen zu den angelsächsischen Mächten aufrecht zu erhalten.

Auch gestern wieder hat der Marschall mir gesagt, er bleibe bei seiner alten Auffassung, dass es unerlässlich sei, dass Deutschland noch während des Krieges diplomatisch den Frieden vorbereite. Hierbei denkt der Marschall vor allem an offizielle deutsche Erklärungen über die zukünftige politische und wirtschaftliche Organisation Europas.

Es ist sicher, dass Herr Mihai Antonescu den Marschall in seiner Ueberzeugung von der Notwendigkeit eines Ausgleichs mit den angelsächsischen Mächten bestärkt. Erst vor einigen Tagen hat Herr Antonescu, der in seinem Mitteilungsbedürfnis häufig so weit geht, auch Dinge zu verraten, die für ihn ungünstig sind, mir einen Brief zu lesen gegeben, den er kürzlich an den früheren Aussenminister Gafencu in d. Schweiz geschrieben hat. In diesem Brief hat Herr Antonescu Herrn Gafencu gesagt, es sei zwar kein Zweifel, dass die Deutschen mit ihrer politischen Konzeption vom „Herrenvolk“ eine Gefahr für die kleinen Staaten Europas darstellen, während England der natürliche Freund und Beschützer dieser kleinen Staaten sei. Trotzdem bleibe aber im Augenblick für Rumänien wegen der russischen Gefahr kein anderer Ausweg, als an der Seite Deutschlands weiter zu kämpfen. Ungeachtet dieser letzten Erkenntnis versucht der stellv. Ministerpräsident mit Duldung des

Marschalls aber weiterhin, auf verschiedenen Wegen, wie z. B. über Salazar und den Amerikanischen Botschafter in Madrid gewisse Fäden zur Feindseite aufrecht zu erhalten. Seine Versuche, dies auch über die Türkei zu tun, scheinen durch den Rücktritt des Türkischen Aussenministers Numan Menemendschigliu unterbrochen worden zu sein.

III. Innerpolitische Lage

Die innerpolitische Lage ist durch die beiden folgenden gegensätzlichen Tatsachen charakterisiert: Einerseits hält der Marschall Ruhe und Ordnung im Land und militärische Disziplin in der Armee eisern aufrecht und ist nach aussen hin der völlig unumschränkte Herr und Diktator, Andererseits ist es ihm nicht gelungen, sich im Lande eine wirklich starke, auf politischem Fundament beruhende Stellung zu schaffen. Der Verwaltungsapparat entgleitet seinen Händen immer mehr, weil seine Befehle zum Teil nicht ausgeführt sondern planmässig sabotiert werden und weil er sich nicht entschliesst in entscheidenden Fragen energisch durchzugreifen. Die öffentliche Meinung des Landes ist teils aus innerpolitischen, teils aus aussenpolitischen Gründen zum grössten Teil gegen ihn. Die Führer der politischen Opposition, d. h. also vor allem die Führer der beiden alten grossen Parteien (Liberales und Nationalzaranisten) können nicht nur auf aussenpolitischem Gebiet wie oben unter Absatz II geschildert, sondern auch auf innerpolitischem Gebiet ziemlich offen gegen dem Marschall arbeiten.

Ich habe dem Marschall seit dem Herbst v. J. wiederholt in ernsten u. eingehenden Unterredungen auf den vorstehend geschilderten Tatbestand hingewiesen, demgegenüber Deutschland wegen seiner aussenpolitischen Seite und wegen der damit verbundenen Schwächung der Widerstandskraft und der wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit Rumäniens nicht gleichgültig bleiben könne.

Der Marschall hat stets nachdrücklich bestritten, dass aus dieser innerpolitischen Lage irgendeine Gefahr drohe. Jeder Mensch im Lande wisse, dass er bei der geringsten offenen Widersetzlichkeit rücksichtslos schiessen lassen würde. Seine innerpolitischen Gegner seien alte Herrn, die im Lande keinerlei Rückhalt hätten. Ob sie sich irgendwo versammelten und ihm Denkschriften ueberreichten, sei völlig belanglos.

Bezeichnend für die Auffassung des Marschalls ist folgende Aeusserung die er mir gegenüber kürzlich getan hat: „Es ist mein Glück und mein Unglück, dass Rumänien über keinen einzigen politischen Kopf verfügt. Mein Glück, weil ich wegen der Unfähigkeit der Opposition bequem regieren kann, mein Unglück, weil ich auch im eigenen Lager weine wirklich fähigen Mitarbeiter habe und weil mich die Sorge bedrückt, was mit Rumänien geschieht wenn mir einmal etwas zustösst“.

Durch das Festhalten des Marschalls an seinem einzigen engeren Mitarbeiter wird die innerpolitische Lage weiter kompliziert. Niemand traut dem derzeitigen stellv. Ministerpräsidenten und kein Rumäne mit Verantwortungsgefühl und Selbstbewusstsein ist bereit, in eine von diesem de facto geleitete Regierung einzutreten.

Meine verschiedenen Sondierungen haben jedoch immer wieder bestätigt, dass der Marschall nicht bereit ist, sich von Mihai Antonescu zu trennen, weil er der einzige seiner Mitarbeiter ist, mit dem er menschlich eng verbunden ist und weil er glaubt, die grosse Arbeitsleistung des in der Tat sehr fleissigen stellv. Ministerpräsidenten nicht entbehren zu können.

Die Führer der deutschfreundlichen Gruppen in Rumänien betrachten mit ständiger Erbitterung die innerpolitische Entwicklung und die Laschheit des Marschalls hinsichtlich der Schaffung einer festen Widerstandsfront im Innern mit klarer aussenpolitischer Zielsetzung. Sie fühlen sich völlig beiseite gedrängt, obgleich Rumänien jetzt die Aussenpolitik verfolgt, die gerade sie verlangt haben. Verschiedene Versuche, auf den Marschall einzuwirken, sind ohne Erfolg geblieben. Die Führer dieser deutschfreundlichen Gruppen (Vayda, Cuza, Gigurtu, Manoiulescu, Valer Pop, Savu und einige andere) arbeiten zur Zeit an einer Denkschrift, die sie dem Marschall übergeben wollen. Ob es zur gemeinsamen Unterzeichnung dieser Denkschrift kommt, ist allerdings angesichts gewisser persönlicher Differenzen, die zwischen den genannten Persönlichkeiten bestehen, noch zweifelhaft.

Aus dem Lager der nationalen Opposition wird der Deutschen Regierung auch vielfach vorgeworfen, dass sie nicht ihrerseits mit energischen Mitteln für eine grundlegende innerpolitische und damit auch wirtschaftliche und finanzielle Kursänderung sorgt.

IV. Versorgung der deutschen Truppen in Rumänien.

Obgleich in letzter Zeit eine gewisse Wendung zum Besseren eingetreten ist leistet der Marschall immer noch hartnäckigen Widerstand gegen irgendwelche zusätzlichen und finanziellen Opfer Rumäniens und zwar selbsts dann, wenn diese

für die Deutsche Wehrmacht bestimmt sind. Immerhin hat die rumänische Regierung durch Vermittlung des stellv. Ministerpräsidenten, der es seiner Natur entsprechend mit Deutschland nicht endgültig verderben will und der ausserdem gewisse praktische Notwendigkeiten häufiger klar erkennt als der Marschall im Juni den von der Deutschen Wehrmacht verlangten Mindestgeldbedarf von 3 Milliarden Lei zur Verfügung gestellt. Der stellv. Ministerpräsident hat zugesagt, dass dieser gleiche Betrag auch in den kommenden Monaten bezahlt werden wird. Die darüber hinausgehende Versorgung der Truppen mit Lebensmitteln und Material erfolgt trotz aller Vorstellungen immer noch nur schleppend. Eine Ausnahme bilden allerdings die wichtigsten Lieferungen, nämlich die Getreidelieferungen die in an-nähernd ausreichendem Masse erfolgen.

V. Wirtschaftliche und finanzielle Beziehungen zwischen Deutschland und Rumänien.

Der Marschall steht auf dem Standpunkt, dass zusätzliche Leistungen über das Abkommen vom 9. Februar 1944 hinaus von Rumänien nicht gefordert werden dürfen und vom Land auch im Hinblick auf die eigenen finanziellen Schwierigkeiten nicht mehr aufgebracht werden können. Er ist also nicht bereit, die durch den auf die Entwicklung der Verhältnisse zurückzuführenden Rückgang des Ertrages der deutschen Ausfuhr nach Rumänien (von 55 Millionen im Februar auf 18 Millionen RM im Juni) eingetretene Lücke im gegenseitigen Zahlungsverkehr durch weitere zusätzliche Kredite auszugleichen. Er folgt hierbei dem Rat seiner wirtschaftlichen Fachminister und insbesondere dem Rat des Direktoriums der Notenbank. Der Marschall hat sich bisher trotz aller deutschen Vorstellungen nicht bereit gefunden, aus diesem Direktorium die klar gegen Deutschland eingestellten Anhänger der alten liberalistischen Schule zu beseitigen.

Der Marschall hält eigensinnig an dem Standpunkt fest, dass auch im Kriege die wirtschaftlichen Leistungen zwischen zwei Verbündeten ausgeglichen sein müssen, wobei er nicht einmal bereit ist, den Teil der deutschen Waffenlieferungen, die den Ersatz für das in Russland verlorene rumänische Kriegsgerät darstellen, in diesem Ausgleich einzubeziehen. Er hat mir noch erst gestern gesagt, er habe vor dem Rumänischen Volk und vor der Geschichte die Verantwortung, Wirtschaft Finanzen und Währung Rumäniens in Ordnung zu halten. Dies sei aber nur dann möglich, wenn er bei seiner Weigerung bleibe, „rumänisches Volks-Vermögen und insbesondere den Ertrag der Arbeit des rumänischen Bauern zu verschenken“.

Bei dieser Haltung des Marschalls ist es nur möglich, unter ständigem beinahe täglichem deutschen Druck gerade das kriegswirtschaftlich nötige Minimum, nämlich Versorgung der Wehrmacht, Durchführung der Mineraloellieferungen und Aufrechterhaltung der Getreidelieferungen im Rahmen des im Abkommen vom 9. Februar 1944 vereinbarten Kredits von 25 Milliarden Lei durchzusetzen. Die darüber hinausgehende 100%-ige planmässige wirtschaftliche Ausnutzung des Landes scheitert an dem Widerstand des Marschalls und an der Untätigkeit und Sabotage der Rumänischen Regierung und Verwaltung, die sich in dieser Beziehung nach ihren bisherigen Erfahrungen vom Marschall stillschweigend gedeckt fühlen.

VI. Das weitere Vorgehen Rumänien gegenüber.

Nach dem vorstehend Gesagten hat der Marschall auf militärischem und politischem Gebiet von einer gewissen Lachheit in der Duldung aussenpolitischer Seitensprünge abgesehen im grossen und Ganzen doch treu zur deutschen Linie gehalten, was sich insbesondere auch aus der Denkschrift seines grössten Gegners Maniu ergibt. Die ernste deutsche Kritik am Marschall richtet sich also in erster Linie gegen seine Haltung in finanziellen und wirtschaftlichen Fragen. Die Erfahrung der letzten beiden Monate haben wiederum bestätigt, dass keine Aussicht besteht, dass der Marschall seine Auffassung in diesen beiden Fragen grundlegend ändert. Ebenso wenig würde er bereit sein, unter Verabschiedung Mihai Antonescus eine aus entschiedenen Anhängern Deutschlands bestehende Regierung mit einem völlig neuen Kurs in wirtschaftlichen und finanziellen Fragen zu bilden.

Bei dieser Sachlage bleibt also nur die Möglichkeit, entweder wie bisher von Fall zu Fall unter ständigem Druck wenigstens die wichtigsten kriegswirtschaftlichen notwendigen Forderungen durchzusetzen oder aber zu einem völligen Wechsel des Regierungssystems in Rumänien mit dem Risiko der damit gerade im gegenwärtigen Augenblick verbundenen militärischen und politischen Erschütterungen zu kommen.

Fuschl, den 12. Juli 1944

gez. Clodius

Traducere :

Director ministerial Clodius

Fuschl, 12 iulie 1944

Insemnare despre situația din România

- I. Concepția marelui mareșalului despre situația militară.
- II. Atitudinea României în politica externă
- III. Situația politică internă
- IV. Aprovizionarea trupelor germane în România
- V. Relații economice și financiare între Germania și România.
- VI. Procedee viitor față de România.

Insemnarea de mai jos se bazează, în măsura în care privește părerile mareșalului, pe numeroase convorbiri de mai multe ore care, în cea mai mare parte, au avut loc între patru ochi, și în rest, pe convorbiri cu personalități politice hotărâtoare sau pe informații ale unor oameni de încredere.

I. Concepția marelui mareșalului despre situația militară

Mareșalul este în mare măsură supus unor schimbări de dispoziție, după mersul evenimentelor, pe care le exprimă în mod deschis în convorbirile între patru ochi.

Din fericire, el arată în afară, față de români, făcând abstracție de unele observații ocazionale sceptice față de colaboratorii săi cei mai apropiați, totdeauna o atitudine calmă și foarte sigură.

Retragerea frontului pe teritoriul român în primăvara acestui an a influențat firește, foarte puternic pe mareșal. Cu consolidarea acestui front apare în a doua jumătate a lunii aprilie și începutul lunii mai o anumită liniștire. În zilele din jurul lui 10 mai, mareșalul a fost puternic zguduit de evacuarea Crimei și marile pierderi de oameni și mai ales de materiale, pe care le-a suferit armata română acolo. El a trecut totuși relativ repede peste această lovitură și încrederea sa a crescut vizibil cu întărirea frontului Grupei de armată Ucraina de Sud. Personalitatea generalului colonel Schörner îi inspiră mare încredere. Afară de aceasta, livrarea punctuală a materialelor promise de Germania și anume, în special tancuri și tunuri de asalt, precum și îmbunătățirea continuă a înarmării trupelor germane care stăteau la granița română au un efect liniștitor. Începutul invaziei la 6 iunie a impresionat pe mareșal favorabil întrucât ea a confirmat justetea dispozițiilor militare ale Führer-ului în vest. Mersul luptelor de pînă acum pe frontul invaziei mareșalul îl consideră absolut satisfăcător. Introducerea armelor „V 1” la 16 iunie a întărit mai departe optimismul mareșalului. La 18 iunie el s-a exprimat față de un confident român de încredere că războiul a intrat acum într-o nouă fază în favoarea Germaniei.

Atenția specială a mareșalului este îndreptată, și de aici înainte în primul rînd asupra situației de pe frontul de răsărit. Mersul ofensivei ruse pe frontul răsăriten de mijloc a avut de aceea în ultimele zile o influență foarte deprimantă asupra stării lui de spirit. În ultima convorbire pe care a avut-o chiar ieri cu el, s-a arătat foarte îngrijorat de apropierea trupelor ruse de granița germană și de pericolul că armatele germane ar putea fi izolate în spațiul baltic. De asemenea și faptul că două divizii germane au fost scoase de pe frontul Grupei de armate Ucraina de Sud a contribuit la această neliniște.

Cu toate acestea mareșalul a rămas totdeauna încrezător și nu și-a pierdut nervii în nici un moment. Caracteristice pentru aceasta sînt următoarele două observații pe care le-a făcut față de mine în ultimul timp :

„Rușii pot fi bătuți în mod decisiv din punct de vedere militar tot atît de bine în Carpați, ca și pe Volga sau în Caucaz” și apoi o expresie din ultimele zile : „Friedrich cel Mare a zis că atunci cînd plouă la noi plouă și la alții”.

Griji serioase îi fac mareșalului atacurile cu bombe ale anglo-americanilor. În convorbirea de la 20 iulie mi-a explicat din nou că conducerea germană nu trebuie să piardă din vedere că aceste atacuri continue trebuie să ducă în cele din urmă la o completă dezorganizare a celor mai importante centre economice și administrative, a terenului petrolier și, înainte de toate, a căilor de comunicații. De aceea, el a repetat rugămintea insistentă de a se întări protecția cu avioane de vînătoare și de a se întări apărarea antiavionică și în primul rînd cea cu tragere lungă.

II. Atitudinea României în politica externă.

Am impresia că în ultimul timp s-a întărit la mareșal părerea că soarta României în lupta contra Rusiei este inseparabil legată de soarta Germaniei. El

m-a asigurat de mai multe ori de acest lucru nu numai pe mine, ci a făcut observații concrete în acest sens și față de o serie întreagă de personalități române. Disprețul profund pe care îl mai manifestă cu orice ocazie pentru atitudinea Italiei confirmă această impresie. De curînd mi-a spus că atunci cînd șeful opoziției, dl. Maniu, a vrut să-l determine la o pace separată, mareșalul i-a declarat că România nu trebuie să sufere niciodată aceeași soartă ca Italia și că el nu va îngădui ca dl. Maniu să încerce să joace rolul lui Badoglio.

Pe cale de încredere am primit nota anexată, pe care dl. Maniu a răspîndit-o acum cîteva zile printre șefii partidului său și alți tovarăși de idei politice. În această notă, care este foarte interesantă prin expunerea amănunțită a tratativelor cu adversarii, tratative presupuse secrete, dl. Maniu confirmă că mareșalul a respins toate încercările de a se lăsa determinat la o pace separată.

Totuși trebuie făcute mareșalului două reproșuri serioase în domeniul politicii externe, anume în primul rînd că a îngăduit în general ca emisari neoficiali, în numele șefilor opoziției interne politice și în unele cazuri și cu — cel puțin — toleranța vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrului de externe, să intre în legătură cu străinătatea inamică, iar în al doilea rînd că n-a purtat suficientă grijă pentru întărirea frontului de apărare psihologic intern.

Motivul celor două greșeli trebuie căutat în aceea că mareșalul este convins că războiul nu poate fi cîștigat în ultimă instanță pe plan militar, ci trebuie sfîrșit printr-un compromis politic. El a spus în adevăr că se bucură că atacurile teroriste au dat în fine o lecție celor mai mulți anglofili din țara sa; acest lucru însă nu-l împiedică să interzică cu strictețe orice act politic și orice exprimare a opiniei publice care ar putea întări opoziția României față de puterile anglo-saxone. Acestui fapt se datorează că mareșalul, cu toată critica pe care ocazional o face excesului de zel diplomatic al d-lui Mihai Antonescu, nu-l împiedică pe acesta să mențină în țările neutre anumite legături dubioase cu puterile anglo-saxone.

Chiar ieri mareșalul mi-a spus din nou că el rămîne la vechea lui concepție, că este indispensabil ca Germania să pregătească diplomatic pacea încă în timpul războiului. Mareșalul are în vedere aici în special declarațiile germane oficiale despre viitoarea organizare politică și economică a Europei.

Este sigur că dl. Mihai Antonescu întărește pe mareșal în convingerea sa despre necesitatea unui acord cu puterile anglo-saxone. Chiar cu cîteva zile mai înainte, dl. Antonescu — care în nevoia sa de comunicare merge adesea atît de departe încît trădează lucruri care sînt nefavorabile pentru el — mi-a dat să citesc o scrisoare pe care a scris-o de curînd către fostul ministru de externe Gafencu, în Elveția. În această scrisoare dl. Antonescu a spus d-lui Gafencu că nu există nici o îndoială că germanii cu concepția lor politică despre „poporul de domni” reprezintă un pericol pentru statele mici ale Europei, în timp ce Anglia este prietenul firesc și apărătorul acestor state mici. Cu toate acestea însă, în momentul de față, din cauza pericolului rus, nu rămîne nici o altă ieșire pentru România decît de a lupta mai departe alături de Germania. În ciuda acestei recunoașteri, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, cu toleranța mareșalului, încearcă mai departe, pe căi diferite, ca de exemplu prin Salazar și ambasadorul american din Madrid, să mențină anumite fire spre partea inamică. Încercările sale de a face acest lucru și prin Turcia par să fi fost întrerupte prin retragerea ministrului de externe turc, Numan Menemendschioglu.

III. Situația politică internă

Situația politică internă se caracterizează prin următoarele două fapte opuse. Pe de o parte, mareșalul menține cu strictețe liniște și ordine în țară și disciplina militară în armată și este în afară stăpîn și dictator absolut nelimitat. Pe de altă parte, el n-a reușit să-și creeze în țară o poziție cu adevărat puternică bazată pe fundament politic. Aparatul administrativ îi scapă din ce în ce mai mult din mîini căci ordinele sale, în parte nu sînt executate, ci sabotate sistematic și fiindcă el nu se decide să intervină energic în problemele esențiale. Opinia publică a țării este în cea mai mare parte împotriva lui, în parte din motive de politică internă, în parte din motive de politică externă. Șefii opoziției politice, adică în primul rînd șefii celor două vechi mari partide (liberal și național-tărănist) pot lucra destul de deschis împotriva mareșalului, nu numai în domeniul politicii externe, așa cum s-a arătat mai sus, ci și în domeniul politicii interne.

Eu am arătat mareșalului încă din toamna anului trecut, de mai multe ori, în discuții serioase și amănunțite faptele descrise mai sus, față de care Germania, datorită aspectului de politică externă și, legat de aceasta, datorită slăbirii puterii de rezistență și capacității economice a României, nu poate rămîne indiferentă.

Mareșalul a contestat totdeauna că din cauza acestei situații politice interne ar amenința vreun pericol. Orice om din țară știe că la cea mai mică opoziție

deschisă, el va pune să se tragă cu arma fără cruțare. Oponenții săi politici sînt domni bătrîni care nu au în țară nici o aderență. Dacă se întrunesc și îi înaintează memorii este complet lipsit de importanță.

Caracteristică pentru concepția marelui este următoarea afirmație, pe care mi-a exprimat-o de curînd: „este norocul și nenorocul meu că România nu dispune de nici un singur cap politic. Norocul meu, fiindcă pot guverna comod, din cauza incapacității opoziției; nenorocul meu, fiindcă nici în propriul meu lagăr nu am un colaborator cu adevărat capabil și fiindcă mă apasă grija: „ce se va întîmpla cu România dacă mi se întîmplă mie ceva“. Prin atașarea marelui de singurul său colaborator mai apropiat, situația internă se complică și mai mult. Nimeni nu are încredere în actualul vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și nici un român cu sentiment de răspundere și conștiință de sine nu este dispus să intre într-un guvern condus de facto de acesta.

Diversele mele sondări au confirmat mereu că mareșalul nu este dispus să se separe de Mihai Antonescu, fiindcă el este singurul lui colaborator cu care este omeneste strîns legat și fiindcă crede că nu se poate lipsi de marea putere de muncă a vicepreședintelui, care în adevăr este foarte harnic.

Șefii grupelor filo-germane din România privesc cu continuă amărăciune evoluția politicii interne și moliciunea marelui în privința creării unui front solid de rezistență în interior cu un scop clar de politică externă. Ei se simt complet înlăturați, deși România urmează acum politica externă pe care chiar ei au cerut-o. Diferite încercări de a influența pe mareșal au rămas fără succes. Șefii acestor grupe filo-germane (Vaida, Cuza, Gigurtu, Manolescu, Valer Pop, Savu și cîțiva alții) lucrează în prezent la un memoriu pe care vor să-l predea mareșalului. Dacă se ajunge la semnarea comună a acestui memoriu este însă, negreșit, îndoielnic, avînd în vedere anumite diferențe personale care există între amintitele personalități.

Din lagărul opoziției naționale se reproșează adesea guvernului german că nu poartă de grijă, cu mijloace energice, să se facă o schimbare radicală a cursului politicii interne și cu aceasta și a celei economice și financiare.

IV. Aprovizionarea trupelor germane în România.

Deși în ultima vreme a intervenit o schimbare în bine, mareșalul opune încă rezistență încăpățînată împotriva oricărui sacrificiu suplimentar și financiar din partea României și anume chiar și atunci cînd acesta este destinat pentru armata germană. Oricum, guvernul român, prin mijlocirea vicepreședintelui Consiliului de Miniștri — care, corespunzător naturii sale, nu vrea să strice definitiv legăturile cu Germania, și care, afară de aceasta, vede adesea anumite necesități practice mai clar decît mareșalul, a pus la dispoziție minimul de lei cerut de armata germană, anume 3 miliarde lei. Vicepreședintele a promis că această cotă egală va fi plătită și în lunile viitoare. Aprovizionarea trupelor cu alimente și materiale, care e dincolo de cota de lei, se efectuează încă mereu cu zăbavă, în ciuda tuturor intervențiilor. O excepție formează, negreșit, livrările cele mai importante, anume cele de grîne, care se efectuează în cantitate aproximativ suficientă.

V. Relațiile economice și financiare între Germania și România

Mareșalul stă pe poziția că prestații suplimentare peste acordul din 9 februarie 1944 nu pot fi cerute României și nici nu mai pot fi efectuate de către țară ținînd seama de propriile dificultăți financiare. El deci nu este dispus să compenseze prin credite suplimentare golerile apărute în relația de plăți reciproce prin scăderea exportului german spre România, care din cauza evoluției situației a scăzut (de la 55 mil. în februarie la 18 mil. mărci în iunie). El urmează aici sfatul ministrului economiei și în special sfatul Direcției Băncii. Mareșalul, în ciuda tuturor intervențiilor germane, nu s-a arătat dispus pînă acuma să înlătore din această Direcție pe adepții vechii școli liberaliste, care în mod clar au o atitudine potrivnică Germaniei.

Mareșalul se menține cu încăpățîinare pe poziția că și în război prestațiile economice dintre doi aliați trebuie compensate, el nu este nici măcar dispus să includă în această compensație partea de livrări de arme germane care reprezintă substitutul pentru aparatul de război român pierdut în Rusia. Chiar alaltăieri mi-a spus din nou că el are răspunderea înaintea poporului român și a istoriei de a păstra în ordine economia, finanțele și valuta României. Acest lucru nu este încă posibil decît dacă rămîne la refuzul său „de a risipi avutul poporului român și în special produsul muncii țaranului român“.

Cu această atitudine a mareșalului nu este posibil de realizat, sub presiunea germană permanentă, aproape zilnică, decît minimul necesar din punct de vedere

al economiei de război anume aprovizionarea armatei germane, executarea livrărilor de petrol și menținerea livrărilor de cereale în cadrul creditului de 25 miliarde lei, convenit prin acordul din 9 februarie 1944. Exploatarea economică sistematică 100% a țării, care depășește acordul, se izbește de rezistența mareșalului și de inactivitatea și sabotajul guvernului român și al administrației, care în această privință, după experiențele lor de pînă acum, se simt acoperite pe tăcute de mareșal.

VI. *Procedeu viitor față de România.*

După cele spuse mai sus, mareșalul — făcînd abstracție de o anumită moli-ciune în tolerarea unor abateri de politică externă — a menținut în general cu fidelitate linia germană în domeniul militar și politic, ceea ce rezultă în special și din memoriul celui mai mare adversar al său, Maniu. Critica germană serioasă față de mareșal vizează în primul rînd atitudinea sa în probleme financiare și economice. Experiențele ultimelor două luni au confirmat din nou că nu există nici o perspectivă ca mareșalul să-și schimbe fundamental concepția sa în aceste două probleme. Tot atît de puțin ar fi el dispus să concedieze pe Mihai Antonescu și să formeze un guvern din adepții hotărîți ai Germaniei, cu un curs complet nou în probleme economice și financiare.

Aceasta fiind situația, nu rămîne decît posibilitatea ori să impunem ca pînă acum, de la caz la caz, prin presiune permanentă, cel puțin cerințele cele mai importante din punct de vedere al economiei de război, ori să schimbăm complet sistemul de guvernare în România, cu riscul de a ajunge tocmai în momentul de față la zguduiri militare și politice, legate de aceasta.

Fuschl, 12 iulie 1944
semnat Clodius

27

1944 iulie 20, Cartierul de companie. Scrisoarea lui J. Ribbentrop, ministrul de externe, către W. Keitel, șeful Armatei germane, despre aprovizionarea cu înțîietate a trupelor germane din România.

Abschrift

Der Reichsminister
des Auswärtigen

Feldquartier, den 20. Juli 1944

Sehr geehrter Herr Generalfeldmarschall !

Ich teile die in Ihrem Schreiben vom 5. Juli dargelegte Auffassung, dass der Beitrag Rumäniens für die gemeinsamen kriegswirtschaftlichen Bedürfnisse mit allen Mitteln gesteigert und dass dabei in erster Linie die Versorgung der deutschen Truppen in Rumänien sichergestellt werden muss. Wir Ihnen bekannt ist, habe ich dieser Frage seit langem mein besonderes Augenmerk zugewandt und der Rumänischen Regierung gegenüber jeden diplomatischen Druck angewandt, der nach Lage der Verhältnisse einem verbündeten Staat gegenüber gerade noch angängig ist. Selbstverständlich muss ich dabei dafür Sorge tragen, dass die Stellung Rumäniens als verbündeter kriegführender Staat berücksichtigt und auch auf die Person des Marschalls Antonescu Rücksicht genommen wird. Rumänien wie ein besetztes Gebiet zu behandeln, wie dies gelegentlich von verschiedenen deutschen Stellen angestrebt wird, ist natürlich nicht möglich.

Zu den einzelnen Punkten Ihres Schreibens bemerke ich folgendes :

1. Ich begrüße es sehr, wenn die beiden Generalstäbe bei der Sicherstellung der Truppenversorgung stärker eingeschaltet werden als bisher. Allerdings sind die Verhandlungen hierüber bekanntlich auch bisher schon in erster Linie zwischen dem Beauftragten des Oberkommandos der Wehrmacht, General Hansen, und dem rumänischen Generalstab geführt worden. Ministerialdirektor Clodius hat als Bevollmächtigter der Deutschen Regierung für diese Fragen mit der rumänischen Regierung nur die Grundlagen erörtert und auf Wunsch der deutschen militärischen Stellen dann eingegriffen, wenn die Besprechungen zwischen den beiderseitigen militärischen Beauftragten nicht zu dem gewünschten Ergebnis führten. Ich erinnere daran, dass ich Herrn Clodius Ende April d. J. gerade mit auf Ihren Wunsch hin zu diesem Zwecke nach Rumänien entsandt habe.

Generaloberst Schörner hat übrigens selbst auch bereits wiederholt im Einvernehmen mit Herrn Clodius die unbedingte Notwendigkeit der Befriedigung der Bedürfnisse seiner Heeresgruppe beim Marschall Antonescu zur Sprache gebracht.

Soweit Herr Clodius die Forderungen der deutschen Wehrmacht beim Marschall und bei der Rumänischen Regierung vertreten hat, hat er dies nicht in Form von Handelsvertragsverhandlungen getan, sondern stets mit politischer und militärischer Begründung die Erfüllung dieser Forderungen unabhängig vom Stande des Verrechnungsverkehrs zwischen den beiden Ländern verlangt. Nur insoweit die Lieferungen für die deutschen Truppen in Rumänien dadurch erleichtert werden können, dass diese Lieferungen auf die bereits versicherten Einfuhrkontingente angerechnet werden, besteht ein Zusammenhang mit dem Handelsvertrage vom 9. Februar 1944. Dieser Anrechnung hat Herr Clodius aber gerade im Interesse der Wehrmacht zugestimmt, *um die bevorzugte Versorgung der Wehrmacht sicherzustellen*. Dies war umso eher möglich als ein Nachteil daraus für Deutschland nicht entsteht, weil die im Vertrage vom 9. Februar vereinbarten hohen Kontingente nach dem Verlust eines Teils des rumänischen Gebietes leider ohnehin in keinem Falle erfüllt werden können.

2. Über die Höhe der Vorräte aus alter Ernte haben zwischen den Vertretern des Reichsernährungsministerium und der zuständigen rumänischen Stellen bereits eingehende Besprechungen stattgefunden. Eine deutsche Mitwirkung bei der Erfassung der Vorräte wird nur im Operationsgebiet in Frage kommen, für das übrige Rumänien wird der Marschall nach den bisherigen Erfahrungen eine Mitwirkung deutscher Stellen bei der Erfassung ablehnen. Soweit irgend möglich habe ich jedoch veranlasst, dass die deutsch — rumänischen Getreidefirmen* bei der Erfassung eingeschaltet werden.

3. Die Schätzung des Ertrages der neuen Ernte kann gemeinsam von deutschen und rumänischen Sachverständigen vorgenommen werden. Die Aufstellung eines Verteilungsplanes bildet einen Teil des noch zu vereinbarenden Programms für den Warenaustausch zwischen Deutschland und Rumänien im nächsten Vertragsjahr vom 1. Oktober 1944 bis zum 30. September 1945. Es ist selbstverständlich, dass dabei, ebenso wie bisher, auch in Zukunft die Befriedigung der Bedürfnisse der deutschen Truppen mit Vorrang behandelt werden wird. Für die Befriedigung der Bedürfnisse der rumänischen Truppen wird die rumänische Regierung ihrerseits Sorge tragen.

4. Die Sicherstellung einer *Monatsbevorratung* an Nahrungs- und Futtermitteln aus dem Lande halte ich nach den mir vorliegenden Berichten für Brotgetreide, Hülsenfrüchten und Futtermittel für möglich. Ich habe Herrn Clodius Weisung gegeben, die zuständigen militärischen deutschen Stellen in Rumänien bei der Realisierung dieser Forderungen nachdrücklich zu unterstützen. Langfristige Sicherstellungen haben keinen Wert, als man doch täglich auf Einhaltung der von Rumänien übernommenen Verpflichtungen durch laufende persönliche Einflussnahme drücken muss und uns vorbehalten müssen, bei einer Änderung der Versorgungsbedürfnisse unter Umständen noch höhere Forderungen zu stellen. Ebenso wird sich Herr Clodius bemühen, die bessere Versorgung der Truppen mit Obst und Gemüse zu erreichen. Er hat darüber vor der Abreise bereits eine Unterredung mit dem Marschall gehabt der sein grundsätzliches Einverständnis erklärt hat.

Die Bereitstellung der erforderlichen Lei-Beträge für die Bedürfnisse der deutschen Truppen und insbesondere für die Besoldung der Truppen hat in den letzten Monaten eine erhebliche Besserung erfahren. Herr Clodius hat von der Rumänischen Regierung die Zusage erwirkt, statt 810 Millionen Lei monatlich für laufende Truppenbedürfnisse und Wehrsold 3 Milliarden Lei monatlich zur Verfügung zu stellen. Diese Zusage ist von der Rumänischen Regierung seit der letzten Dekade Mai auch eingehalten worden; die Rumänische Regierung hat ferner die Zusage gegeben, dass die bisher eingetretene Verzögerung der einzelnen Ratenzahlungen von 500 Millionen Lei um einige Tage in Zukunft vermieden werden soll.

Auf Grund der Besprechung, die gestern zwischen Ihnen, dem Botschafter Ritter und Herrn Clodius stattgefunden hat, habe ich den letzteren angewiesen, sich alsbald nach seiner Rückkehr nach Bukarest erneut mit dem Generaloberst Schörner, dem General Hansen und dem Generalleutnant Gerstenberg in Verbindung zu setzen, um gemeinsam die weiteren Schritte zu vereinbaren, die eine wirksame Durchsetzung der deutschen Forderungen bei der Rumänischen Regierung am besten gewährleisten. Ich betone dabei nochmals, dass ich nach wie vor völlig damit einverstanden bin, dass diese Dinge auch unmittelbar von Generaloberst Schörner,

An den
Chef des Oberkommandos der Wehrmacht.
Herrn Generalfeldmarschall Keitel
* In text greşit Gedreiteformen.

General Hansen oder deren Beauftragten mit den entsprechenden militärischen Stellen erörtert werden, soweit dies der Sache dienen kann. Die Aufgabe von Herrn Clodius ist es, den deutschen Militärs in diesen Fragen nach jeder Richtung hin zu helfen und die deutschen militärischen Forderungen — besonders dann, wenn auf dem rein militärischen Wege nicht mehr weiterzukommen ist — mit allen ihm zu Gebote stehenden diplomatischen Mitteln beim Marschall durchzusetzen, eine Aufgabe, die Herr Clodius meines Erachtens zur vollen Zufriedenheit erfüllt und damit den Belangen der Wehrmacht in einer Weise gedient hat, wie es auf einem anderen Wege in diesem Umfange wohl kaum hätte geschehen können. Dies geht u. a. aus der anliegenden Übersicht der rumänischen Leizahlungen vor und nach dem Eintreffen des Min. Dir. Clodius hervor.

Heil Hitler !
Ihr ergebener
gez. Ribbentrop

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 280, T. 120—776, c. 370520—370525 (Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien 103, 2, 1, Juni — 1, Okt. 1944), copie.

Traducere :

Cartierul de campanie 20 iulie 1944

Copie
Ministrul de externe
al Reichului

Mult stimate Domnule general-feldmaresal,

Împărtășesc concepția Dv. expusă în scrisoarea Dv. din 5 iulie, că contribuția României pentru nevoile comune ale economiei de război trebuie sporită cu toate mijloacele și că în primul rând trebuie asigurată aprovizionarea trupelor germane din România. După cum vă este cunoscut, am acordat încă de multă vreme acestei probleme atenția mea specială și am aplicat față de guvernul român orice presiune diplomatică care mai este îngăduită în situația raporturilor cu un stat aliat. E de la sine înțeles că trebuie să am grijă ca poziția României ca stat aliat purtător de război să fie luată în considerare și, de asemenea, să se țină seamă și de persoana marelui Antonescu. A trata România ca un teritoriu ocupat, cum se tinde ocazional de către diferite foruri germane, nu este, firește, posibil.

La fiecare punct în parte din scrisoarea Dvs. observ următoarele :

1. Salut cu bucurie faptul că cele două State Majore vor fi introduse mai intens decît pînă acum la asigurarea aprovizionării trupelor. Negreșit tratativele în această privință au fost purtate și pînă acum în primul rînd între însărcinatul comandamentului superior al armatei germane, generalul Hansen și Statul Major român. Directorul ministerial Clodius, ca însărcinat al guvernului german pentru aceste probleme a discutat cu guvernul român numai fundamentele și, la dorința forurilor militare germane, a intervenit atunci cînd convorbirile între însărcinații militari ai celor două părți n-au dus la rezultatul dorit. Amintesc că am trimis pe dl. Clodius la sfîrșitul lui aprilie a acestui an în acest scop în România chiar la dorința Dv.

General-colonel Schörner personal, în înțelegere cu dl. Clodius, a expus de altfel, de mai multe ori, la mareșalul Antonescu, necesitatea necondiționată de a satisface nevoile grupeii sale de armată.

În măsura în care dl. Clodius a reprezentat cererile armatei germane pe lîngă mareșal și guvernul român, n-a făcut acest lucru în formă de tratative pentru convenția comercială, ci a cerut totdeauna cu temeuri politice și militare îndeplinirea acestor cereri independent de stadiul raportului conturilor între cele două țări. Numai în măsura în care livrările pentru trupele germane din România pot fi ușurate prin aceea că respectivele livrări sînt trecute în contul contingentelor de import deja asigurate, există o legătură cu convenția comercială din 9 februarie 1944. Dl. Clodius a aprobat însă această calculare chiar în interesul armatei germane, pentru a asigura aprovizionarea cu înțietate a armatei. Acest lucru a fost posibil cu atît mai mult cu cît nu rezultă de aici un dezavantaj pentru Germania, deoarece contingentele mari stabilite în convenția din 9 februarie nu pot fi, din nefericire, în nici un caz îndeplinite în urma pierderii unei părți a teritoriului român.

2. Asupra cantității proviziilor din vechea recoltă au avut loc deja convorbiri amănunțite între reprezentanții Ministerului Alimentației Reich-ului și forurile române de resort. Despre o participare germană la luarea în evidență a proviziilor

nu poate fi vorba decât în teritoriul operațiunilor. Pentru restul României, potrivit experiențelor de până acum, mareașalul va respinge o participare a forurilor germane la luarea în evidență. Pe cât posibil, eu am dispus totuși ca firmele cerealiere germano-române să participe la luarea în evidență.

3. Evaluarea produsului din noua recoltă poate fi efectuată în comun de experți germani și români. Întocmirea unui plan de distribuie constituie o parte a programului care urmează să fie stabilit pentru schimbul de mărfuri între Germania și România în viitorul an al convenției, adică de la 1 octombrie 1944 până la 30 septembrie 1945. Este de la sine înțeles că aici, întocmai ca și până acum, și în viitor satisfacerea nevoilor trupelor germane va fi tratată cu înțietate. Pentru satisfacerea trupelor române va purta grijă guvernul român.

4. Asigurarea unei rate anticipate lunare de mijloace alimentare pentru oameni și animale, din țară, consider că e posibilă, după rapoartele pe care le am pentru cereale, leguminoase și plante furajere. Am dat instrucțiuni d-lui Clodius să sprijine energetic forurile militare germane de resort din România în realizarea acestor cereri. Asigurări pe termen lung nu au nici o valoare, căci zilnic trebuie făcute presiuni prin influență personală curentă pentru respectarea obligațiilor asumate de România și trebuie să ne rezervăm dreptul ca, în caz de modificare a nevoilor aprovizionării, să ridicăm pretenții și mai mari. Tot astfel, dl. Clodius se va osteni să obțină o aprovizionare mai bună a trupeii cu fructe și legume. În această privință, el a avut deja înainte de plecare o convorbire cu mareașalul, care în principiu a fost de acord.

Punerea la dispoziție a cotelor de lei necesare pentru nevoile trupelor germane și în special pentru achitarea soldelor trupelor a cunoscut în ultimele luni o îmbunătățire importantă. Dl. Clodius a obținut de la guvernul român promisiunea ca, în loc de 810 milioane lei lunar pentru nevoile curente ale trupelor și solde, să pună la dispoziție lunar 3 miliarde lei. Această promisiune a și fost ținută de guvernul român începând de la ultima decadă din mai. Guvernul român a făcut apoi promisiunea că întârzierea de câteva zile de până acum în achitarea ratelor de 500 milioane lei va fi evitată în viitor.

Pe baza convorbirii care a avut loc ieri între Dv., ambasadorul Ritter și dl. Clodius, am dat instrucțiuni acestuia din urmă ca îndată după întoarcerea sa la București să se pună în legătură cu general-colonel Schörner, generalul Hansen și general-locot. Gerstenberg, pentru a stabili de comun acord următoarele demersuri care garantează cel mai bine impunerea eficace a cererilor germane pe lângă guvernul român. Accentuez încă o dată că, acum ca și mai înainte, eu sînt complet de acord ca aceste lucruri să fie discutate și în mod direct de către general-col. Schörner, generalul Hansen sau împuterniciții lor cu forurile militare corespunzătoare, în măsura în care acest lucru poate servi cauzei. Sarcina d-lui Clodius este de a ajuta militarilor germani în aceste probleme în toate direcțiile și de a impune față de mareașalul Antonescu, cu toate mijloacele diplomatice care îi stau la dispoziție, cererile militarilor germani, mai cu seamă atunci cînd pe căi pur militare nu se mai poate face ceva, o sarcină pe care dl. Clodius, după aprecierea mea, a îndeplinit-o absolut mulțumitor și în felul acesta a servit cauza armatei într-un mod în care, pe o altă cale, abia dacă s-ar fi putut face în această proporție. Aceasta reiese, printre altele, din tabelul anexat privind plățile române de lei înainte și după sosirea directorului ministerial Clodius.

Heil Hitler
Al Dv. devotat
semnat Ribbentrop

28

1944 iulie 23. Apelul lansat de postul de radio „România Liberă”, pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei.

Postul România Liberă
ora 12,35

Frați români !

„Răscoala împotriva lui Hitler arată că a început prăbușirea frontului intern, odată cu frontul extern. Evenimentele din Germania au o importanță considerabilă pentru noi. Oamenii lui Antonescu și propaganda lor au căutat întotdeauna să se

Am onoarea a repeta că în noaptea de 23/24 iulie 1944, agenții comuniști au răspândit manifeste comuniste pe teritoriul orașului Brăila și în comuna suburbană Brăilița.

Din orașul Brăila au fost colectate de organele Chesturii Poliției Brăila circa 200 exemplare manifeste, iar din comuna subordonată Brăilița s-au colectat numai două exemplare ce au fost găsite de muncitorul Felea Gheorghe pe strada Doro-banți din orașul Brăila.

Numitul muncitor lucrează în Șantierul Franco-Român și a predat aceste două manifeste șefului său de echipă, care la rândul lui a raportat cazul organelor de conducere ale șantierului și șefului postului de jandarmi respectiv.

Manifestele au conținut comunist și au fost aruncate de agenții comuniști în timpul nopții prin curțile unor locuitori din oraș și pe stradă.

Sînt scrise la mașina de scris pe hîrtie subțire și semnate „COMITETUL PATRIOTIC DE ELIBERARE A ȚĂRII”.

De asemenea, aceste manifeste au fost împachetate cite unul în hîrtie de culoare albastră. Întrucît nu posedă decît două exemplare din aceste două manifeste, vă rugăm să binevoiți a se cere de dv. Chesturii locale.

Sîntem în curs de investigațiuni în unire cu organele Chesturii Poliției Brăila.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Brăila

Locot. col.

ss. indescifrabil

R o m â n i !

Pe toate fronturile din Atlantic la Alpi și de la Oceanul Înghețat la Marea Neagră, trupele aliate înaintează într-un tempo rapid pentru eliberarea Europei de jugul hitlerist. Ora eliberării se apropie pentru noi și, dacă într-adevăr am fost siliți să jertfim floarea tineretului nostru pe plaiuri la care nu am rîvnit niciodată, este tot atît de adevărat că sîntem datori astăzi să ajutăm la securitatea acestui măcel punînd capăt suferințelor noastre și ajutînd la distrugerea fiarei hitleriste, rănită de moarte, încolțită, în fugă spre birlogul ei.

MUNCITORI, ȚĂRANI, INTELECTUALI !

Sabotați lucrul la întreprinderile în care lucrați.

Ascundeți produsele voastre și nu le dați nemților.

Ajutați cu îndemnul și cu vorba la izgonirea liftelor nemțești care ne-au dus țara la ruină.

R O M Î N I ! În ceasul al doisprezecelea, fiți la înălțimea strămoșilor voștri în acest ceas greu, pentru mîntuirea țării și salvarea ei care se face numai prin luptă.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA MARE

COMITETUL PATRIOTIC DE ELIBERARE A ȚĂRII.

Arh. St. Brăila, fond Legiunea de jandarmi Brăila, dosar 30/1944, f. 50—51, copie.

30

1944 iulie 25. Adresa Primăriei comunei Moțăței către Prefectura jud. Dolj în care se semnalează existența unei mișcări de răzvrătire în această comună și se solicită trimiterarea unor agenți speciali.

Comuna Moțăței
1944 iulie 25

Confidențial

Domnule prefect,

Încă de multă vreme se observă printre locuitorii acestei comune o mișcare de răzvrătire împotriva actualei ordini sociale, cu vădite tendințe de simpatie pentru bolșevici.

Curentul acesta se vede că a ajuns departe deoarece membri acestei mișcări de răzvrătire au avut îndrăzneala să lanseze în piața publică în ziua de 23 iulie 1944 un manifest pe care îl anexăm în copie, al cărui original l-am predat d-lui șef al postului de jandarmi.

Cum poliția locală este insuficientă și prea ocupată, descoperită prin uniformă ei, credem că autorii manifestului și propagandiștii nu pot fi descoperiți decât de poliția secretă. Pentru acest lucru Vă rugăm a trimite de la Siguranță agenți abili spre a descoperi adevărul.

Într-un caz de mișcare cei vizați în manifest cum și alți oameni de ordine din comună sînt lipsiți de apărare neavînd arme, fiind de dorit înarmarea secretă a anumitor persoane ce prezintă garanții serioase.

Situația în această comună e serioasă și dacă nu se iau măsuri grabnice noi nu putem garanta viitorul.

Primar,

ss. indescifrabil

D-sale D-lui Prefect al Județului Dolj.

Rezoluție :

Cabinet

Se va trimite Chesturii în copie manifestul, Se va anunța M.I.

ss. indescifrabil

Arh. St. Craiova, fond Primăria județului Dolj, dosar 4/1944, f. 43. orig.

CĂTRE TOȚI PATRIOȚII DELA S.E.T.

FRĂȚI MUNCITORI ȘI MUNCITOARE,
FUNCTIONARI ȘI FUNCTIONARE
AI ÎNTEPRINDERII S.E.T.

Războiul de jaf și de cotoșire al lui Hitler și Antonescu a împins țara la dezastru. Sînt de mii de români au căzut și continuă să cadă jertfa războiului tâlhăresc al hitleriştilor. Datorită continuării fără rost a acestui război pierdut, țara noastră este prefăcută în câmp de bătălie. Nemții retragîndu-se sub loviturile zdrobitoare ale Armatei Roșii Eliberatoare — jefuiesc și ard orașele și satele noastre, batjocoresc femeile și letele noastre.

Din cauza prezenței hoardelor nemțești pe pământul nostru, țara noastră este supusă celor mai crâncene bombardamente aeriene.

Antonescu din ordinul lui Hitler a pus noui biruri pe spatele nostru. Salariile noastre de mizerie nu ne ajung decât pentru frunze de ceapă. Peste toate acestea, guvernul vrea să ne în salarî pe o lună, pentru susținerea mai departe a războiului banditesc al lui Hitler și Antonescu.

Ajunge frăți muncitori și muncitoare, functionari și functionare !

PATRIOȚI DELA S.E.T.!

Să ne ridicăm la luptă pentru :

1. Ziua de lucru de 8 ore ;
2. Sporirea salariilor, în raport cu scumpetea ;
3. Demilitarizarea întreprinderii ;
4. Un protest împotriva pedepselor și amenziilor ;

5. Acordarea unui împrumut egal cu lesta pe 3 luni, așa cum au primit și functionarii dela Stat ;
6. Asigurarea dreptului de liberă organizare sindicală și politică ;
7. Libertatea de gândire a scrisului și a cuvîntului ;
8. Autonomia și reorganizarea Asigurațiilor Sociale, sub control muncitoresc ;
9. Eliberarea tuturor celor închiși și internați pentru luptă patriotică antihitleristă.

FRĂȚI MUNCITORI ȘI MUNCITOARE,
FUNCTIONARI ȘI FUNCTIONARE
AI ÎNTEPRINDERII S.E.T.!

Unii-vă și cereți imediată eșire din acest război !

Pace cu Uniunea Sovietică, Anglia și America !

Treceți — în mod organizat, fără deosebire de idei politice,

naționalitate și religie — în Frontul Unic Național pentru :

- Igonirea jefuitoarelor nemți din țară !
- Doborîrea guvernului trădător de țară, al lui Antonescu !
- Instaurarea unui guvern al Frontului Unic Național al Poporului, format din reprezentanții tuturor grupurilor democratice patriotice antihitleriste !

Nu mai așteți putem scăpa de suferință și de groaza bombardamentului Națiunilor Unite împotriva nemților, cari ne-au prefăcut țara într-un câmp de război.

Trăiască uniunea de luptă a muncitorilor din întreprinderea S.E.T.

COMITETUL PATRIOTIC
AL ÎNTEPRINDERII
S.E.T.

1944. Apel al Comitetului patriotic al Întreprinderii S.E.T. către muncitori prin care îndeamnă la luptă pentru înlăturarea guvernului Antonescu și instaurarea unui guvern democratic. (Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Presă internă, dosar 938, f. 3).

31

1944 august 11, Brăila. Chestura Poliției Brăila trimite Comisariatului de poliție Brăila copia ordinului Direcției Generale a Poliției prin care se arată că s-au produs numeroase acte de sabotaj la vagoanele cisternă

Chestura Poliției Brăila
Biroul Siguranței
11 august 1944

C ă t r e,
Comisariatul de poliție port.

Avem onoarea a vă trimite mai jos în copie ordinul Inspectoratului regional de poliție Constanța nr. 63905 din 4 august și vă invităm a lua măsurile necesare.

Copie

Direcția Generală a Poliției cu ordinul nr. 17187/S din 31 iulie 1944 ne informează că în ultimul timp s-au produs mai multe acte de sabotaj în special la C.F.R. la vagoanele cisternă.

Din constatările făcute cu această ocazie s-a ajuns la concluzia că în majoritatea cazurilor elementele subversive și teroriste aflate în slujba inamicului folosesc în acest scop mașini infernale, pe care le așează după tabelele indicatoare de la capetele cisternelor.

De asemenea folosesc un fel de mine, ventuze și alte sisteme pe care le găsesc eficace și care diferă de la caz la caz, după ingeniozitatea atentatorilor și mijloacelor de care dispun.

Nu se poate constata că reușita acestor acte de sabotaj se datorește în bună parte organelor c.f.r. cit și faptului că în rindul personalului inferior ceferist sînt elemente care slujesc direct sau indirect opera de sabotaj dirijată din umbră de inamic.

Față de procedeele, pe cît de diferite pe atît de ingenioase ale acestei categorii de sabotori, urmează ca și acțiunea preventivă și de zădărniciere a acestor acte să fie pe cît de vigilentă pe atît de bine studiată și aplicată pe teren.

În consecință luați măsurile cele mai eficace în colaborare cu organele de jandarmerie și ale C.F.R.-ului, intensificîndu-se mai cu seamă acțiunea informativă, de supraveghere și control în rîndurile personalului ceferist, în gări etc.

Raportați măsurile luate în această privință.

Subinspector,
ss. indescifrabil

pentru conformitate
ss. indescifrabil

Arh. St. Brăila. fond Poliția Brăila, dosar 54/1944, f. 527, copie.

32

1944 august 24. Extras din jurnalul de război al Grupului de Armată Ucraina de Sud asupra evenimentelor din România, luptele din București și eșuarea încercărilor germane de a înlătura noul guvern.

*Kriegstagebuch
des*

Oberkommandos der Heeresgruppe Südukraine

20.8 — 5.9.1944

Band 4, Teil 1

geführt von Hauptmann Rabe

An der Karpatenfront kam es zu Kämpfen mit dem rum. Grenz-Wach Rgt. 3, das bisher als einziger rum. Verband die Feindseligkeiten eröffnete. Die übrigen rum. Verbände setzten ihren Marsch teils in geregelter Ordnung, teils stark aufgelöst in südlicher und südwestlicher Richtung fort.

Der vom Führer befohlene *Angriff auf Bukarest* hatte keinen Erfolg. Er stiess auf starken organisierten Widerstand und kam nur bis zu den nördl. und westl. Stadtteingängen. Im rum. Hintergelände wurden deutsche Dienststellen und Versorgungs-Einrichtungen in ultimativer Form von den rum. Truppen zum verlassen der Städte aufgefordert.

Einsatz der eigenen Luftwaffe am Vormittag hauptsächlich gegen Feindkolonnen und Panzerspitzen in den Räumen Comrat, Husi, Vaslui, Barlad und Bacau und am Nachmittag auf die Ministerien und das Königsschloss in Bukarest.

Erwägungen, Entschlüsse, Anordnungen:

Die Kämpfe an der Front werden heute überschattet durch die *Ereignisse in Rumänien*.

Um 00,00 Uhr übermittelt der Chef der Op. Abt. fernmündlich dem 1. Gen. St. Offz. den Befehl des Führers, später bestätigt durch Fernschreiben (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3245/44 g. Kdos) den Putsch niederzulegen, den König und die Hofkammer festzunehmen und unter einem deutschfreundlichen General eine neue Regierung zu bilden, falls Marschall Antonescu nicht mehr verfügbar sein sollte. Der Oberbefehlshaber beauftragt mit der Durchführung des Führerbefehls den Befehlshaber der deutschen Luftwaffe in Rumänien, General der Flieger Gerstenberg. Der Chef d. Gen. St. teilt die Beauftragung um 1,05 Uhr fernmündlich dem Chef d. Gen. St. des Befh. der deutschen Luftwaffe in Rumänien mit und erfährt dabei, dass General der Flieger Gerstenberg sich zusammen mit dem deutschen Gesandten und dem Gen. d. Kav. Hansen unter rum. Panzerschutz in der deutschen Gesandtschaft befindet. Ausserdem geht um 1,55 Uhr ein Fernschreiben darüber heraus (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3241/44 g. Kdos). Falls General der Flieger Gerstenberg seine Handlungsfreiheit nicht wieder erlangt, soll daher der SS-Brig. Fhr. Hofmeier für ihn die Aktion leiten. Um 3,00 Uhr meldet dieser aus dem Waldlager bei Bukarest fernmündlich dem Chef d. Gen. St., dass er bereit sei, dass in etwa 1 1/2 Stunden die Spitze der aus dem Raum Ploesti kommenden Kampfgruppe eintreffen werde und dass es dann losgehen könne.

Um 3,05 Uhr ruft der Chef d. Gen. St. der DHM an und teilt mit, dass Gen. d. Kav. Hansen z. Zt. bei den neuen rum. Kriegsminister Racovita sei. Die Rumänen hätten erklärt, wenn die deutschen Massnahmen nicht aufgehoben würden, würden sie die Feindseligkeiten eröffnen. Der Chef des Gen. St. erwidert, die Massnahmen beruhten auf dem Befehl des Führers. Sie würden durch SS-Brig. Fhr. Hofmeier durchgeführt. Alles weitere werde sich finden. Um 4,05 Uhr ruft dann Gen. d. Kav. Hansen selbst an und spricht zunächst mit dem Chef d. Gen. St. und dann mit dem Oberbefehlshaber. Er erklärt, er sei bei der neuen rum. Regierung gewesen. Diese habe über zahlreiche Zwischenfälle und insbesondere über die deutschen Massnahmen gegen Bukarest Klage geführt und ihm gesagt, dass, wenn die deutschen Massnahmen nicht binnen einer Stunde zurückgenommen würden, die rum. Armee die Waffen gegen die deutsche Armee erheben werde. Die neue rum. Regierung sei ernst zu nehmen. Man solle sich nicht der Täuschung hingeben, dass es sich um eine kleine Verräter-Clique handle. Hinter ihr stehe das ganze rumänische Volk und insbesondere die gesamte Generalität. Gen. d. Kav. Hansen erklärt dann weiter, er sowohl wie Gesandter v. Killinger, General der Flieger Gerstenberg und Minister Clodius seien übereinstimmend der Auffassung, dass die eigenen Kräfte zur Inbesitznahme von Bukarest und Beseitigung der neuen Regierung völlig unzureichend seien und dass das Misslingen der Aktion mit Sicherheit zu erwarten sei. Er rate daher dringend, von den befohlenen Massnahmen Abstand zu nehmen. Der Oberbefehlshaber fragt, ob er freizügig sei, und äussert, als Gen. d. Kav. Hansen diese Frage verneint — er befindet sich nach wie vor in der deutschen Gesandtschaft — er werde noch einmal mit Berlin sprechen.

Um 4,45 Uhr spricht daraufhin im Auftrage des Oberbefehlshabers der Chef d. Gen. St., nachdem er um 4,35 Uhr den Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 gebeten hat, zunächst alle Massnahmen anzuhalten und den SS-Brig. Fhr. Hofmeier zu verständigen, mit Obstlt. von Amsberg beim OKW, macht ihm Mitteilung von dem Gespräch mit Gen. d. Kav. Hansen und von der angeblichen Bestimmung des Waffenstillstandes, nach der die deutschen Truppen unter Vermeidung jedweden Zusammenstosses frei abziehen und die rum. Truppen unter Beibehalt ihrer Waffen über die Linie Braila-Focsani zurückgeben sollen, und bittet um Entscheidung des Führers, ob es bei dem gegebenen Befehl bleiben soll. Die Antwort erfolgt um 5,00 Uhr durch den Chef des WPST. Dieser erklärt dem Chef d. Gen. St. es bleibe bei dem gegebenen Befehl. Gen. d. Kav. Hansen und die anderen Leute in Bukarest seien nicht frei in ihren Entschliessungen. Wenn man tagelang warte, werde es so oder so schief gehen. Helfen könne daher nur sofortiges Handeln. Der Chef d. Gen. St. erwidert, der Handstreich werde dann versucht werden.

Um 5,10 Uhr verständigt der Chef d. Gen. St. davon General der Flieger Gerstenberg und gibt ihm den Befehl zum sofortigen Antreten. General der Flieger Gerstenberg, der von den Rumänen freigelassen worden war, um die deutschen Massnahmen gegen Bukarest abzustoppen, befindet sich im Waldlager bei Bukarest und ist nach einer fernmündlichen Mitteilung des Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 an den Chef d. Gen. St. um 4,55 Uhr der Auffassung, dass es sich bei der rum. neuen Regierung nur um eine kleine Clique handele, die „die Hosen voll Angst habe“, und dass um Bukarest nur ein ganz dünner rum. Truppschleier liege. Der 1. Gen. St. Offz. unterrichtet um 5,15 Uhr fernmündlich auch den Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4, die nach einem Ferngespräch zwischen diesem und dem Chef d. Gen. St. um 1,50 Uhr Befehl hat, General der Flieger Gerstenberg zu unterstützen und ausserdem die Flugzeuge der rum. Luftwaffe sicherzustellen.

Das Unternehmen gegen Bukarest, das gegen 7,30 Uhr mit etwa 6000 Mann anläuft (Ferngespräch zwischen dem Chef d. Gen. St. und dem Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 um 7,40 Uhr, misslingt. General der Flieger Gerstenberg stösst, wie der Chef d. Gen. St. der Luftflotte 4 in einem Ferngespräch um 8,00 dem 1. Gen. St. Offz. mitteilt, bereits beim Antreten auf Widerstand und nach einer weiteren Mitteilung des Chefs d. Gen. St. der Luftflotte 4 um 8,40 Uhr an den 1. Gen. St. Offz., sitzt er bald darauf fest. General der Flieger Gerstenberg selbst meldet um 11,30 Uhr fernmündlich dem Chef d. Gen. St., dass der Widerstand sehr hart und in die Stadt selbst nicht hineinzukommen ist und dass er bisher lediglich den Rundfunksender besetzt hat. Es soll daher nunmehr die Luftwaffe in verstärktem Masse helfen. Das OKW und die Op. Abt. werden von der Lage in Bukarest um 11,05 Uhr durch Fernschreiben (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3250/44 g. Kdos.) verständigt, und die Op. Abt. ausserdem fernmündlich bei der Vormittagsorientierung um 12,40 Uhr durch den 5. Gen. St. Offz., Auch bittet der Chef d. Gen. St. in einem Ferngespräch um 10,35 Uhr den Chef der Op. Abt. und in einem Ferngespräch um 11,50 Uhr den Chef der Op. Abt. des OKW. um sofortige Zuführung von Inf.-Kräften im Lufttransport insbesondere aus dem Bereich des O.B. Südost nach Bukarest. Ferner werden General der Flieger Gerstenberg aus dem eigenen Bereich Kräfte zugeflogen, so 2 Lds. Schtz. Kpn, aus Focsani (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3246/44 g. Kdos.) und eine Kp. aus Konstanza. Seine Lage bessert sich aber dadurch nicht.

Ein Handstreich auf dem Rundfunksender Kronstadt, der um 16,45 Uhr fernmündlich dem Kdr. der in Kronstadt liegenden Führer-Reserve vom 1. Gen. St. Offz. befohlen wird, misslingt ebenfalls, wie der Kdr. der Führer-Reserven, Oberst-Stollwerk, um 17,50 Uhr dem Chef d. Gen. St. fernmündlich meldet.

Das Vorgehen gegen dem rum. König und die neue rum. Regierung soll nichts zu tun haben mit dem *Verhalten gegenüber der Rum. Wehrmacht*. Dieser gegenüber sollen, so lange sie sich selbst loyal verhält, alle Gewaltmassnahmen unterbleiben. Dies wird vom Oberbefehlshaber in einem Fernschreiben, das um 1,00 an die 6. Armee und die 8. Armee, den Dt. Gen. b. Okdo. d. Rum. Wehrmacht, den Admiral Schwarzes Meer, die Luftflotte 4 u.a. deutsche Dienststellen herausgeht (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3240/44 g. Kdos.), ausdrücklich befohlen. In dem Fernschreiben wird gleichzeitig die auf Befehl des Führers erfolgte Übernahme des Oberbefehls durch den Oberbefehlshaber der H. Gr. über sämtliche Wehrmachtteile, SS und Polizei sowie alle sonstigen deutschen Dienstteile in Rumänien mitgeteilt. Der mündlich gegebene Befehl des Führers geht um 5,00 Uhr noch einmal durch Fernschreiben des OKW (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 122/44 g. Kdos. Chefs) und später auch noch einmal durch Fernspruch und Fernschreiben der Op. Abt. (siehe Anlagen H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3249/44 g. Kdos.) ein. Der Fortlauf des Führerebefehls wird der 6. Armee und der 8. Armee und den anderen oben genannten Kommandobehörden um 7,00 Uhr durch Fernschreiben (siehe Anlagen H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3243/44 g. Kdos.) übermittelt. Ausserdem geht um 9,55 Uhr durch Fernschreiben, später bestätigt durch Fernschreiben (siehe Anlagen H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3248/44 g. Kdos.), ein weiterer Befehl des OKW ein, der noch einmal die Unterstellung aller in Rumänien befindlichen Kräfte der Deutschen Wehrmacht unter den Oberbefehlshaber der H. Gr. festlegt, den deutschen General beim Obkdo. d. Rum. Wehrmacht beauftragt, den Putsch in Bukarest unter Heranziehung der 5. Flak-Division niederzuschlagen, es als Aufgabe des ASM bezeichnet, sich in den Besitz von Konstanza zu setzen, und die Bereitstellung einer Kräftegruppe bestehend aus 4./Rgt. Brandenburg Pz. Späh.-Kp. 468 und 2./Sturmgeschütz-Brigade 201 durch den O.B. Südost im Raum Nish. Belgrad vorsieht. Um 6,30 Uhr weist die H. Gr. in einem Fernschreiben an die 6. und 8. Armee und die anderen obengenannten Kommandobehörden (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3242/44 g. Kdos.)

darauf hin, dass teilweise auch mit feindlichem Verhalten der Rumänen zu rechnen sei und in diesem Falle schärfstens durchgegriffen werden müsse.

Zur Fortsetzung des Kampfes auf deutscher Seite ist kein rumänischer General bereit, auch nicht der Kdr. der Pz. Div. Grossrumänien, General Korne, auf dem man gehofft hatte. Um 0,05 Uhr spricht der Oberbefehlshaber fernmündlich mit dem Oberbefehlshaber der 3. rum. Armee, Gen. Oberst Dumitrescu. Dieser erklärt, er habe von den Vorgängen in Bukarest bisher nur durch Radio gehört und habe von Bukarest noch keine Weisung. Bis diese eingetroffen sei, werde er seinen alten Auftrag erfüllen. Er bedauere persönlich die Vorgänge sehr und werde den Oberbefehl über die 3. rum. Armee niederlegen. Er könne sich aber nicht gegen seinen König stellen. Der Oberbefehlshaber der 4. rum. Armee, Korps-Gen. Steflea, den der Oberbefehlshaber um 0,45 Uhr anruft, äussert, er könne noch nach keiner Richtung Stellung nehmen, da er noch keine Befehle von oben habe. Er werde aber jede Massnahme vorher mitteilen, so dass die H. Gr. keine Überraschungen erleben werde.

Die Frage der Entwaffnung der rum. Truppen wird erwogen. In einem Ferngespräch um 1,15 Uhr spricht darüber der Chef d. Gen. St. mit dem Chef. d. Op. Abt. und erklärt, im Augenblick gehe er nicht, da die Kräfte dazu fehlten, und fragt, ob nicht Kräfte aus Ungarn zugeführt werden könnten. Der Chef der Op. Abt. verneint dies mit der Begründung, dass auch von dort eigenartige Nachrichten kämen. In einem Ferngespräch um 2,50 Uhr befiehlt der Chef d. Gen. St. dem Gen. z.b.V. in Galatz, zwischen Galatz und Focsani eine Sperrlinie aufzubauen und dort die Rumänen zur Abgabe ihrer Waffen zu veranlassen. Um 8,45 Uhr meldet der Gen. z.b.V. fernmündlich dem Chef d. Gen. St. aus Galatz, dass die rum. Truppen freiwillig ihre Waffen nicht hergeben, und dass er zu ihrer zwangsweisen Entwaffnung aus Mangel an Kräften nicht in der Lage sei, und ein um 13,20 Uhr eingehender Fernspruch des D.V.St. 3 besagt (siehe Anlage), dass der Gr. Rum. Gen. St. Befehl gegeben habe, eine Entwaffnung von deutscher Seite mit Waffengewalt zu verhindern. Ein Fernschreiben, das um 13,40 Uhr an die 6. und 8. Armee u.a. Kommandobehörden herausgeht (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3251/44 g. Kdos.) trägt der Tatsache, dass zur Entwaffnung der rum. Verbände keine ausreichenden Kräfte zur Verfügung stehen, Rechnung, und bestimmt, dass Waffen, Kfz. und Gerät dem rum. Verbänden, die sich loyal verhalten, nur abzunehmen sind, soweit das ohne Waffengewalt möglich, dass dagegen rum. Truppenteile, die feindselige Handlungen begehen oder Sabotage treiben, unter rücksichtsloser Anwendung von Gewalt zu entwaffnen oder zu vernichten sind. In dem Befehl ist ferner noch einmal betont, dass die Deutsche Wehrmacht nicht gegen das rum. Volk und die rum. Waffengefährten kämpft, sondern nur gegen die Verräter-Clique, die sich nach Festsetzung des Marschalls Antonescu der Regierung bemächtigt hat.

Das rum. Verb. Kdo. legt einen Befehl des Gr. Rum. Gen. St. vor (siehe Anlage H. Gr. Südukraine, Ia Nr. 3244/44 g. Kdos.), den dieser in der Frage des Waffenstillstandes an die 3. und 4. rum. Armee gegeben hat. Nach diesem Befehl hört sofort jede Unterstellung rum. Verbände unter deutsche Befehls-Stellen auf und stellen die rum. Land-Luft- und Seestreitkräfte den Kampf an jede feindselige Tätigkeit gegen die rumänischen Truppen ein. Die 3. und 4. rum. Armee ziehen sich auf die Linie Focsani-Braila und in der Dobrutscha in das Gebiet südl. der Donau-Mündung zurück. Der Rückzug erfolgt mit Waffen. Jedem Entwaffnungsversuch ist sich zu widersetzen.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme S.U.A., rola 130, T. 311—298, c. 000220—000228 (Arhiva de război germană, Grupul de armată Sud 75126/32, I a. Jurnal de război vol. IV, partea I-a) orig.

Traducere :

Jurnal de război al Comandamentului superior
al Grupului de armată Ucraina de Sud
20.8. — 5.9. 1944
Vol. 4, Partea I
întocmit de căpitan Rabe
24.VIII.1944

Pe frontul din Carpați s-a ajuns la lupte cu regimentul 3 de grăniceri român, care pînă acum a fost singura unitate românească ce a deschis ostilitățile. Cele-

lalte unități românești și-au continuat marșul înspre sud sau sud-vest, parte în ordine, parte în debandadă.

Atacul asupra orașului București, care s-a făcut din ordinul Führer-ului, n-a avut succes. El s-a izbit de o puternică rezistență organizată și n-a ajuns decât pînă la intrările în oraș din nord și din vest.

Pe teritoriul român din spatele (frontului) oficiile și serviciile de aprovizionare germane au fost solicitate în formă ultimativă de către trupele române să părăsească orașele.

În cursul dimineții, aviația proprie a fost angajată în special împotriva coloanelor dușmane și a virfurilor blindate în spațiile Comrat, Huși, Vaslui, Birlad și Bacău, iar după amiază împotriva ministerelor și a palatului regal din București.

Considerente, hotăriri, ordine :

Astăzi luptele de pe front sînt umbrite de evenimentele din România.

La ora 00.00 șeful Secției operative îi comunică telefonic primului ofițer de stat major ordinul Führer-ului, confirmat apoi telegrafic (vezi anexa Grupul de armată Ucraina de Sud I-a nr. 3245/44, chestiune secretă de comandament), de a înăbuși puciul, a-l aresta pe rege și camarila Curții și a forma un nou guvern condus de un general ce simpatiza cu germanii, în caz că mareșalul Antonescu nu mai este disponibil. Comandantul suprem însărcinează cu îndeplinirea ordinului Führer-ului pe comandantul aviației germane din România, generalul de aviație Gerstenberg. La ora 1,05 șeful Statului Major comunică telefonic acest ordin șefului Statului Major al Comandamentului aviației germane din România și cu această ocazie află că generalul de aviație Gerstenberg se află împreună cu plenipotențiarul german și cu generalul de cavalerie Hansen la Legația germană, sub paza tancurilor românești. Pe lângă aceasta, la ora 1,55 se emite o telegramă (vezi anexa Grupul de armată Ucraina de Sud, I-a nr. 3241/44 chestiune secretă de comandament) ca, în caz că generalul de aviație Gerstenberg nu își va redobîndi libertatea de acțiune, în locul acestuia să conducă acțiunea comandantul de brigadă — S.S. Hofmeier. La ora 3,00 acesta raportează telefonic de la tabăra din pădurea de lângă București șefului Statului Major că el este gata, că în cca 1,1/2 oră va sosi virful grupei de luptă care vine din spațiul Ploiești și că apoi începe acțiunea.

La orele 3,05 telefonează șeful Statului Major al Misiunii Militare Germane și face cunoscut că în momentul de față generalul de cavalerie Hansen se află la noul ministru român de război, Racoviță. Românii ar fi declarat că, în caz că măsurile germane nu ar fi sistate, ei vor deschide ostilitățile. Șeful Statului Major răspunde că măsurile au la bază ordinul Führer-ului. Ele ar fi executate de comandantul de brigadă SS Hofmeier. Toate celelalte se vor aranja.

La orele 4.05 telefonează chiar generalul de cavalerie Hansen și vorbește întîi cu șeful Statului Major și apoi cu Comandamentul suprem. El declară că a fost la noul guvern român. Acesta s-a plîns de nenumăratele incidente și în special de măsurile luate de germani împotriva orașului București, spunîndu-i că dacă aceste măsuri nu vor fi retractate într-o oră, armata română va îndrepta armele împotriva armatei germane. Noul guvern român trebuie luat în serios. Nu trebuie să se lase pradă iluziei că ar fi vorba de o mică clică de trădători. În spatele guvernului se află întregul popor român și în special toți generalii. Generalul de cavalerie Hansen explică apoi că, atît el, cît și plenipotențiarul v. Killinger, generalul de aviație Gerstenberg și ministrul Clodius sînt în unanimitate de părere că forțele proprii sînt total insuficiente pentru a intra în stăpînirea orașului București și a înlătura noul guvern și că este de așteptat cu certitudine eșuarea acțiunii. De aceea îl sfătuiește cu insistență să se renunțe la măsurile ordonate. Comandantul suprem întreabă dacă are libertate de mișcare și, cînd generalul de cavalerie Hansen răspunde că nu — el aflîndu-se acum și mai înainte, în clădirea legației germane — afirma că va mai vorbi o dată cu Berlinul.

Apoi la orele 4,45 din însărcinarea comandantului suprem, după ce la orele 4,35 îl rugase pe șeful Statului Major al flotei a 4-a de aviație să oprească toate măsurile și să aducă aceasta la cunoștința comandantului de brigadă SS Hofmeier, șeful Statului Major vorbește cu locotenent-colonel von Amsberg de la Comandamentul suprem al Armatei Germane (OKW), îi aduce la cunoștință discuția avută cu generalul de cavalerie Hansen și așa zisa dispoziție a armistițiului, conform căreia trupele germane evitînd orice ciocnire, ar fi libere să se retragă, iar trupele române, rămîind în posesia armelor, trebuie să se retragă dincolo de linia Brăila-Focșani. De asemenea roagă să i se spună care este hotărîrea Führer-ului, dacă

ordinul dat rămîne valabil sau nu. Răspunsul este dat la orele 5,00 prin șeful W.F.St.* Acesta îi declară șefului Statului Major că ordinul dat rămîne valabil. Generalul de cavalerie Hansen și celelalte persoane din București nu sînt libere în hotărîrile lor. Dacă se mai așteaptă cîteva zile, oricum se va termina rău. Prin urmare, nu poate ajuta decît o acțiune imediată. Șeful Statului Major răspunde că atunci se va încerca un atac prin surprindere.

La orele 5,10 șeful Statului Major aduce această hotărîre la cunoștința generalului de aviație Gerstenberg, căruia îi dă ordin de a trece imediat la acțiune. Generalul de aviație Gerstenberg, care fusese eliberat de români pentru a opri măsurile germane împotriva orașului București, se află în tabăra din pădure de lîngă București și, potrivit unei știri telefonice, de la orele 4,55, a șefului Statului Major al flotei a 4-a de aviație către șeful Statului Major, este de părere că în ceea ce privește noul guvern român este vorba doar de o clică mică ce „face pe ea de frică” și că în jurul orașului București nu există decît o perdea foarte îngustă de trupe românești.

La orele 5,15 primul ofițer de stat major îi telefonează și-l pune la curent și pe șeful Statului Major al flotei a 4-a de aviație, care, conform unei convorbiri telefonice de la ora 1,50 dintre acesta și șeful Statului Major, are ordin de a-l ajuta pe generalul de aviație Gerstenberg și, în afară de aceasta, de a lua sub pază aviația românească.

Acțiunea împotriva orașului București, care începuse la orele 7,30 cu cca 6000 de oameni (convorbire telefonică între șeful Statului Major și șeful Statului Major al flotei a 4-a de aviație la orele 7,40) eșuează. După cum spunea șeful Statului Major al flotei a 4-a de aviație primului ofițer de Stat Major, într-o convorbire telefonică de la ora 8,00, generalul de aviație Gerstenberg se izbește încă de la început de o rezistență și, potrivit unei alte comunicări a șefului Statului Major al flotei a 4-a de aviație către primul ofițer de stat major de la orele 8,40, nu poate merge mai departe. Însuși generalul de aviație Gerstenberg raportează telefonic șefului Statului Major, la orele 11,30, că rezistența este foarte puternică, că în oraș nu se poate pătrunde și că pînă în prezent nu a ocupat decît stația de radio. De aceea aviația trebuie să acorde un sprijin mai mare. Într-o telegramă de la orele 11,05 (vezi anexa Grupul de armate Sud-Ucraina, I-a nr. 3250/44, chestiune secretă de comandament), O.K.W.-ul și Secția operațiuni primesc informații asupra situației din București, și, în afară de aceasta, Secția operațiuni este informată telefonic și la orele 12,40 cu ocazia orientării de dimineată, de către al 5-lea ofițer de Stat Major. De asemenea, într-o convorbire telefonică de la orele 10,35 cu șeful Secției operațiuni și într-una de la orele 11,50 cu șeful Secției operațiuni a O.K.W.-ului, șeful Statului Major îi roagă să se trimită imediat la București forțe de infanterie transportate pe calea aerului, în special din spațiul Comandamentului superior Sud-Est. După aceea, generalul de aviație Gerstenberg i se trimite pe calea aerului forțe din spațiul propriu, astfel, două companii de apărare din Focșani (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3246/44 chestiune secretă de comandament) și o companie din Constanța. Dar cu aceasta situația nu se îmbunătățește. Un atac prin surprindere asupra stației de radio Brașov, pe care primul ofițer al Statului Major îl ordonă pe la orele 16,45 comandantului rezervei de Führer-i care se află la Brașov, eșuează de asemenea, cum comunică telefonic pe la orele 17,50 colonelul Stollwerk, comandantul rezervei de Führer-i către șeful Statului Major.

Acțiunea împotriva regelui și a noului guvern român nu trebuie să aibă nimic comun cu atitudinea față de armata română. Atîta timp cît aceasta se comportă loial, trebuie evitate orice măsuri violente. Acest lucru se ordonă în mod expres la ora 1,00 de către comandantul suprem printr-o telegramă, către Armata a 6-a și Armata a 8-a, către generalul german de pe lîngă Comandamentul suprem al armatei române, către amiralul Marea Neagră, flota a 4-a aviație și către alte oficii germane (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3240/44, chestiune secretă de comandament). În telegramă se comunică, totodată că, în baza ordinului Führer-ului, comandantul suprem al Grupului de armată a preluat comanda supremă asupra tuturor părților armatei, a SS-ului și a poliției ca și asupra tuturor celorlalte oficii germane din România. Ordinul verbal al Führer-ului se primește din nou la orele 5,00 printr-o telegramă a O.K.W.-ului (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 122/44, chestiune secretă de comandament. Șefi.) și mai tirziu, telefonic și telegrafic, de la Secția operațiuni (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3249/44 chestiune secretă de comandament). La orele 7,00 textul ordinului dat de Führer este transmis telegrafic Armatei a 6-a și Armatei a 8-a și

* Wehrmachtführungsstab = Serviciul din cadrul OKW care se ocupa cu planul operațiunilor militare.

celorlalte state majore amintite mai sus (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina I-a nr. 3243/44, chestiune secretă de comandament). În afară de aceasta, la orele 9,55 printr-o telegramă confirmată apoi telegrafic (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3248/44, chestiune secretă de comandament) se primește un alt ordin de la O.K.W., care stabilește încă o dată subordonarea tuturor forțelor armatei germane din România față de comandamentul suprem al grupului de armată și-l însărcinează pe generalul german de pe lângă Comandamentul suprem al armatei Române să înăbușe puciul din București, folosind în acest scop divizia a 5-a antiaeriană. Totodată se spune că A.S.M. are sarcina de a cucerii Constanța și prevede că comandamentul superior Sud-Est din spațiul Niș-Belgrad va pregăti un grup de forțe, constând din regimentul 4 Brandenburg, compania de tancuri de recunoaștere 468 și brigada a doua de tunuri de asalt 201. La orele 6,30 într-o telegramă către Armatele a 6-a și a 8-a și către celelalte comandamente amintite mai sus (vezi anexa Grupa de armată Ucraina de Sud, I-a nr. 3242/44, chestiune secretă de comandament), Grupul de armată atrage atenția că în parte este de așteptat și o comportare ostilă din partea românilor și că în acest caz trebuie intervenit energic.

Nici un general român nu este de acord să continue lupta de partea germanilor, nici chiar comandantul diviziei blindate România Mare, generalul Cornea, în care se puneau speranțe. La ora 0,05 comandantul superior vorbește telefonic cu comandantul superior al Armatei a 3-a române, general-colonel Dumitrescu. Acesta declară că pînă acum n-a auzit decît prin radio despre evenimentele din București și că încă n-a primit nici o dispoziție din București. Pînă va primi dispoziții, își va îndeplini vechea sarcină. El personal regretă foarte mult aceste întâmplări și va depune comanda asupra Armatei a 3-a, dar nu se poate împotrivi regelui său. Comandantul superior al Corpului Armatei a 4-a română, generalul Șteflea, căruia comandantul suprem i-a telefonat la ora 0,45, spune că încă nu poate lua nici un fel de poziție, întrucît n-a primit nici un ordin de sus. În orice caz, el va comunica în prealabil orice măsuri, astfel că Grupul de armată nu va avea nici o surpriză.

Se cîntărește chestiunea dezarmării trupelor românești. Într-o convorbire telefonică, la ora 1,15, șeful Statului Major vorbește despre aceasta cu șeful Secției operațiuni și-i declară că în momentul de față nu ar fi posibilă dezarmarea trupelor românești, întrucît lipsesc forțele necesare pentru aceasta și întreabă dacă nu s-ar putea aduce forțe din Ungaria. Șeful secției operațiuni spune că nu, sub motiv că și de acolo sosesc știri ciudate. Într-o convorbire telefonică de la orele 2,50 șeful Statului Major îi ordonă generalului z.b.v. din Galați, de a forma o linie de baraj între Galați și Focșani și acolo să-i determine pe români să predea armele. La orele 8,45 acesta din urmă raportează telefonic șefului Statului Major că trupele române nu predau de bună voie armele și că din lipsă de forțe, el nu este în stare să le dezarmeze cu forța. La orele 13,20 se comunică de la D.V.St. 3 (vezi anexa) că Marele Stat Major a dat ordin de a se împiedica prin forța armelor o dezarmare a românilor de către germani.

Într-o telegramă expedită la orele 13,40 de către Armata a 6-a și a 8-a și alte state majore (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3251/44 chestiune secretă de comandament) se ține cont de faptul că nu sînt disponibile suficiente forțe pentru a dezarma unitățile românești și se stabilește ca în cazul unităților care au comportare loială, armele, autovehiculele și aparatura să fie luate numai în măsura în care acest lucru este posibil fără folosirea forței armelor. Dimpotrivă acele trupe care se dedau la acțiuni dușmănoase sau fac sabotaje, să fie dezarmate sau distruse, folosind fără scrupole forța. În ordin se mai accentuează încă o dată că armata germană nu luptă împotriva poporului român și a tovarășilor de arme români, ci numai împotriva clicii de trădători care, după arestarea mareșalului Antonescu a luat în stăpînire guvernarea.

Comandamentul român de legătură prezintă un ordin al Marelui Stat Major Român (vezi anexa Grupul de armată Sud-Ucraina, I-a nr. 3244/44 chestiune secretă de comandament) către Armata a 3-a și a 4-a română în chestiunea armistițiului. Potrivit acestui ordin, încetează imediat orice subordonare a unităților române față de comandamentele germane, iar forțele românești terestre, de aviație și de marină încetează lupta și orice acțiune dușmănoasă împotriva trupelor rusești. Armata a 3-a și a 4-a română se retrage pe linia Focșani-Brăila și în Dobrogea în regiunea din sudul gurilor Dunării. Retragera se face cu armele. Se va opune rezistență oricărei încercări de dezarmare.

33

1944 august 24. Buletin informativ al Centrului de radio ascultare cuprinzînd chemarea postului „România Liberă” adresată întregului popor, de a lupta împotriva hitlerismului.

Postul „România Liberă” — ora 12,35

Dictatura anti-națională a lui Antonescu a luat sfîrșit.

Poporul român, care niciodată n-a voit să lupte alături de germani, salută cu bucurie încetarea ostilităților cu sovieticii și aliații.

Români și românce, pornim acum pe calea salvării Patriei.

Nemții au pierdut trenul. Poporul și armata, strîns unite, trebuie să lupte pentru isgonirea nemților.

Poporul român nu este singur. Armatele vechilor aliați ne ajută și noi trebuie să fim prezenți la salvarea Patriei.

Români și românce, hitlerismul ne-a adus prea multe nenorociri și nu trebuie să avem milă de acei criminali care ne-au dus țara în starea în care se află astăzi.

Muncitori, cu pumnul vostru oțelit loviți pe cei care ne-au adus nenorocirile. Stringeți rîndurile. Întăriți unitatea democrației naționale. Asigurați înfăptuirea reală a năzuințelor voastre.

Țărani, preoți, învățători, luați toate măsurile pentru salvarea Patriei.

Numai politica de prietenie sinceră față de Rusia ne poate salva, numai faptele noastre pot îndrepta greșelile noastre de pînă acum. Realizați o politică fără echivoc față de Rusia.

Trăiască România liberă, democratică și independentă.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 245/1944, f. 222.

34

1944 august 24. Buletin informativ al Centrului de radio ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Londra care comentează elogios efectele ieșirii României din război.

Postul Londra-ora 10 —

— Din comentariul lui Thomas Cadett :

„În ultimele 24 ore s-au petrecut evenimente uimitoare : Parisul a căzut, România a ieșit din război, Germanii sînt în fața distrugerii totale.

Efectele imediate ale ieșirii României din război sînt mai de grabă politice și morale decît militare. În războiul trecut, Bulgaria a fost cea dintîi care a provocat defecțiuni. Acum prietena noastră de 20 ani, România, a întrerupt cea dintîi relațiile cu Germania, iar bulgarii și mai ales ungurii nu știu cum ar putea ieși din încurcătură.

Pentru germani, efectele militare ale ieșirii României din război sînt incalculabile. Problema petrolului, atît de acută pentru ei, devine și mai serioasă prin constantul bombardament al rafinăriilor folosite de germani și ale căilor de transport.

Armatele germane din România se vîd silite sau să se retragă sau să dea o luptă dublă : una împotriva rușilor, alta împotriva românilor. Ei au simțit dificultatea acestui gen de luptă în Franța și-i cunosc efectele. Nu sînt însă în măsură să cunosc potențialul militar al acestui nou aliat al nostru pentru a putea prevedea rezultatul său în lupta cu germanii“.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 245/1944 f. 224—225.

35

1944 august 24. Raportul Poliției Tîrgoviște către Inspectoratul Regional de Poliție cu privire la ocuparea aeroportului Boteni de ostașii români.

Nr. 4035/24. aug. 1944.

nr. 9502/24 aug. 1944
special

Poliția Tîrgoviște

I. Raportăm că în după amiaza zilei de astăzi au aterizat pe aeroportul Boteni în apropierea gării Titu, două avioane cu 40 militari germani, iar la ora 16,00 au sosit în stația Titu, reg. 11 Infanterie, din care un batalion a debarcat și a pornit pentru ocuparea aeroportului.

În urma luptelor avute cu armele, mitralierele și tunurile de bord de pe avioanele de pe sol, după aproximativ o oră, aeroportul a fost ocupat de români, germanii lăsînd pe cîmp 6 morți, 8 răniți și 18 prizonieri, iar restul după ce au incendiat un avion, au dispărut cu al doilea.

De la români a căzut 1 mort și 2 răniți.

În pădurea din apropiere germanii au incendiat rezervoarele cu benzină și după cît se știe și 2 avioane românești.

Alte două avioane germane au aterizat în apropierea satului Săbiești lîngă comuna Braniște, unde sînt lupte în curs.

II. În gara Tîrgoviște se află un tren german cu muniții și material compus din 39 vagoane și pîzit de o gardă de 15 germani care au primit dispoziția și au predat trenul depozitului de armament din Tîrgoviște și șefului stației, după care s-au prezentat garnizoanei unde sînt și în prezent.

ȘEFUL POLIȚIEI,
ss. indescifrabil

Pr. Com. ss. indescifrabil

S-a transcris la Direcția generală a Poliției cu nr. 9502 din 24 august 1944, fiind primită.

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul regional de Poliție București, dosar 161/1944, f. 21, orig.

36

1944 august 24. Raport al Poliției Cîmpulung Mușcel către Inspectoratul regional de poliție Ploiești referitor la entuziasmul cu care populația din localitate a primit vestea schimbării regimului.

Min. Interne
Inspect. Reg. de Poliție Ploiești
Intrare nr. 9495 / august 24 / 1944

Nr. 1685/24 august 1944.

Poliția C. Lung Mușcel

La ordinul dv. nr. 9485 de astăzi raportăm că în urma proclamației M. S. Regele Mihai I, populația locală a primit cu deosebit entuziasm actuala schimbare de regim și guvern care după convingerea tuturor a salvat țara de la dezastru.

Această hotărîre era așteptată de opinia publică ca singura salvare. În oraș domnește liniște desăvîrșită, nu s-a manifestat acest eveniment decît în cercurile familiare.

În urma măsurilor luate de garnizoana locală pe lîngă organele noastre au fost răspîndite patrulile militare la toate instituțiile locale.

În localitate nu avem trupe germane. Un număr restrîns de ofițeri și subofițeri germani răspîndiți la școala de ofițeri rezervă din localitate și la posturile de pîndă din județ au fost dirijați de garnizoană în spre sudul județului, gării Golești. Alte evenimente pînă la această oră nu avem.

Întreg personalul polițienesc este consemnat și se află pe teren.
 Șeful Poliției,
 ss. indescifrabil
 Primit agent ss. Gh.

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul Regional de Poliție București, dosar 161/1944, f. 8, orig.

37

1944 august 24—30. Raportul prefectului județului Ialomița înaintat Ministerului Afacerilor Interne, referitor la ciocnirile ce au avut loc în cuprinsul județului între forțe armate române și germane, în perioada 24—30 august 1944.

Ministerul Afacerilor Interne
 Cabinet
 București

Administrativ
 No. 15204
 1944 sept. 3

Avem onoare a vă raporta că în intervalul de la 24—30 august a.c. orașul Călărași și comunele vecine Ciocănești, Dorobanțu, Rasa, Cacoveanca, Cuza-Vodă, Mircea-Vodă, Ștefan-Vodă și Radu-Negru au fost amenințate de două detașamente puternice germane de toate armele sub comanda a trei generali care căutau să-și facă drum cu armele pentru a trece în Bulgaria.

Prin măsurile luate de noi și Garnizoană, printr-o acțiune energetică a organelor administrative, jandarmii, poliția și un detașament de infanterie marină s-au dezarmat și luat 5019 de prizonieri germani dintre care un general, 15 ofițeri superiori, 81 ofițeri inferiori, 126 subofițeri și restul trupă cum și 200 de mașini auto și material de război.

Acțiunea tuturor funcționarilor administrativi, atât cei de la reședință cât și cei de la comune a fost continuu fără odihnă dînd concurs neprecupețit și uneori luptînd alături de armata activă.

Preotul și primarul orașului Slobozia în luptele de stradă cu tancuri, ce au avut loc între armata română și germană și concursul armatei rusești, m-au informat continuu pînă în momentul cînd armata germană i-a surprins, i-a bruscat și a tăiat telefonul.

Vă rog respectuos domnule ministru a-mi permite ca ulterior să propun pe acești funcționari muncitori și credincioși de îndeplinirea datoriei românești, la recompense morale ce veți binevoi a le acorda.

Prefectul jud. Ialomița
 Colonel — rezervă
 ss. indescifrabil

Arh. St. Călărași, fond Prefectura județului Ialomița, dosar 235/1944, f. 14, orig.

38

1944 august 25, Rm. Vilcea. Instrucțiunile garnizoanei Rm. Vilcea transmise Prefecturii Vilcea, referitoare la dezarmarea trupelor germane.

Garnizoana Rîmnicului Vâlcea

Nr. 635 din 25 aug.
 1944

Către,
 Prefectura Vâlcea

Avînd în vedere comunicatul prin radio al Guvernului României prin care România se află în stare de război cu Germania orice militar german se dezarmează și se internează în lagăr iar în caz de apărare se va deschide luptă în contra lor.

Toți cei arestați vor fi conduși la tabăra de barăci din Ostroveni (reg. C. I. Geniu) și vor fi instalați pînă la noi ordine în baracă destinată de reg. C. I. Geniu după ordinele ce le va cere de la subsemnatul.

Reg. C. I. Geniu va lua măsuri de pază și hrănire conform ordinelor existente în privința hrănirii prizonierilor.

Armamentul și muniția capturată se va preda cu proces-verbal la Reg. 2 Dorobanți, care va lua măsuri de depozitare iar materialul tehnic și auto la Reg. C. I. Geniu cu aceeași formalitate.

Comandamentul Garnizoanei Râmnicul Vâlcea
Lt. col. ss. indescifrabil

Arh. St. Rm. Vâlcea, fond Prefectura județului Vâlcea, dosar 54/1944, f. 5, orig.

39

1944 august 25. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Londra care citează diferite ziare ce apreciază efectul strategic al ieșirii României din războiul hitlerist.

Postul Londra : ora 5

Evenimentele din România sînt înregistrate și comentate în articole ample de toate ziarele britanice. Astfel „Daily Herald” scrie că efectul strategic al acestui act extraordinar va fi prăbușirea sistemului german de apărare, din punct de vedere militar, iar din punct de vedere politic însemnează îndepărtarea influenței germane în Sud-Estul european.

„Daily Telegraph” scrie că hotărîrea României a stimulat și celelalte națiuni deoarece Bulgaria s-a grăbit să o urmeze iar Ungaria dă semne de neliniște.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 245/1944, f. 239.

40

1944 august 25, vineri. Știre din ziarul L'Humanité, organ central al Partidului Comunist Francez, cu privire la acceptarea de către România, a condițiilor de armistițiu propuse de U.R.S.S. și încetarea ostilităților cu Statele Unite, Marea Britanie și Uniunea Sovietică.

Londres, 24 août — C'est par une proclamation adressée au peuple roumain que le roi de Roumanie a annoncé la décision qu'il venait de prendre d'accepter les conditions d'armistice présentées par le gouvernement soviétique et de mettre immédiatement fin aux hostilités avec les Etats Unis et la Grande Bretagne, d'une part, et avec l'U.R.S.S., d'autre part.

Le roi a d'autre part annoncé que l'armée roumaine était entrée en territoire hongrois et avait libéré la Transylvanie.

Un gouvernement d'Union nationale a été constitué et il a immédiatement manifesté son intention de prendre part à la lutte menée par les Nations unies contre l'Allemagne hitlérienne.

Parmi les hommes d'Etat appelés au gouvernement se trouvent Brătianu et Maniu. Le général Tanătescu* en serait président.

Les membres du nouveau gouvernement roumain appartiennent respectivement aux partis communiste national-libéral, paysan, social-démocrate.

A l'occasion de sa prise de pouvoir, le nouveau gouvernement a publié une déclaration par laquelle il s'engage à établir un régime démocratique garantissant la liberté à tous. Les camps de concentration ont été abolis et une amnistie a été accordée à tous les détenus politiques.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța, rola 142, c. 87, (Bibliothèque Nationale Paris. Périodiques, L'Humanité nr. 5, vendredi 25 août 1944).

Traducere :

Vineri 25 august 1944

Londra 24 august: Printr-o proclamație adresată poporului român regele României a anunțat hotărîrea pe care a luat-o de a accepta condițiile de armistițiu prezentate de guvernul sovietic și de a pune imediat capăt ostilităților cu Statele Unite și Marea Britanie, pe de o parte, și Uniunea Sovietică, pe de altă parte.

Pe de altă parte regele a anunțat că armata română a intrat pe teritoriul ungar și a eliberat Transilvania.

Un guvern de Unitate națională a fost constituit și el și-a manifestat imediat intenția de a lua parte la lupta dusă de Națiunile unite împotriva Germaniei hitleriste. Printre oamenii de stat chemați în guvern se află Brătianu și Maniu. Generalul Tanătescu «sic» * va fi președintele acestuia.

Membrii noului guvern român aparțin respectiv partidelor comunist, național-liberal, țărănist, social-democrat.

Cu ocazia luării puterii noul guvern a publicat o declarație prin care se angajează să stabilească un regim democratic garantind tuturor libertatea. Lagărele de concentrare au fost desființate și a fost acordată o amnistie tuturor deținuților politici.

* Sănătescu.

41

1944 august 26, simbătă. Comentariu în ziarul L'Humanité al ziaristului M. Magnien asupra înfringerilor suferite de germani pe toate fronturile și refuzul soldaților români de a mai lupta pentru Hitler.

L'effondrement de la défense allemande sur tous les front, la décomposition interne qu'a révélée le complot des généraux, la défection des satellites commencée par celle de l'Italie, que suit la Roumanie et que va suivre forcément la Finlande, poussent l'Allemagne vers une terrible catastrophe.

Le peuple roumain, lui, a compris que ses dirigeants le menaient à la catastrophe. Les soldats roumains n'ont plus voulu combattre pour Hitler, dont Antonesco n'était que le valet. Les ouvriers n'ont plus voulu subir les effets des bombardements alliés ni l'affaînement par les réquisitions allemandes.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța, rola 142 (Bibliothèque Nationale Paris, Périodiques, L'Humanité, nr. 6, samedi, 26 août 1944).

Traducere

Prăbușirea apărării germane pe toate fronturile, descompunerea internă pe care a relevat-o complotul generalilor, refuzul sateliților, început cu cel al Italiei, urmată de România pe care o va urma în mod obligatoriu Finlanda, de a continua lupta, împing Germania către o catastrofă teribilă.

Poporul român a înțeles că conducători săi îl duc spre catastrofă. Soldații români n-au mai vrut să lupte pentru Hitler, al cărui lacheu era doar Antonescu. Muncitorii n-au mai vrut să sufere efectele bombardamentelor aliate, nici înfometarea prin rechizițiile germane.

42

1944 august 28, luni. Știre în ziarul l'Humanité referitoare la nimicirea de către armata română a centurilor de rezistență ale germanilor.

Le communiqué roumain
L'anéantissement des nids de résistance allemands.

Bucarest, 27 août — La radio roumaine a diffusé, ce matin, un communiqué concernant les opérations anti-allemandes :

„Dans la capitale, l'anéantissement des plus importants nids de résistance ennemis s'est poursuivi. De puissantes forces ennemies se sont avancées dans le but d'attaquer la capitale. Au cours d'une contre-attaque, nos troupes, ont réussi à encercler une zone tenue par l'ennemi et à resserrer leur étreinte autour des forces allemandes dont l'anéantissement est imminent.

De puissantes formations anglo-américaines ont soutenu les attaques roumaines avec 400 bombardiers et chasseurs“.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța, rola 142, c. 91 (Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques l'Humanité, nr. 8, lundi 28 août 1944, p. 2).

Traducere

Comunicat român
Nimicirea cuiburilor de rezistență germane.

București 27 august. Radioul român a difuzat, în dimineața aceasta, un comunicat privind operațiunile antigermane.

„În capitală nimicirea celor mai importante cuiburi de rezistență inamice continuă. Puternice forțe inamice au înaintat cu scopul de a ataca Capitala. În cursul unui contraatac, trupele noastre au reușit să încercuiască o zonă ocupată de inamic și să strângă cercul lor în jurul forțelor germane a căror nimicire este iminentă.

Puternice formațiuni anglo-americane au susținut atacurile române cu 400 de bombardiere și avioane de vânătoare“.

43

1944 august 28, luni. Comunicat în l'Humanité referitor la invitația adresată de „Pravda“ sateliților Germaniei de a urma exemplul României.

La „Pravda“ invite les satellites de l'Allemagne
à imiter la Roumanie.

Moscou, 27 août. — Dans un article consacré à la situation dans les Balkans, la „Pravda“ écrit aujourd'hui que la déclaration de guerre de la Roumanie à l'Allemagne doit servir d'exemple aux autres satellites de Hitler.

Le peuple roumain exprimait déjà avec une insistance croissante son refus de continuer la guerre, déclare-t-il. Bien qu'ils aient été réduits à l'illegalité, les partis de l'opposition réclamaient la rupture immédiate avec l'Allemagne. Dès le printemps dernier, la Roumanie pouvait sortir de la guerre aux conditions formulées par le gouvernement soviétique. Mais la clique d'Antonesco croyait encore à la force allemande. Maintenant, tout le système défensif allemand dans les Balkans s'effondre.

L'échec des Allemands en Roumanie pose pour les autres satellites de l'Allemagne la question de la continuation de cette guerre de brigandage aux côtés des hitlériens. Les événements militaires se développent avec une telle rapidité qu'il n'est plus temps d'hésiter et d'attendre.

Le nouveau gouvernement roumain, a commencé à chasser les Allemands de son pays et a déclaré la guerre à l'Allemagne, et c'est n'est qu'en s'engageant dans la même voie que les autres alliés de l'Allemagne pourront éviter les conséquences redoutables de la politique criminelle de leurs gouvernements“.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța rolă 142, c. 91 (Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques l'Humanité, nr. 8, lundi 28 août 1944, p. 2).

Traducere

„Pravda“ invită sateliții Germaniei să imite România

Moscova 27 august: Într-un articol consacrat situației în Balcani, „Pravda“ scrie astăzi că declarația de război a României făcută Germaniei trebuie să servească drept exemplu altor sateliți ai lui Hitler.

„Poporul român și-a exprimat deja cu o insistență crescândă refuzul său de a continua războiul, declară ea. Deși au fost reduse la ilegalitate, partidele din opoziție cereau ruptura imediată cu Germania. România putea ieși din război încă din primăvara trecută în condițiile formulate de guvernul sovietic. Dar clică lui Antonescu mai credea încă în forța germană. Acum tot sistemul defensiv german în Balcani se prăbușește.

Eșecul germanilor în România pune pentru ceilalți sateliți ai Germaniei problema continuării acestui război de jaf alături de hitleriști. Evenimentele militare se desfășoară cu o asemenea rapiditate încât nu mai este timp de a ezita și de a aștepta.

Noul guvern român a început să-i izgonească pe germani din țara sa și a declarat război Germaniei și, numai angajându-se pe același drum, ceilalți aliați ai Germaniei vor putea evita consecințele de temut ale politicii criminale a guvernelor lor“.

44

1944 septembrie 4, <luni>. Comentariu în L'Humanité al ziaristului M. Magnien asupra necesității ca poporul Finlandei să urmeze exemplul României pentru a rupe legăturile cu Germania.

Pour sauver son honneur la Finlande doit suivre l'exemple de la Roumanie. Les communistes roumains furent les principaux artisans du passage aux côtés de l'Armée Rouge contre les Allemands.

Le peuple de Finlande, qui fut toujours tenu dans l'ignorance de la véritable situation, a pour devoir impérieux d'agir avec force et constance pour nettoyer les pays de tous les félons qui l'ont trahi, mené au bord de la catastrophe, qui ont accru ses souffrances.

Le peuple roumain lui donne l'exemple. Il a tourné immédiatement ses armes contre les Allemands, après qu'Antonescu eut été débarqué. Et en Roumanie, comme en France ou en Yougoslavie, le parti communiste, dans l'illégalité, fut un des principaux artisans de ce retournement d'alliance.

M. Patrăceanu, chef de la délégation roumaine qui négocie l'armistice à Moscou, a révélé à la presse qu'au mois d'avril, le parti communiste fit savoir franchement au roi qu'étant foncièrement démocratique, il proposerait, après la guerre, l'institution d'une République roumaine, mais que si le roi était prêt à aider au renversement de l'agent hitlérien Antonescu, il le soutiendrait. Ensuite, le parti communiste roumain proposa de concentrer l'armée et les patriotes actifs à Bucarest, de mobiliser tous les groupements patriotiques en province en vue de l'action contre Antonescu.

* Pătrășcanu Lucrețiu.

Le roi accepta les propositions communistes. Il reçut, le 23 août, Antonesco partant pour le front et lui intima l'ordre de mettre fin à la guerre ou de démissionner. Le traître ayant refusé, le roi le fit emprisonner. Le 25 août, l'armistice fut demandé à l'U.R.S.S.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța rola 142, c. 94 (Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, l'Humanité. 04—09—44, p. 2).

Traducere

Luni 4 septembrie 1944.

Pentru a-și salva onoarea Finlanda trebuie să urmeze exemplul României. Comuniștii români au fost principalii făuritori ai trecerii împotriva germanilor alături de Armata Roșie.

Poporul Finlandei, care a fost întotdeauna ținut în necunoașterea situației adevărate, are ca datorie imperioasă să acționeze cu putere și perseverență pentru a curăța țara de toți trădătorii care l-au trădat, l-au dus la marginea catastrofei, care au sporit suferințele sale.

Poporul român îi dă un exemplu. El și-a întors imediat armele împotriva germanilor după ce Antonescu a fost răsturnat. Și în România, ca și în Franța sau în Iugoslavia, partidul comunist, în ilegalitate, a fost unul din principalii făuritori ai acestei schimbări de alianță.

Domnul Patrăceanu * (sic), șeful delegației române care a negociat armistițiul la Moscova, a relevat presei că în luna aprilie, partidul comunist a făcut cunoscut în mod deschis regelui că, fiind cu desăvârșire democratic, el va propune, după război, instituirea unei Republici române, dar că, dacă regele este gata să sprijine răsturnarea agentului hitlerist Antonescu, el îl va susține. Apoi Partidul Comunist Român a propus concentrarea armatei și patrioților activi din București, mobilizarea tuturor grupărilor patriotice în provincie, în vederea acțiunii împotriva lui Antonescu.

Regele a acceptat propunerile comuniste. El a primit la 23 august pe Antonescu care pleca pe front și i-a ordonat să pună capăt războiului sau să demisioneze. Trădătorul refuzând, regele l-a arestat. La 25 august a cerut armistițiul U.R.S.S.-ului.

* Pătrășcanu Lucrețiu

45

1944 septembrie 12. Raportul Inspectoratului Regional de Poliție Ploiești către Direcția generală a Poliției privind luptele purtate de armatele române și germane în portul și orașul Giurgiu.

Inspectoratul regional de Poliție Ploiești

— confidențial —

1944 septembrie 12.

Direcțiunea generală a Poliției
Direcția Poliției de Siguranță

Avem onoare a raporta :

Poliția Giurgiu ne semnalează că în urma evenimentelor întâmplate în ziua de 26 august a.c., care au dus la conflictul dintre armatele române și germane în portul și orașul Giurgiu, Serviciul Comisariatului de poliție Giurgiu port, a fost întrerupt, până în ziua de 28 august a.c., data la care personalul s-a prezentat la birou, serviciul fiind reluat în mod normal.

În tot acest timp s-a executat controlul la podul Sf. Gheorghe, de către personalul de serviciu și gardienii publici.

În urma retragerii trupelor germane din portul Giurgiu nu s-au produs distrugerii și nici pagube la instalațiile portuare și clădirea din port.

În ziua de 26 august a.c., în timpul luptelor dintre trupele germane și române, aviația anglo-nord americană a bombardat în jurul orei 10 portul Giurgiu. Au fost

aruncate un număr de aproximativ 9 bombe, identificate pînă în prezent, dintre care una a lovit în plin magazia de beton a serviciului hidraulic, avariind-o și incendiind mărfurile care se aflau acolo.

Focul s-a stins singur, după un interval de 2 ore, alte bombe au căzut între pilonii de susținerea macarelor nr. 1 și 2 aflate lîngă magazia de beton, avariindu-le ușor.

A mai fost aruncată o bombă în spatele magaziei Serviciului Hidraulic, producînd stricarea liniei ferate pe o întîindere de 15 metri.

Două bombe au căzut între localul pichetului de grăniceri și vechiul local al vămii Giurgiu, fără a produce stricăciuni, iar alte 3 au lovit cheiul de debarcare din port, avariindu-l.

În zilele de 27, 28 și 29 au trecut pe Dunăre un număr de aproximativ 200 vase sub pavilion german de război și diferite alte ambarcațiuni. Unele din ele au fost oprite în fața portului Giurgiu, în apele bulgărești și după ce s-au alimentat cu combustibil de la Ruscuk au plecat în sudul Dunării.

În prezent căpitănia portului Giurgiu a luat măsuri de inventarierea vaselor române în portul Giurgiu și aflate camunfalte la km. 485 și 508 pentru a se stabili situația exactă, întrucît s-a hotărît ca toate ambarcațiunile sub pavilion german să fie considerate drept capturi și trecute în patrimoniul statului român.

Inspector regional,

Șeful serviciului

Arh. St. Buc., fond Inspectoratul Regional de Poliție București, dosar 162/1944, f. 175, copie.

46

1944 septembrie 14, joi : Știre în ziarul L'Humanité referitoare la semnarea la Moscova a convenției de armistițiu sovieto-română.

Là convention d'armistice roumano-soviétique a été signée à Moscou.

Moscou 13 septembre. On publie le communiqué suivant sur la conclusion de l'armistice roumano-soviétique :

„Du 10 au 12 septembre, des négociations se sont déroulées à Moscou entre les représentants de l'U.R.S.S., de la Grande-Bretagne et des Etats-Unis, représentant les intérêts de toutes les nations unies, d'une part, et la délégation du gouvernement roumain, d'autre part. Les négociations ont eu pour objet la conclusion d'un armistice avec la Roumanie.

Les personnalités qui ont pris part à ces négociations étaient, du côté russe : Molotov, Vichinsky, Malinovsky, Novikov, Vinogradov et Gavidenko. (suite en deuxième page)

La Grande-Bretagne était représentée par son ambassadeur, Sir Archibald Clark Kerr et les Etats-Unis, également par leur ambassadeur, M. Harriman. Quant à la délégation roumaine, elle était composée de M. Patrascano, du général Damaceano et de M. M. Stirbey et Popp.

Les négociations se sont terminées le 12 septembres par la signature de l'armistice avec la Roumanie.

La convention d'armistice a été signée par le maréchal de l'Union Soviétique Rodion Malinovsky et par tous les délégués roumains.

Le texte de la convention d'armistice sera publié par chacune des parties contractantes“.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme, Franța, rola 142, c. 96—97 (Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, l'Humanité nr. 25, jeudi 14 septembre 1944, p. 1—2).

Traducere

Convenția de armistițiu româno-sovietică a fost semnată la Moscova.

Moscova, 13 septembrie : A fost publicat următorul comunicat referitor la încheierea armistițiului româno-sovietic.

„De la 10 la 12 septembrie s-au desfășurat negocieri la Moscova între reprezentanții U.R.S.S., Marii Britanii și Statelor Unite, reprezentînd interesele tuturor națiunilor unite, pe de o parte, și delegația guvernului român, pe de altă parte.

Aceste negocieri au avut ca obiect încheierea unui armistițiu cu România. Personalitățile care au luat parte la aceste negocieri au fost din partea rusă : Molotov, Vișinski, Malinovski, Novikov, Vinogradov și Savidenko (Urmare în pag. 2).

Marea Britanie era reprezentată de ambasadorul său, Sir Archibald Clark Kerr și Statele Unite de asemenea prin ambasadorul lor domnul Harriman. În ce privește delegația română ea era formată din dl. Pătrășcanu, generalul Dămăceanu și domnii Știrbei și Popp.

Negocierile au fost încheiate la 12 septembrie prin semnarea armistițiului cu România.

Convenția de armistițiu a fost semnată de mareșalul Uniunii Sovietice Rodion Malinovski și de toți delegații români.

Textul convenției de armistițiu va fi publicat de fiecare din părțile contractante“.

47

1944 septembrie 14, joi : Comentariu în L'Humanité al ziaristului M. Magnien referitor la situația Germaniei și a Japoniei.

Les peuples roumain, bulgare et yougoslave seront libres et unis par une amitié fraternelle.

Attention aux manoeuvres des cartels qui veulent sauver les obligarchies allemandes coupables de la guerre !

Le faure hitlérien blessé rampe vers son antre pour y résister encore farouchement avec l'énergie du désespoir. Au Japon, les alliés de l'Allemagne avouent que la situation militaire est dangereuse. Ils savent que bientôt, après la capitulation de l'Allemagne, les plans préparés à Québec seront mis à exécution avec une force allant croissant. Le monde entier marche vers l'aube de paix qui le délivrera de l'épouvante.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Franța, rola 142, c. 97 (Bibliothèque Nationale, Paris, Périodiques, l'Humanité, nr. 25, jeudi 14 septembre 1944, p. 2).

Traducere

Popoarele român, bulgar și iugoslav vor fi libere și unite printr-o prietenie frățască.

Atenție la manevrele cartelurilor care vor să salveze oligarhia germană vinovată de război.

Fiara hitleristă rănită se tirăște spre vizuina sa pentru a mai rezista acolo sălbatic, cu energia disperării.

În Japonia aliații Germaniei mărturisesc că situația militară este periculoasă. Ei știu că în curînd după capituiarea Germaniei, planurile pregătite la Quebec vor fi puse în aplicare cu o forță crescîndă. Lumea întreagă pășește spre zorile păcii care o va elibera de spaimă.

48

1945 iulie 23. Notă informativă referitoare la raportul generalilor Keitel și Guderian adresat lui Hitler asupra importanței actului de la 23 August 1944.

Spre lămurirea unei enigme

Cu ocazia verificării arhivei secrete personale a lui Hitler — ce s-a efectuat în primăvară la cartierul Comandamentului superior al trupelor britanice din Germania — s-a găsit între alte documente de mare importanță și un raport iscălit de

generalii Keitel și Guderian adresat fostului führer, după și în legătură cu capitularea României.

Acest document a fost prezentat mareșalului Montgomery, care apoi l-a remis prim-ministrului W. Churchill și care are în chintesență următorul cuprins :

Capitularea României, pe lângă consecințele imediate de ordin militar, a produs în același timp și o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei punînd în pericol toată armata germană din Balcani.

Deosebit de pierderea pozițiilor din Carpați, pierderea grînarului și petrolului românesc constituie o altă mare și grea lovitură în urma căreia, armatele ruse vor putea ajunge, în vreo cîteva săptămîni, în fața Budapestei.

Dat fiind că aceasta este în decurs de 30 de ani a doua oară cînd România trădează cauza Germaniei, se impune a se lua toate măsurile, ca România să dispară de pe harta Europei și poporul român să dispară ca națiune.

Acest document revelator al importanței capitale de o valoare mondială a actului din 23 August 1944, din ordinul prim-ministrului W. Churchill a fost transmis în fotocopie generalisimului Stalin, însoțit de o notă explicativă, în care s-ar fi cuprins și unele sugestii, de a se căuta modalitatea de a se exprima o recunoștință publică pentru însemnătatea actului important săvîrșit de România la 23 August 1944.

Acesta este temeiul din care, după relațiunea deținută din sursă serioasă, a emanat și care a determinat manifestarea grațitudinii exprimată, prin actul decorării cu „Ordinul Victoria“ a suveranului României și donația celor două avioane de către Soviete, ale cărei armate au fost beneficiarele primordiale ale roadelor consecvente ale acelui act din 23 August 1944, de valoare istorică sub toate raporturile.

ȚARA BÎRLAD, NUMELE ȘI UNELE MOMENTE DIN ISTORIA EI

ALEXANDRU V. BOLDUR

Moldova nu s-a născut printr-un singur act de creațiune ca Venus din spuma mării. Înainte de a fi existat marca lui Dragoș, a avut loc un proces de legături interzonale între diferitele celule politice începătoare de pe teritoriul moldovenesc.

Aurelian Sacerdoțeanu a avut ocazia, într-o lucrare a sa, să formuleze *trei tradiții* în alcătuirea cronicilor moldovenești: tradiția nordului țării cu reflectarea intereselor lui în cronica de la Putna, tradiția de sud a țării, oglindită în cronica de la Bistrița și, în sfârșit, între ele s-a plasat tradiția intermediară a centrului — din Pomelnicul de la Bistrița¹.

Autorul a sesizat problema foarte just. Dar dacă au existat diferite interese, firește că au existat și diferite formațiuni teritoriale, din care s-a clădit statul moldovenesc.

O aluzie la aceasta a făcut-o Dimitrie Cantemir, vorbind în „Descrierea Moldovei“ despre trei republici: Cîmpulung (moldovenesc), Vrancea și Tigheciu². N-a sesizat cele mai importante.

Istoria inițială a Moldovei cunoaște împărțirea în Țara de Sus și Țara de Jos, menținută pe timpul lui Alexandru cel Bun, al fiilor lui și, mai târziu, chiar al lui Ștefan cel Mare, cunoscut ca domn centralizator al puterii domnești, care a dat fiului său Alexandru, codomnitor, să guverneze Țara de Jos cu reședința la Roman³.

Pe baza actualelor izvoare istorice, putem identifica următoarele celule teritoriale moldovenești: 1) în nordul Moldovei — Sepeniș și Cîmpulung (moldovenesc); 2) în vest, la mijloc, țara brodnicilor, compusă din regiunea Neamț și teritoriul spre sud, inclusiv Vrancea, și 3) la sud — Birlad. După invazia și retragerea tătarilor, cînd au lăsat în urma lor formațiuni mai slabe, la est a apărut Tigheciul cu menirea de a lupta contra tătarilor.

În privința brodnicilor, există bula regelui unguresc Andrei al II-lea, în care se vorbește de „terra Borothonic“⁴.

În diploma papei Grigorie al IX-lea din 1227, se face o zgîrcită aluzie la locul de așezare a acestei țări. Se spune că este „în vecinătatea Cumaniei“. Din moment ce este pusă alături de Cumania, situată pe ambele părți ale Prutului, e clar că Țara brodnicilor nu putea să fie un petec minuscul de pămînt, ci avea o oarecare întindere.

De aceea, credem că ea se afla pe ambele maluri ale Siretului, întinzîndu-se spre sud și înglobînd în cuprinsul său Vrancea, colțul sudic al țării. Expresia „ad terminos Prodnicorum“ din bula din 1222, trebuie înțeleasă în sensul Vrancei,

¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun*, în „Romano-Slavica“, vol. X, 1965, istorie, p. 219 și urm.

² Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*; vezi traducerea lui Gh. Adamescu, p. 125—126.

³ A. Boldur, Ștefan cel Mare, *Voievod al Moldovei. Studiu de istorie socială și politică*, Madrid, 1970, p. 160—164.

⁴ G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei Românilor. Brodnicii*, București, 1938, p. 42—48. Nu putem intra în amănunte cu privire la caracterul etnic al populației din Țara Brodnicilor. Problema necesită o expunere specială.

care se afla în linie dreaptă spre est de la Țara Birsei⁵. Numai cu astfel de hotare Țara brodnichilor putea să fie pusă în comparație cu Cumania.

Pentru „Țara Șepenițului“, există documente istorice din 1400 și 1436. Conform celui din urmă, Iliș Voievod, depunând regelui polonez, Vladislav, omagiul feudal, îi restituie Țara „Șepenicului“⁶.

Cîmpulungul Moldovenesc și *Tigheci* nu aveau denumiri de țară și, probabil, erau, în comparație cu țările de mai sus, formațiuni teritoriale mai simple și mai rudimentare.

În schimb, *Birladul* a fost în realitate o adevărată „țară“, deși nu întîlnim în legătură cu el acest termen. Nu cunoaștem cum a fost organizat Birladul, dar avea teritoriul său și locuitorii denumiți „berladnici“.

Am făcut această scurtă introducere pentru a demonstra că Birladul a fost o celulă teritorială moldovenească înainte de întemeierea statului moldovenesc și că a jucat un mare rol în procesul de formare a Moldovei.

Numele orașului Birlad e foarte vechi. Desigur, forma inițială, din care provine actualul lui nume, a fost *Burlad*. Schimbarea s-a produs pe timpul tătarilor, după invazia lor în Moldova. Tătarii pronunțau vocala u cu nuanța de î. Prin aceasta se explică de ce numele conducătorului lor este cunoscut în occidentul Europei ca *Batu*, pe cînd în izvoarele rusești se dă ca *Batii*⁷.

Am renunțat la ideea că numele Birladului provine din limba cumanică unde exista cuvîntul *bilad* (cu sensul de oraș), deoarece este nepotrivit cu radicalul *bur*⁸.

Acest radical îl găsim în mai multe limbi; în limba germană, engleză, rusă, lituaniană și tracă. Firește, căutarea celei mai veridice posibilități trebuia să țină seama de istorie, de contactul locuitorilor orașului cu populația respectivă.

Desigur, cea mai ispititoare ipoteză ar fi proveniența din limba tracă. Nume ca *Burus*, *Burkentios* și *Burebista*, ar vorbi în favoarea tracilor⁹. În limba tracă *bur* (sau *bir*) înseamnă bărbat¹⁰. Socotim totuși că al doilea radical nu-și găsește explicația tracă. Un trib trac, atestat de Ptolomeu (III, 8,3) *Buridavensi*, locuia la Buridava (pe Valea Oltului mai jos de Rîmnici Vilcea)¹¹. Nu avem nici o dovadă de vreo legătură a lor cu sudul teritoriului moldovenesc.

Cu acești buri dacici nu trebuie să fie confundați *burrii*, de neam german, care locuiau pe lîngă *quarzi* și *marcomani*. Ei sînt cunoscuți în istorie ca aliați ai lui Decebal în primul lui război contra romanilor. Ei au trimis împăratului Traian, înainte de lupta de la Tapae, o mare ciupercă, pe care era scris în latinește să nu facă război lui Decebal și să fie pace. (Dio Cassius, LXVIII, 8.1).

Despre acești *buri* putem face aceeași afirmație ca și pentru *burii traci*: ei n-au văzut sudul Moldovei, avînd domiciliul în vestul Transilvaniei.

Nici proveniența din limba lituaniană, nu pare să aibă temei. În „Dicționarul Academiei lituaniene“ există foarte multe cuvinte avînd radicalul *bur*, chiar *burl*¹². Între Moldova și Lituania există prea mare distanță. E adevărat că lituanienii au fost în Moldova în secolul al XIV-lea, dar nu avem nici o dovadă de prezența lor în Moldova înainte de această dată¹³.

Nu vedem posibilități de a explica proveniența numelui Birlad din alte limbi.

Rămîne una, singura eventualitate, anume proveniența din limba gotică. În această limbă găsim ambele radicale din care se compune numele: *Bir* și *lad*¹⁴. În limba gotică există cuvîntul *Baur*, cu accentul pe u (a doua vocală) și cu sensul „nou născut“. Al doilea radical este *lad*, care corespunde cu *land* din germana actuală. Dacă primul radical l-am lua în accepțiunea la figurat — „nou cîpătăt“, am avea din împreunarea a două rădăcini: *baur-lad* — regiunea, teritoriul nou cîpătăt. Acest sens putea fi aplicat atît la oraș, cît și la riul, pe care el este situat.

Avînd accentul pe vocala u, prima vocală s-a eliminat prin reducere și a rămas forma simplă de *Burlad*.

⁵ Vrancea a fost un teritoriu moldovenesc încă înainte de Alexandru cel Bun. M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1932, p. 168.

⁶ M. Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, p. 619—620 și 706—708. Vezi și I. Nestor, *Ceramique peinte de styl ancien à Șepeniț*, București, 1938.

⁷ Ferdinand Lot, *Les invasions barbares*, vol. II, 1937, p. 115. „Batu ou Bati“.

⁸ Cursul meu universitar de „Istoria Românilor“ din 1937, p. 137.

⁹ V. Părvan, *Getica*, 1926, p. 224.

¹⁰ Vl. Georgiev, *Cercetări de lingvistică comparată-istorică*, trad. rusă, Moscova, 1950, p. 119.

¹¹ V. Părvan, *op. cit.*, p. 249.

¹² *Litauisches Akademisches Wörterbuch*, I. Vilnius, 1968, p. 1192 (comunicarea epistolară a d-lui Hermann Schaal).

¹³ Ferdinand Lot, *Les invasions barbares*, Paris, vol. I, 1937, p. 332—333 et 336—337.

¹⁴ Sigismund Feist, *Etymologisches Wörterbuch des Gotischen Sprache*, Halle, 1923, p. 92 și 241.

La originea lui *baur* stă indo europeanul *bher* — a crește, a fi, sau poate *bhu* — a umple. În vechea indiană cuvântul *bhuri* însemna : bogat, tare¹⁵.

Din punct de vedere istoric, originea germană a denumirii Birlad este perfect posibilă. Goții, în secolul II e.n., au coborât din nordul Carpaților (din Volinia și Galiția) spre sud pînă la Mare. Desigur, Birladul intra în componența teritoriului, pe care goții s-au răspindit.

Am fost întărit în ipoteza mea de faptul că în partea superioară a Nistrului, goții au lăsat o denumire cu același radical, anume : *Burhubca* (sau *Burhuvca*). Acest nume conține două rădăcini : *bur* și *hube*, ambele cu caracter german. *Hube* înseamnă în limba germană (gotică) — urcare, suieș, iar *Hufe* — lot de pămînt.

Dacă numele orașului Birlad e de proveniență gotică, înseamnă că Birladul pe timpul goților (în secolele II și III e.n.) exista și este cel mai vechi oraș moldovenesc, în afară de Șepeniț, a cărui origine urcă pînă în preistorie, fiind o stațiune arheologică neolitică a culturii Cucuteni-Ariujd-Tripolie. Dominația goților asupra acestui oraș a durat pînă la invazia hunilor din secolul al IV-lea e.n. După o rezistență eroică disperată pe linia Nistrului, goții, presați puternic de huni, au trebuit să se retragă și să părăsească teritoriul moldovenesc.

Nu am de gînd să expun istoria orașului Birlad. Asemenea încercare ar atinge istoria întreagă a sudului teritoriului moldovenesc. Aș dori numai să insist asupra a două momente importante din istoria lui, primul din secolul al XII-lea și cel de-al doilea din secolul al XIV-lea.

Primul moment este legat de ofensiva nereușită împotriva principatului Galici a principelui rus Ivanco Rostislavici, poreclit rusește *Berladnic*.

Acest principe avea pretențiuni asupra principatului Galici. El a rămas fără „udel“, adică teritoriu, asupra căruia să domnească. În concepția timpului, principii ruși fără „udel“ erau socotiți „izgoi“, cuvînt care înseamnă oameni ieșiți din starea (sau tagma) lor socială. În „Ustav“ al principelui Vsevolod Mstislavici din secolul al XII-lea e.n., găsim enumerarea exemplelor de izgoi : 1) un popă răspopit, 2) un negustor căzut în faliment, 3) un rob devenit liber și 4) un principe sărăcit, rămas fără scaun, deci lipsit de mijloace materiale de trai¹⁶.

Acțiunea războinică a lui Ivanco Berladnic s-a dezvoltat în felul următor :

În 1144 (6652) principele Vladimir al Galiciului a plecat la vînătoare. Locuitorii s-au folosit de acest prilej pentru a-l invita la ei pe Ivanco Rostislavici-Berladnic pentru cnejie. El a sosit în grabă și a intrat în orașul Galici. Afînd ceea ce s-a întîmplat, Vladimir s-a întors și a început lupta dintre galicieni, conduși de Ivanco și Vladimir cu drugina lui. Lupta a durat trei săptămîni. Constatînd, la un moment dat, că drumul pentru retragerea în orașul Galici îi este tăiat de oastea lui Vladimir, Ivanco a fugit la Dunăre. Galicienii și după fuga lui au continuat să se bată împotriva lui Vladimir, dar au fost înfrînți¹⁷.

Suferind eșec, Ivanco a devenit mercenar. În 1146 îl vedem luptînd cu drugina sa alături de cumani, în oastea lui Sviatoslav Olgovici din Novgorod-Seversc. Nu se știe din ce motive într-o fază de război, el îl părăsește pe Sviatoslav și primește pentru serviciile sale 200 grivne de argint și 12 grivne de aur¹⁸.

Timp de vreo 10 ani nu avem nici o știre despre el, probabil a continuat să se angajeze la diferiți principii în serviciul de război.

În 1155 (sau în 1157, după alte cronici) nu se știe prin ce împrejurări, el a ajuns să fie la Iurie Dolgorukii din Suzdal, în calitate de captiv. Dolgorukii îl trimite în lanțuri la principele Iurie în Kiev. Cunoșcînd vechea ceartă și animozitate dintre principii galicieni și Ivanco, principele kievean Iurie intenționa să-l trimită tot legat lui Iaroslav din Galicia. Acesta a și trimis după dînsul la Kiev pe principele Sviatopolo cu boierul Seroslavici și cu multă drugină. Însă la extrădare s-au opus mitropolitul și egumenii din Kiev. Ei i-au vorbit lui Iurie : „Principe, i-ai sărutat crucea, îl ții în atîta silnicie, și acum mai vrei să-l predai spreucidere“ ! Principele i-a ascultat. N-a vrut să-l elibereze, însă a simțit să-l trimită îndărăt la Suzdal, tot în lanțuri¹⁹.

Dar norocul a fost de partea captivului. Auzind aceasta, principele Iziaslav de Cernigov, dispus pentru nenorocitul principe, a trimis pe oamenii săi la întretărirea drumurilor pentru a-l intercepta. Ivanco a fost răpit, adus la Cernigov și acolo pus în libertate. De n-ar fi fost rivalitatea între diferite principate ruse, el n-ar fi scăpat cu viață.

¹⁵ I. Rusu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 971.

¹⁶ M. F. Vladimirski-Budanov, *Crestomația pentru istoria dreptului rusesc*, vol. I, 1908, p. 209.

¹⁷ Colecția completă a cronicilor ruse, vol. II, p. 20.

¹⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 27—28 ; vol. XXIII, Letopiseșul Ermolinski, p. 133.

¹⁹ *Ibidem*, vol. II, p. 80—81 ; vol. XXV, p. 62.

În curînd după eliberarea sa, îl vedem, în 1159, în Kiev la Iziaslav Davidovici²⁰. Între timp Iaroslav al Galiciului s-a hotărît să trimită oastea sa la Kiev pentru a-l lua captiv și a-l aduce la Galici. Sperîndu-se de posibilitatea unei noi întorsături, Ivanco fuge la Dunăre. Aici, pune mîna pe două vase de pescari galicieni și le ia toată marfa. Aceasta, probabil, cu scopul de a cauza daune Galiciului. Apoi, nu se gîndește mult, adună mulți cumani și 6 000 de berladnici și cu această forță pleacă spre hotarul de sud al Galiciului, la orașul Kucelmin. Locuitorii orașului s-au bucurat de venirea lui și i-au deschis porțile.

De acolo el s-a îndreptat spre alt oraș de margine, la est, la Ușita. Se părea la început că și aici locuitorii orașului îl vor primi cu brațele deschise. Cel puțin oamenii de rînd (smerzi) au început să sară peste gardul orașului pentru a se înrola în oastea lui. Au sărit la el pînă la 300 de oameni. Probabil boierii din partea înstărită a orașului priveau lucrurile astfel. Predarea pașnică a orașului nu s-a produs.

În fața acestei situații se impunea lupta. Cumanii îi propuneau lui Ivanco să ia orașul cu asalt. Firește, orașul cucerit ar fi fost jefuit. Ivanco n-a consimțit. Cumanii s-au supărat și l-au părăsit. În fața acestei situații, Ivanco s-a văzut dezorientat. Iziaslav a trimis după dînsul și el, în loc de a continua lupta, a plecat la Kiev.

Peste doi ani (în 1161), Ivanco s-a refugiat în Grecia la Thessaloniki (Selun) și acolo a murit. Cronică adaugă: se vorbește că a fost otrăvit²¹. Astfel s-a încheiat viața nenorocitului principe izgoi Ivanco Rostislavici. Din cauza acestui principe, Iziaslav, intrînd în conflict cu principele Galiciului, Iaroslav, după o luptă cu forțele acestuia, și-a pierdut scaunul kievean. În locul său a venit Rostislav din Smolensk²².

Faptul că Ivanco a adunat și, probabil a organizat pe berladnici, n-a rămas fără urmare. În același an, berladnicii au luat orașul Oleșie de la gurile Niprului, însă au fost alungați de acolo de oastea principelui kievean Rostislav²³.

Oastea kieveană i-a urmărit pe berladnici pînă la orașul Dțin (Vicina) pe Dunăre, și a luat îndărăt tot ce ei puteau lua la Oleșie.

Ce concluzie putem trage din această înlăntuire de întîmplări din viața zbu-ciumată a lui Ivanco Rostislavici Berladnic?

În primul rînd ne gîndim la posibilități scăpate. Încăunîndu-se la Galici, Ivanco și-ar fi lărgit hotarele noii țări pînă la Dunăre, și teritoriul moldovenesc, sau o bună parte din el, ar fi intrat în componența principatului Galici. Bîrladul, dacă n-ar fi chiar capitala acestui stat considerabil lărgit, ar fi al doilea oraș în Galicia ca însemnătate politică și comercială. În cel mai bun caz, Bîrladul ar fi devenit un hinterland al Galiciului.

Dar, ceea ce este realmente important în relațiile cronicilor ruse, este faptul că Bîrladul avea în jurul său o regiune întregă. Judecînd după numărul ostașilor berladnici, organizați de Ivanco, — 6 000, orașul și regiunea sa trebuia să fi avut pînă la vreo 40—50 de mii de locuitori. Aceasta nu e puțin, dacă avem în vedere că în timpul istoric Cetatea — Albă, un mare centru comercial, avea 20 de mii de locuitori.

În afară de aceasta, orașul Dțin (Vicina), la care a ajuns oastea principelui kievean pentru a lua pleanul capturat de berladnici la Oleșie, se afla probabil la hotarul regiunii Bîrlad. Deci Bîrladul avea o regiune întinsă.

Mai mult decît atîta. Pentru însemnătatea politică a orașului Bîrlad, e semnificativ cazul, povestit de cronică rusă sub anul 1174, adică după 13 ani de la moartea lui Ivanco. Principele Andrei Bogoliubski din Suzdal, în ascensiunea sa politică cu veleități de a aranja raporturile dintre principii ruși de atunci, într-o convorbire cu Rostislavici din Smolensk, le-a spus: „De nu vreți să faceți pe voia mea, tu, Riuric, du-te la Smolensk, la fratele tău, în ocina ta, iar tu, Davide, du-te la Berlad, căci în țară rusească nu-ți îngădui să stai”²⁴. Astfel, principele David era izgonit din țara rusească.

Nu e greu de dedus de ce tocmai la Bîrlad, Ivanco Rostislavici era de proveniență din principii de Smolensk ca și Riuric și David. În acest oraș se afla cuibul Rostislavicilor.

Dacă în trecut, abia cu 15 ani în urmă, Ivanco se afla la Bîrlad, și, probabil, era socotit principe al Berladului (altfel cum s-ar explica porecla lui de Ber-

²⁰ *Ibidem*, vol. II, p. 83—84; vol. XXV, p. 64—66.

²¹ *Ibidem*, vol. XXV, p. 71; vol. II, p. 91.

²² *Ibidem*, vol. XX, Letopisețul Lvovski, sub anul 6667. În vol. XXV, Letopisețul rezumativ, p. 64—66.

²³ *Ibidem*, vol. II, p. 86; vol. XXV, p. 67 (Dedțin).

²⁴ *Ibidem*, vol. II, p. 109.

ladnic ?)²⁵, acum, cînd scaunul Berladului era liber, un alt principe din cuibul Rostislavicilor ar putea să-l ocupe.

Iată deci că în imaginația lui Andrei Bogoliubski, Bîrladul era un principat, o țară, un stat devenit liber, dar situat în afara hotarelor țării rusești. Căci, ce erau principatele rusești de atunci ? Ele constau dintr-un oraș și o regiune din jurul lui. Rareori la un oraș capitală se mai adaugă un oraș de mai mică importanță.

Formațiunile politice inițiale au suferit în cursul anilor adînci transformări.

Din Șepeniț, Cîmpulung din jumătatea de nord a țării Brodnice și jumătatea de nord a Cumaniei s-a creat *Țara de Sus*. Din cealaltă jumătate a țării Brodnice, din cealaltă jumătate a Cumaniei și din țara Bîrladului s-a creat *Țara de Jos*.

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea are loc o evoluție a Țării de Jos și a celei de Sus. E vorba de domnia în Moldova a principelui lituanian Iurg Coriat.

Am făcut o cercetare specială în problema acestei domnii,²⁶ dar nu putem reproduce aici toate argumentele pentru a stabili ferm faptul că această domnie a avut loc în Moldova. Ne vom mărgini numai la un singur argument, cel mai important.

Toate cronicile lituaniene, atît în redacția lor scurtă cît și în cea completă, sînt unanime în a recunoaște că Iurg Coriat a fost chemat de valahi pentru a le fi voievod și „acolo“ l-au otrăvit. În aceste cronici nu se precizează unde este „acolo“²⁷. Această mărturie unanimă și precisă nu poate fi respinsă, pe motivul că cronicile lituaniene, care conțin știrea, sînt de proveniență tirzie²⁸.

În realitate nu este așa. Copia cronicii scurte, care poartă numele lui Uvarov, e foarte apropiată de evenimentele pe care le descrie. Autorul acestei cronici a trăit între anii 1385 și 1450. El își încheie expunerea la anul 1440. Scrisul acestei cronici este de la jumătatea secolului al XV-lea²⁹. Nici măcar un secol nu-l desparte pe autor de domnia lui Iurg Coriat.

Dacă ne gîndim că istoricii sînt nevoiți să opereze cu izvoare, distanțate de evenimente cu 2 sau 3 secole, uneori chiar mai mult, trebuie să recunoaștem că mărturia cronicilor lituaniene este de prim rang. Este incontestabil că Iurg Coriat a domnit în Moldova și că a fost acolo otrăvit.

Cercetînd evenimentele istorice, l-am plasat între anii 1374 și 1379. Deci a stat la cîrma statului moldovenesc timp de 5 ani.

Din timpul acestui domnitor s-a păstrat o singură diplomă din 3 iunie 1374, supusă îndoielilor. Împreună cu regretatul Mihail Costăchescu, am recunoscut autenticitatea acestui document³⁰. Prima preocupare a noului domn a fost gonirea tătarilor, ceea ce era pentru acel timp foarte necesar. Actul răsplătește vitejia în lupta contra tătarilor a lui Iacșa Litavor prin donația satului Zubrăuși pe Nistru. Litavor este un nume autentic lituanian. În istoria lituaniană cunoaștem un Litavor în funcția înaltă de marșaloc de la curtea marilor principii lituanieni³¹.

Actul e dat din Bîrlad. Locul emiterii lui nu este întîmplător. Iurg Coriat a încercat să domnească în Moldova *din Bîrlad*. Pe timpul lui, Bîrladul juca rolul de capitală. Atunci se punea problema : de unde să fie condusă țara ? De la Siret sau Suceava, după cum doreau boierii Țării de Sus, sau de la Bîrlad, din Țara de Jos !

După cum am pomenit, în cronicile lituaniene nu se arată locul unde Iurg Coriat a fost otrăvit. În secolul al XVI-lea, M. Strykowski, sub influența realității din timpul său, cînd capitala Moldovei se afla la Suceava, a afirmat că Iurg Coriat a fost otrăvit la Suceava. Dacă ar fi fost așa, de ce era nevoie de a duce corpul său neînsuflețit pentru înmormîntare, la o mănăstire în apropiere de Bîrlad ? Strykowski a văzut mormîntul lui Iurg Coriat personal în 1575³².

Trebuie să admitem în mod logic, ceea ce era firesc, că Iurg Coriat a fost înmormîntat în apropiere de locul unde a domnit.

Din punctul de vedere al politicii externe, domnia din Bîrlad nu era comodă. La Suceava veneau știri proaste despre evenimente și situația politică din țările

²⁵ Radu Rosetti, după ce a afirmat existența „Statului Bîrlădean“, l-a tăgăduit în „Succesiunea domnilor Moldovei între Lațcu și Alexandru cel Bun“, extras din „Viața Românească“, Iași, 1923, p. 6 și urm.

²⁶ A. Boldur, *Domnia în Moldova a principelui lituanian Iurg Coriat și consecințele ei*, lucrare în manuscris în limba germană.

²⁷ *Colecția completă a cronicilor ruse*, vol. XVII. Cronicile lituaniene, p. 99—100.

²⁸ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, 1936, vol. I, p. 435.

²⁹ A. N. Popov, în „Uciomye Zapiski II otdelenia Akademii Nauk“, 1854, nr. 1.

³⁰ M. Costăchescu, *Documentele moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, 1931, Iași, vol. I, p. 1—4.

³¹ E posibil să fie Litavor acel Iașa, despre care se vorbește în cronicile ruse în anii 1349 și 1350.

³² M. Strykowski, *Kronika Polska, Litewska*, etc., vol. II, p. 8 și urm.

vecine. Polonia, Ungaria și Lituania, de care Iurg Coriat n-a vrut sau n-a știut să țină seama, ducându-l spre tragicul său sfârșit.

Iată deci o constatare foarte importantă. După Siret, capitala Moldovei n-a trecut direct la Suceava, ci întâi la Bîrlad și s-a menținut acolo timp de cinci ani, cît a domnit Iurg Coriat.

Recent a apărut studiul lui Șerban Papacostea asupra domniei în Țara de Jos (a Moldovei) a lui Coste³³. Numele Coste e pomenit în pomelnicul de la Bistrița, însă nu i se putea fixa locul și timpul în succesiunea domnilor Moldovei.

Pe baza unui document inedit genovez de la Caffa, autorul o fixează în Țara de Jos între anii 1386—1391 adică pînă la domnia lui Roman voievod.

În „Addenda” se mai referă și la o inscripție de la Cetatea-Albă din 1399 a lui Iuga Voievod, în care se spune că „construcția” (reconstrucția) Cetății Albe s-a terminat în acest an; i-a venit în ajutorul lui Hristea urmează litera B și cuvîntul Coste. Autorul presupune că acest Coste este domnu Coste, însă de data aceasta subordonat lui Iuga Voievod.

Nu credem aceasta. Textul inscripției de la Cetatea-Albă este dubios. După cuvîntul Hriste (la cazul dativ) stă o literă izolată B. Autorul a presupus că ea începe cuvîntul „boiarinu” (punîndu-l tot la dativ). Presupunerea sa este absolut arbitrară.

După Hriste (la dativ) se cere un cuvînt la nominativ care ar arăta *cine l-a ajutat pe Hriste*. Litera B putea să fie începutul multor alte cuvinte, ca de exemplu: ближник adică rudă sau brătan văr, sau боголюбивый iubitor de dumnezeu. Chiar admiînd cuvîntul Боярин trebuie să-l punem la nominativ. Deci în toate aceste cazuri textul ar trebui să aibă următorul sens: „A venit în ajutorul lui Hriste *ruda* Coste, sau *vărul* Coste, sau *iubitorul de Dumnezeu* Coste sau, în sfîrșit, boierul Coste”.

În afară de aceasta n-ar fi potrivit ca Coste — domn să-l ajute pe un boier. Se făcea și atunci distincție de rang social.

Deci din text nu rezultă că e vorba de Costea, domn al Țării de Jos. E un oarecare individ cu numele Coste, atîta și nu mai mult.

În studiul nostru am emis ipoteza că voievodul Iurg Coriat a fost otrăvit de Petru Mușat cu scopul de a lua în stăpînire sa teritoriul moldovenesc în întregime (Țara de jos și cea de sus).

Acțiunea de înlăturare a lui Iurg voievod de la domnie de către Petru Mușat, îl pune pe acesta în situația de *stăpîn deplin al Țării de Jos*. În acest caz Costea n-ar putea domni în Țara de Jos, decît subordonat, ca locțiitor al lui Petru voievod. Prin ce se explică hotărîrea lui Petru de a avea în Țara de Jos un locțiitor, nu se știe.

În lipsă de atestare în izvoare nu știm nici data *a quo* a domniei lui Costea, nici data *ad quem*. A devenit cunoscut un singur fapt că în 1386 Coste a domnit în Țara de jos. Deci pentru stabilirea duratei domniei lui Coste, e posibilă numai ipoteza: Petru l-a așezat în domnie pe Coste ca locțiitor (subordonat) de la însuși începutul domniei sale în 1380.

Cu alte cuvinte s-a produs inversarea însemnătății acestor două țări. Dacă în timpul lui Iurg Coriat, principala țară moldovenească era Țara de jos (cu capitala la Bîrlad), avînd în subordonarea sa Țara de sus, acum, cu începerea domniei lui Petru Mușat, rolurile s-au schimbat.

Pe primul plan s-a situat Țara de sus (cu capitala la Suceava), avînd în subordonarea sa Țara de jos cu locțiitorul lui Petru-Coste.

Cele două state s-au menținut, probabil, pentru că din punct de vedere demografic nu s-a produs încă uniformizarea populației. Un anumit rol au jucat și interesele boierimii feudale din ambele țări.

Faptul că tocmai Coste a fost ales de Petru pentru funcția de locțiitor, naște o întrebare firească: nu cumva încrederea acordată lui Coste este rezultatul rudeniei lor?

Răspuns îl căpătăm din titulatura lui Roman voievod. În actul din 30 martie 1392 citim: „Мы, Роман воевода Молдавский и дедище оусей земель волотской от планины аже до брегу моря”³⁴. Această titulatură trebuie să fie înțeleasă în sensul că Roman este domn al Țării de sus (воевода Молдавский) pe care a primit-o în mod normal de preempțiune, și de la bunic a mai primit în moștenire și Țara de jos.

Cuvîntul „*dedici*” nu poate fi înțeles altfel, decît că el a mai primit un teritoriu ca urmaș al bunicului.

³³ Șerban Papacostea, *La începuturile Statului Moldovenesc. Considerațiuni pe marginea unui izvor necunoscut*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. VI, București, 1973, p. 43—61.

³⁴ M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 7.

Cuvîntul „волотський” (valah) în cronicile ruse în majoritatea covârșitoare a cazurilor se aplică moldovenilor și în foarte rare cazuri moldovenilor și muntenilor la un loc.

Cuvîntul „аже”, are sensul „chiar”, pe care el l-a păstrat și trecînd în limba rusă, ceea ce înseamnă că, într-adevăr, domnitorul român a cucerit și Cetatea Albă cu împrejurimile ei, pe care de mult timp o stăpîneau tătarii. Nici izbînda lituaniană asupra tătarilor la „Sinie Vodi” din 1362, nici cea moscovită din 1380, n-au fost definitive. În ciuda înfrîngerilor tătarii își păstrau vitalitatea : izgoniți dintr-un loc, pe care l-au îndrăgit, reveneau acolo imediat ce împrejurările permiteau. Abia la începutul domniei lui Roman tătarii nu se mai aflau la Cetatea Albă.

Ipoteza lui Ș. Papacostea că Costea a domnit de la 1386 pînă la 1391 trebuie să fie modificată în sensul că data *a quo* nu este 1386, ci 1380, adică începutul domniei lui Petru voievod. Domnia lui Costea (subordonată) a durat atît cît a durat și domnia lui Petru Mușat. Nu este un temei să socotim că domnia lui începe în anul 1386.

Titlatura lui Roman din documentul din 1392 are deosebită importanță. Ea ni-l arată ca *unificator al teritoriului moldovenesc*.

Ulterior, pe timpul lui Alexandru cel Bun și al fiilor săi, împărțirea Moldovei în două va mai reînvia. Abia cu timpul se va produce contopirea completă și definitivă a celor două țări.

Titlatura ne confirmă izgonirea tătarilor din Cetatea Albă.

În sfîrșit din sensul ei mai reiese că Costea a fost *bunic* al lui Roman, deci și al fratelui său Petru, ceea ce explică numirea lui Coste în funcția de locțiitor al domnului în Țara de Jos.

Înceiem studiul nostru cu cîteva concluzii :

1. Moldova s-a creat din diferite nuclee teritoriale componente, din care trei (Șepeniț, Brodnic și Bîrlad) au fost țări, *adică organizate din punct de vedere politic*.

2. Numele Bîrlad provine *de la goți*, din secolul II sau III e.n.

3. În secolul al XII-lea e.n. Bîrladul avea *o regiune întinsă și o populație numeroasă*.

4. În secolul al XIV-lea e.n., Bîrladul a devenit *capitala Moldovei* și în această situație s-a menținut *timp de 5 ani* (1374—1379).

5. În 1380 Petru Mușat a devenit stăpîn deplin al ambelor țări ; în Țara de jos el l-a așezat pe bunicul său Coste în calitate de locțiitor. Domnia acestuia se confirmă documentar pentru anul 1386 și ipotetic o admitem pentru tot timpul cît a durat domnia lui Petru Mușat, adică între 1380—1391.

6. Unde a fost capitala lui Coste, nu se știe. Probabil tot la Bîrlad, care în acest timp a fost cel mai important oraș în sudul teritoriului moldovenesc.

RÉSUMÉ

En présentant le proces de la formation de l'état moldave de differents noyaux territoriaux, l'auteur montre que Șepeniț, Brodnic et Bîrlad possedaient une organisation du point de vue politique. Ensuite, en base de sources édités et inédites, l'auteur analyse la provenance du nom de Bîrlad, de même que l'évolution historique de cette région jusqu'au XIV-e siècle.

Deux moments principaux de l'histoire de Bîrlad sont mis en relief, à savoir : le premier, du XII-e siècle, lié à l'offensive saus réussite dirigée contre la principauté de Halici par le prince russe Ivanko Rostislavici. Du développement des faits on arrive à la conclusion qu'au XII-e siècle Bîrlad disposait d'une région étendue et d'une population nombreuse.

Le second moment, du XIV-e siècle, et celui où Bîrlad est devenu la capitale de la Moldavie, se maintenant dans cette position au cours de cinq années (1374—1379).

Pendant le règne de Petru Mușat (1381—1391) Bîrlad, même s'il n'a pas gardé sa qualité de capitale de l'état moldave, il a été toutefois la ville la plus importante du sud du territoire de la Moldavie.

PRÉCIS

The author describing the process of formation of the Moldavian State from the various territorial nuclei, shows that the localities Șepeniț, Brodnic and Bîrlad were organized from the political point of view.

Further on, he analyses, on the basis of some known and unknown sources, the origin of the name of Brîlad, as well as the historical evolution of this area, till the 14th century.

There are underlined, two main events of the history of Bîrlad; the first one, belonging to the 12th century, concerns the unsuccessful offensive of the Russian prince Ivanco, against the principality of Galici. The development of events leads to the conclusion that in the 12th century, Bîrlad had a large area and a numerous population.

The second event is from the 14th century, when Bîrlad became the Moldavian capital remaining, as such, for a period of five years (1374—1379).

During the reign of Petru Mușat (1381—1391), the town of Bîrlad, in spite of being no more the capital of Moldavian State, was considered in fact, the most important town in the south of Moldavian territory.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII LUI LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU – AVOCAT AL APĂRĂRII ÎN PROCESELE ANTIMUNCITOREȘTI (1928–1930)

CORNELIU LUNGU

Cu toate că în ultimul timp activitatea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu — unul dintre cei mai de seamă activiști comuniști „cu un trecut care reprezintă o mîndrie pentru partid și popor”¹ — a fost mai mult în atenția cercetării istorice, munca sa asiduă depusă timp de peste trei decenii în slujba ideilor comuniste, nu s-a analizat sub toate aspectele, rămînînd unei lucrări viitoare sarcina de a-i studia marcantă personalitate.

Pornind de la această considerație, socotim utilă abordarea unui aspect mai puțin dezbătut, dar sugestiv pentru a demonstra atașamentul său față de mișcarea muncitorească, în care s-a integrat încă din perioada studiilor liceale². Prigoana declanșată de autorități împotriva Partidului Comunist, mai cu seamă după scoaterea lui în afara legii în anul 1924, s-a soldat cu numeroase înscenări judiciare cărora le-au căzut victime militanți de frunte ai mișcării muncitorești și comuniste.

Cunoscînd nemijlocit regimul din închisori, metodele folosite de Siguranță, tînărul avocat a devenit unul dintre cei mai fideli și consecvenți apărători care pledau în procesele intentate purtătorilor ideilor și aspirațiilor maselor populare. Neprecupețind nici un efort, înfruntînd vicisitudinile regimului și conștient de urmările ce trebuia să le suporte, s-a deplasat în diverse orașe ale țării ca: Timișoara, Cluj, Chișinău, Arad, București, peste tot remarcîndu-se prin cuvîntul pus în slujba acuzaților.

Cu toate că de fiecare dată a fost împiedicat să-și desfășoare activitatea în condiții optime, nu a dezarmat cerînd cu insistență, să i se respecte drepturile legale, demascînd ilegalitățile săvîrșite de autorități sub protecția justiției burgheze, în numele căreia de fapt acționau.

Astfel, într-o telegramă adresată Ministerului Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu solicita luarea unor măsuri urgente pentru a permite pregătirea apărării într-un proces desfășurat la Timișoara³, iar în timp ce pleda la București în procesul intentat lui Al. Dobrogeanu-Gherea, dezvăluia în fața instanței faptul că nu a putut studia dosarul și nu a avut prilejul să se consulte cu acuzatul⁴.

Dezbaterile furtunoase care au însoțit fiecare proces, au permis apărării să demonstreze, pe lîngă netemeinicia capetelor de acuzare formulate de anchetatori și incompetența instanțelor — de regulă militare — de a judeca asemenea delict.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. III, Edit. Politică, București, 1969, p. 191.

² Ion Biberi, *Lumea de mîine*, Forum, p. 76.

³ Arh. St. Buc., fond Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dosar 79/1929, f. 7. Vezi și „Revista Arhivelor”, anul XLVIII, vol. XXXIII, 1971, nr. 2, p. 21.

⁴ „Apărătorul proletar” (organ lunar al Comitetului Central de ajutorare al Sindicatelor Unite), an. I, nr. 3, februarie 1929, p. 2; În depistarea organelor de presă care au inserat în paginile lor date despre procesele la care a participat Lucrețiu Pătrășcanu și articole sub semnătura sa, de un real folos ne-a fost lucrarea lui T. Georgescu și Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă (1921–1944)*, Edit. Științifică, București, 1963.

Remarcabilă, sub acest aspect, a fost pledoaria susținută de Lucrețiu Pătrășcanu cu prilejul judecării lui Al. Dobrogeanu-Gherea, pe parcursul căreia a cerut Consiliului de Război să-și decline competența, întrucât acționa în baza unor dispoziții emise de o lege din 1864, anulată de constituțiile din 1866 și 1923⁵.

Intervenția merită a fi subliniată și pentru subtila reliefare a anacronismului regimului burghez, aflat în neconcordanță cu evoluția societății, frînată de asemenea legiuri depășite, care deveniseră adevărate obstacole.

Cu același prilej, Lucrețiu Pătrășcanu sublinia că judecarea lui Al. Dobrogeanu-Gherea, ca de altfel toate procesele anticomuniste în care se judecau credințele politice ale acuzaților și activitatea lor depusă în slujba maselor, nu erau decît inscenări monstruoase și abuzuri de autoritate ale tribunalelor militare⁶.

Unul dintre cele mai furtunoase procese, care a prilejuit lui Lucrețiu Pătrășcanu etalarea întregului arsenal juridic aflat la dispoziția apărării, s-a desfășurat începînd din 10 septembrie 1928 la Cluj, în fața Consiliului de Război, fiind intentat unui grup de 76 persoane acuzate pentru acțiune subversivă împotriva ordinii publice și a siguranței statului.

Înscenarea în care au fost atrași reprezentanți de seamă ai mișcării muncitorești, depășea — după opinia lui Lucrețiu Pătrășcanu — granițele grupului respectiv, constituind de fapt judecarea unei clase sociale „clasa muncitoare din România scoasă de sub scutul legilor”⁷.

Intervențiile energice au permis avocatului apărării să zdruncine din temelii întreaga acuzație și să ceară absolvirea inculpaților întrucît nu se putea judeca procesul fără o încadrare precisă a faptelor într-un text de lege. De altfel una din pledoariile sale sublinia că respectivul proces de o „natură specială” nu judeca „infracțiuni precise cuprinse în articolele legilor, ci activitatea politică și credințele sociale ale acuzaților”⁸. Totodată demascînd atitudinea comisarului regal care adresease grave insulte apărării, Lucrețiu Pătrășcanu considera că asemenea poziție încearcă să acopere șubrezenia unei acuzări lipstite de o bază temeinică.

Momente remarcabile ale acestui proces au fost și cele în cursul cărora pornind de la principalele capete de acuzare tînărul avocat a reușit să argumenteze justetea acțiunilor desfășurate de proletariat, legalitatea lor. Semnificativ în acest sens este pledoaria care a combătut încercarea instanței de a nega dreptul maselor la lupta politică, pentru simplul motiv că unicul tărîm legitim pe care puteau acționa, recunoscut de autorități, era cel economic. Dar, așa cum remarcă Lucrețiu Pătrășcanu, pe lîngă faptul că cele două forme ale luptei de clasă nu puteau fi separate, lupta politică era justă, fiind determinată de însuși caracterul legilor ce guvernau societatea. Închiderea căminelor muncitorești, amestecul autorităților în conflictele de muncă, întreaga operă legislativă antimuncitorească⁹, erau doar cîteva dintre argumentele ce justificau deplin lupta politică a maselor populare. O acuzație la fel de dezbătută, căreia justiția i-a acordat atenție majoră, a constituit-o definirea activității desfășurate de inculpați ca fiind revoluționară.

Cu aceeași clarviziune, Lucrețiu Pătrășcanu a demonstrat că „într-o societate bazată pe clase, într-un conflict perpetuu de interese potrivnice, proletariatul reprezentînd interesele coalizate ale tuturor categoriilor de exploatați nu poate să-și apere drepturile lui și ale tuturor asupriților, decît prin răsturnarea întregului organism burghez”¹⁰.

Evenimentele petrecute în cursul anului 1929 la Timișoara, cu prilejul Congresului Sindicatelor Unite, soldate cu sîngeroase ciocniri între armată și manifestanți, au prilejuit autorităților să înceneze un nou proces muncitorilor, considerați direct răspunzători pentru incidentele desfășurate. Demascînd adevăratele ilegalități ce se ascundeau în spatele acestei acuzații, apărarea a demonstrat magistral că „asasinatul în masă” a fost premeditat, principalii vinovați fiind guvernul și poliția care pregătiseră din timp totul, inclusiv intervenția armată¹¹. Mai mult decît atît, făcînd apel la drepturile de procedură, Lucrețiu Pătrășcanu a cerut să apară în instanță o serie de membri ai guvernului, în frunte cu Al. Vaida-Voievod, considerați principalii responsabili ai masacrului¹².

În cadrul laborioasei activități juridice puse în slujba luptei proletariatului, Lucrețiu Pătrășcanu a acordat același interes deținuților politici, supuși unui regim extrem de aspru în închisori.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ „Înainte”, (Organ al Blocului Muncitoresc-Țărănesc), an III, nr. 1, din 23 septembrie 1928, p. 2.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ „Apărătorul Proletar”, nr. 5, august, 1929, p. 3.

¹² Ibidem.

Nu de puține ori protestele celor condamnați au depășit zidurile lor, transformându-se în revolte fățișe împotriva tratamentului inuman. Un caz de acest gen a fost și „revolta” de la închisoarea Jilava, soldată cu o nouă înscenare juridică ce a permis lui Lucrețiu Pătrășcanu să demaște regimul impus de autorități, exprimat „prin bătăi, umilinți, carceră, lanțuri, privațiuni de tot felul”¹³.

Tocmai de aceea lupta contra unui regim ilegal, absolut legitimă, nu putea să constituie un cap de acuzare.

Pentru a ilustra pasionanta muncă, varietatea proceselor la care a pledat într-o perioadă scurtă, merită a fi menționat și cel dezbătut de Curtea de Apel Iași¹⁴, ca urmare a recursului înaintat de Ioan Niculi, secretarul „Comisiei locale a Sindicatelor”, împotriva sentinței de dizolvare¹⁵ emisă de Tribunalul din aceeași localitate.

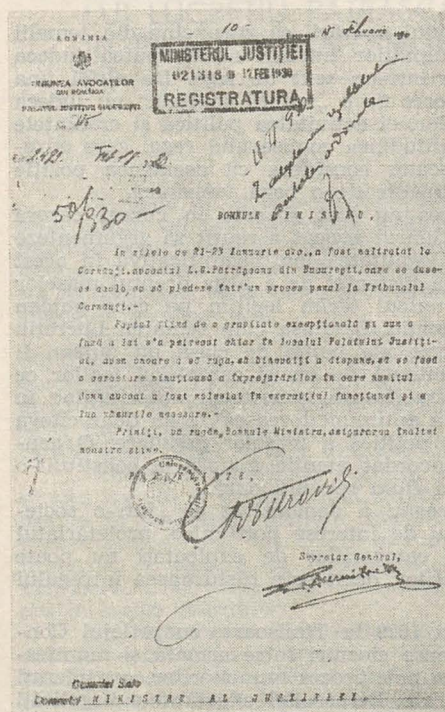
Urmărind să respingă cu orice preț recursul, instanța a solicitat apelantului să prezinte o delegație scrisă din partea Comitetului, prin care să demonstreze că este împuțernicit să reprezinte sindicatul și să facă apel.

Sesizînd adevăratele intenții, Lucrețiu Pătrășcanu, a susținut inutilitatea acestor dovezi, întrucît secretarul apelant era membru al Comitetului, căruia i se recunoscuse cu prilejul citării în prima instanță, atît de Tribunal cît și de Ministerul Public, dreptul de a reprezenta Sindicatul.

Desigur, asemenea intervenții nu puteau provoca decît o puternică ostilitate din partea instanței, manifestă adesea cu brutalitate. Cu toate acestea, în fața argumentelor zdrobitoare, organele judecătorești erau obligate să bată în retragere, un exemplu edificator constituindu-l cazul unor tineri acuzați pentru răspîndirea și propaganda ziarului „Tînărul luptător”¹⁶. Condamnați inițial la pedepse cuprinse între doi și trei ani, în urma intervențiilor energice ale apărării în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu care ceruse achitarea lor, detențiile au fost reduse la perioade între trei luni și un an, mai mult pentru „salvarea demnității și prestigiul justiției militare”¹⁷, de altfel discreditată în fața opiniei publice.

Combativitatea deosebită, poziția fermă, adoptate în toate procesele la care a participat, au fost afirmate și în afara instanțelor, printr-o susținută campanie de presă sau cu prilejul diverselor manifestații organizate în scopul sprijinirii și eliberării celor condamnați.

O astfel de acțiune a avut loc la 6 ianuarie 1929 la Chișinău, unde au participat aproximativ 3 000 de manifestanți, care cereau guvernului „amnistia generală agrară, politică și militară”¹⁸. După cum reiese din raportul întocmit de Parchetul General în urma anchetei, cu această ocazie, alături de alți militanți de seamă, între care și Petre Constantinescu-Iași, Lucrețiu Pătrășcanu s-a remarcă prin dis-

1930 februarie 15. Uniunea avocaților din România cere ministrului Justiției să se cerceteze împrejurările în care a fost molestat avocatul Lucrețiu Pătrășcanu. (Arh. St. Buc., fond Ministerul Justiției, Direcția Judiciară, dosar 67/1930).

¹³ „Înainte”, nr. 7 din 4 noiembrie 1928, p. 2.

¹⁴ Arh. St. Iași, fond Curtea de Apel Iași — Secția I-a, dosar 616/1929, f. 142.

¹⁵ Ibidem, f. 130.

¹⁶ „Apărătorul proletar”, nr. 5, august 1929, p. 3. Vezi și Arh. St. Buc., Colecția de diverse materiale documentare privind mișcarea muncitorească (1912–1944), dosar 9/1929, fotocopie.

¹⁷ „Apărătorul proletar”, nr. 5, august 1929, p. 2.

¹⁸ Arh. St. Buc., fond Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dosar 55/1929, f. 2.

nirii crizei generale, Lucrețiu Pătrășcanu își exprima convingerea fermă că „muncitorimea din România, supusă astăzi ca și ieri unui regim de prigoană și teroare... va găsi formele potrivite de a se organiza pe terenul luptei de clasă și a duce cu hotărâre lupta ei de dezrobire mai departe, pînă la izbînda finală”²³. Afirmarea unor asemenea idei, atît în presă cît și de la tribuna apărării, nu putea lăsa indiferente elementele ostile mișcării muncitorești. Așa se explică faptul că Lucrețiu Pătrășcanu a fost ținta unor atacuri violente, cărora le-a căzut victimă nu de puține ori, fără însă a dezarma sau renunța la convingerile sale. Un incident grav cu larg ecou în țară și peste hotare s-a petrecut în urma unui din procesele în care pledase, cînd — după cum relatează mărturiile documentare ale vremii — avocatul apărării a fost „maltratată oribil” fără ca armata masată în fața tribunalului „să fi încercat de a împiedica acest atac”²⁴. Știrea samavolniciei săvîrșite cu largul concurs al Siguranței, a indignat profund întreaga opinie publică.

Demn de remarcat este ecoul provocat peste hotare, de unde au sosit pe adresa Ministerului Justiției, numeroase telegrame și scrisori prin care unii avocați, diverse asociații locale sau alte foruri juridice internaționale își exprimau protestul energic față de „odiosul atac comis asupra avocatului Lucrețiu Pătrășcanu în complicitate cu poliția”²⁵. Dintre cei care au dezaprobat actul agresiv și au cerut pedepsirea exemplară a autorilor lui, merită a fi menționat: avocatul Palma Carlos, membru al Asociației Juridice Internaționale²⁶, grupul studenților de la Școlile Superioare din Lisabona²⁷, secția din Geneva a „Ligii elvețiene a drepturilor omului și cetățeanului”²⁸, avocații din Düsseldorf²⁹, secțiunea franceză a Asociației Juridice Internaționale³⁰ etc. Toate manifestările desfășurate atît în țară cît și peste hotare, demonstrează simpatia de care se bucura Lucrețiu Pătrășcanu, stima ce și-o cîștigase pretutindeni, și evidențiază mai mult personalitatea „acestui om de mare valoare intelectuală, de vastă erudiție și cultură marxist-leninistă, remarcabil conducător de partid”³¹.

RÉSUMÉ

Ayant comme point de départ une série de documents des archives et les relations de certains périodiques de l'époque, l'auteur fait valoir la laborieuse activité déployée par Lucrețiu Pătrășcanu en qualité d'avocat de la défense dans les procès faits contre certains représentants du mouvement communiste et ouvrier, entre les années 1928—1930.

De la tribune de l'instance, par des articles publiés dans divers périodiques ou par des discours prononcés à l'occasion de diverses réunions et manifestations dont il en a été, Lucrețiu Pătrășcanu s'est situé sur une position ferme, en démontrant, parallèlement à la légalité de la lutte des masses, le manque de fondement des termes d'accusation formulés par les autorités. En même temps, en partant de quelques-uns des nombreux procès-comme celui de Cluj, intenté contre un group de 76 communistes ou celui de Bucarest, dirigé contre Alexandru Dobrogeanu-Gherea l'auteur arrive à mettre en lumière, à côté de la personnalité de l'avocat Lucrețiu Pătrășcanu, la personnalité aussi du militant révolutionnaire muni de solides connaissances dans le domaine de la doctrine marxiste.

La fermeté de l'avocat, le courage avec lequel il affirmait ses idées n'ont pas laissé froids les éléments hostiles au mouvement ouvrier qui ont souvent dirigé contre lui des attaques violentes.

Devant toute action abusive, Lucrețiu Pătrășcanu n'en a point démordû, il n'a pas renoncé à ses convictions, en s'attirant ainsi davantage la sympathie de l'opinion publique roumaine et d'au-delà les frontières du pays.

PRÉCIS

The author underlines the laborious activity displayed by Lucrețiu Pătrășcanu as a lawyer in the trials of some of the representatives of the communist and

²³ Arh. St. Buc., Colecția de diverse materiale documentare privind mișcarea muncitorească (1912—1944), dosar 9/1929, fotocopie. Vezi și „Apărătorul proletar”, nr. 4 iunie 1929, p. 1.

²⁴ Arh. St. Buc., fond Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dosar, 67/1930, f. 14.

²⁵ Ibidem, f. 9, 11.

²⁶ Ibidem, f. 11.

²⁷ Ibidem, f. 10.

²⁸ Ibidem, f. 9.

²⁹ Ibidem, f. 25.

³⁰ Ibidem, f. 30.

³¹ Un act de înalt umanism, în „Analele Institutului de Studii Istorice și social-politice” de pe lângă C.C. al P.C.R., an XIV, 1968, nr. 2—3, p. 21.

working movement, between 1928—1930. His article is based on many records and some of the journal accounts of that time.

In his pleading, or in his articles published in different journals such as meetings or manifestations where he took part in, Lucrețiu Pătrășcanu had a steady position, unveiling simultaneously the rightfulness of the working struggle and the groundless charges brought by the authorities. Meantime, pointing out some of many trials, such as that from Cluj, where 76 communists were brought to trial, or that from Bucharest against Alexandru Dobrogeanu-Gherea, the author succeeded to point out not only the Lucrețiu Pătrășcanu's personality, as a lawyer, but also that of the revolutionary fighter, having a thorough knowledge of Marxism. The lawyer's steadiness and his courage to assert his opinions do not leave indifferently the hostile elements of working movement, who often attack him violently.

Lucrețiu Pătrășcanu, in spite of any arbitrary deed, did not disarm or give up his convictions, arousing the sympathy of the Romanian public opinion and the foreign one as well.

LISTA FONDURILOR DIN STRĂINĂTATE DIN CARE AU FOST SELECTATE DOCUMENTE CE SE PĂSTREAZĂ LA D.G.A.S. SUB FORMĂ DE MICROFILME ȘI XEROCOPII.

Între anii 1964—1972 au fost întreprinse cercetări sistematice în arhive din 15 țări la care Direcția generală a Arhivelor Statului a antrenat peste o sută de arhiviști, cercetători și cadre universitare.

Până la 31 decembrie 1973, Direcția generală a Arhivelor Statului a primit 1363160 cadre microfilme și 66554 pagini xerografiate din: Albania, Anglia, Austria, Belgia, R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacia, Franța, R. D. Germană, Italia, R. S. F. Iugoslavia, R. P. Polonă, S.U.A., Turcia, R. P. Ungară, U.R.S.S. și Vatican.

Importanța cantitate de documente microfilmate sau xerografiate după originalele aflate în arhive de stat centrale sau teritoriale, economice, culturale sau militare constituie o sursă importantă de cercetare a istoriei României începând din secolul al XIII-lea până la sfârșitul celui de al doilea război mondial, a vieții și creației lui materiale și spirituale, a participării de-a lungul secolelor la principalele frământări ale popoarelor europene ș.a.m.d.

Cunoașterea amănunțită a conținutului documentelor microfilmate și xerografiate din străinătate este înlesnită de cele 105 inventare (peste 13 mii file) existente la sala de studiu a Arhivelor Statului din București.

Pentru folosirea rapidă și judicioasă a documentelor microfilmate sau xerografiate s-a asigurat un sistem de evidență unitar și operativ. Astfel, microfilmele primite din străinătate sînt constituite în colecții pe țări, în cadrul fiecărei colecții rolele se numerotează începînd cu 1. Pentru regăsirea operativă a documentelor cadrele dintr-o rolă se numerotează. La fiecare rolă numerotarea se face începînd cu 1. Excepție fac rolele numerotate de arhiva străină care a executat microfilmarea și rolele care sînt constituite din volume cu filele numerotate.

Xerografiile sînt organizate, de asemenea, în colecții pe țări. Colecția are pachete și în cadrul acestora dosare. Pachetul este numerotat cu cifre romane începînd cu I. Dosarele sînt numerotate în cadrul pachetelor cu cifre arabe, începînd cu 1. După inventariere xerografiile au fost microfilmate. Microfilmele au fost integrate în colecțiile de microfilme ale țărilor respective. De aceea xerografiile poartă cota proprie și cota din microfilm. Pentru xerografii se dau în cercetare numai microfilmele executate după ele.

Pentru a avea o evidență centralizată a documentelor reproduse din arhivele străine s-a ivit necesitatea întocmirii unui repertoriu care cuprinde microfilmele și xerografiile primite la Direcția generală a Arhivelor Statului. El este conceput pe de o parte ca o situație centralizată pe țări, instituții, arhive, fonduri și colecții a microfilmelor și xerografiilor provenite din arhivele străine, iar pe de altă parte ca un instrument operativ de lucru atît pentru Arhivele Statului, cercetătorii de la sala de studiu, cît și pentru instituțiile care desfășoară cercetări peste hotare și dețin microfilme și xerografii din străinătate.

Denumirile instituțiilor, ale arhivelor, fondurilor și colecțiilor au fost notate în forma lor originală iar pentru limbile mai puțin accesibile s-a trecut în paranteze și traducerea în limba română. Instituțiile de arhivă au fost notate în cadrul fiecărei țări cu litere majuscule. Arhivele, seriile sau grupările de fonduri au fost notate cu cifre romane în cadrul fiecărei țări. Fondurile și colecțiile arhivistice sînt numerotate cu cifre arabe, părțile structurale sau alte subgrupări de fonduri s-au notat cu litere mici.

Cota documentelor la arhivele deținătoare este redată complet și de regulă în forma originală. Atunci când există indoieli cotele s-au scris între paranteze drepte. Cota originalului s-a trecut și în cazul unităților de păstrare care s-au microfilmă parțial. Se menționează de asemenea de fiecare dată și cota pe care au primit-o documentele la Direcția generală a Arhivelor Statului și cuprinde : numărul rolei, numărul cadrelor, pentru microfilme, iar pentru xerografii și numărul pachetelor și al dosarelor. S-a considerat util ca repertoriul să cuprindă anii extremi ai documentelor. Repertoriul urmează să fie completat periodic cu microfilmele și xerografiile ce se primesc.

La întocmirea repertoriului au colaborat : Adam Iosif, Bădărău Sanda, Șinde-laru Valeria, Moisuc Elena, Ciocan Eugenia, Veliman Valeriu. Repertoriul va fi publicat eșalonat în numerele viitoare ale Revistei Arhivelor.

Pentru început publicăm lista fondurilor și colecțiilor arhivistice de unde s-au primit la Direcția generală a Arhivelor Statului microfilme și xerografii, pe instituții deținătoare și pe țări conform situației existente la finele anului 1972.

ADAM IOSIF

R. P. ALBANIA

A. ARKIVI SHETIT R. P. SHQIPERISE (Arhivele Statului din R. P. Albania, Tirana) (57 cadre microfilm).

1 Shogeria Kulturare Shigiptare Bukureshtit (Societăți culturale albaneze din București) — <1892—1919>

2 Asdreni — 1936

3 Comitetul Național Albanez din Geneva 1918

4 Ministria Arsimit (Ministerul Învățămîntului) (sec. XIX)

5 Mitkuo Quafezezi (1879, 1941)

6 Sheriatit de Beratit (Șeiratul din Berat) (1700—1750)

B. BIBLIOTEKA KOMBËTARE TIRANË (Biblioteca Națională din Tirana) (140 c)

1 Periodice (1937)

2 Cărți (sec. XVI—XIX)

ANGLIA

(71453 cadre microfilm)

A. PUBLIC RECORD OFFICE — LONDON

1. CABINET OFFICE (4316 c.)

1. Cabinet (Cab) 23 (1938—1939)

2. Cabinet (Cab) 65 (1938—1939)

II. FOREIGN OFFICE (F.O.) (67.137 c.)

1. General Correspondance Before 1906. F.O. 78 (Turkey) (1837—1878)

AUSTRIA

(146434 cadre microfilme, 53031 xerografii)

A. ÖSTERREICHISCHES STAATSARCHIV — WIEN.

I. HAUS-HOF UND STAATSARCHIV.

Archivbeihilfe (74 c.)

1 Staatskanzlei (Ministerium des Äusseren) (45306 c.)

a Diplomatische Korrespondenz. Konsulate. (1805—1859)

b Notenwechsel (1751—1847)

Noten von der Siebenbürgischen Hofkanzlei

Noten an die Siebenbürgische Hofkanzlei

Noten von dem und an den Hofkriegsrat

c Provinzen (1773—1860)

d Wissenschaft. Kunst und Literatur (1801, după 1847)

e Politisches Archiv (1849—1918)

1. Allgemeines

2. Geheime Akten 1839—1868, 1873—1918

3. Nachlass Bernhard Graf Rechberg

Vertrauliche Akten

Zentralinformationsprotokolle

Vorträge

Protokolle

Varia

Geheimakten

b Nachlässe

Nachlass Erzherzog Rainer

Nachlass Reichenstein

Nachlass Zinzendorf

c Fassbenderakten

7. Die Handschriftenabteilung (1016, 1547—1791) (1858 c.)

a Sammlungen, Nachlässe, Bibliotheken, Einzelbände verschiedener Herkunft.

d Ungarische Akten (Hungarica)

e Belgien

f Orientalische Handschriften der ehemaligen Konsularakademie in Wien.

6. Kabinetts des Ministers 1895—1918
8. Generalia 1907—1918. IX. 7.
9. Personalia 1908—1918.
10. Krieg 1914—1918.
- III. Preussen (Berlin) 1848—1918
- IX. Frankreich (Paris) 1848—1914
- X. Russland (Petersburg) 1849—1918
- XI. Italienische Staaten 1848—1918. Päpstlicher Stuhl.
- XII. Türkei (Konstantinopel) 1848—1918.
- XV. Bulgarien (Sofia) 1879—1918. Berichten. Weisungen, Varia.
- XVIII. Rumänien (Bukarest) 1879—1916 (1918).
- XXXVIII. Konsulate (1848—1918).
- XL. Interna
- f Administrative Registratur (1831—1918)
- g Informationsbüro (1832—1908)
- Akten, Korrespondenz mit der Polizeihofstelle
- Actes de Haute Police
- A — Akten
- BM — Akten
- Informationsbüroakten
- Annexe
- b Literarische Büro (Presseleitung) (1864—1918)
2. Gesandtschaftsarchive (1907—1918) (1817 c.) Bukarest
3. Staatenabteilungen (1593—1602 ; 1772—1856) (6910 c.)
- B. Ausserdeutsche Staaten
- England
- Frankreich
- Moldau-Walachei I
- Moldau-Walachei II. Berichte aus Bucarest und Iassy.
- Russland
- Türkei (Turcica) :
- Türkei I
- Türkei III
- Türkei VI
- Türkei VII
- Türkei VIII
4. Sonstige Sammlungen von Archivalien verschiedener Herkunft. Grosse Korrespondenz (1724—1822) (16 c.)
5. Das habsburg-lothringische Familienarchiv. Archivbeihilfe. (1772—1829) (5106 c.) Hofreisen. Eberakten
6. Kabinettsarchiv (1784—1916) (3758 c.)
- a Kabinettskanzlei :
- Keiser Franz — Akten
8. Staatsamt für Äusseres (5775 c)
- a Politische Abteilung Neues Politisches Archiv (1918—1938)
- b Bibliothek Zeitungen (1784—1821)
- II. — III. FINANZ UND HOFKAMMERARCHIV HOFKAMMERARCHIV
- 1 Reichsakten (1587 — 1820) (2751 c)
- 2 Anhang gemischter Faszikel Siebenbürgen (707 c) Siebenbürgische Urkunden (1505—1780)
- 3 Anhang vermischter ungarischer Gegenstände. (1455—1775) (5805 c)
- 4 Kommerz (1749—1881), (8698 c)
- 5 Münz und Bergwesen (1765—1865) (16357 c)
- 6 Banater Akten (1716—1779) (16716 c)
- 7 Siebenburger Akten (1747—1820) (3000 c)
- 8 Bankal Akten (1773—1795 ; 1899—1917) (463 c) FINANZARCHIV
1. K.K. Finanz Ministerium (1857—1861) (169 c)
- IV. KRIEGSARCHIV
- 1 Die Archive des Allerhöchsten Oberfelds (1848—1857, 1912—1918) (5330 c)
- 2 Die Archive des Zentralstellen des Heeres. (1520, 1603—1614, 1712—1839, 1912—1914) (2633 c)
- 3 Die Feldakten (1597—1878) (15788 c)
- Die alten Feldakten
- Nachlässe
- 4 Kartensammlung (1696—1916) (3750 c)
- 5 Bildersammlung (1617 ; sec. XIX) (100 c)
- IV. ALLGEMEINES VERWALTUNGSARCHIV
1. Pergen Akten (1784—1793) (45 c)
2. Handelsministerium (1907—1916) (1039 c)
3. Polizeihofstelle (1803—1859) (596 c)
4. Militärverwaltung in Rumänien (1917—1918) (467 c)
5. Ministerium des Innern (1851—1884, 1908—1918) (913 c)
6. Ministerium des Innern Präsidiale (1850—1863, 1910) (201 c)
7. Nachlass Bach (1846—1860) (336 c)
8. Hofkanzlei (1786—1892) (535 c)
- B. DAS ARCHIV DER STADT WIEN
- Akten (1906—1910) (11 c)
- C. MUSEUM DER STADT WIEN (1683)
- D. UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK WIEN (1964) (233 c)
- E. ÖSTERREICHISCHE NATIONAL-BIBLIOTHEK WIEN
1. Handschriftensammlung (sec. I—VI, XV—XIX).
2. Kartensammlung (sec. XVI—XVIII).

BELGIA

(10081 cadre microfilm)

- A. LE MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES ET LE MINISTÈRE DU COMMERCE EXTÉRIEUR.
- I. CORRESPONDANCE POLITIQUE. LEGATIONS (6055 c)
1. Roumanie (1852—1856) (6055 c)
2. Roumanie. Serie non reliée (1859—1920)
3. Turquie (1848—1877)
4. France (1859).
- II. CONSULATS (1848—1850)
- B. ARCHEVÊCHE DE MALINES — BRUXELLES (sec. XII)

R. P. BULGARIA

(6915 cadre microfilm)

A. ȚENTRALEN DÄRJAVEN ISTORICESKI ARHIV (Arhiva Istorică Centrală de Stat) — SOFIA

- 1 Fond nr. 3 / Țarska instituția / (Instituția Monarhiei) (1902—1939)
- 2 Fond nr. 11 Nicola Sakarov (1905—1939)
- 3 Fond nr. 100 (f.a.)
- 4 Fond nr. 105 (1935—1938)
- 5 Fond nr. 111 (1876—1877)
- 6 Fond nr. 128 (1869—1877, 1929)
- 7 Fond nr. 130 Dr. Ivan Penakov (1848—1869, 1928, 1939)
- 8 Fond nr. 134 Al. Liudskanov (1903—1908)
- 9 Fond nr. 135 Grigoro Vasiliev (1927—1941)
- 10 Fond nr. 143 Dimităr Stanciov (1913)
- 11 Fond nr. 173 (1875)
- 12 Fond nr. 174 Ivan Siconov (1880)
- 13 Fond nr. 176 (1881—1885)
- 14 Fond nr. 177 Ministerstvo na Narodnoto Prosveštenie (1890—1937) (Ministerul Învățămîntului Public)
- 15 Fond nr. 195 Narodnaie Teatăr (Teatrul Național) (1910—1937)
- 16 Fond nr. 252 Anghel Leapcev (1910—1927)
- 17 Fond nr. 253 Tvetko Radoslavov (1858—1879)
- 18 Fond nr. 254 Dr. P. Stoianov (1905—1912)
- 19 Fond nr. 284 Ministerskii Sovet (Consiliul de Miniștri) (1885—1923)
- 20 Fond nr. 285 Bălgarska Narodna Banca (Banca Națională a Bulgariei) (1919—1948)
- 21 Fond nr. 288 Zemledelska Kreditna Banka (Banca de Credit Agricol) (1933—1947)
- 22 Fond nr. 313 (1937)
- 23 Fond nr. 327 (1880—1888 ; 1938)
- 24 Fond nr. 370 Direcția na Polițata (Direcția Poliției)
- 25 Fond nr. 490 (1934)
- 26 Fond nr. 503 (1875)
- 27 Fond nr. 568 I. Gheșov (1912—1923)
- 28 Fond nr. 600 K. Stollov (1882, 1901)
- 29 Fond nr. 700 Frații E. și H. Gheorghiev (1867—1880)
- 30 Fond nr. 768 (1923—1924)

31 Fond nr. 777 f.a.

32 Fond nr. 1001 Dr. prof. Paraschiv Stoianov (1978—1932)

33 Fond nr. 1023 (1913)

B. SOFIISKI GRADSKI I OKRAJEN ARHIV. (Arhiva orașului și regiunii Sofia).

- 1 Fond nr. 1 k. (1886—1939)
- 2 Fond nr. 62 k. (1939—1940)
- 3 Fond nr. 164 k. (1928)
- 4 Fond nr. 1042 k. (1893—1925)

C. OKRAJEN DÄRJAVEN ARHIV RUSE. (Arhiva de stat a regiunii Ruse).

- 1 Fond nr. 1 (1887—1895)
- 2 Fond nr. 43 Mitropolia ortodoxă Durostor (1872—1873)
- 3 Fond nr. 318 (f.a.)

D. OKRAJEN DÄRJAVEN ARHIV SILISTRA (Arhiva de stat a regiunii Silistra).

- 1 Fond nr. 11 (1883—1900)
- 2 Fond nr. 25 (1888)
- 3 Fond nr. 37 (1898—1915)

E. OKRAJEN DÄRJAVEN ARHIV TÄRNOVO (Arhiva de Stat a regiunii Tirnovo)

- 1 Fond nr. 165 K (1629, 1672)

F. NARODNATA BIBLIOTEKA „KIRIL I METODII“ (Biblioteca Națională Chiril și Metodiu) SOFIA

- 1 Fond nr. 1 G. S. Rakovski, (1811—1867) (434 c.)
- 2 Fond nr. 2 Liuben Karavelov, (1860—1875) (29 c.)
- 3 Fond nr. 5 Kiriak Tankov, (1849—1894) (78 c.)
- 4 Fond nr. 7 Frații Hristo și Evloghie Gheorghiev, (1843—1912) (1335 c.)
- 5 Fond nr. 8 Mitropolitul Panaret Rașev (1726, 1804—1894) (51 c.)
- 6 Fond nr. 28 Dr. Ivan Seliminski (1401, 1456—1457, 1657, 1830—1862) (758 c.)
- 7 Orientalnii otzel — O.A.K. (Colecția Arhivei Orientale) (1857—1877 (502 c.)
- 8 Registre cadice (sec. XVII—XVIII) (169 c.)
- 9 Periodice bulgărești (1891—1935) (153 c.)

R. S. CEHOSLOVACA

(4759 cadre microfilm)

A. STATNI USTREDNI ARCHIV (Arhivele Centrale de Stat) PRAGA.

- 1 Presidium Mistodržitelstvi Tajne (Prezidiul Guberniului ceh. Acte secrete) (1854—1886) (164 c.)
- 2 Presidium Mistodržitelstvi P. M. Rumänien (Prezidiul Guberniului ceh. Acte referitoare la România) (1902—1918) (708 c.)
- 3 Ministerstvo Zahraničnich věcí Viedeň (M.Z.V./R.) (Ministerul Afacerilor Externe Viena) (1916—1918) (50 c.)
- 4 Rodinny Archiv Metternich. (Arhiva familială Metternich) — (1750—1836) (760 c.)

B. STATNI SLOVENSKY USTŘEDNY ARCHIV (Arhivele Centrale de Stat din Slovacia) BRATISLAVA.

archivu Lauckych premonstrátu (Arhiva mănăstirilor premonstratenzilor din Laucka. Seria Acta Hungarica referitoare la Ungaria) — (1694—1772) (856 c.)

a Akty (Seria acte)

b Listiny (Seria documente)

2 F. 11. Slavkovsky archiv Kounicu (Arhiva familială Slavkovsky din Kounic) — (1694—1704) (569 c.)

3 G. 138. Rodinny archiv Berchtoldu (Arhiva familială Berchtold). (1907—1916) (299 c.)

4 G. 147. Rodinny Archiv Mitrovskijch (Arhiva familială Mitrovsky) — (1690—1807) (189 c.)

5 G. 169. Rodinny Archiv Collalto (Arhiva familială Collalto) — (1615—1689) (150 c.)

- 1 Acta prepositurae S. Stephani de Promontorie Varadiensis. (Actele prepoziturii Sf. Ștefan al ordinului Premonstratensilor din Oradea) (1318—1731) (421 c.)
- 2 Uhorske ministerstvo vnútra (Colecția de tipărituri din arhiva Ministerului de Interne) — (1872—1899) (347 c.)
- C. UNIVERSITNY KNIHOVNA (Biblioteca Universității) BRATISLAVA.
 - 1 Rukopisy (Seria manuscrise) — (1659—1660) (168 c.)
- D. STATNI ARCHIV V BRNĚ (Arhivele de Stat din Brno)
 - 1 E. 56 Premonstráti Leles. Acta Hungarica z
 - 6 G. 267. Rodinny Archiv Wallisuv (Arhiva familială Wallis) (1732) (12 c.)
- E. STATNI ARCHIV V TREBON (Arhivele Statului din Trebon)
 - 1 Rodinny Archiv Schwarzenberg Orlik (Arhiva familială Schwarzenberg-Vulturul) — (1833, 1848—1854) (252 c.)
 - a Sign Karel II/II 26 e Madarska revoluce v Sedmíhradsko (Revoluția ungară din Transilvania)
 - b Sign Karel II/II 26 b
 - c Sign Bedrich I. Schw II
 - 2 Landkarten Katalog. Seznam map. (Seria hărților) — (1777—1855) (233 c.)

FRANȚA

(92694 cadre microfilm, 3406 file xerografii)

- A. ARCHIVES NATIONALES-PARIS.
 - I. SÉRIE F. ADMINISTRATION GÉNÉRALE DE LA FRANCE.
 - 1 F. 12. Ministère du Commerce et de l'Industrie (1813—1923) (1885 c.)
 - 2 F. 17. (1874) (5 f.)
 - 3 F. 30. (1876 — 1924) (777 f.)
 - II. ARCHIVES PERSONNELLES.
 - 1 Papiers Thouvenel (1843—1866) (3928 c.)
 - III. SECTIONS PLANS (1717) (9 c.)
- B. MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES. ARCHIVES DIPLOMATIQUES. PARIS.
 - I. CORRESPONDANCE POLITIQUE DES CONSULS (CPC).
 - 1 C.P.C. Turquie — Bucarest, (1841—1878) (16.600 c)
 - 2 C.P. Roumanie (1879—1894) (8029 c)
 - 3 C.P.C. Nouvelles Série — Roumanie. (1896—1916) (906 c)
 - 4 C.P.C. Turquie Jassy (1852—1879) (4190 c)
 - 5 C.P. Roumanie, Galatz, Constantza, Jassy. (1879—1895) (1902 c)
 - 6 C.P. Angleterre (1861) (35 c)
 - 7 C.P. Autriche (1777, 1821, 1848) (95 c)
 - 8 C.P. Hongrie (1639) (6 c)
 - 9 C.P. Hongrie et Transylvanie (1682—1708) (230 c)
 - 10 C.P. Pologne (1621—1634) (42 c)
 - 11 C.P. Russie (1821) (58 c)
 - 12 C.P. Turquie (1626—1665, 1717—1718, 1821, 1849—1878) (3771 c)
 - II. MÉMOIRES ET DOCUMENTS (M. D.)
 - 1 M.D. Roumanie (1806—1881) (4124 c)
 - 2 M.D. Russie (1711—1830) (102 c)
 - 3 M.D. Turquie (1839—1859) (1765 c)
 - III. ROUMANIE. AFFAIRES DIVERSES. (1879—1895) (502 c)
- IV. CORRESPONDANCE COMMERCIALE DES CONSULS (CCC)
 - 1 CCC Turquie — Bucarest (1795—1886) (7358 c)
 - 2 CCC Turquie — Jassy (1803—1848) (2023 c)
 - 3 Roumanie. Direction Commerciale. Affaires Diverses. (1869—1901)
 - 4 Roumanie. Affaires Commerciales Correspondance. (1868—1880)
 - 5 Roumanie. Négociations commerciales (1877—1901)
- V. SÉRIE GUERRE (1914—1918) (7472 c)
 - Balkans — Roumanie.
- C. BIBLIOTHÈQUE NATIONALE — PARIS.
 - 1 Département des Manuscrits (sec. IV, 1574, 1714, 1741) (2695 c)
 - 2 Département des Periodiques (1848—1849, 1894, 1907, 1933—1944) (3422 c)
- D. SERVICE HISTORIQUE DE L'ARMÉE. VINCENNES.
 - 1 Série : Mémoires et Reconnaissances (M.R.) (1807, 1848—1869, 1915—1916) (893 c)
 - 2 Série : Attachés Militaires (AM) (sec. XVIII, 1834—1921) (2908 c)
- E. SERVICE INTERNATIONAL DE MICROFILM. PARIS.
 - I. BULLETIN DE PRESSE,
 - 1 Petrograd. Moscou (1917—1918). ((9133 c)
 - 2 La Tribune des Peuples (1849) (862 c)
 - 3 Bulletin Periodique de la Presse Hongroise (1917, 1933) (630 c)
 - 4 Pielgrzym Polski (Pelegrinul polonez) (1833) (128 c)
- F. ARCHIVES DE LA CHAMBRE DE COMMERCE ET DE L'INDUSTRIE DE MARSEILLE.
 - 1 Liasse Y (?) 170 (1790, 1822—1899) (937 c)
 - 2 Liasse Roumanie (1822—1899)

R. D. GERMANĂ

(12234 cadre microfilm)

- A. DEUTSCHES ZENTRALARCHIV — HISTORISCHE ABTEILUNG I. POSTDAM.
 - I. AUSWÄRTIGES AMT.
 - 1 Abteilung Na. Pol. (1936—1944) (1574 c)
 - 2 Presse Archiv — Presse Abteilung. (1938—1944) (1735 c)
 - 3 Deutsches Nachrichtenbüro (1941) (23 c)
- III. REICHSMINISTERIUM DES INNERN (1921) (21 c)
- IV. REICHSMINISTERIUM FÜR VOLKAUFKLÄRUNG UND PROPAGANDA (1918—1921, 1944) (1368 c)
- B. DEUTSCHES ZENTRALARCHIV, HISTORISCHE ABTEILUNG II.

- 4 Deutsche Gesandtschaft in Bukarest (1941—1942) (287 c)
- a Sonderbeauftragter für Wirtschaftsfragen
- b Reichscreditkasse
- 5 Deutsche Heeresmission in Rumänien. (1917, 1940—1944) (3367 c)
- II. REICHSKANZLEI
- 1 Kriegsakten (1915—1920) (335 c)

- I. AUSWÄRTIGES AMT DES NORDDEUTSCHE BUNDES (3054 c)
- 1 Auswärtiges Amt (A.A.) (1850—1871)
- 2 Auswärtiges Amt Zentral-Büro (1843—1848)
- 3 Rep. 81 Constantinopol (1856—1857)
- II. MINISTERIUM FÜR HANDELS UND GEWERBE (137 c)
- 1 Geheime Staatsarchiv (1834—1862)

ITALIA

(31406 cadre microfilm)

A. ARCHIVIO CENTRALE DELLO STATO. ROMA.

- 1 Presidenza del Consiglio dei Ministri (1906—1923) (3756 c)
- 2 Ministero dell'Interno (1916—1919) (78 c)
- 3 Ministero di Grazia e Giustizia e dei Colti (1880—1895) (49 c)
- 4 Carteggi di personalità (1859—1919) (2512 c)
- a Carte Bissolati
- b Carte Boselli
- c Archivio di Francesco Crispi a Roma
- d Archivio di Francesco Crispi a Palermo
- e Carte Giovanni Giolitti
- f Carte Antonio Salandra
- g Visconti Venosta

B. ARCHIVIO DI STATO DI FIRENZE

- 1 Ministero dell'Affari Esteri (1780—1788, 1818—1858) (492 c)
- 2 Archivio Mediceo (1568—1612) (504 c)
- 3 Carte Stroziana, seria I (sec. XV—XVI) (62 c)
- 4 Carte Alessandri (1594) (8 c)
- 5 Manoscritti, Miscelanea, Storici (1476, 1542—1623) (26 c)
- 6 Presă (1821) (21 c)

C. ARCHIVIO DI STATO DI GENOVA

- 1 Fondo Notai, sala 6 (1360—1361) (106 c)
- Antoni de Podenzolo II (42 c)
- 6 Allemania, Lettere Ministri Esteri — Viena Legazione di Austria (1572, 1602—1691, 1821, 1847—1857) (1051 c)
- 7 Lettere Ministri Esteri, Porta Ottomana (1821—1822, 1855—1857) (396 c)
- 8 Lettere Ministri Esteri /Ungheria/ (1849) (19 c)
- 9 Lettere Ministri Esteri Valachia (1857) (9 c)
- 10 Lettere Ministri Pietroburgo. Legazione di Russia (1821) (42 c)
- 11 Lettere principi forestieri (1579—1704) (26 c)
- 12 Corti esteri. Porta Ottomana (1769—1771, 1857) (59 c)
- 13 Corti straniere Vienna e Corti d'Allemania (1620, 1704, 1792) (491 c)
- 14 Ingrandimenti per trattati (1856—1858) (381 c)
- 15 Storia Bianchi (1848—1865) (617 c)
- 16 Presa (1821, 1848, 1859, 1940) (118 c)

I. ARCHIVIO DI STATO DI TRIESTE

- Presă (1821) (21 c)

J. ARCHIVIO DI STATO DI VENEZIA

- 1 Collegio — Relazioni di Polonia (1568—1717) (212 c)
- 2 Collegio — Lettere Principi Legiona III, Casa d'Austria (1600—1627) (22 c)

D. ARCHIVIO DI STATO DI MILANO

- 1 Archivio Ducale (1426—1535) (429 c)
- 2 Archivio del Regni Lombardo. Veneto Atti Giudiziari. Processi Politici. (1821) (168 c)

E. ARCHIVIO DI STATO DI MODENA

- 1 A.S.E. Carteggio con Principi Esteri (1581) (3 c)
- 2 A.S.E. Cancellarie Ducale Estenze — Estero. Documenti di Stati e Città fuori d'Italia, (1502—1688) (160 c)

F. ARCHIVIO DI STATO DI NAPOLI

- 1 Ministero degli Affari Esteri (1821, 1827—1860) (2077 c)
- 2 Archivio Borbone (1866) (45 c)
- 3 Presă (1821—1849) (283 c)

G. ARCHIVIO DI STATO DI ROMA

- 1 Santa Croce (1683—1697, după 1792) (396 c)
- 2 Paesi Stranieri (1624—1696) (52 c)
- 3 Miscelanea-Corvisieri (f. d.) (16 c)

H. ARCHIVIO DI STATO DI TORINO

I. CONSOLATI NAZIONALI

- 1 Consolati Nazionali București (1859) (271 c)
- 2 Consolati Nazionali Galați (1837—1859) (5074 c)
- 3 Consolati Nazionali Ibrăila (1847—1854) (188 c)
- 4 Consolati Nazionali Odessa (1820) (17 c)
- 5 Consolati Nazionali Petersburg (1854—1856) (42 c)

napoli (1529) (268 c)

K. ARCHIVIO CAVOUR — SANTANA

- 1 Casseta Mingheti (1859—1864) (705 c)

L. COMMISSIONE CAVOURIANA — TORINO

- 1 Carte Cavour, Constantinople e Giacommo Durando (1856) (27 c)

M. ISTITUTO PER LA STORIA DEL RISORGIMENTO ITALIANO

- 1 Archivio del Risorgimento (1834—1875) (207 c)

N. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

- 1 Gino Capponi (1594—1595, 1630) (62 c)
- 2 Nazionale (f. d.) (4 c)

O. BIBLIOTECA UNIVERSITARIA BOLOGNA

- 1 Manoscritti Marsigli. (sec. XV—XVIII) (7750 c)

P. BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GENOVA

- 1 Presă (1821) (38 c)

Q. BIBLIOTECA AMBROSIANA MILANO

- (1458—1599) (612 c)

R. BIBLIOTECA ESTENSE MODENA (f.d.)

- (13 c)

S. BIBLIOTECA CIVICA TORINO

- 1 Presă (1821, 1848, 1859, 1940) (118 c)

- 3 Collegio Secreta, Materie Mixte Notabile (1550—1581) (72 c)
4 Dispacci Archivio Proprio Constanti-

- T. MUSEO DEL RISORGIMENTO — TORINO (1856—1861) (132 c)
1 Archivio Giacomo Durando

R. S. F. IUGOSLAVIA

(44579 cadre microfilm)

- A. ARHIV SRBIJE (Arhiva Serbiei) --
BEOGRAD.
1 Ministarstvo Inostranih, dela I odeljenja (Ministerul Afacerilor Externe — Secția I-a) (1839—1870) (2416 c)
2 Knjezsko Srpska Agencija u Bukureštu (Agenția sîrbă din București) (1832—1870) (2820 c)
3 Državni Savet (Consiliul de Stat) (1838—1914) (116 c)
4 Pokloni i otkupi zbirka. (Colecția Donații și achiziții) (1832—1917) (604 c)
5 Ilija Garasanin (1838—1867) (118 c)
6 Pacek dr. Karlo (1856—1870) (112 c)
B. ISTORIJSKI ARHIV — DUBROVNIK (Arhiva Istorică din Dubrovnic)
1 Diversae Cancellariae XXV (1855—1950) (6 c)
2 Lettere e commissioni XXVII (1375—1695) (147 c)
3 Diversa de Foris XXXIV (1617—1757) (48 c)
4 Acta Sanctae Mariae Maioris (sec. XVI—XVII) (433 c)
C. ARHIV VOJVODINE — SREMSKI KARLOVCI
1 Srpsko Vojvodstvo i Tamiški Banat (Locumtenența statală a voievodatului sîrbesc și a Banatului timișan) (1730—1866) (1514 c)
2 Tamiška Županija (Comitatul Timiș) (1781—1919) (2050 c)
3 Torontalska Županija (Comitatul Torontal) (1820—1918) (1082 c)
4 Bačko Bodroška Županija (Comitatul Bács Bodrog) (1875) (8 c)
5 Temišvarska eparhija (Eparhia Timișoarei) (1777—1820) (599 c)
6 Vršačka eparhija (Eparhia Virșeț, (1751) (74 c)
7 Austrijsko — Srpski armijski korpus pod general — majorom Todorićem. (Corpul de armată austro-sîrbesc de sub comanda generalului maior Todorici) (1848—1849) (136 c)
8 Vlastelinstvo Bilet (Domeniul Biled) (1756—1821) (1478 c)

- 9 Gemischte Landes Commission für die Serbische Wojwodschaft und das Temescher — Banat (Comisia mixtă teritorială pentru Voievodatul sîrbesc și Banatul timișan) (1854—1861) (1854—1855) (173 c)
10 Landes Bau-Direktion des Serbische Wojwodschaft und das Temescher Banat (Direcția teritorială de construcții pentru Voievodatul sîrbesc și Banatul timișan) Allgemeine Akten. (Acte generale). (1850—1861) (1026 c)
11 Zemaljska Finansijska Direkcija (Direcția financiară teritorială) (1853—1856) (122 c)
12 Politische Organisirungs — Commission in Temesvar. (Comisia de organizare politică din Timișoara) (1851) (7 c)
13 Serbische — Banater k.k. Organisirungs Landes Commission. (Comisia teritorială de organizare pentru Banatul sîrbesc) (1853—1854) (166 c)
14 Zbirka Diploma, Povelja i Urbara (Colecția — Diplome, documente și urbaril) (1773—1832) (99 c)
15 Colecția de tipărituri : Sadržai tri knjiga ukor XVII-XX-veko. (Conținutul a trei cărți — secolele XVII—XX), (1730, 1751, 1814) (34 c)
D. ARHIV ISTORISTOG INSTITUTA S.R.S. (Arhiva Institutului de Istorie al Academiei) — BEOGRAD.
1 Iovan Ristić (1861—1878) (63 c)
2 Grgur Iakšić (1839, 1870, 1919) (92 c)
3 Matija Ban (1878) (6 c)
E. ARHIV „SANU“ (Arhiva Academiei de Științe și Arte) SREMSKI-KARLOVCI.
1 Patrijašijko-Mitropolitiski Arhiv „A“ (P.M. „A“) (1665, 1722—1777, 1854—1865) (1171 c)
2 Patrijašijko — Mitropolitiski Arhiv „B“ (P.M. „B“) (1722—1765) (219 c)
3 Zbirka Povelja i Diploma (Colecția „Privilegiilor și diplome“) (1701—1728, 1801—1865) (45 c)
4 Školska Deputacija u Pesti (Deputația școlară din Budapesta) (1805—1812), (135 c)

R. P. POLONĂ

(17546 cadre microfilm)

- A. ARCHIWUM GLOWNE AKT DAWNYCH W WARSZAWA. A.G.A.D. (Arhiva Principală a actelor vechi — VARȘOVIA.
1 Archiwum Kajetana Ghigiottiego (1786—1877) (209 c)
c Dział Siedmiogrodzkie (Secția Transilvania) (1653—1696)
d Dział Tatarskie (Secția tătară) (1633—1666)
e Dział Tureckie (Secția turcă) (sec. XV—1744)

- 2 Archiwum Koronne Warszawskie (Arhiva Coroanei din Varșovia) (1394 c)
a Dział Kozackie (Secția Cazacă) (1651—1666)
b Dział Moldawskie i Wołoskie (Secția Moldova și Țara Românească) (1653—1725)
2 Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Cabinet Ministra. (Ministerul Afacerilor Externe. Cabinetul ministrului) (1916—1938) (2892 c.)
3 Polski Komitet Narodowy w Paryżu (Comitetul Național Polonez din Paris) (1918—1919) (649 c)

- 3 Archiwum Magnackie (1725 c)
 a Zbiory Tarnowskich z Sucheju
 (Colecția Tarnowski din Sucha) (1673)
 b Archiwum Publiczne Potockich
 (Arhiva publică a familiei Potocki) (sec. XVI—XVIII)
 c Zbiory Radziwillowskie (Colecțiile Radziwill) (1585—1756)
 d Archiwum Zamoyskich — Korespondencja
 Ioan Zamoyski (1590—1604)
 4 Archiwum Roskie. Archiwum Potockich i
 Branickich z Rosi (Arhiva din Ros. Arhiva
 Potocki și Branicki din Ros (1641—1664)
 (177 c)
 5 Księga nabytków (Registru de achiziții)
 (1600—1725) (37 c)
 6 Metryka Koronna (Condicele Coroanei)
 (4877 c)
 a Libri Legationum (file selecționate) (1503—
 1673)
 b Księgi Kanclerskie (Registrele Cancelariei)
 (1730—1789)
 — Nobilitacje i indygenaty (Innobilări și
 acordare de indigenate) (1598—1745)
 7 Nuncjatura (1654—1674) (131 c)
 8 Archiwum Skarbu Koronnego. Rachunki
 Poselskie. (1547—1599) (110 c). (Archiva Vis-
 tieriei coroanei. Socotelile solilor)
 9 Zbiór dokumentów pergaminowych
 (Colecția de documente pe pergament)
 (sec. XV) (10 c)
 10 Neidentificate (1455—1670) (265 c)
B. ARCHIWUM AKT NOWYCH W WARSZAWIE. A.A.N. (Arhiva Actelor noi din Var-
 sovia)
 1 Centralna Agencja Polska w Lozannie
- (Agenția centrală poloneză din Lausanne)
 (1916—1938) (685 c)
 4 Prezydium Rady Ministrów (Președinția
 Consiliului de Miniștri) (1916—1938) (355 c)
C. ARCHIWUM PAŃSTWOWE MIASTA KRAKOWA I WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO. (Arhiva de Stat din Cracovia și a
 voievodatului Cracoviei)
 1 Archiwum Sanguszkow (1706—1707) (13 c)
 2 Zbiory Rusieckich (1548—1654) (24 c)
D. BIBLIOTEKA CZSZRTORYSKA — KRAKÓW
 1 Rekopisy (Manuscrise) (1531—1788) (2480 c)
E. BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA KRAKÓW
 (Biblioteca Jagelonă) Cracovia.
 1 Rekopisy (Manuscrise) (1401, sec. XVI)
 (212 c)
**F. BIBLIOTEKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK
 W KRAKOWIE.** (Biblioteca Academiei Po-
 lone de Știință din Cracovia) (sec. XVII)
 (17 c)
**G. BIBLIOTEKA KÓRNICKA POLSKIEJ AKA-
 DEMII NAUK (P.A.N.)** (Biblioteca Aca-
 demiei Polone de Științe Kórnik)
 1 Dział rekopisów (Secția manuscrise) (sec.
 XVI—XVIII) (268 c)
**H. BIBLIOTEKA ZAKŁADU NORODOWEGO
 IM OSSOLINSKICH WE WROCLAWU.**
 (Biblioteca Institutului Național Ossolinski)
 1 Dział rekopisów (Secția manuscrise) (sec.
 XVI—XVIII) (245 c)
 a Dokumenty
 b Dyplomy
 c Fotocopie
 d Rekopisy (manuscrise)
 2 Rekopisy Pawlikowskiego (sec. XVI—XVIII)
 (972 c)

SPANIA

(2 cadre microfilm)

A. ARCHIVO GENERAL DE SIMANCAS.

— Estado leg 637—91 (1538) (2 c)

STATELE UNITE ALE AMERICII

(258.364 cadre microfilm)

ARHIVE AMERICANE

**A. THE NATIONAL ARCHIVES OF THE
 UNITED STATES.**

I. NEW-YORK DAILY TRIBUNE 1858 (2504 c)

II. DESPATCHES FROM UNITED STATES.
 (5.083 c)

1 Consuls in Bukarest (T. 285) 1866—1906

2 Consuls in Galatz (T. 384) 1858—1869

3 Ministers to Rumania (T. 727) 1891—1906

ARHIVE GERMANE

**III. OBERKOMMANDO DER WEHRMACHT
 (O.K.W.) T. 77** (1923—1945) (43354 c)

IV. ARHIVA ZONELOR MILITARE GER-
T. 79 (1923—1945) (4833 c)

**V. ARHIVA ÎNTREPRINDERILOR PARTI-
 CULARE, AUSTRIECE, OLANDEZE ȘI
 GERMANE T. 83** (1913—1945) (11612 c)

VI. AUSWÄRTIGES AMT.

IX. ARHIVA COMANDAMENTELOR

DE RĂZBOI GERMANE. ARMATE. T. 312

1 Armeeoberkommando 6 (1940—1944) (2000 c)

2 Armeeoberkommando 8 (1943—1944) (6597 c)

3 Armeeoberkommando 9 (1940—1942) (4914 c)

4 Armeeoberkommando 11 (1940—1942)
 (67.904 c)

5 Armeeoberkommando 12 (1939—1942)
 (17878 c)

**X. ARHIVA COMANDAMENTELOR
 DE RĂZBOI GERMANE.**

PANZER — ARMEE OBERKOMMANDO 1
T. 313.

1 Panzerarmee. (1941—1942) (2899 c)

**XI. ARHIVA COMANDAMENTELOR
 DE RĂZBOI GERMANE** (2344 c)

CORPURI DE ARMATĂ T. 314.

1 Kavallerie Korps (1944)

2 Generalkommando Schneckenburger (1944)

3 III Panzerkorps (1944)

XII. ARHIVA COMANDAMENTELOR

DE RĂZBOI GERMANE. DIVIZII T. 315

1 Politische Abteilung. Büro des Staatssekre-tärs T. 120 (1879—1944) (11424 c)

2 Abteilung A. T. 136 (1886—1919) (6267 c)

VII. ARHIVA COMANDAMENTULUI S.S. și A ȘEFULUI POLIȚIEI GERMANE T. 175 (1940—1945) (1382 c)

VIII. ARHIVA COMANDAMENTELOR DE RĂZBOI GERMANE.

GRUPURI DE ARMATĂ T. 311

1 Heeresgruppe B (1943—1944) (1382 c)

2 Heeresgruppe F (1943—1945) (4669 c)

3 Heeresgruppe Süd (1937—1945) (11247 c)

4 Heeresgruppe Don (1942—1943) (3365 c)

19 INFANTERIE — DIVISION (1941—1943) (5971 c)

XIII. ARHIVA COMANDAMENTELOR DE RĂZBOI GERMANE. ZONA DE SPATE, TERITORII OCUPATE ȘI ALTELE. T. 501.

1 Befehlshaber des rückwärtigen Heeresge-biets Süd/Quartiermeister (1941) (3892 c)

2 Befehlshaber Heeresgebiet A/Quartiermeister (1942—1943)

3 Kommandant des rückwärtigen Armeege-biets (1940—1942) (3.414 c)

4 Deutsche Heeresmission in Rumänien (1940—1944) (38075 c)

TURCIA

(47583 cadre microfilm)

A. BAŞVEKÂLET ARŞIV DAİRESİ (Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri).

1 Defterler (Condici) (7037 c)

a Mühimme Defteri (Condici de afaceri im-portante) (sec. XVI—XVIII).

b Büyükc Ruznamce Teşrifatçılık (Condică mare-ceremonial) (sec. XVI—XVIII)

c Cizye muhasebesi (Condică de socoteli ale capitațiilor) (sec. XVII—XVIII)

d, e Defter (sec. XVI)

f Divan-i Humayun Kalemi (Cancelaria im-perială) (sec. XVI—XVII)

g Maliyeden Müdevver (Condică) (1552)

h Mufassal ve Mühimme Defterleri (Condici amănunțite de afaceri importante) (sec. XVI)

i Mukata'a-i Bac-i Pazar-i Yenice-i Vardar ve Saire (Condică de venituri ale vistieriei imperiale din taxe vamale din Yenice-i Vardar și altele) (1576—1587)

j Tapu ve Kadastro ve Tahrir defterleri (Condicele tapiurilor și cadastrului) (sec. XVI)

2 Evrak (Documente) (595 c)

a Ali Emiri Tasnifi (Colecția Ali Emiri) (1546)

b Fekete Tasnifi (Colecția Fekete) (1547—1603)

c Hatt-i Humayun (Scrisori imperiale) (1736—1835)

d Colecția Irade (1782—1830)

B. DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI ARŞIVI (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe) ISTANBUL.

1 Siyasi (Politice) (sec. XIX—1911) (105 c)

2 Hazine-i Evrak (Documentele vistieriei) (1855—1909) (304 c)

3 Fără cotă (1855—1873) (122 c)

C. ZIRA'AT VEKÂLETİ (Ministerul Agricul-turii) ISTANBUL.

D. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ ARŞIVI (Ar-hiva Muzeului Topkapi-Sarayı) ISTANBUL.

1 Evrak (Documente) (sec. XVI—XIX) (2432 c)

2 Defterler (Condici) (1544—1545) (231 c)

3 Inventare de documente (1797—1849) (157 c)

E. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Muzeului Topkapi Sarayı) ISTANBUL.

1 Ahmed III Kütüphanesi (Biblioteca Ahmed III) (1451—1467, 1703—1730) (265 c)

2 Bağdad (sec. XIII—XVIII) (2823 c)

3 Emanet Hazinesi (sec. XIV—XIX) (1553 c)

4 Gair-i Islâmi Eserleri (Documente neisla-mice) (sec. IV—XVI), (512 c)

5 Hazine (sec. XIII—XVIII) (5189 c)

6 Koguşlar (K) (1552) (522 c)

7 Mehmed Reşid (sec. XVIII — 1491) (98 c)

8 Revan (sec. IX—XVIII) (6545 c)

9 Seria „YY“ (sec. XVI—XVIII) (212 c)

10 Y Basmalar (1712—1749) (6 c)

F. AYA — SOFIA KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Aya Sofia) ISTANBUL
Manuscirise (1538) (79 c)

G. BELEDİYE KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Mu-nicipală) ISTANBUL.

1 Belediye Yazmaları (Documentele munici-palității) (sec. XIX) (9 c.)

2 Muallim Cevdet Kütüphanesi (Biblioteca Muallim Cevdet) (1703—1720 ; 1798) (263 c.)

3 Muallim Cevdet Yazmaları (Manuscirisele Muallim Cevdet) (sec. XV—XIX) (3046 c)

4 Ecnebi Gazete (Ziare în limbi străine) (1848—1865) (964 c)

H. BEYAZID DEVLET KÜTÜPHANESİ (Biblioteca de Stat Beyazid) ISTANBUL

1 Veliyüddin efendi (1529—1721) (672 c)

I. ESKİ TÜRK İSLÂM ESERLERİ MÜZESİ KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Muzeului de documente turco-islamice vechi) ISTANBUL (1567—1660) (300 c)

J. FATİH KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Fatih) ISTANBUL sec. XV (320 c)

K. ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Universității) ISTANBUL
Seria T.Y. (sec. XIV—XIX) (1998 c)

L. KÖPRÜLÜ KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Kö-prülü) ISTANBUL (sec. XVII) (295 c)

M. MİLLET GENEL KÜTÜPHANESİ (Biblioteca Centrală Națională) ISTANBUL.

1 Ali Emiri Efendi (sec. XV—XIX) (1628 c)

N. NURU'OSMANIYE KÜTÜPHANESİ (Biblio-teca Nuru'osmaniye) ISTANBUL

1 Vakif (sec. XIII—XVII) (2207 c)

O. SÜLEYMANIYE KÜTÜPHANESİ (Biblio-teca Süleymaniye) ISTANBUL.

1 Esad Efendi (sec. XVI—XIX)

2 Ali Emiri (1681—1762) (224 c)

3 Fatih (1451—1481) (351 c)

4 Hafid Efendi (sec. VII—XVI) (235 c)

- 5 Hacı Mahmud Efendi (1538, sec. XVIII) (86 c)
 6 Halet Efendi (1596) (160 c)
 7 Hamidiye (1648—1703) (624 c)
 8 Hüsrev Paşa ((1521—1559 ; 1768—1774) (160 c)
 9 Lâla İsmail Efendi (1592—1672) (289 c)
 10 Lâleli (1562—1672) (39 c)
 11 Millet Resid Efendi (sec. XVIII) (168 c)
P. MILLI KÜTÜPHANESİ — ANKARA
 (Biblioteka Națională) (1520—1555) (64 c)
R. TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

- (Biblioteca Societății de turcologie) ANKARA
 (sec. XVII—XVIII) (541 c)
S. İZZET KOYUNOĞLU MÜZESİ KÜTÜPHANESİ (Biblioteka Muzeului İzzet Koyunoglu)
 KONYA (1390—1462, 1700—1711) (39 c)
T. DIVERSE.
 1 Manuscrise condici. Proveniență necunoscută (sec. XV—XVIII) (529 c)
 2 Tiparituri, (sec. XIII—XIX) (470 c)
 3 Ziare, (1861—1862) (50 c)

R. P. UNGARĂ

(84698 cadre microfilm, 7895 file xerografii)

A. MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR. (Arhiva Națională a Ungariei) BUDAPESTA.

I. ERDÉLYI KANCELLÁRIAI LEVÉLTÁR <B. SZEKCIO>. (Arhiva Cancelariei Transilvaniei, Secția B.

- 1 Erdélyi Kancellária Registratúrája. (Registratura Cancelariei Transilvaniei)
 a B 2 Acta generalia (1776—1796) (1077 c)

II. ERDÉLYI ORSZÁGOS KORMÁNYHATÓSÁGI LEVÉLTÁRAK F. SZEKCIO.

(Arhivele autorităților guvernamentale ale Transilvaniei Secția F.

- 1 A gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára. (Arhiva Regnicolară a Capitlului din Alba Iulia)

- a F. 12 Limbus (1642—1655, 1816—1846) (1192 c)
 2 Gubernium Transilvanicum Levéltára (1818 c) (Arhiva Guberniului Transilvaniei)
 a Gubernium Transilvanicum elnöksége (1791—1794) (Prezidiul Guberniului Transilvaniei).

F. 37 PRAESIDIALIA.

- b Gubernium Transilvanicum <in politicis>
 F. 46 Ügyiratok (Acte). (1773—1796)
 F. 50 Az 1750 — i országos adóösszeírás (Conscripția regnicolară a impozitelor din 1750).

C. Cista Diplomatica

- F. 120. Vegyes normália gyűjtemények (Colecția mixtă normală)
 F. 126. Történelmiek (istorice) (1435—1657)
 F. 129. Acte privind compania comercială greacă din Brașov. (1839—1849).

F. 138 Homagialia (1706).

- 3 Erdélyi Kincstári Levéltár. (Arhiva Tezaurariatului Transilvaniei). Thesaurarius (14570 c)

- a) F. 217 Verzeichnisse über Vieh Paskuten von der Bukarester Agentie (1836—1838)
 b) F. 221 Kiselejtezett román nyelvű iratok (Documente în limba română, selecționate) (1804—1844)
 c) F. 222 Kincstári számadások és pénztári könyvek (Socoteli erariale și registre de casă) (1717—1720)
 d) F. 234 Erdély Fiscalis Levéltár. (Arhiva Fiscului Transilvaniei) (1714—1823)

- 4 Az erdélyi országos közigazgatási hatóságok levéltárainak cumulus anyaga. (Actele cumulus ale arhivelor autorităților administrative centrale ale Transilvaniei).

- a) F. 293 A határőrség iskoláinak működéséről

készült kimutatások és összefoglaló jelentések. (Situații și rapoarte privind activitatea școlilor grănicerești) (1840—1847) (7600 c)

- 5 Az erdélyi kormányhatósági levéltárnak vegyes állagai. (Părțile structurale mixte ale arhivelor autorităților guvernamentale ale Transilvaniei).

- a) F. 314 Kimutatás az erdélyi egyletekről és részvénytársaságokról, (1866) (64 c)

III. A POLGÁRI KOR KÖZPONTI KORMÁNYHATÓSÁGOK LEVÉLTÁRA <K. SZEKCIO>. (Arhiva autorităților guvernamentale centrale din perioada capitalismului — <Secția K>).

- 1 Miniszterelnökségi Levéltár. (Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri) (29.394 c) Miniszterelnökség. (Președinția Consiliului de Miniștri).

- a) K 26, A Miniszterelnökség központilag iktatott és iratározott iratai (Actele Președinției Consiliului de Miniștri înregistrate și arhivate separat (1873—1818)

- b) K 28, Nemzetiségi és kisebbségi osztály (Serviciul naționalității și al minorităților) (1917—1940)

- c) K 30 Tájékoztatói osztály (Serviciul de informații) (1899—1913), (1939—1943)

- d) K 33 Bárczi István államtitkár iratai (Actele secretarului de Stat Bárczi István) (1933—1944)

- e) K 34. Darányi Kálmán miniszterelnök iratai (Actele primului ministru Darányi Kálmán) (1928—1933)

- f) K 35, Gömbös Gyula miniszterelnök iratai (Actele primului ministru Gömbös Gyula) (1928—1936)

- g) K 37 Teleki Pál miniszterelnök iratai (Actele primului ministru Teleki Pál) (1924. 1938—1941)

- h) K 38 Bárdossy László miniszterelnök iratai (Actele primului ministru Bárdossy László) (1941—1942)

- i) K 39 Kállai Miklos miniszterelnök iratai (Actele primului ministru Kállai Miklos) (1943)

- j) A Magyarországon élő nemzetek önkormányzatok jog előkészítésével megbízott tárca nélküli miniszter (Ministrul fără portofoliu însărcinat cu pregătirea dreptului la autodeterminare a națiunilor ce trăiesc în Ungaria) (1918)

2 Külügyminisztériumi Levéltár (Arhiva Ministerului de Externe). Külügyminisztérium. (Ministerul de Externe)

a) K 63 Politikai Osztály iratai (Actele serviciului politic) (1920—1942).

3 Belügyminisztériumi Levéltár (Arhiva Ministerului de Interne). Belügyminisztérium. (Ministerul de Interne) (7929 c)

a) K 148 Elnöki iratok (Acte prezidiale) (1867—1913, 1940)

b) K 149 Rezervált iratok (Acte rezervate) (1867—1917, 1932—1944)

4 Kereskedelemügyi Minisztérium Levéltár (Arhiva Ministerului Comerțului). Kereskedelemügyi Minisztérium. (Ministerul Comerțului)

a) K 231 Ipar és belkereskedelmi osztályiratai (Actele Serviciului industriei și al comerțului interior) (1890) (16 c)

5 Pénzügyminisztériumi Levéltár (Arhiva Ministerului de Finanțe).

Pénzügyminisztérium. (Ministerul de Finanțe) (2106 c)

a) K 255, Elnöki iratok (Acte prezidiale) (1867—1870) (430 c)

b) K 256, Elnöki rezervált iratok. (Acte prezidiale rezervate) (1873, 1875, 1884—1917) (456 c)

c) K 269, Általános iratok (Acte generale) (1882, 1908—1918) (1220 c)

IV. CSALÁDOK, TESTÜLETEK ÉS INTÉZMÉNYEK LEVÉLTÁRAI <P. SZEKCIO>. (Arhivele familiale, ale corporațiilor și instituțiilor <Secția P>).

1 Károlyi család nemzetségi levéltára (Arhiva spiței familiei Károlyi). Károlyi család. Familia Károlyi.

a) P 396, Acta publica (1717—1738) (442 c)

V. KÖZPONTI GABDASÁGI LEVÉLTÁR <Z. SZEKCIO>. (Arhiva Centrală Economică <Secția Z>).

1 Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (Banca Comercială Ungară din Pesta) (835 c)

a) Z 33—11. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Bt. zárszámadása. (Bilanțurile Băncii Co-

merciale ungare din Pesta S.A.) (1890, 1895, 1897—1898, 1903—1908, 1910, 1911, 1913—1917)

b) Z 40. Projektumok (Proiecte) (1895—1918) (677 c)

2 Z. 41 Erdélyi Bank és Takarékpénztár Rt. (S.A. Bancă și Casă de Păstrare din Transilvania) (1894—1920) (120 c).

3 Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Részvénytársaság (S.A.-Minele ungare de cărbune Uricani-Valea Jiului) (475 c)

a) Z. 287 (1903—1918)

b) Z. 288 (1894, 1898—1902, 1904, 1906, 1909—1918)

4 Z. 299 Petrózseny-Livazény-Lupény helyi érdekű vasút részvénytársaság (S.A. Cale ferată de interes local Petroșani-Livezeni-Lupeni) (1891—1918) (1301 c)

5 Z. 300 Urikány-Zsilvölgyi kőszénbánya részvénytársaság. (S.A. Fabrica de cocs Uricani-Valea Jiului) (1900—1906) (67 c)

6 Z. 372. Magyar vasművek részvénytársaság. (S.A. Uzinele de fier ungare) (1893—1918)

7 Ganz és társa villamossági gép-vagon és hajógyár Rt. (S.A. Ganz et Co. de electricitate, fabrică de mașini și vagoane), (1897—1917) (527 c)

a) Z. 425, Titkárság (Secretariat)

b) Z. 429, Műszaki osztály. (Serviciul tehnic)

8 Ganz féle villamossági Rt. (S.A. de electricitate Ganz) (1906—1916) (84 c)

a) Z. 437, Igazgatási iratok. (Acte ale Direcțiunii)

b) Z. 438, Végrehajtóbizottság. (Comitetul executiv)

9 Rt. villamos és közlekedés vállalatok számára (S.A. pentru tramvaie și întreprinderi de transport) (1899—1915) (549 c)

a) Z. 579, Titkárság (Secretariat)

B. DEBRECENI ÁLLAMI LEVÉLTÁR (Arhivele Statului Debrecin)

I. HAJDU — BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁR (Arhiva județului Hajdu-Bihar).

1 Bihar vármegye urbéri összeírásai. (Conscriptiile urbariale ale Comitatului Bihar) (1769—1856) (7144 c)

U. R. S. S.

(40984 cadre microfilm)

A. ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ДРЕВНИХ АКТОВ — Т.Г.А.Д.А. МОСКВА (Arhiva Istorică Centrală de Stat a Actelor Vechi) MOSCOVA.

1 Fond nr. 3 (1819—1821) (226 c)

2 Fond nr. 15 (1829) (123 c)

3 Fond nr. 52 (1648—1706) (117 c)

4 Fond nr. 68 (1574, 1624—1719)

5 Fond nr. 135 (1471) (1 c)

6 Fond nr. 150 (1673—1688) (7 c)

7 Fond nr. 181 (1705—1720) (1397 c)

8 Fond nr. 186 (1852) (4 c)

9 Fond nr. 293 (1770—1774) (593 c)

10 Fond nr. 1261 (1821) (117 c)

11 Fond nr. 1278 (1816—1829) (630 c)

12 Fond Razread 4 (1818—1821) (111 c)

B. ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ОКТЕАБРСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ — Т.Г.А.О.Р.

(Arhiva Centrală de Stat a Revoluției din Octombrie) MOSCOVA.

1 Fond nr. 723 (1809) (25 c)

2 Fond nr. 912 (1829, 1840—1848) (90 c)

C. ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ—Т.Г.В.И.А. (Arhiva Centrală de Stat Istoric-Militară) MOSKVA

1 Fond nr. 438 (1795—1833) (2552 c)

D. ЦЕНТРАЛЬНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА — Т.Г.А.Л.И. MOSKVA (Arhiva Centrală de Stat pentru Literatură și Artă) MOSCOVA (288 c)

1 Fond nr. 75 (f.d.)

2 Fond nr. 167 (1908)

3 Fond nr. 436 (1832)

4 Fond nr. 584 (1909)

5 Fond nr. 613 (f.d.)

- 6 Fond nr. 774 (f.d.)
7 Fond nr. 1269 (f.d.)
- E. MINISTERSTVO INOSTRANNIH DEL —
M.I.D. (Ministerul de Externe) MOSKVA.
- I. ARHIV VNEŠNEI POLITIKI ROSII —
A.V.P.R. (Arhiva Politicii Externe a Rusiei)
- 1 Arhiv Višepredsedatelia Moldavskogo Administrativnogo Soveta. (Arhiva vicepreședintelui Statului Administrativ al Moldovei) (1829—1831) (573 c)
- 2 Fond Glavnii Arhiv (1804—1913) (1565 c)
- 3 Fond Kanțelaria (1827—1834) (1183 c)
- 4 Fond Posolstvo v Konstantinopole (1826—1830) (212 c)
- F. GOSUDARSTVENNAIA BIBLIOTEKA
S.S.S.R. IMENI V. I. LENINA (Biblioteca de Stat V. I. Lenin) MOSCOVA
- 1 Fond nr. 49 „Venelin“ (sec. XV—XVII) (350 c)
- 2 Fond nr. 87 „Grigorovici“ (1397—1858) (91 c)
- 3 Fond nr. 129 „Kiselevii“ (1834, 1856, 1861) (8 c)
- G. GOSUDARSTVENNII ISTORICESKII MUZEI (Muzeul Istoric de Stat) MOSCOVA.
- 1 Sobrania Uvarova (1498, 1625) (430 c)
- 2 Sobrania Muzeisk (1492)
- H. TĖNTRALNII GOSUDARSTVENNII ISTORICESKI ARHIV — T.G.I.A. (Arhiva Istorică Centrală de Stat) LENINGRAD.
- 1 Fond nr. 20 (1878—1908) (389 c)
- 2 Fond nr. 21 (1914—1916) (868 c)
- 3 Fond nr. 23 (1909—1917) (456 c)
- 4 Fond nr. 37 (1886) (17 c)
- 5 Fond nr. 54 (5 c)
- 6 Fond nr. 58 (1829, 1849, 1873—1874) (469 c)
- 7 Fond nr. 86 (17 c)
- 8 Fond nr. 95 (1911) (64 c)
- 9 Fond nr. 105 (211 c)
- 10 Fond nr. 229 (1917) (50 c)
- 11 Fond nr. 456 (1916) (30 c)
- 12 Fond nr. 457 (1917) (51 c)
- 13 Fond nr. 472 (1914, 1917) (624 c)
- 14 Fond nr. 497 (1894) (24 c)
- 15 Fond nr. 560 (1827, 1854, 1915, 1916) (50 c)
- 16 Fond nr. 575 (1914) (24 c)
- 17 Fond nr. 673 (1827—1839) (1850 c)
- 18 Fond nr. 733 (1900—1904) (4 c)
- 19 Fond nr. 776 (1915—1916) (218 c)
- 20 Fond nr. 958 (1821—1854) (813 c)
- 21 Fond nr. 1276 (1914—1916) (140 c)
- 22 Fond nr. 1277 (1916—1917) (2288 c)
- 23 Fond nr. 1289 (1917) (21 c)
- 24 Fond nr. 1497 (1902) (4 c)
- 25 Fond nr. 1630 (1827—1830) (191 c)
- 26 Fond nr. 1829 (1915—1916) (92 c)
- I. BIBLIOTEKA SALTĖKOV — SCEDRIN — LENINGRAD.
- I. OTDEL RUCOPISEI (Secția Manuscrise)
- 1 Fond Pogodin (sec. XV—XVII) (864 c)
- 2 Fond nr. 136 C.L.D.P. (1471) (3 c)
- J. CERNIVETĖKII OBLASNII DERJAVNII ARHIV
- 1 Fond nr. 228 (1861—1862) (6 c)
- K. TĖNTRALNII GOSUDARSTVENNII ISTORICESKII ARHIV MOLDAVSKOI S.S.R. — T.G.I.A.M. (Arhiva Istorică Centrală de Stat a R.S.S. Moldovenești) CHIȘINĂU.
- 1 Fond nr. 1 (1808—1812) (3348 c)
- L. TĖNTRALNII DERJAVNII ISTORICINII ARHIV — T.D.I.A. (Arhiva Istorică Centrală de Stat a R.S.S. Ucrainiene) KIEV
- I. (CANCELARIA GUBERNIALA DIN KIEV)
- 1 Fond nr. 59 (1735—1779) (169 c)
- II. (CONSISTORIUL BISERICESC DIN KIEV)
- 1 Fond nr. 127 (1748—1758) (82 c)
- III. (ACADEMIA DE TEOLOGIE KIEV).
- 1 Fond nr. 771 (1876—1900) (37 c)
- IV. CANCELARIA GUVERNATORULUI GENERAL AL KIEVULUI, PODOLIEI SI VOLNIEI).
- 1 Fond nr. 419 (1876) (44 c)
- V. (SERVICIUL RAIONAL SUDIC DE SIGURANȚA ODESA)
- 1 Fond nr. 268 (1907—1910) (20 c)
- VI. (PROCURORUL CURȚII DE JUDECATĂ DIN ODESA)
- 1 Fond nr. 419 (1875) (44 c)
- VII. OFȚERUL DE STAT MAJOR AL CORPULUI DE JANDARMI ODESA)
- 1 Fond nr. 1252 (1847) (4 c)
- M. LVIVSNII OBLASNII DERJAVNII ARHIV (Arhiva de Stat a regiunii Lvov)
- 1 Fond nr. 3 (1809—1820) (74 c)
- 2 Neidentificat (1504—1517) (2 c)

VATICAN

(28241 cadre microfilm)

- A. BIBLIOTECA APOSTOLICA VATICANA.
Secția manuscrise.
- 1 Codice Urbinatei Latini (1591—1603) (2811 c)
- B. ARCHIVIO SEGRETO VATICANO
- 1 Armadio 44 (sec. XVI) (14 c)
- 2 Armadio 45 (192 c)
- 3 Borghesi (1580—1620) (1526 c)
- 4 Garampi (1606—1620) (830 c)
- 5 Letteri dei vescovi e prelati (1615—1790) (605 c)
- 6 Nunziatura di Polonia (1652—1691) (517 c)
- 7 Archivio della Nunziatura di Varșovia (1616—1784) (284 c)
- 8 Nunziatura di Viena (1630—1880) (3299 c)
- 9 Obligationes et solutiones (6 c)
- 10 Pio (1536—1597) (1505 c)
- 11 Processi consistoriali (1618—1827) (2338 c)
- 12 Regestra Avenionensia (209 c)
- 13 Regestra Supplicationum (76 c)
- 14 Regestra Vaticana (283 c)
- 15 Segreteria di Stato (1821, 1829—1830, 1848—1867) (1231 c)
- 16 Segreteria di Stato Esteri (1827, 1836) (406 c)
- 17 Spada (1848) (6 c)
- C. SACRA CONGREGAZIONE DE PROPAGANDA FIDE
- 1 Scritture originali Congregazione generali (1601, 1631—1656) (1985 c)
- 2 Scritture riferite nei Congressi S.C. (1629—1822) (9.589 c)

TROCSÁNYI ZSOLT, *Erdélyi kormányhatóságok levéltárai*, (Arhivele organelor de guvernământ transilvănene), Magyar Országos Levéltár kiadványai I, Levéltári leltárak 5, Akadémiai kiadó, Budapest, 1973, 782 p.

Lucrarea prestigiosului arhivist și istoric maghiar face parte din seria inventarelor de arhivă realizate la Arhiva Națională Maghiară și încununează permanenta și rodnică activitate a autorului în ordonarea, prezentarea și valorificarea arhivelor transilvănene păstrate la Budapesta¹. Inventarul informativ, cum arată și autorul în prefață, cuprinde toate datele esențiale ale materialului documentar care sînt cerute de cercetare. Dar nu numai atît. Pe lingă enumerarea sferelor tematice acoperite de material, realizată îndeosebi în partea introductivă de prezentare a istoriei fiecărei instituții creatoare de arhivă, se descriu și părțile componente ale arhivei sau unităților arhivistice, se dau date privind condițiile lor de realizare.

Introducerea (p. 5—28) ne oferă o privire de ansamblu asupra guvernării Transilvaniei între anii 1526—1872, segmentată pe principalele perioade ale evoluției istorice a Transilvaniei feudale : principatul autonom (1526—1690), epoca de cristalizare a organizării Marelui Principat al Transilvaniei (1690—1714), reorganizarea administrației guberniale (1714—1746), consolidarea guberniului (1746—1770), epoca reformelor theresiene (1770—1780), epoca reformelor iosefine (1780—1790), regimul reacțiunii (1790—1848), anul revoluționar 1848—49, epoca absolutistă (1849—1867) și începutul dualismului, pînă la 1872, an la care încețază administrația autonomă. Urmează o istorie generală a arhivelor organelor de guvernământ ale Transilvaniei.

Impozantul volum ne prezintă materialul arhivistic conservat în două din secțiile Arhivei Naționale Maghiare, un total de 3781,57 ml material documentar, în ordinea organică a genezei și evoluției lui.

Prima parte, Arhiva Cancelariei transilvănene (secția B), fixează istoria ins-

tituției și enumeră principalele fonduri și unități ale ei : acte generale și registre, cărțile regale, instrucții, normative, protocoale, acte prezidențiale, actele comisiei școlare, actele funcționarilor de cancelarie, actele altor funcționari, actele împuterniciților Curții, dietale, patente.

Partea a doua ne informează asupra materialului documentar al arhivelor organelor de guvernământ centrale ale Transilvaniei (secția F) cu : istoricul instituțiilor creatoare și prezentarea structurii și conținutului arhivei Cancelariei princiare, arhiva Capitlului de Alba Iulia, arhiva Conventului Cluj-Mănăstur, arhiva Guberniului, arhiva Comisariatului provincial, arhiva Exactoratului provincial, arhiva Tezaurariatului, arhiva Exactoratului cameral, arhiva autorităților din 1848—49, arhiva de guvernământ din perioada absolutistă, arhivele comisiilor districtuale din epoca iosefină (Cluj, Sibiu, Făgăraș), și diverse alte fonduri care nu se cuprind în cele ale autorităților sus menționate (arhivele unor oficii, institute, comisii și comitete, fundații, persoane particulare, indici de arhivă, etc.). La fiecare arhivă, fond, unitate se indică : anii extremi ai perioadei acoperite de material, volumul (număr de pachete, volume, legături, cutii), tematica și mijloacele sau sistemele de evidență și orientare existente, indicații tehnice privind solicitarea și servirea materialului pentru cercetare.

O mențiune aparte trebuie rezervată prezentărilor introductive de la fiecare arhivă, fond, unitate. Acestea sînt istorii ale factorului creator și ale arhivei respective. Preocupările pentru istoria și prezentarea instituțiilor și arhivelor de guvernământ transilvănene au o tradiție în literatura de specialitate². Studiile lui Trocsányi Zsolt însă se bazează aproape exclusiv pe materialul docu-

mentar original, material cunoscut exhaustiv de autor și folosit cu competență, spirit critic și, de ce să nu recunoaștem, în viziunea originală. (De altfel această caracterizează și fructuoasă-i operă de istoric.)

Volumul pe care îl prezentăm este în aceeași măsură o valoroasă lucrare de istorie precum și un instrument de documentare științifică. Pe de o parte reprezintă o sinteză a istoriei instituțiilor și arhivelor de guvernământ ale Transilvaniei, pe altă parte este un auxiliar competent de informare pentru cercetătorii istoriei Transilvaniei.

LIVIU URSUȚIU

¹ De același autor: „*A Rákóczi szabadságharc történetének forrása az erdélyi levéltárakban és az erdélyi udvari kancellária levéltárában*”, în *Levéltári Közlemények*, 25 : 1954, p. 194—210; *Az Erdélyi Országos Főbiztoság története 1686—1849*, în *Hadtörténelmi Közlemények*, 7 : 1960, p. 97—136; *Az*

erdélyi központi bányagazgatási szervezet története 1691—1848, în „*Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményei*”, VIII (1962), p. 493—514, și în lucrările de istorie apărute în volum.

² Menționăm numai pe cele apărute pentru perioada de după 1526 : Benkő J., *Transsilvania sive Magnus Transsilvaniae Principatus*, Vindebonae, 1778, vol. II, p. 15—30, 61—77; Kemény J., *Notitia historico-diplomatica archivi et litterarum Capituli Albensis Transsilvaniae*, Cibini, 1836, 2 vol. : Jakab E., *Az erdélyi kir. főkörmányszéki levéltár közigazgatási és tudományos értéke*, în „*Századok*”, 1873, p. 357—361; Beke A., *A gyulafehérvári káptalani levéltárak czimjegyzéke*, Budapest, 1884; Togányi K., *Az erdélyi kancellária levéltára*, în „*Századok*”, 1898, p. 129—138; Metes Șt., *Arhivele istorice românești din Budapesta*, în „*Revista Arhivelor*”, vol. III, nr. 6—7, 1963—37, p. 50—62; Ember G., *Az újkor magyar közigazgatás története Mohácsól a török kiűzéseig*, Budapest, 1946, p. 380—516; Wellmann I., *Az erdélyi kancellária levéltára*, în publicațiile Arhivei Naționale Maghiare seria „*Levéltári alapeltárak* 3”, Budapest, 1952; Jakó S., *Instrucțiuni arhivistice ale ofițierilor din Transilvania 1575—1841. Problema reorganizării arhivelor din Transilvania*, în „*Revista Arhivelor*”, I, 1958, nr. 1, p. 34—81. La acestea se adaugă și studiile lui Trocsányi enumerate mai sus.

DINU C. GIURESCU, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, Edit. Științifică, București, 1973, 496 p.

O lucrare monografică consacrată Țării Românești în secolele al XIV-lea și al XV-lea, astăzi când există o bogată producție istoriografică asupra epocii aminate, ar părea multora de prisos. Ce aprecieri și interpretări noi s-ar mai putea face asupra unui proces istoric care, atât în trecutul mai îndepărtat cit și în cel mai apropiat, a fost tot timpul în atenția cercetării istorice? Recentă carte a lui Dinu Giurescu demonstrează contrariul. În ciuda numeroaselor studii și articole sau a unor sinteze de istorie medievală, o amplă monografie dedicată celor două secole de existență a statului feudal al Țării Românești era demult resimțită în istoriografia română.

Folosind o imensă bază documentară, precum și rezultatele numeroaselor lucrări speciale apărute în ultimii ani, Dinu Giurescu și-a propus recompensarea imaginii unei societăți medievale românești în toată complexitatea ei. De aceea, prezentarea structurilor social-economice și politice, precum și a ideilor și mentalităților epocii sînt coordonatele în limitele cărora se mișcă un întreg proces istoric. Abordarea acestuia într-o largă perspectivă de două secole permite marcarea apariției, dezvoltării și dispariției unor instituții sau realități social-economice de o deosebită însemnătate pentru precizarea condițiilor specifice ale evoluției societății românești. În acest context, în cartea lui Dinu

Giurescu își găsesc răspuns multe întrebări ridicate de unele cercetări mai recente care au absolutizat sau au negat particularitățile dezvoltării noastre istorice.

După o prezentare a spațiului geografic și a cadrului demografic în care se mișcă societatea românească în cele două secole de după constituirea statului feudal, autorul întreprinde o analiză minuoasă în structura economică. Agricultura — se constată în monografie — ocupa în economie un loc important. Cultura grînelor îndeosebi — conchide autorul — se practica aproape pretutindeni. „de pe dealuri pînă în cîmpia dunăreană și țărnuł mării” (p. 50). Concluzia aceasta trebuie subliniată în chip deosebit. În temeiul numeroaselor documente cercetate de autor rezultă că populația Țării Românești era trainic legată de teritoriul locuit prin însăși îndeletnicirea ei de bază care era agricultura. Aceasta era, firesc, asociată cu creșterea vitelor. În această lumină, imaginea unei populații numeroase care se mișcă neconținut în căutarea de pășuni pentru vute — cum se desprinde din unele lucrări — este falsă. Dedicată creșterii vitelor, populația Țării Românești era sedentară și doar o infimă minoritate — locuitorii de la munte — practicau transhumanța. Alte ocupații, printre care albinăritul și pescuitul — amplu oglindite de autor —, precum și exploatarea sării, fierului, aramei, păcu-

rii și aurului sînt dovezi concludente despre bogăția solului și subsolului Țării Românești.

Deosebit de interesant ni se pare capitolul referitor la meșteșuguri și tehnici. Deși multe din lucrările apărute în ultimul timp mai ales au marcat existența unei ramuri meșteșugărești în economia noastră medievală, în contextul acesta general ocupația menționată din lucrarea lui Dinu Giurescu dobîndește cu totul alte dimensiuni.

Este infirmată astfel părerea că societatea medievală românească era exclusiv agrară. Și în Țara Românească, de altfel ca pretutindeni, producția meșteșugărească deținea un loc important.

Dar ceea ce ni se pare demn de tot interesul sînt aprecierile și concluziile autorului cu privire la dezvoltarea producției de mărfuri, aspect de o deosebită însemnătate pentru înțelegerea unor procese politice. În temeiul utilizării și confruntării unei mase impunătoare de informații documentare, Dinu Giurescu remarcă o ascensiune neconținută a producției de mărfuri pentru piață, de la întemeierea pînă la finele epocii cercetate. Nu se poate susține teza — cum s-a făcut în unele lucrări — că producția de mărfuri pentru piață ar începe de abia de la jumătatea secolului al XV-lea. După autor, creșterea economică „explică de ce s-a impus, cu necesitate, societății feudale românești, la finele secolului al XIII-lea, trecerea de la fărîmîțarea politică existentă (cnezate și voievodate) la constituirea unui stat centralizat, cuprinzînd tot teritoriul dintre Carpații meridionali și Dunăre, avînd în frunte un „voievod și domn“, cu aparat de stat în subordinea sa, în stare să cuprindă, să controleze efectiv teritoriul amintit“ (p. 208). În lumina acestei concluzii, procesul de fărîmîțare politică s-a sfîrșit odată cu întemeierea statului feudal. Nu se mai poate vorbi deci de lupta pentru centralizarea statului începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Partea din monografie referitoare la comerț redă un tablou complet al uneia dintre activitățile economice deosebit de importante. Autorul prezintă vechimea schimbului de mărfuri, desfășurarea comerțului intern și rolul tîrgurilor și al diferitelor categorii de negustori în raportul dintre producător și consumator, precum și politica domniei față de activitatea comercială internă. Se conchide astfel că negustorii autohtoni au primit sprijinul domniei deoarece ei constituiau o sursă de venituri pentru stat. Tot domnia Țării Românești, prin autoritatea ei politică și militară, precum și prin privilegiile acordate, asigura „buna desfășurare a comerțului extern al țării

și al celui de tranzit transcontinental“ (p. 151) în numeroase direcții. Legăturile comerciale cu Peninsula Balcanică, cu Bizanțul, cu Transilvania, cu Polonia etc., sînt ample oglindite în lucrarea lui Dinu Giurescu. Referiri dintre cele mai interesante sînt făcute în privința raporturilor dintre Transilvania și Țara Românească, evidențiîndu-se caracterul complimantar al celor două economii. Numeroasele mărfuri exportate, printre care peștele, vitele, pieile, blănurile de animale sălbatice, ceara, mierea, brînză, seul, grînele, sarea etc. atestă marile resurse economice ale Țării Românești. Tot astfel, importurile de produse manufacturate îndeosebi, precum și comerțul de tranzit demonstrează rolul important jucat de statul feudal românesc de la sudul arcului carpatic în sistemul legăturilor economice dintre Orient și Occident. Circulația intensă a mărfurilor este prezentată într-o strînsă interdependență cu moneda. Politica monetară a domnilor Țării Românești, monedele autohtone și străine, raportul valoric dintre acestea, amplifică imaginea asupra unei intense activități comerciale.

Cercetarea structurii societății medievale românești în secolele al XIV-lea și al XV-lea oferă autorului posibilitatea unor analize profunde a raporturilor sociale. Categoriile sociale, printre care boieri, jupani, cnezi sînt înfățișate în raport cu stăpînirea lor asupra pămîntului și satelor. Se fac, de asemenea, o serie de aprecieri în legătură cu deosebirea dintre stăpînii de ocine mijlocii și stăpînii de ocine mari. Instituția devălmășiei, asupra căreia s-au emis numeroase păreri, este analizată de Dinu Giurescu tot în acest context. Se subliniază în acest sens concluzia că „forma curentă a exercitării dreptului de proprietate este în secolele XIV și XV stăpînirea în comun a satelor, a ocinelor“ (p. 231). Dar — constată autorul — în cadrul stăpînirii în comun drepturile fiecărei familii erau destul de bine delimitate.

Constatări demne de reținut se desprind și din părțile din monografie legate de domeniul feudal. Acestea sînt cu atît mai interesante cu cît, în ultimii ani mai ales, fără o serioasă fundamentare documentară, s-au avansat teze inconsistente. Dinu Giurescu demonstrează, de pildă, că în epoca cercetată marea proprietate feudală nu cuprindea un teritoriu unitar, ea nu forma deci un singur domeniu teritorial, ci „se compunea din sate aflate la zeci de kilometri, uneori la peste 100 km distanță unele de altele“ (p. 243). Tot în acest loc, apelînd la totalitatea surselor documentare și cercetînd practicile societății feudale din cele două veacuri de după

intemeiere, autorul respinge teza existenței unei rezerve senioriale.

Țărănimia dependentă, caracterul legăturii personale, obligațiile și sistemul exploatarei feudale rețin în chip special atenția autorului în câteva paragrafe. Se subliniază că în cadrul raporturilor feudale, ascultarea și supunerea țărănimii dependente erau obligatorii, iar „cei care se împotriveau sau se sustrăgeau aveau să se aștepte la acțiunea represivă a aparatului de stat” (p. 251).

Pentru cunoașterea structurii politice a Țării Românești demn de toată atenția este capitolul referitor la organizarea statului. Aici își găsește reflectarea un sir de probleme, printre care rolul șefului statului (voievodului) în structura instituțional-politică a epocii, succesiunea și asocierea la domnie, dregătorii statului feudal, aparatul de stat și ponderea lui în viața satelor și țărilor, împărțirea teritorială a țării, renta feudală, organizarea bisericească și importanța factorului ideologic. Demne de semnalat ni se par concluziile autorului cu privire la imunitatea și fărâmițarea feudală, la modul particular de manifestare a acestora în Țara Românească. Se remarcă astfel că în comparație cu ceilalți stăpâni ai pământului, imunitarii — aflați sub acest regim nu depășeau 10% — beneficiau de dreptul de judecată și de administrare a satelor dependente. Dar, „teritoriul Țării Românești, în covârșitoarea sa întindere, se afla, în secolele XIV și XV sub directă cîrmuire a domniei și a dregătorilor ei” (p. 308). Este falsă deci teza acelor istorici care, generalizînd regimul imunității feudale, conchideau că el era temeiul fărâmițării politice. Dinu Giurescu, la lumina masivei informații utilizate, demonstrează că odată cu întemeierea Țării Românești „fărâmițarea politică a încetat” (p. 311), încît aparatul de stat dependent de puterea centrală a constituit unul din factorii permanenți care a asigurat continuitatea vieții statale.

Cu totul original apare capitolul dedicat ideilor, mentalităților și normelor juridice ale epocii. Desigur că referiri parțiale asupra acestei probleme s-au mai făcut și în alte lucrări, dar aici sînt prezentate în perspectiva a două secole de existență a societății românești. Considerații privitoare la viața politică, sentimentul puterii, al autorității domnești, spiritul fracționist, de grup, al boierimii, ideea de independență și concepția despre raporturile cu alte state, gînduri despre pace și război, condiția femeii și sentimentele față de copii sînt numai cîteva din problemele ce-și găsesc reflectarea în această parte a lucrării.

În lumina aprecierilor menționate, ne aflăm deci în fața unei monografii consacrate istoriei Țării Românești în cele două secole de după întemeiere, demne de toată lauda. Autorul ei a reușit să redea un tablou integral al unei societăți bine structurate pe plan social-economic și politic și confruntate de adversități specifice orînduirii feudale. Cîteva dintre problemele majore ale istoriografiei noastre medievale, printre care fărâmițarea și centralizarea statului, imunitatea și rezerva seniorială, își găsesc o rezolvare adecvată, concordantă cu sensul exprimat de totalitatea izvoarelor și informațiilor cercetate cu atîta migală de Dinu Giurescu. Deși nu intră în polemică cu diversele teorii eronate afirmate în unele lucrări mai recente, prin solida argumentare și demonstrare a evoluției întregului proces istoric în decursul celor două secole de după întemeiere autorul restabilește adevăruri, aducînd astfel un mare serviciu istoriografiei epocii medievale. Pentru toate aceste merite, considerăm că monografia lui Dinu Giurescu este un elaborat dintre cele mai izbutite care merită a fi remarcat ca atare.

APOSTOL STAN

*** *Acte judiciare din Țara Românească, 1775—1781.* Ediție întocmită de Gheorghe Cronț, Al. Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu și Const. Tegăneanu. Edit. Acad. R. S. România, București, 1973, 1064 pagini.

Lucrarea de care ne ocupăm aci este al IX-lea volum din colecția „Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc”, care se publică sub îngrijirea Institutului de istorie „N. Iorga”. O ediție masivă și impresionantă, nu atît prin numărul paginilor, cît mai ales prin bogăția materialului documentar pus în circulație.

Volumul începe cu o *Introducere* de cîteva pagini, în care se vorbește despre importanța ediției și se reliefează unele probleme judiciare privitoare la procedură și instanțele judecătorești, așa cum se oglindesc în actele publicate. De altfel, asupra Introducerii vom reveni mai jos.

Autorii precizează că transliterația alfabetului chirilic s-a făcut ținându-se seama de normele stabilite în *Introducere* la colecția de *Documente privind istoria României*, I, București, 1956, cu revizuirile și adăugirile aferente din *Documenta Romaniae Historica*, I, București, 1966, p. V—XVII, ceea ce pune uniformitatea criteriilor folosite în tehnica edițiilor de texte e absolut necesar. În ceea ce privește însă dispozitivul materialului, colectivul a adoptat schema din condici. Această mutație aidoma din condici în paginile ediției a fost impusă probabil de faptul că, aproape în toate cazurile, nu mai avem de-a face cu acte de cancelarie domnească — așa ca în secolele anterioare — ci cu niște proto-coale, mai mult sau mai puțin ample, ale instanțelor de judecată către domn în diferite pricini. Chiar atunci când domnul emite un act, în care e vorba de o poruncă, cancelaria nu mai ține seamă de rigorile formularului diplomatic care, în sec. al XVIII-lea, fusese copleșit de transformările sociale și economice ale timpului.

Proliferarea spețelor juridice, penale și civile, drept consecință a dezvoltării societății românești, au spart tiparul vechiului formular diplomatic, solicitând cu insistență adoptarea unor noi criterii procedurale. Însă într-o serie de cazuri domnul emite și acte solemne respectându-se formularul diplomatic mult lărgit și împodobit cu miniaturi și scene votive. Alex. Ipsilanti a emis numeroase acte care n-au fost incluse în această ediție, pentru motivul că se referă în genere la organizare și norme de judecată.

De altfel, aproape toate piesele publicate în această ediție pornesc de la un anumit nivel în sus, de la rapoartele instanțelor de judecată către domn, — adică de la așa zisele anaforale. Or, înainte de acestea, a existat de fiecare dată o jalbă adresată domnului sau divanului de unul sau mai mulți piriți, într-un litigiu oarecare. Domnul, fiind sesizat, apostilează jalba, pe care o trimite boierilor însărcinați cu cercetarea cazului.

* *

Actele în număr de 930 sînt în majoritate anaforale, porunci domnești, hotărînici și cîteva catastife. Fiecare act e însoțit de un regist, în care se definește pe scurt conținutul documentului. Operație dificilă, avînd în vedere abundența faptelor și amănuntelor, uneori destul de încalcite, care fac ca expunerea să fie incoerentă. De aceea, se întîmplă uneori ca unele elemente pregnante ale textului, nefiind prinse în

chenarul regestului, să rămînă alături. În general, redactarea lor e clară și concisă.

Impropriu se folosește termenul de „Carte domnească“, atît în acte cît și de autorii regestelor, spre a denumi o speță de „acte judiciare“ (Nr. 717, 718, 720, 722, 724 și multe altele), alături de „poruncă domnească“ (Nr. 724, 727, 731, 765 ș.a.), fără nici un criteriu de diferențiere, numai pentru aceia că așa sînt denumite în context. De fapt, prima denumire are un caracter generic și indică o categorie de acte de cancelarie domnească. Din punct de vedere logic, conținutul acestor două denumiri nu se suprapune. Cea dintîi are o sferă mult mai largă decît a „poruncii“ și astfel dacă orice „poruncă“ poate fi o „carte domnească“, nu însă și orice „carte“ poate fi o poruncă domnească¹.

Uneori, probabil pentru variație, se recurge la o formulare extraterminologică. De pildă, „Domnul poruncește“ (Nr. 705, 735, 737, 738, 740 ș.a.), ceea ce e foarte potrivit, fiindcă aproape în toate cazurile este vorba de o poruncă a domnului, iar în stadiul diplomatiei românești din sec. al XVIII-lea nu mai putem vehicula cu terminologia nu desuetă, ci adecvată secolelor anterioare. Impropriu era deci utilizată denumirea și de către cancelaria domnească. La fel și cu „hrisovul“ (853), a cărui rezonanță arhaică i-a facilitat o circulație abuzivă și inadmisibilă din punctul nostru de vedere. Dar despre asta altădată și în alt context.

Urmează textul actului care, de cele mai multe ori, poartă apostila domnului. Fiind reprezentantul instanței supreme, domnul are dreptul unor opțiuni: întărește sau infirmă concluziile boierilor „veliți“, hotărăște ca, în vederea unui plus de cercetări, pricina să fie trimisă la căimăcămie sau la ispravniciei județului, căruia aparțin părțile imprincipinate.

Fiecare act poartă data: anul, luna și ziua cînd a fost redactat. Sînt și unele acte fără dată certă. Neavînd dată certă, un număr de cinci acte au fost înserate la începutul anului 1775, după care urmează primul act datat din 16 februarie același an și ultimul din 20 decembrie 1781.

Ordinea cronologică a actelor a fost stabilită după data „rezoluțiilor domnești“, care a fost urmată și la transcrierea în condici², — precizează autorii în *Introducere*. Nu cred că acesta este criteriul cel mai fericit. Personal, aș pleda pentru adaptarea cronologiei anafora-

¹ Vezi și Ioan Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu țara ungurească*, București, 1902, p. XVIII și urm.; ediția a II-a, 1905, p. XXII și urm. și Damian Bogdan, *Diplomatica slavo-română*, în *DIR, Introducere*, vol. II, p. 21 și urm.

lelor — de altfel singurele acte în această situație — care conțin de fapt problematica „actelor judiciare”. Ele ne oferă aspecte și frământări din sinul societății românești și fiecare dintre ele constituie piesa principală din dosarul pricinii. În schimb, apostila rezoluției a domnului, redusă uneori la o singură frază (Nr. 239, 544), prezintă un caracter cu totul subsidiar.

E clar că între cele două date — a anaforei și rezoluției domnești — se crează un decalaj de timp, exprimat în zile, care poate uneori da naștere la dificultăți de felul acestuia: actul din 21 decembrie 1776 e apostilat de domn la 9 ianuarie 1777, creîndu-se astfel un decalaj nu de 19, ci de 360 zile. Mă întreb, dacă actul e din 1776 sau din 1777? În orice caz, colectivul, statuînd îndelung asupra acestei probleme, a optat pînă la urmă pentru procedeul amintit, chiar dacă suscită obiecțiuni. Fiecare document e însoțit de cota respectivă din condici, aflate la Arhivele Statului din București.

Toate actele provin din prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti (sept. 1774—oct. 1782), în Țara Românească, ale cărei străduinți de a pune rînduială în trebile obștești au fost subliniate și recunoscute ca atare prin însăși editarea *Pravilnicei condici* din 1780, într-o ediție critică (1957), la care se adaugă acum și acest volum de acte judiciare. Dacă prima constituie un îndreptar în „diferitele materii ale dreptului”, actele publicate în acest volum oglindesc pe lîngă structura justiției românești, care începe deja să se închege și prefacerile sociale și economice din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea. În această privință, sînt definite în Introducere unele din normele aplicate de justiția ipsilantistă, căutîndu-se să se scoată în relief mai cu seamă elementele noi față de pravilele anterioare. Pe bună dreptate se constată că avem de-a face cu un stadiu înaintat al societății românești, a cărei structură amplificată și diferențiată se oglindește din plin în tematica juridică a acestor acte.

Numeroase spețe de judecată apar acum, pentru soluționarea cărora se face apel atît la pravile, cît și la normele dreptului consuetudinar. Chiar și impričinații cer uneori să li se facă dreptate după obiceiul pămîntului, ceea ce înseamnă că forța tradiției și a dreptului nescris era încă foarte puternică. Una din cele mai frecvente spețe este valorificarea dreptului de protimis în diferite variante. Foarte interesant mi se pare nu numai procesul lent de codificare a obiceiurilor, dar mai ales puterea de subordonare dintre puterea laică și cea bisericească — în practica juridică. Mitropolitul țării — asistat de unul sau

mai mulți dregători — formînd un complot de judecată, cercetează pricinile și prezintă domnului rezultatele investigațiilor însoțite de propuneri, pentru a hotărî în ultimă instanță. Asta înseamnă că, cel puțin în anumite cazuri, — și sub imperiul noilor pravile — actele emise de ierarhii bisericii erau supuse instanței supreme, spre a obține sau nu confirmarea.

În adevăr, „pentru studiul textelor juridice romano-bizantine, folosite în Țara Românească în ultimul sfert al sec. al XVIII-lea”, — după cum se afirmă în Introducere — aceste materiale constituie surse documentare de o deosebită însemnătate. Dar nu numai atît. Redactate cu două veacuri în urmă, aceste acte conțin știri interesante despre ultimul război ruso-turc, denumit în texte „răzmeriță” și terminat cu pacea de la Kuciuk Kainargi (10/21.VIII.1774), informații despre comerțul cu sare, care se transporta cu carele spre ținuturile sud-dunărene, sau conflicte, cu locuitorii de peste munți, pentru încălcări de ocine pe graniță sau cu „mocanii ungureni”, pentru neplata taxelor vamale. Prin catatife aflăm, de asemenea, remunerațiile acordate judecătorilor orînduiți la departamente.

Deoarece căpitani orînduiți în județe și pe la margini nu erau suficienți pentru paza teritoriului de hoți, domnul trimite la 16 martie 1779 o circulară către polcovnicii județelor, poruncindu-le să găsească „treizeci de slujitori, oameni fără dă pricină, nu din săteni, nici din ajutoarașii satelor, ci din cei înstreinați”, care să dea cheazășie în scris. Vistieria urma să le dea „pecetluiri domnești pe la mîini”, adică un fel de legitimații moderne cu chipul fiecăruia, urmînd a sta la dispoziția ispravnicilor de județ. Noua categorie de slujitori era scutită de dajdii și podvoade (Nr. 705). De altfel din acte reiese că organizarea administrativă a țării era împănată de o sumedenie de slujbași și dregători cu atribuții foarte variate, impuse prin reformele lui Alex. Ipsilanti de condițiile în care se găsea societatea românească din această vreme.

Structura complexă a societății necesita organizarea unor instituții noi. Pe lîngă boierii divanți, pe care îi cunoaștem din trecut, apar acum slujbași și slugi domnești cu o terminologie foarte eterogenă: polcovnici, ispravnici, zapcii, pitari, pîrcălăbi, șătrari, vornici, păhărniciei, logofeți, cluceri, cihodari, căpitani de lefegii, de bresle și de poteră, medelniceri, cămărași, vâtafi de plai, de aprozi, de păhărniciei, ceașci de pod, slujitori de vistierie, vameși de margine ș.a.

Se știe că printre altele Alex. Ipsilanti a organizat și breslele, dîndu-le o întocmire nouă. În acte este vorba de nume-

roase indeletniciri, care dovedesc că producția manufacturieră luase o mare dezvoltare, mai ales în orașe. E vorba de : zidari, lemnari, mătăsari, dulgheri, cazangii, jococari, cavafi, măcelari, lumînărari, papugii, zidari, croitori, mărgelari, băcani, negustori, abagii, bogasieri, ișlicari, argintari, păcureți, zalvaragii, brutari ș.a.

Actul din 11 august 1777 ne informează că la Ploiești și la Tîrgoviște funcționa cite o școală „spre învățătura copiilor”, însă dascălul de la Ploiești „aflîndu-se în scăpătăciune și lipsă”, solicită domnului să fie plătit ca și colegul său din Tîrgoviște. Mitropolitul Grigorie propune și domnul orînduiește să fie remunerat cu 5 taleri pe lună. Cererea i-a fost rezolvată însă după un răstimp de aproape 18 luni de zile. Școlile fac parte din rețeaua celor înființate de Alex. Ipsilanti în prima lui domnie. De asemenea, merită să fie semnalată și pedeapsa cu bătaia, ca o rămășiță a trecutului. Pentru anumite isprăvi, vinovații erau pedepsiți cu „bătaia în tîrg” (Nr. 401, 504), „la falangă” (Nr. 733) sau „la scara domniei mele” (Nr. 678).

În sfîrșit, nu putem să nu semnalăm și cîteva informații prețioase despre nomenclatura urbanistică a Bucureștilor. Se fac, de pildă, mențiuni despre mahalalele unde locuiau impricinații : „mahalaua Vergului” (Nr. 43), „mahalaua Prundului” (Nr. 390), „mahalaua sîrbilor” (Nr. 401), „Popa Rusu” (Nr. 424), „mahalaua Stelii” (Nr. 457), „Șerban vodă” (Nr. 497, 538), „Sf. Nicolae” (Nr. 522), „mahalaua Răzvanului” (Nr. 548), „Sărindarului” (Nr. 587), „Boteanului” (Nr. 658), „Antim” (Nr. 677), „Popescului” (Nr. 684), „mahalaua Fîntîna Boului” (Nr. 721). Alte cîteva denumiri de străzi, unele din ele ieșite azi din uz, sînt atestate în aceste acte de acum două veacuri : „podu” Mogoșoaii (Nr. 196), „podu tîrgului de-afară” (Nr. 243, 543, 620), „podu” Calicilor (Nr. 326, 517), „vameșii Oborului” (Nr. 549), „podu” lui Zamfir (Nr. 6) ș.a.

Limba acestor texte nu e atît de fluentă, din cauza sintaxei lipsite uneori de cursivitate. Îndeosebi, terminologia juridică e în bună parte slavonă, dar mai ales grecească. Traducerea textelor bizantine — făcută de obicei de cărturari greci — a creat în materie de drept o terminologie străină de spiritul limbii noastre. Cu toate acestea, „actele judiciare” cuprind un fond bogat de forme lexicale, minuit cu îndrăzneală de împărțitorii dreptății. Expresii pitorești și pline de o savoare rurală — ca, de pildă, „făgăduiala cu gura” sau, „bîrsanii de peste munți”, „basmagii” ș.a., abundă în aceste texte. Pentru istoria

limbii române din sec. al XVIII-lea, „actele judiciare” oferă un material foarte prețios.

Cîteva observațiuni.

Desigur, în situația actuală nu se mai pot înlătura anumite lipsuri justificate la o astfel de ediție, atît de bogată în materiale documentare. Astfel, Introducerea mi se pare deficitară și incompletă. E adevărat că sînt schițate acolo cele mai pregnante probleme juridice, însă sînt prea puține șase pagini de Introducere la o ediție care numără aproape o mie de pagini de text. Fiind vorba de o perioadă de șase ani din domnia unui principe luminat, căruia nu i se poate tăgădui dorința expresă de a pune ordine în viața socială a țării, ar fi fost poate nimerit ca „actele judiciare” să fie prezentate într-un context mai larg al eforturilor reformatoare ale lui Alex. Ipsilanti. Mai ales că așezămintele întocmite de el au toate caracterul instituțional, menite să instaurze rînduiala, dreptatea și siguranța într-o țară pustiită de război. Cu alte cuvinte, „actele judiciare” nu pot fi despărțite nici de activitatea de legiuitor a lui Alex. Ipsilanti și nici de ansamblul împrejurărilor istorice din acel timp.

În al doilea rînd, cred că era necesar să se precizeze în Introducere dacă s-a efectuat o confruntare a „actelor judiciare” cu materialele publicate de V. A. Urechia în *Istoria Românilor*, vol. I—II. Procedul neștiințific după care au fost publicate unele din aceste acte a determinat autorii să nu acorde lui V. A. Urechia nici atenția unei simple mențiuni.

II. Materialul a fost pus în circulație fără indice onomastic și toponomastic. Despre utilitatea unor astfel de indici e de prisos să mai stăruim.

III. În schimb, volumul cuprinde un indice de materii foarte dezvoltat, precum și un mic glosar de cuvinte străine. Am avea și aici de făcut unele rezerve, — le lăsăm, însă, în seama fiecărui cercetător.

Ediția „actelor judiciare” din prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti a necesitat o muncă îndelungată și migăloasă. Ea prezintă, ca material documentar, o importanță deosebită pentru o întreagă categorie de specialiști, așa cum se spune în Introducere : juriști, istorici, economiști, sociologi, geografi, lingviști și chiar literați. Ea poate constitui un imbold pentru continuarea unor atări ediții de acte juridice, atît de necesare pentru cunoașterea evoluției societății românești.

VLADIMIR DICULESCU, *Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830—1848)*, București, Edit. Academiei R. S. România, 1973, 220 p.

Cunoscut cercetător al arhivelor noastre, profesorul Vladimir Diculescu a publicat încă o carte bazată în mare parte pe documente inedite, culese în decursul mai multor ani de stăruitoare cercetări. Lucrarea a fost susținută ca teză de doctorat în anul 1968 la Universitatea din Cluj, avînd ca îndrumător științific pe prof. dr. docent Ștefan Pascu și ca referenți oficiali pe acad. prof. Andrei Țețea, prof. dr. docent Vladimir Hanga și prof. dr. Vasile Mîhoreanu.

De atenție deosebită s-au bucurat în lucrare izvoarele de natură statistică — catagrafiile — atît cit s-a mai păstrat din ele în depozitele de arhivă din București, ca și urmărirea felului cum s-au ridicat elementele burghize și mic burghize care au constituit unul din factorii de acțiune revoluționară la 1848.

Lucrarea propriu-zisă conține opt capitole intitulate: Necesitatea unor reforme în Țara Românească, Tratatul de la Adrianopol, Regulamentul organic, Patentarii, Breslele, Evoluția statistică a patentarilor, Fenomene de dezorganizare a breslelor și Concluzii — în 144 de pagini tipărite. Urmează un număr de 33 documente în anexă, toate date ca inedite, dar din care cel puțin unul și anume porunca Vistieriei Țării Românești din 3 iulie 1831 a mai fost publicat tot ca anexă la articolul: *Un dregător mai puțin cunoscut: ispravnicul de „ungureni” în Țara Românească* semnat de G. D. Ișcu în „Revista Arhivelor”, 1/1968, p. 51, precum și un rezumat în limba franceză.

În primul capitol autorul prezintă pe scurt memoriile redactate după anul 1821 și Convenția de la Akkerman (1826).

Analizînd, în capitolul al doilea, prevederile Tratatului de pace de la Adrianopol (2/14 septembrie 1829) se apreciază că acesta avea să aibă o importanță deosebită pentru evoluția ulterioară a organizării administrative a Principatelor; ele limitau drepturile Porții de a se amesteca în treburile interne, întreaga organizare administrativă trecînd în mîinile autorităților centrale românești (domnul și divanul). Acesta a contribuit deosebit de mult la dezvoltarea comerțului, agriculturii și industriei românești.

Un capitol special, al treilea în ordinea numărului, este dedicat Regulamentului organic. El conține amănunte despre redactarea Regulamentului, despre comerț, despre organizarea vamală, despre punctele de vamă și schelele de categorie I, II și III, despre carantine, despre industrie, despre căile de comuni-

cații, despre tribunalele de comerț, despre organizarea fiscală, despre cutiile obștei și despre catagrafii.

Al patrulea capitol se referă la patentari. Aci autorul face o aprofundată analiză a felului în care se puteau dobîndi patentele, a repartiției acestora, a celor cinci categorii (trei de negustori și două de meseriași), a obligațiilor patentarilor, a drepturilor lor politice: participarea la alegerea domnului, alegerea ca membri ai tribunalelor de comerț, alegerea în epitropii și în sfaturile orășenești, ca și a celor legate de exercitarea profesiei: libertatea profesională și dreptul de strămutare, precum și a organizării patentarilor.

În capitolul referitor la bresle se scot în evidență cauzele de ordin economic care au dus la crearea acestor organisme cu caracter tipic feudal, ca și piedica ce au constituit ele în calea dezvoltării formelor capitaliste. Autorul insistă în acest al cincilea capitol, pe organizarea breslelor în epoca 1839—1848, arătînd că toate breslele înființate atunci, cu excepția celor din București, nu îndeplineau nici un fel de funcții administrative ci aveau caracterul unor înțelegeri între cei ce practicau aceeași meserie sau meserii înrudite pentru a se grupa într-o organizație care să ajute la buna desfășurare a activității lor profesionale. De asemenea se analizează statutul breslei, ierarhia profesională (ucenicia, calfia și meșterul) în breslele de meșteșugari, breslele de negustori, breslele etnice (evrei, armeni), patrimoniul breslelor (cutia breslei), conducerea breslelor (stărostele, epitropii și ceașul), funcțiile breslelor (administrative, juridice, sociale, economice, politice și religioase). Concluzia desprinsă din cele de mai sus este că în epoca studiată breslele deși continuau să existe nu mai jucau decît un rol redus în viața economică a țării; motivul principal al menținerii lor constituindu-l rațiunile de ordin fiscal.

Evoluția statistică a patentarilor este titlul capitolului al șaselea. Aici este vorba de catagrafiile din anii 1831 și 1835, de creșterea numerică a unor categorii de negustori (arendășii, precupeții și telalii) și de structura atelierelor meșteșugărești.

Capitolul următor se referă la fenomenele de dezagregare a breslelor, ai căror principali factori erau: concurența și reclama, lupta de clasă din cadrul breslelor, precum și imixtiunea autorității de stat în activitatea economică în general și în anumite ramuri comerciale în special.

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Apare de patru ori pe an
Redacția : București, Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej nr. 29,
sectorul 6, Telefon 13.37.77.

CUPRINS

	Pag.
A XXX-A ANIVERSARE A INSURECȚIEI NAȚIONALE	
I. GAL — Arhivele Statului în cei 30 de ani de la eliberare	339
GH. I. IONIȚĂ, M. MUȘAT — Partidul Comunist Român — inițiatorul, organiza- torul și conducătorul insurecției naționale anti- fasciste armate din august 1944	345
* * * — Mărturii documentare	368
ADDENDA ET CORRIGENDA	
A. BOLDUR — Țara Birlad, numele și unele momente din istoria ei	429
C. LUNGU — Aspecte ale activității lui Lucrețiu Pătrășcanu, avocat al apărării în procesele antimuncitorești (1929—1930)	436
INSTRUMENTE DE LUCRU	
* * * — Lista fondurilor din străinătate din care au fost selecțate documente ce se păstrează la D.G.A.S. sub formă de microfilme și xerocopii	443
RECENZII ȘI PREZENTĂRI	
— Trocsányi Zsolt, <i>Erdélyi kormányhatóságok levéltár</i> (Arhivele organelor de guvernământ transilvănene), Magyar Országos. Levéltár kiadványai I, Le- véltári leltárak 5, Akadémiai kiadó, Budapest, 1973, 782 p. (LIVIU URSUȚIU)	455
— Dinu C. Giurescu, <i>Țara Românească în secolele XIV—XV</i> , Edit. Științifică, București, 1973, 496 p. (STAN APOSTOL)	456
— * * * <i>Acte judiciare din Țara Românească, (1775—1781)</i> , Ediție întocmită de Gheorghe Cronț, Al. Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu și Const. Tegăneanu, Edit. Acad. R.S. România, București, 1973, 1064 p. (TRAIAN IONESCU-NIȘCOV)	458
— Vladimir. Diculescu, <i>Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830—1848)</i> , Edit. Acad. R.S. România, 1973, 220 p. (VIOREL GROZAV)	462

REVISTA ARHIVELOR

ORGANE DE LA DIRECTION GÉNÉRALE DES ARCHIVES D'ÉTAT DE LA RÉPUBLIQUE SOCIALISTE DE ROUMANIE

Paraît quatre fois par an

La Rédaction : Bucarest, VI-e, 29 Bd. Gheorghe Gheorghiu-
Déj. Téléphone : 13.37.77.

SOMMAIRE

	Page
XXX-e ANNIVERSAIRE DE L'INSURECTION NATIONALE	
I. GAL	— Les Archives d'État dans les trente années qui ont suivi la libération 339
GH. I. IONIȚĂ, M. MUȘAT	— Le Parti Communiste Roumain — initiateur, organisateur et dirigeant de l'insurrection nationale antifasciste armée d'Août 1944 345
* * *	— Témoignages documentaires 368
ADDENDA ET CORRIGENDA	
A. BOLDUR	— Le pays de Birlad, son nom et certains moments de son histoire 429
C. LUNGU	— Aspects de l'activité de Lucrețiu Pătrășcanu, avocat de la défense dans les procès antiouvriers (1928—1930) 436
INSTRUMENTS DE TRAVAIL	
* * *	— Liste des fonds — par ordre de pays et d'institutions dont la D.G.A.S. possède des microfilms 443
COMPTE-RENDUS ET PRÉSENTATIONS	
— Trocsányi Zsolt, <i>Erdélyi kormányhatóságok levéltárai</i> , (Les Archives des organes de gouvernement de Transylvanie), Magyar Ország Levéltár kiadványai I, Levéltári leltárak 5 Akadémiai. Kiadó, Budapest, 1973, 782 p. (LIVIU URSUȚIU)	455
— Dinu C. Giurescu, <i>Țara Românească în secolele XIV—XV</i> , (La Valachie au XIV-e—XV-e siècles), Editions Scientifiques, Bucarest, 1973, 496 p. (STAN APOSTOL)	456
— * * * <i>Acte judiciare din Țara Românească (1776—1781)</i> (Actes judiciaires de Valachie (1775—1781), Edition élaborée par Gheorghe Cronț, Al. Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu et Const. Tegăneanu, Editions de l'Académie de la R.S. de Roumanie, Bucarest, 1973, 1064 p. (TRAIAN IONESCU-NIȘCOV)	458
— Vladimir Dicușescu, <i>Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830—1848)</i> , (Corporations, négociants et artisans en Valachie (1830—1848), Editions de l'Académie de la R.S. de Roumanie, 1973, 220 p. (VIOREL GROZAV)	462

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN OF THE GENERAL DIRECTION OF THE STATE ARCHIVES
IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Quarterly
Editorial Office — Bucharest, Bd. Gh. Gheorghiu-Dej 29,
Sector 6, Telephone : 13.37.77.

CONTENTS

	Page
THE 30TH ANNIVERSARY OF NATIONAL INSURRECTION	
I. GAL	339
GH. I. IONIȚĂ, M. MUȘAT	345
* * *	368
ADDENDA ET CORRIGENDA	
A. BOLDUR	429
C. LUNGU	436
FINDING AIDS	
* * *	443
BOOK REVIEWS AND PRESENTATIONS	
— Trocsányi Zsolt, <i>Erdélyi kormányhatóságok levéltárai</i> (The Archives of Transylvanian Government Organs). Magyar Országos Levéltár kiadványai I, Levéltári leltárak 5. Akadémiai kiadó, Budapest, 1973, 782 p. (LIVIU URSUȚIU)	455
— Dinu C. Giurescu — <i>Țara Românească în secolele XIV—XV</i> . (Wallachia between the 14th — 15th centuries) Scientific Publishing House, Bucharest, 1973, 496 p. (STAN APOSTOL)	456
— * * * <i>Acte judiciare din Țara Românească 1775—1781</i> . (Judiciary documents in Wallachia 1775—1781). Edition compiled by Gheorghe Cronț, Al. Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu și Const. Tegăneanu — The Publishing House of Romanian Academy, Bucharest, 1973. 1064 p. (TRAIAN IONESCU NISCOV)	458
— Vladimir Diculescu — <i>Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830—1848)</i> (Guilds, merchants and handicraftsmen in Wallachia (1830—1848), Bucharest, The Publishing House of Romanian Academy, 1973, 220 p. (VIOREL GROZAV)	462

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN DER GENERALDIREKTION DER STAATSARCHIVE DER SOZIALISTISCHEN REPUBLIK RUMÄNIEN

Erscheint viermal jährlich
Redaktion : Bukarest, Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej Nr. 29,
Sector. 6. Fernruf : 13.37.77.

INHALT

	Seite
	30 JAHRE NATIONALE INSUREKTION
I. GAL	— Die Staatsarchive in den 30 Jahren seit der Befreiung 339
GH. I. IONIȚĂ, M. MUȘAT	— Die Kommunistische Partei Rumäniens, Initiator, Organizador und Leiter der bewaffneten, anti-faschistischen, nationalen Insurektion vom August 1944 345
* * *	— Dokumentarische Zeugnisse 368
	ADDENDA ET CORRIGENDA
A. BOLDUR	— Land Birlad, die Benennung und einige Momente aus seiner Geschichte 429
C. LUNGU	— Aus der Tätigkeit Lucrețiu Pătrășcanus, Verteidigungsadvokat in den gegen die Arbeiter gerichteten Gerichtsverfahren (1928—1930) 436
	ARCHIVBEHEIFE
* * *	— Verzeichnis der ausländischen Bestände aus welchen Dokumente ausgewählt wurden und als Mikrofilme und Xerokopien bei der Generaldirektion der Staatsarchive Bukarest vorhanden sind, nach Ländern und Institutionen dargestellt 443
	REZENSIONEN UND REFERATE
— Trocsányi Zsolt, <i>Erdélyi kormányhatóságok levéltárai</i> (die Archive der Siebenbürger Regierungseinrichtung), Magyar Országos Levéltár kiadványai I, Levéltári leltárak 5, Akadémiai kiadó, Budapest, 1973, 782 S. (LIVIU URSUTIU) 455	455
— Dinu C. Giurescu, <i>Țara Românească în secolele XIV—XV</i> (Walachei im 14. — 15. Jh.) Ed. Științifică, București, 1973, 496 S. (STAN APOSTOL) 456	456
— * * * <i>Acte judiciare din Țara Românească</i> (Gerichtsakte aus der Walachei) (1775—1781), herausgegeben von Gheorghe Cronț, Al. Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu și Const. Tegăneanu, Ed. Acad. R. S. România, București, 1973, 1064 S. (TRAIAN IONESCU-NIȘCOV) 458	458
— Vladimir Diculescu, <i>Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească</i> (Zünfte, Kaufleute und Handwerker in der Walachei) (1830—1848), Ed. Acad. R. S. România, 1973, 220 S. (VIOREL GROZAV) 462	462

REVISTA ARHIVELOR

ОРГАН ГЛАВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ АРХИВОВ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ РУМЫНИИ

Издается четыре раза в год
Редакция: Бухарест, B-dul Gheorghe Gheorghiu Dej,
nr. 29, sector 6
Телефон: 133777

СОДЕРЖАНИЕ

	<u>Стр.</u>
30 ГОДОВЩИНА НАЦИОНАЛЬНОГО ВОССТАНИЯ	
И. ГАЛ	— Государственные Архивы в течении 30 лет со дня освобождения 339
Г. И. ИОНИЦЭ, М. МУШАТ	— Румынская Коммунистическая Партия — инициатор, организатор и руководитель национального антифашистского вооруженного восстания в августе 1944 г. 345
* * *	— Документальные свидетельства 368
ADDENDA ET CORRIGENDA	
А. БОЛДУР	— Край Бырлад, название и некоторые моменты из его истории 429
К. ЛУНГУ	— Аспекты деятельности Лукреция Пэтрэшкану адвокат защиты в процессах против рабочих (1928—1930) 436
НАУЧНО СПРАВОЧНЫЕ ПОСОБИЯ	
* * *	— Список зарубежных фондов из которых были избраны документы хранящиеся в Государственных Архивах в виде микрофильмов и ксерокопии. 443
РЕЦЕНЗИИ И ПРЕДСТАВЛЕНИЯ	
— Trocsányi Zsolt, <i>Erdélyi kormány hatóságok levéltárai</i> , (Архивы трансильванских правительственных органов), Будапешт, 1973, 782 стр. (ЛИВИО УРСУЦИО)	455
— Dinu C. Giurescu, <i>Țara Românească în secolele XIV—XV</i> (Валахия в XIV—XV вв.), Научное издательство, Бухарест, 1973, 496 стр. (СТАН АПОСТОЛ)	456
— * * * <i>Acte judiciare din Țara Românească 1775—1781</i> (Судебные документы Валахии 1775—1781), Издание составили: Г. Кронц, А. Константи-неску, А. Попеску, Т. Рэдулеску и К. Тогэняну, Издание Академии СРР, Бухарест, 1973, 1064 стр. (ТРАЯН ИОНЕСКУ-НИШКОВ)	458
— Vladimir Diculescu, <i>Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830—1848)</i> , (Корпорации, купцы и ремесленники Валахии (1830—1848)), Издание Академии ССР, 1973, 220 стр. (ВИОРЕЛ ГРОЗАВ)	462

Tehnoredactarea : Mariana Rădulescu

Dat la cules : 12 VII 1974. Bun de tipar 28 VIII 1974
Tiraj 5 000 exemplare : Coli de tipar 73

Întreprinderea poligrafică „Bucureştii-Noi“
Str. Hrisovului nr. 18 A, R. S. România
Comanda 1043

CĂTRE AUTORI

„REVISTA ARHIVELOR“ publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, numismatică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe materiale de arhivă, documente, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materialele în trei exemplare dactilografiate la două rînduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

